

РАСПЕЋЕ ЈЕЗИКА СРПСКОГА

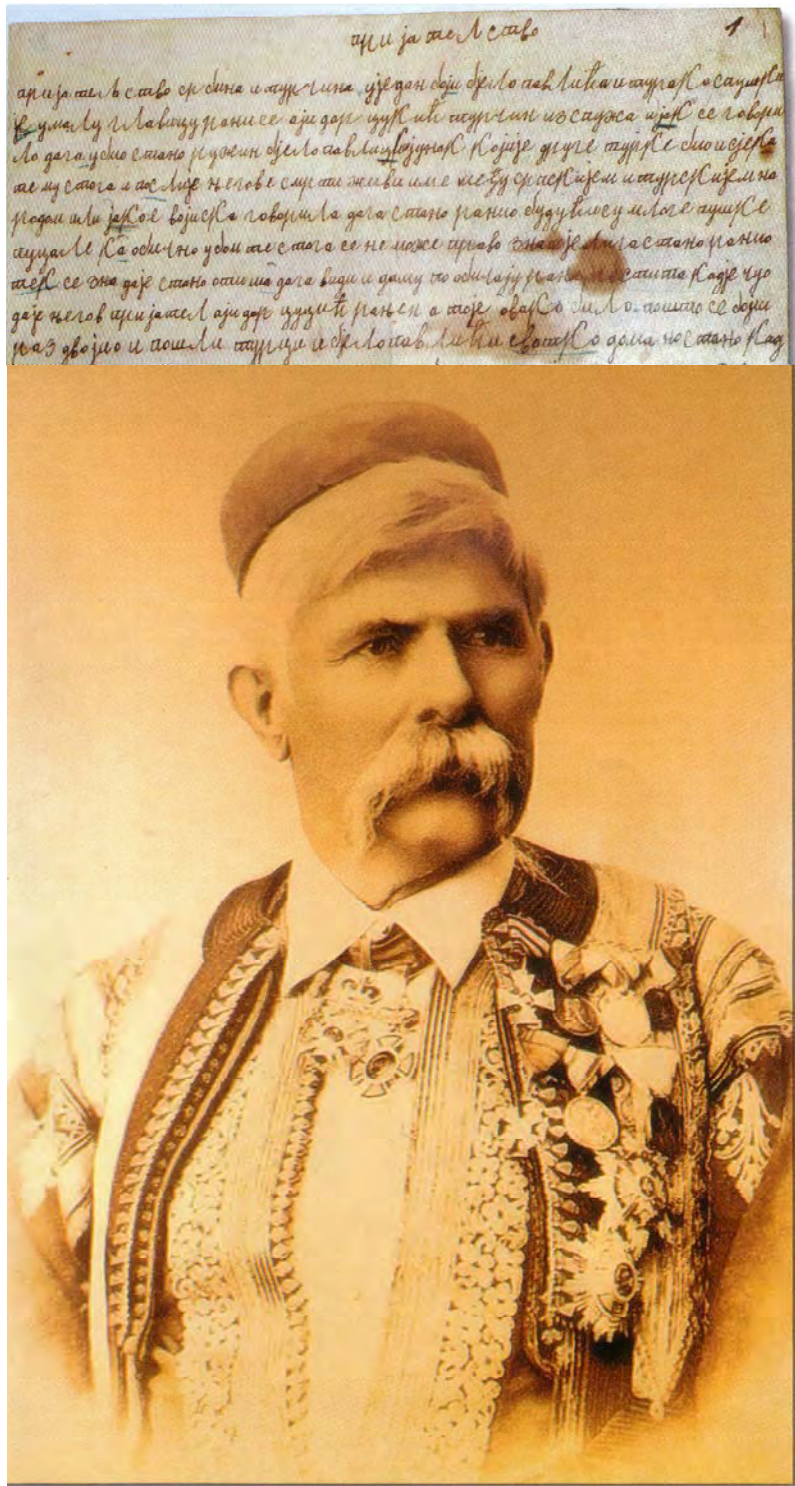
ОНЕЖЕЖЕ ТРОИЦИ ПОКЛАНИЕМІН
 БГД БЛГОИЗВОЛИ ИСПЛАНТИТИ СВО
 Ю ЦРКВУ, РАЗЛІЧНЫМИ КНИГАМИ
 ВЪНДЪВЪ АЗЪВЪХА БЛГО ВЪ ТРОИ
 ЦИ И БЕМЪ ХРАНИТИ ГНІИ ГІОРГАЦЬ
 РНОЕВНИКЪ. ЦРКВИ ПРАЗДНИСТЫХ
 КНИГЪ, ГРЕХЪ РАДІИ НАШИХЪ РАЗХИ
 ЩЕНІЕМЪ И РАЗДРАНІЕМЪ АГАРАНСКИХЪ УЕДЪ. **ВЪЗРЪ**
 ВНОВАХЪ ПОСПЕШЕНІЕМЪ СТГО ДХА, И ЛЮБОВІЮ КЪ ЖИ
 ТВНЫМЪ ЦРКВАМЪ. И НА ПИСАХЪ СІЮ ДШЕСІСНІЮ КНИГУ ШОС
 МОГЛСНИКЪ. ВЪ ИСПЛАНІИ СЛОВО СЛОВІЮТ РІСЛІНУ НАГ
 ОВЪ ЕДИНСТВЕ ПОКЛАНИМАГО БЖЕСТВА. МЛЮЖЕЮНІЕ
 И СВЪРАСТНЫЕ И СТАРІЕ, УБТОУЩІИ НАН ВЪ СПЕВАЮЩЕИ
 И НА ПІШУЩЕ ЛЮБВЕХЪ ВЪ РАДІИ СПРАВАТИ. НА СЖЕ ОУСЪ
 РДНЕ ПОТЪЩАВШИХЪ СЕ НА СІЕ ДШЕ ЛОБЛІСВАТИ. ДА ШОБОН
 СЛАВІЩЕ ШІАИЗНІГО ЖЕВЪ СЪ. СНАЙМ ЖЕВЪ СЪ. СТГО ДХА
 ШІНІЕМЪ ЖЕВЪ СЪ. ЗДЪ ОУЛУЧНИМЪ ЛСТЪ ТАМО ЖЕ СЕНІВЪ
 ТОМЪ ЗАРЫМСЕ, АМІН. **ПОКЛАНИЕМЪ ГНАМИ ГІОРГАЦЬ**
ЦРНОЕВНИКЪ АЗЪ ХРАБЪЩІЕНО ИНОКЪ МАКАРІЕ, РОУКО
 ДЕЛСАХЪ СІЕ. ПРИ ВСЕШЩІЕННОМЪ ИМЪ РОПОЛАНТЕ ЗЕТЕ
 КОМКУРЪ ВЪ ВУЛЕ. ВЪ ТТО-ЗЪ КРГ СЛІЦ, А ЛУНЕ, А...

НИКШИЋ 2005.

БРОЈ 2

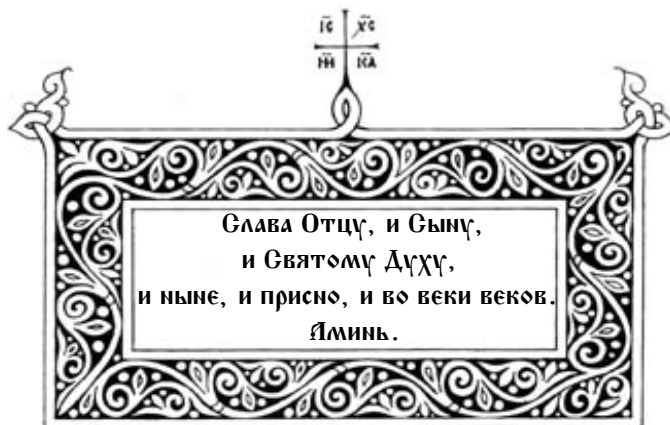
ПРИМЈЕРИ ЧОЈСТВА И ЈУНАШТВА

Корице

Насловна страна прве књиге која је изашла из штампарије Ђурђа Црнојевића 1494. године *Окѣиох ѡрвоѡласник*. Страница из *Мирослаѡевој јеванђеља* детаљ око 1180 године. Овај настарији сачувани српски ћирилични рукопис, који се сматра једном од најљепших рукописних књига свијета, доспио је у српски манастир Хиландар на Светој Гори, вјероватно, још 1198. године и у њему остао као једна од највриједнијих светиња пуних седам вјекова. Данас је у Народном музеју у Београду као највећа драгоценост културно-историјске баштине српског народа. *Манастир Жича и Мала азбучна ѡјесма*.

УВОД

Ноћ. Мисли разбацане. Срце удара заглушујући откуцаје зидног часовника. Како је све чудно!

Заустављам дисање да која ријеч не одлети. Све бих да их скућим, утврдим, утемељим. Невјешто зидам иако знам да то у суштини и не зависи од мене. Зависи од Њега. Да, од оног дивног Господина коме су Ријечи, дјелотворне, осмишљене, обоготворене. Пустућу Њега да зида, осмишљава, покорићу се вољи Његовој. Да, дајем своју вољу, уздахујући уз осјећај да ми је то спасило живот.

Али смијем ли да питам старога Јова? Смијем ли да питам о Вавилонској кули? Смијем ли да ћутим, правдајући се како сам негдје прочитао да је ћутање језик будућег вијека? Смијем ли...?

У ћутању је спас! Ћути као заливен! Мудро ћути! Ћути језик прегризао! Ћути, Ћути!

И ћутање су обесмислили, понизили. Не можеш више да ћутиш из дубине, него да ћутиш да те сви виде и чују. Не може да се ћути, као што се ћути. Не можеш, него да ћутиш како ти се каже. Не можеш да ћутиш, како ти хоћеш, боље они знају како се ћути.

И тако ноћ, ћутање, мисли, и тако из ноћи у ноћ, док притискам прекидач да унесем мало вјештачког свијетла, да заварам ноћ, да разагнам мрак, да охрабрим себе и заварам глад.

Но, нека не буде воља моја, нека буде Твоја, боље да је Твоја него да је моја, шта ће ми да је моја. Шта ће ми мале људске лажи и велика људска сујета.

Осана! Осана! „Савле! Савле! зашто ме гониш“? Зашто? Зашто?

Отрже се још један уздах, отрже се од ноћи која подмукло ћути, отрже се са горким сазнањем да данас мртви боље од живих бране ћирилицу. Погледајмо наше гробове, погледајмо писмо на њима, погледајмо како мртви свједоче за живе. Како је све чудно!

Овај зборник је више од ћутања, више од јаука, више од невјеровања, више од вапаја. Овај зборник је свједочанство, жива, истинита ријеч, глас разума. Овај зборник је опомена „да смо на слободу позвани“. Овај зборник није жалац, него глад и жеђ за оним који је ПУТ, ИСТИНА И ЖИВОТ.

И тако, из ноћи у ноћ и тако из дана у дан и тако осмијех буди тугу неку далеку и тако шапат, и тако шумор, и тако шетња из ноћи у ноћ из дана у дан...

Радинко Крулановић

Часопис приредили: Радинко Крулановић, Борис Јовановић и Милојко Пушица.

Часопис је уређен с намјером да буде прегледан, поглавља су уређена по критеријуму професије којој припадају аутори текстова, а не по садржају. Оно што текстове обједињава је дух милозвучног, богослужбеног и свима нама најдражег српског језика.

Захваљујемо се добрим људима који су помогли штампање часописа: Сладојевићима из Нирнберга, сјарацу Вучини, доброжелатељима Гимназије из Никшића, Београда, Чачка, православној омладини Светиој Василија Осирошкој и свима онима који су на неки дрући начин помогли...

САДРЖАЈ

Увод	3
Академик Матија Бећковић – Српска географија је опредмећена биографија Светог Саве	5
Поздравне бесједе	
Митрополит црногорско-приморски Амфилохије – Позив на обнову јединства духа и језика	8
Борис Јовановић – професор и књижевник	9
Ријеч лингвиста и научника	
Проф. др Радоје Симић – Језици деоба и покушаји деоба српског језика	11
Проф. др Милош Ковачевић – Бранитељи истине о српском језику	12
Проф. др Драгољуб Петровић – Аветлук безлијека	13
Проф. др Мато Пижурница – Моје српство, засад, не може без црногорства	16
Проф. др Радмило Маројевић – Српски књижевни језик и Црна Гора	17
Проф. др Јован Делић – За одбрану језика, цркве и државе	21
Проф. др Предраг Пипер – Историјски језик и политички „језици“	24
Проф. др Милош Вукићевић – Неколико опажања о наставном предмету „Црногорски језик“	29
Проф. др Лидија Томић – Српски језик – стуб и вертикала Црне Горе	31
Доц. др Јелица Стојановић – О актуелним „језичким“ приликама и неприликама у Црној Гори	33
Мр Михаило Шћепановић – Црнозборски жигови и побацуљска памет	37
Мр Марко Дурутовић – Атак на обесмрћени језик	38
Мр Драга Бојовић – У част имена српског језика у Црној Гори	41
Мр Драгана Керкез – Слово о језику	43
Мр Горан Радоњић – Против баналности	46
Мр Петар Рмуш – Опет рат за српски језик	47
Проф. др Радојка Вукчевић – Право и обавеза на грађанску непослушност	48
Проф. др Павле Миличић – О преименовању српског језика у Црној Гори	50
Проф. др Момчило Ушћумлић – Дошао сам због вас и због себе	51
Др Владимир Јовићевић – Српски језик - дубина тајне и свјетлост истине	52
Проф. др Вуко Домазетовић – Поремећај општеприхваћених цивилизацијских вриједности	53
Доц. др Владимир Пешић – Не постоји никакав ген за црногорски језик	56
Др Зоран Јововић – Језик нас је сабирао и чувао од нестајања	57
Ана Јањушевић - `Четворојезичници` из Савјета немају језичко образовање	58
Философско-психолошки прикази	
Проф. др Богољуб Шијаковић – Слово у одбрану српског језика	60
Проф. др Саво Лаушевић – Питање о језику нас је отријезнило	62
Доц. др Борис Брајовић – Послови и дани	64
Доц. др Милорад Симуновић – Језик као наш завичај и чувар идентитета	66
Мр Драго Перовић – Име Црној Гори дао је српски језик	67
Мр Душан Крцуновић – Језик се брани именом	68
Драган Бојовић – Декаденција морала, културе, егзистенције и идентитета	69
Књижевници	
Жарко Команин – Непоткупљиви господин град Никшић	72
Благоје Баковић – Христаниште Црне Горе	73
Зоран Костић – Ловци на језик	75
Милутин Мићовић – Срби (српски језик) у Црној Гори	76
Момир Војводић – Јеванђељско одређење ријечи	78
Драгиша Мацгаљ – Истинска служба српском језику	79
Подршке	81
Декларација	89
Додатак	
Веселин Матовић – Ријечи охрабрења уплашеној Црној Гори	92
Драгољуб Петровић – Дукљанска памет у „КАТАЛОЗИМА ЗНАЊА“ за предмет МАТЕРЊИ ЈЕЗИК	94
Проф. др Бранислав Брборић – Титоизам и језикословна дукљанистика	97
Миодраг-Шујо Тодоровић – Жив је народ Пеја Станојева и Марка Миљанова	101
Ријеч отпуштених професора	102
Весна Раонић-Симуновић	108
Писмо суровом пријатељу	110

Академик МАТИЈА БЕЋКОВИЋ

**СРПСКА ГЕОГРАФИЈА
ЈЕ ОПРЕДМЕЋЕНА
БИОГРАФИЈА СВЕТОГ САВЕ**

Цела српска земља украшена је Савиним именом, од Савиног поља код Хиландара – преко Саве, Савине, Савинца, Савова, Савовске, Савановца, Савиног села – до Савиног извора на врху Дурмитора. Савиним стопама, по Савиној земљи, може се путовати из Савиног у Савин манастир. Српска земља је видљиви животопис Светога Саве. Српска географија је опредмећена Савина биографија.

Заувек су остале на њој Савине стопе, стране, брда, врела, кршеви, столице, трпезе, почивала. Овековечени су његови камени опанци, отиснуте постеле, штап и тиква у којој је носио воду. Савина ребра остала су утиснута да се за сва времена виде на читавим пределима. То је најдуже ребро које је имао наш човек и од њега смо сви истесани.

У свако месту је Свети Сава био – или га из даљине штапом прекрстио – зато се у Светосавски храм не може узидати ништа а да у њему

већ није Свети Сава. И зато се у тај храм мора узидати све – и вук у гори, чији је Свети Сава чобанин.

У њему се морају огледати Плавско, Борачко, Чумићко, Црно и остала језера, јер их је Свети Сава створио. И Сава – вода, коју је отворио да га не стигне Свети Павао.

У њему се мора чути Умукли вир на Тари код Колашина који још ћути јер му је то Свети Сава наредио, да би се чуло кад говори. И барјак банатских устаника, и звоно Велике школе, са ликом Светог Саве. И Савин лакат код Пријепоља, где се Свети, уморан, наслонио. И Царевац, у пожаревачком крају – познатом по кошави – једино село у којем кошави не дува, јер га је Свети Сава издвојио и благословио. У њему морају бити сабрани Савини штапови које је свуда намерно заборављао – јер ко се њих држи не може се изгубити, а што је њима прекрштено – не може се потрошити. И Полумир између Рашке и Краљева, где је браћу полумирио.

И Савин лукац, и Савино око, и Савин камен на Вардару, и Савино брдо у Грахову, и сви који посте Савин пост по Банији, Лици и Старом Влаху да би им благо од вукова заштитио.

И остаци многих камених саркофага, за које се тврди да је у сваком Свети Сава зато да душмани не би сазнали где је.

И походни ћивот од миришљавог дрвета, у којем су га носили милешевски калуђери „преко онамошњих кршева и беспућа“, који је још у Светој Тројици крај Пљеваља. Ћивот у коме је неки муслиман доскора држао крушке које му никад нису трунуле, а увек су мирисале. И светишта око Београда, у Рипњу, у Винчи, у Калуђерици, у Раковици – где су га за кратко крили монаси кад су га уграбили са врачарске ломаче.

У Светосавском храму причестићемо се и вином из Сићева, јер су у Сићеву Светом Сави дали вина кад је тражио воде, па га и данас имају у изобиљу.

У Никшићу је одржан 4. и 5. децембра 2004. године сабор **Одбрана имена српског језика**. На овом величанственом скупу учествовали су познати и признати научници и умјетници из Црне Горе, Србије и Републике Српске. И на овај начин, Никшић је опстао као матица језика српскога.

Сабору је посвећен овај број нашег часописа.

Са Сабора Кино сала „18. септембар“ Никшић

НВУ АКТИВ ПРОФЕСОРА И НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ СРЕДЊИХ И ОСНОВНИХ ШКОЛА – НИКШИЋ

Научницима, књижевницима, умјетницима, професорима,
свима који стварају на српском језику у Црној Гори и изван ње

Супротстављајући се насиљу над Уставом Републике Црне Горе, над научном истином, над педагошким принципима, начелима демократије и достојанством професије, нас 27 професора из Никшића одбили смо да изводимо наставу у својим школама све док министар просвете не суспендује одлуку Савјета за опште образовање о преименовању наставног предмета српски језик и књижевност у матерњи (српски, црногорски, бошњачки, хрватски) и затражили да се питање имена језика у нашим наставним плановима и програмима ријеши на научној основи. Био је то једини начин да се питање преименовања језика у нашим школама учини видљивим у свој његовој слојевитости и погубности. Али, као што вам је познато, умјесто дијалога и разумијевања од стране надлежног министарства, добили смо отказе, против нас је покренута медијска хајка, изложени смо којекавим пријетњама и притисцима.

Та наша жртва (уколико се тако може назвати извршавање професионалне и грађанске дужности), још увијек није у довољној мјери пробудила успавану савјест Црне Горе, нити изазвала адекватну реакцију оних од којих се то понајприје очекивало. Но, ми вјерујемо да хоће, јер у супротном – ако би овај наш чин остао без одзива преко 60% грађана Црне Горе, који су се на попису становништва (2003.) изјаснили да говоре српским језиком, била би то незапамћена морална мимикрија, кукавички и суицидни пристанак на културни суноврат и разарање духовних ослонаца на којима стоји Црна Гора, што је неспојиво са њеним историјским бићем и духовним наслеђем.

Ипак, сматрамо да ову борбу, а то је борба за очување, прије свега, вјере и језика, за коју смо добили безрезервну подршку СПЦ, САНУ, Матице српске, Одбора за стандардизацију српског језика, Одсјека за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Никшићу, Филолошког факултета у Београду итд, као и огромног броја истакнутих стваралаца и грађана –

може на прави начин носити и изнијети једино стваралачка интелигенција, окупљена око јасног и јединственог програма за очување историјског, вјерског, културног и језичког идентитета аутентичног народног бића у Црној Гори.

Зато апелујемо на све вас, који стварате на српском језику, у Црној Гори и изван ње и који растакање и затирање српског језика, као и дукљански пројекат насилне промјене идентитета државотворног народа у Црној Гори, доживљавате као лични проблем, на све вас који сте спремни да се истински суочите са дубином и комплексношћу овог проблема, одазовите се нашем позиву, цјеловито и са преданошћу, залажући своје име и свој стваралачки потенцијал, како бисмо се сабрало, промишљено, стваралачки, одлучно и достојанствено супроставили шовинистичком сљемену и разорној монтењегринској идеологији властодржаца у Црној Гори!

Сматрамо да нико од вас нема право да остане по страни и ћути.

Јер – ко ће, ако нећете ви!?

И – када, ако не сад!?

Такође, сматрамо да нас 27 отпуштених професора (који смо се између хљеба и језика определијели за језик, између ропског ћутања и слободне ријечи, за оно за шта су се увијек опредјељивали наши преци и наши учитељи, између слугањског животарења и достојанственог трпљења, за оно за шта се опредјељују подвижници), имамо морално право на овај позив. Сходно томе, ми бисмо преузели организацију првог Сабора у Никшићу на коме би се усвојила заједничка декларација са јасним циљевима, правцима и методама дјеловања.

Вашом бројношћу на том скупу и ауторитетом ваших имена и вашег дјела, била би упућена снажна порука домаћој и свјетској јавности, што би за, ланцима страха и економске биједи увезану Црну Гору, био истински зрачак наде и охрабрења.

Прије тога потребно је да нам, на нашу адресу srpski@cg.yu, доставите потврду вашег прихватања ове иницијативе као и кратку библиографију. О времену одржавања скупа и свему осталом накнадно ћемо вас обавијестити. Начелно, пријаве би трбало да стигну до 10. новембра, а Сабор би се одржао око 20. новембра 2004. године.

Никшић, 1. новембар 2004.

НВУ Актив професора и наставника српског језика и књижевности средњих и основних школа – Никшић за, Веселин Матовић, професор с.р.

VI црногорске Т-10, Никшић. Тел. 067 880 452

Неки од учесника Сабора

ПОЗДРАВНЕ БЕСЈЕДЕ

Митрополит црногорско-приморски АМФИЛОХИЈЕ

ПОЗИВ НА ОБНОВУ ЈЕДИНСТВА ДУХА И ЈЕЗИКА

Најприје да вас поздравим и честитам данашњи празник, празник Ваведења Пресвете Богородице.

Свети Василије Острошки је, боравећи у Хиландару, донио отуда тај празник и њиме освештао Острошке стијене, а потом својим светим моштима и својим светим подвигом. У исто вријеме везао је наш коријен, наш темељ са нашим кубетом – Острогом, јер, ако је Хиландар темељ нашег историјског, духовног, моралног, државотворног и свеукупног бића, Острог је заједно са Ловћеном круна тог бића. Једно са другим везује се и уткива у свеукупну нашу историју и све што смо изњедрили кроз историју и што је изговорено нашим српским језиком запечаћено је и освештано и освијетљено тим јединством Хиландара и Острога и других бројних светиња које су никле из Свете Горе и Светог града Јерусалима. У томе је јединство нашег бића и све док на томе будемо градили своје биће, културу, етос, обичајност, свој духовни, културни и друштвени живот бићемо народ који има своје самосазнање, зрео историјски народ који на светим темељима увијек изнова, као маслиново дрво, рађа нове плодове. Када би, не дај Боже, неће се то дого-

дити, јер су ти темељи утврђени на ономе на чему почива небо и земља, дошло до разарања тог јединства онда би, природно, онај дио или сав народ, изгубио своје оријентире, путоказе и свој историјски пут и исписао би себе из народа који има будућност, а таквих народа је било у историји. То су управо они народи којима се догодило да изгубе свете темеље и јединство, саборну вертикалу историјског постојања.

Ми се налазимо у времену које угрожава управо то саборно јединство, ту саборну вертикалу овог народа и на ширим просторима, али највише управо оvdје у Црној Гори гдје се налазимо данас. Један амерички политиколог и филозоф прије неколико година је објавио књигу на енглеском језику под називом „Црна Гора – располућена земља“. Нико није тако дефинисао и у једној реченици сажео духовно, друштвено, морално и стање интелекта у Црној Гори, као што је урадио Флеминг. Црна Гора је располућена земља. Откуда све то, који су узроци то је питање дубље анализе, али то је чињеница. Ми смо свједоци тога и да није тако не би било разлога за скупове овакве врсте, поготово за скупове који се сазивају да бране језик. У свијету постоје скупови племена која нијесу имала историју, језик, писмо и која чезну за тим да обликују свој језик, писмо да кроз њих обликују себе и своје самосазнање. Али, ево чуда невиђеног, да један

народ који више од хиљаду година зна којим језиком говори, које писмо има, на ком писму и језику је изњедрено све оно што је он урадио кроз своју историју, у том се народу појављује један покрет који покушава да сву историју и сво историјско биће поново превреднује, да га измијени, да пројцира своју идеологију која данас нестаје у свијету, али која је оставила трагове у људским срцима и умовима, на сву прошлост народа Црне Горе. На основу тога покушава да реинтерпретира свеукупно народно биће и да убиједи народ да он није оно што је био, да не говори оним језиком којим је говорио, да не ствара на језику на којем је кроз вјекове стварао, да не мисли ону мисао коју је мислио од када зна за њега, да он није оно што јесте и да треба да буде нешто друго и ново, што никад није био. Налазимо се у таквом времену и таквом историјском тренутку, међутим, нема сумње да покушај клонирања, који је на дјелу у Црној Гори, не може опстати, остати и постати мјера нас, нашег историјског бића и наше историјске судбине. Само онај ко заборави Законоправило Светога Саве, ко заборави Кирила и Методија – просвјетитеље словенске, Светога Саву, Симеона државотворца, Балшиће, Црнојевиће, Петровиће, до краља и господара Николе првог, само онај ко све то заборави – може постати нешто друго. Али, док буде било тог памћења, а биће га, јер ријетко гдје у Европи има тако дубоког памћења као што има овдје у Црној Гори, додуше ријетко гдје у Европи има и толико мувљег памћења, али сигурно ће ово саборно памћење нашег језика, бића, оно чиме јесмо и чиме смо постали оно што јесмо да ће то на крају побједити и да ће Црна Гора од располућене земље поново постати уцеловљена земља и Црногорци српски народ. Кад дође, а доћи ће, до обнове срца, ума и саборног јединства у срцу и свијести онда ће доћи и до јединства у језику, а јединство срца и савјести које претпостављају јединство ума и јединство језика зависи од онога што је најдубље – зависи од истинске и праве љубави која обједињује све разноликости и која обједињује небо и земљу – љубави Божије, љубави којој смо призвани сви ми људи. Дај Боже да се обнови у нама то јединство духа, јединство срца, ума да би онда говорили једним језиком и да би знали ко смо и којем народу припадамо и којим језиком говоримо. Желећи такав језик и себи и свима нама и свима људима који живе у Црној Гори и свима Србима на свим мердијанима и свим људима добре воље ја вас поздрављам и благосиљам ово сабрање.

Никшић, 4. децембар 2004. године

БОРИС ЈОВАНОВИЋ – професор и књижевник

Поштовани пријатељи!

Часни заступници и бранитељи језика српскога и наше духовности!

Добродошли на овај Сабор, на стјециште и збориште оних који имају шта рећи, онима који умију да чују и знају да упамте. Хвала вам што сте овдје и што сте своја свијетла имена принјели као залогу на олтар благословеног српског језика и хришћанског милосрђа.

Шта ће нас сабрати ако неће љубав и која је љубав исконска и истинска ако није љубав према језику, вјери, цркви и свеопштој духовности?! Којим ћемо путем осим стазом врлине и шта је беспуће ако није владајућа бесловесност и режимско трбухозборје?!

Знамо – до неистине води безброј путева, до истине – само један. Онај који изабере истину, изабрао је пут мучеништва, а ко изабере пут мучеништва – изабрао је спасење.

Надам се да можемо придодати још по коју варничаву благословену ријеч на огњиште духовности и да можемо смртни обесмртити језик који је темељ и кров, нада и вјера, светионик и спознаја.

Можемо да ишчитамо и допишемо „Слово љубве“ ако нам је српски језик биће и сочинитељ, кућа и имање.

Варварски језик је палацање, облајавање и расколништво и не може се преметнути у језик постања, као што цеп не може бити дубљи од светоотачке мудрости.

Знамо да би нас властодршци радо скратили за главу кад би само знали да би српски језик тако замукао.

Срећа је и Божије провиђење што бесмртне не могу усмртити живи мртваци и што навик мудрост исијава из трновог вијенца.

Наук је вјечан као Бог: пакао је окружен уживањима, а небо патњом!

Нијесмо у Црној Гори баш сви дезертерски синови и поданици великана нискости, јер вјерујемо онима који трагају за истином, а зазиремо од оних који којевитезају да су истину пронашли!

Знамо да постојимо у времену које је коначно избрисало разлику између страшног и смијешног.

Сумња у Свемудрог и Свевидећег им се из дијалектичког ума и практикантске главе слила у срце и отуда ће је тешко избацити. Зато и мрзе све који вјерују, а вјерују онима који су безвјерни, обезличени и разјезичени.

Неке уображенике и заумнике морамо молити да спашавају сопствену кућу од варварског пожара као да не знају да су погорелци најрањенији страдалници.

Кад дођемо до дна себе наћи ћемо жар постања, а они који не дођу себи на свом дну имају угарке празновања.

Бјежећи од Богоствореног и Боготворачког језика добјежали су до златног телета недостојни ни Мојсијевих сандала.

Историја је, ваљда, летопис пострадања и васкрсења, сачувана мачем и ватром језика а не мутна вода која отиче испод моста.

Како да поштују Мирослављево јеванђеље они који не знају ко је Мирослав, ни за коју светињу је јеванђеље поручено, ни ко је Мирослављев рођени брат, а ако и знају онда су свјесно изабрали разбраћење.

Никада поданици недостојних неће спознати сопствено унижење, јер да није тако не би ни било поданика.

Увијек ће се међу људима наћи прометеји који ће сачувати ватру постања и срце језика, јер да није тако не би ни постојало наде, а шта је мрачније од незнања?

Запитајмо се, поштовани пријатељи, може ли отворена мржња бити предзнак праве љубави?

Одољећемо, надамо се, и овом насртању ако насртљивцима изнесемо огледало. Можда ће их стид зауставити и вратити себи.

Морамо бити темељци који ће се супротставити растемељењу, јер опет су се сукобили Богољупци и богоборци.

Након свега тврда је нада да ће остати запис о онима који нијесу владали собом а господарили су другима и онима који су били слуге Господње у служби српскога језика прозревши без презира самозванце и узурпаторе.

Допустите ми, поштовани пријатељи, да на крају поновим ријечи којима све почиње:

Човјек мора да се брани од зла, али никада као нечовјек!

Никшић, 4. децембар 2004. године

Из ризнице манастира Хиландар

РИЈЕЧ ЛИНГВИСТА И НАУЧНИКА

Проф. др РАДОЈЕ СИМИЋ
Београд

ЈЕЗИЦИ ДЕОБА И ПОКУШАЈИ ДЕОБА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштоване колеге!

Драга браћо!

Професор сам српског језика, читав свој живот посветио сам његовом проучавању и говорићу вам о њему, јер то је оно што највише знам. Али ја се бавим проблемима унутрашње структуре српског језика, а вама ћу овом приликом – мимо свог обичаја – говорити о спољашњим питањима: о томе како српски језик егзистира и где се употребљава. При томе ћу на уму имати ко сам ја и ко сте ви.

Наиме, дуго ме мучи једно чудно питање, на које немам коначног одговора. То је питање о сеобама и деобама: да ли одласком са првобитног станишта људи губе право да се и даље сматрају домаћом чељади на њима. Треба ли се на прадедовским огњиштима осећати као код куће, или као у страном свету. И да ли ја – будући да сам Србијанац црногорског порекла – имам права сматрати се делом вашег колектива или не. Јесам ли ја овде странац или домаћи?

Навиру ми при томе невесела сећања на словенску историју, словенске сеобе, и на чињеницу да су наши стари – напустивши крајеве у којима су њихови преци живели, – заборављали на њих, препуштали их другима, а сами бринули за свакодневни опстанак на просторима на којима су се нашли. У новије доба и они који наслеђују старинску земљу, који остају да чувају славску свећу у предачком дому, почињу заборављати на нераскидиве везе са одсељеницима, негирати их и тврдити да су нешто друго и неки други, да су туђинци, да нису настављачи заједничке лозе, да су странци, а не први сродници са онима који су у невољи потражили друга станишта.

Ови тобожњи иноплеменици понашају се не као чувари старине, већ као освајачи и рушиоци, не као носиоци заједничког завета, него као они који га скрнавe, продају, крчме, разбацују и на све начине уништавају – продајући све што се продати може за дневни комад, за сит стомак, за бедни бакшиш. Продајући српско име, српску веру и српски језик – мисле да ће повратити изгубљено чојство. Али као што издаја са вањским благостањем никада није доносила унутрашњи мир, него грижу савести, страх од онога што следи – тако и садашњи отпадници галамом, уствари, покушавају сакрити сопствени страх. Они се показују и исказују као зла браћа уплашена да ће признањем сродства са онима који су им уступили свој део земље са налогом да чувају старе обичаје, стару веру и старински језик – изгубити материјални део наслеђа, остати без дневног obroка, бити разбаштињени или сл. Безумници мисле да је издаја једино спасење, а не знају да је издаја највеће проклетство...

Ова нас невесела слика више опомиње на то шта следи него на оно што се догађа – а следи по свој прилици предаја овог светог земљишта заливеденог крвљу великих војсковођа, освештаног благословом наших светих отаца и опеваног величанствеоном речју оца српске поезије П. П. Његоша – у руке оних који злурадо гледају на наш раскол, и припремају се за наступ кад се наше племе на овим просторима истражи, издајом окужено.

Данас нам постаје све више јасно да деобе и заборави танчају крв словенску, и замагљују осећај моћи којом располажемо док смо заједно. Раскол српства није ништа друго него расап словенства – његово распарчавање, затварање у мале, локалне заједнице без снаге за одбрану и без вере у величину старинског завета. „Када главу раздробиш тијелу, у мукама умиру членови“ – то знамо сви, и ми сами, и наши пријатељи, и посебно наши непријатељи. Уситњавање моћног колектива српског – такође значи његово обеснажење – а по тумачењу непријатеља, и смрт.

Но срећом, овде и на овоме месту увиђамо да има и таквих који су свесни опасности деоба и снаге заједничког великог колектива – дижу глас у то име и развијају заставу српства да поносито вијори упркос издајницима – и то упркос свим недаћама, шиканирању и претњама. Част нека је тим људима, професорима никшићких школа и онима који чврсто стоје уз њих! Част нека је чуварима српског имена и језика на просторима где се за српство ратовало и крв проливало у најтежим временима ропства, у најславнијим временима националног ослобођења, и у епоси обнове српства на темељима немањићких порука и светосавских опорука. Нови хероји и мученици нека знају да је српство уз њих, да се с њима нада и да с њима верује у будућност нашег језика, наше вере и наше народности.

А ја, иако сам изразио сумњу у јединство нашега колектива, подржан вашим аплаузима и изразима поверења, на крају се и сам учвршћујем у мисли да стварно припадам истом колективу као и ви – колективу носилаца српског националног уверења и српског језика. Верујем да ћу се увек осећати делом оне моћне целине коју чине Црногорци и Херцеговци са Шумадинцима, Моравцима, Мачванима, као и са Бачванима, Банаћанима и Сремцима и другима – да ћу се поносити тим осећајем.

Срећно!

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ, Сарајево

БРАНИТЕЉИ ИСТИНЕ О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Драги пријатељи, ви што стадоште на браник истине о српском језику у Црној Гори.

Жао ми је што због неодложних обавеза нисам био у могућности да данас на овоме врло значајноме скупу будем са вама. Али ви знате да сам ја са вама не само као лингвиста него и као човјек. Јер, оно за што се ви борите није само проблем лингвистике, мада јесте приоретно лингвистички проблем, него је и проблем нечовјештва. А нечовјек се прије свега таквим покаже када му се истина у лице каже, и када је моћан, или мисли да је моћан да истину забрани. Највеће нечовјештво јесте оно спојено с влашћу. И ви сте то искусили. Јер зар има људскијег чина него борити се против власти која у 21. вијеку инаугурише оно што је Црна Гора искусила само у временима Мусолонијеве окупације? Једино тада је, наиме, Црна Гора српски језик преименовала у матерњи. Или друкчије речено, једино се тада Црна Гора сагласила са укидањем не само српскога језика него и себе саме. Невјерооватно је било и замислити да ће се садашња црногорска власт поистовјетити са тадашњом. Само, очито, власт није рачунала да има и оних који не желе лаж за истину, оних који знају да се у борби за истину и жртве подносити морају. Јер, ви као да бијасте свјесни ријечи једног српског митрополита: “Ко науми да каже Истину нека је при коњу, ко је заусти нека је на коњу, а ономе ко је каже ни крила од анђела неће помоћи”.

Данас сви знају истину о поступцима актуелне црногорске власти. Сви знају да се у историји према лингвистичким истинама још једино тако односио Стаљин. И сви знају да истина на крају мора побиједити. Мора побиједити не само што је Истина него и зато што борба за српски језик у Никшићу већ има традицију. Сјетимо се само како је Никшић предњачио средином деведесетих година 20. вијека када је лингвистички неписмена српска власт са Пала српској ијекавици одрекла карактер српског књижевног изговора. Друкчије речено, када су они што су одрицали ијекавици српски стандардно језички карактер, заправо хтјели ово што хоће и Милова власт – хтјели су „прерасподјелу“ српског на тзв. хрватски, босански/бошњачки и црногорски језик. И били су за то све припремили: подршку лингвистичких лицемјера, подршку медија оданих лингвистички неписменој власти, што је и казнама жељела спријечити свако друкчије мишљење. Баш као и ови сада у Црној Гори. Тада је из Никшића кренула бирба за одбрану не ијекавице, него српског језика у цјелини. Јер, зар би без ијекавице српски био српски језик? И сада је борба за српски језик кренула из Никшића. И као што у оној борби, без обзира на сву

премоћ оних на власти и њихових сателита, није било никакве шансе да истина буде поражена, тако и у овој борби истина мора, благодарјећи вама, допријети и до однарођене власт!

Бијући заједно с вама битку за српски језик искључиво се користећи научним критеријумима, надам се да ће се тој нашој заједничкој борби свакога дана прикључивати све више оних код којих истинољубивост надвладава оправдани страх од одмазде власти. С том надом, уз још једно извињење што и физички данас нисам са вама, ја вас искрено поздрављам, саглашавајући се са свим потезима што ће их Скуп предложити и подузети у одбрану језика српскога у Црној Гори!

Београд, 4. децембар 2004. године

Проф. др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ
Нови Сад

АВЕТЛУК БЕЗЛИЈЕКА

Да се језичке сабласти могу пробудити и у Црној Гори, први сам пут схватио прије 40 година, а да се лудило отело – постало је јасно коју годину касније, у вријеме расцвета „масовног покрета“ у Хрватској (у који се претходница данашње „дукљанске памети“ у Црној Гори врло предано укључила).

А ја се са тим лудилом рвем и прегањам више од 35 година и морам признати да сам се од свега уморио, па сам и позив за овај разговор прихватио с nelaгодом: у приликама у којима смо се нашли, бојим се, говорење губи рационални смисао. (Нормалан човјек, коначно, никад не може нормално одговорити на свако питање које аветиња може поставити.)

Због тога ћу о проблемима говорити тек у назнакама, без жеље да се било који аспект црногорскога језичког аветлука посебно образлаже.

Све је извјесније да Црна Гора неће да буде оно што је вазда била и, изгледа, да то више и не може бити: њу су правили и њен образ бранили **неки други** Црногорци, различити **од ових данашњих** – који су прављени по неким туђим мјерама и калупима.

Оних првих више нема: последњи су изгинули под Скадром, на Брегалници и Мојковцу, а оно што је од њих остало завршило је по црногорским и херцеговачким јамама и голим отоцима.

Пред њима и поред њих, овима другим знало се мјесто: они су људским разговорима могли присуствовати само ако нико не примијети ни кад се прикуче ни кад се измакну. А тамо гдје се нађу и ако се покушају огласити, њих су умиривали погледом. Је ли се догодило, међутим, да они тај поглед нијесу разумјели – њега су и жене могле притврдити љукачем.

Они други бркове су могли носити само ако им то одобре они који су имали привилегију да их носе.

Ново вријеме донијело је, видимо, неке нове Црногорце и омогућило им да се размахну и да одређују моделе новог понашања и нове мјере и црногорскога образа и црногорске памети.

Они, најприје, неће да буду оно што су били њихови преци. Они хоће да имају друге очеве и да се мјере туђим мјерама и по туђим адетима.

Хоће да су Црногорци, а неће да су Херцеговци и Брђани, мада међу њима има много оних који памте кад је „Никшић био у Херцеговини“ и кад су патроле краља Николе „стигле“ до иза Бијелога Поља и Пљеваља побадајући кочиће по будућим државним границама.

Хоће да су Дукљани – о којима не знају ништа, а неће да су Срби – о којима су понешто могли чути макар од својих дједова (ако су већ заборавили Његоша, књаза Николу, Марка Миљанова, Љубишу).

Хоће да су с Балтика, а не примјећују колико их међу њима има влашка имена (*Лале, Балша*), презимена (*Бечановић, Брковић, Бацковић, Бурзан, Дармановић, Дракулић, Дрљевић, Јајличкић, Кујовић, Ракочевић, Рауџовић, Тајар, Ђаласан, Љумовић, Касомовић, Лаковић*), надимке (*Пујо, Пуко, Бућо, Бајо*), колико је међу њима влашких имена мјеста из којих (или испод којих) су потекли (*Бајице, Беране, Броћанац, Гарач, Казновица, Комани, Кочани, Кржа-*

ња, *Лиунар, Туџан, Турјак, Ђурилац, Царине, Цинцар, Фармаци*). Може, дакле, бити да су они дошли с Балтика, али изгледа да су то учинили „пречицом“ преко Карпата и Грчке јер се једино тако може објаснити откуд им толико влашких (и бугарских и грчких) имена и како то да их је међу њима најмање „балтичких“.

Они веле да зборе „црногорским језиком“ и да је њихово природно право да свој језик зову својим именом (као што су то право, веле, присвојили Хрвати и муслимани, тј. Бошњаци), али никако да се досјете да за таквим правом нијесу посегнули, рецимо, Американци и да је њима сасвим довољан био и енглески да би под њим поробили сав свијет. (Постоје, уосталом, и нека права око којих ће се пограбити само они који нијесу пречистили критерије о томе што се сматра нормалним, тј. људи сужене свијести или, једноставније, аветиње: њима нико не може оспорити право да на сопствену трпезу изнесу, рецимо, навилјак сијена или лопату брабоњака – али се ни они око таквога „права“ ипак не отимају.)

Темељи „црногорскога језика“ одавно су означени као **аветни** и то је било подношљиво док је о њему **аветао** један специјалиста за лингвистичко бунцање, али кад се аветлук разматрао и израстао до највишега државног разлога – постало је јасно да се он ни на томе неће зауставити.

На тај аветлук пристала је, најприје, група монтенегриниста с цетињског пазаришта (она чију је „памет“, изгледа, главом подмирио Лука Вујовић и која се касније потврђивала једино на научним скуповима које је сама организовала и чије се публикације од стида нијесу смјеле појављивати у јавности; та је група, иначе, дошла као претходница свега што нам се сада дешава на ономе таласу који је с Капе ловћенске скинуо Његошеву црквицу и на њеном мјесту поперио ону соцреалистичку задружну шталу).

На тај аветлук пристао је, потом, председник једне академије, али се њему није чудити: он још није успио да заврши основну школу, али је, како сам за себе потписује, израстао у „највишу стожину“ црногорске књижевности: објавио је, вели, више од 30 књига, али вјероватно ни он сам више не зна шта у њима пише. Његовој памети, због тога, не треба много приговарати кад каже да је Вук Црногорцима отео језик и да га сад они враћају. (Тако мисле и неки „школованији“ дукљански академици, али се ни њихова памет не одмиче много од „Монитора“.) У вези с тим треба само прецизирати: Вук је свој **Српски рјечник** објавио 1818. године, а прије доласка у Црну Гору, 16 година касније, и све друге своје најважније књиге (укључујући и превод **Новога Завјета**, објављен много година касније, тек 1847). И зато није јасно: како је Вук могао узети језик Црногорцима ако је извјесно да у вријеме стабилизације српскога језика о Црној Гори **он није знао ништа**. У првом издању **Рјечника**, рецимо, не помиње се ни *Цетиње* (постоји само *Цетиња* ‘ријека у Далмацији’, али „у *Цетињи* у сред горе Црне“; *Подјорица* је ‘варош у Ерцеговини’, *Зетија* је ‘ријека у Ерцеговини’, *Морача* је ‘ријека и манастир у Ерцеговини’, *Рисно* је ‘град у Далмацији’, *Ровца* и *Васојевићи* су ‘племена и области у Херцеговини на граници с Црном Гором’; *Бар*, *Бјелице*, *Бјелойавлићи*, *Бока*, *Брајиножићи*, *Будва*, *Кучи*, *Паштровићи*, *Пераси*, *Пијери*, *Пјешивци*, *Сјуж*, *Улицњ*, *Цуце*, *Шавник* – у Рјечнику се не спомињу.

На такав је аветлук, даље, пристао и председник сената исте академије који је, до прије коју годину, био бољи Србин и боље говорио екавски од иједног Србина од Табановаца до Деске. Треба, ипак, рећи да је то било у вријеме док је у Црној Гори предводио српску странку, а по Србији скупљао књижевне награде, и он сам најбоље зна како је преврнуо кожу (мада, по свему судећи, то и није било нарочито тешко ако се зна да су му комшије из Никшића и околине некад на изборима за председника Црне Горе дали 4.000 гласова, а у Бијелом Пољу, рецимо, цијелих 15.000 – јер тамо о њему нијесу знали ништа више од онога што су од њега могли чути на телевизији или прочитати у новинама). Та два књижевника, уз то, почели су, у последње вријеме, да се „споре“ и са Његошем и да га приучавају „дукљанској памети“ не схватајући да их он, да се почем поново спусти на Орлов крш, не би ни као перјанике разаслао да му по свијету окупљају перјанице српске књижевности, јер треба знати да су перјаници некад бирани по много строжим критеријима од оних по којима се данас бирају дукљански академици.)

На аветлук су, коначно, пристали министар за образовање и, за њим, највиша црногорска извршна власт, чиме је он, како рекосмо, израстао до највишега државног разлога и тако, дефинитивно, постао **аветлук безлијека**: аветна држава квалификована је једино за аветне по-тезе и

од ње не треба очекивати ништа друго сем да ће се заложити да од такве њене памети и народ **изавети**.

Пред свакоруким подјелама у Црној Гори запире елементарна памет и оно што ових дана можемо прочитати у новинама на то сасвим лијепо указује: током 20. вијека Црна Гора претрпјела је своје најтрагичније ломове и од 94,8 одсто Срба и 5,2 одсто Арнаута 1909. године дошла до 1,92 одсто Срба 1948! (Није посебно утјешна околност да их сада има 32 одсто када се зна да једино у Црној Гори једна мајка може родити три нације, а можда чак и коју више.) Лудило се развезало, а западни стратези нашли су међу црногорским политичким, интелектуалним и моралним талогом најбоље савезнике за потпуно разарање и поробљавање Црне Горе, пре свега одбацивањем српског и православног фактора дубље у континентално залеђе Балкана и „претварањем целог Јадранског мора у католичко ‘Mare nostrо’”. Да би се то извршило, неопходно је геноцид над православним свештенством у Црној Гори, који су комунисти извршили у другом светском рату, довести до краја, спровести изгон Митрополије црногорско-приморске и утемељити унијатску митрополију на Цетињу. То и јесте основни циљ дукљанске идеологије, коју је сасвим прихватио актуелни режим црногорски“ (др Предраг Вукић, *Вечерње новостии*, 29. нов. 2004, 8).

Имају ли се на уму све изложене чињенице, јасно је да у Црној Гори за Србе и српско име нема будућности, а ово што се догодило са именом језика само је назнака нових српских избјегличких колона и нових несрећа. И не знам ко би их могао заштитити, као што је јасно да ће „потомци некадашњих сердара и војвода“ морати да заштите хомосексуалце ако рачунају на улазак у Европу. (Испада, ето, да ће ови „нови Црногорци“ у Европу ући преко „свијетле стражњице“.)

Не знам хоће ли се неко моћи испријечити пред извјесношћу будућих српских несрећа, али чини ми се да има смисла макар подсјетити на неке појединости и према њима ускладити понашање.

У последњих 150 година своје историје Црна Гора постала је већа колонијална сила од било које европске земље: до 1918. године она је много пута увећала своју територију припајајући сав приморски појас од Херцег-Новог до Бојане, зетску равницу, сва Брда, велики дио Херцеговине и велики дио Рашке области. Ако настави да се понаша како је наумила, све те анектиране области могле би размишљати о могућности да се од такве Црне Горе опет отцијепе и да се придруже Васојевићима који су прије више година донијели декларацију о одвајању од Црне Горе за случај да се она одвоји од Србије. (И то сад плаћају дреново јер су пред црногорским властима стекли статус грађана последњега реда: за муслимане из Берана власт ће подмирити трошкове операције у Сремској Каменици, али се тамошњим Србима то неће догодити.)

Одвајање од Црне Горе било би добро решење – да се имају коме прикључити: знатан дио Црне Горе могао би „отићи“ у Арбанију (која, и иначе, своју границу „шири“ до Ријеке Црнојевића и Никшића), Херцеговини се не могу прикључити јер би отишли у туђу државу, а од Србије их одваја **зелена трансверзала** коју је Аустрија давно трасирала као правац продирања према Солуну, а муслимани је касније обрнули – да би преко ње продрли у Европу.

Црна Гора свела би се тако на своје историјске мјере и о њој би најбоље могла да одлучује „дукљанска памет нових Црногораца“: они су већ промијенили и националну кожу и свој духовни идентитет и ништа им више не стоји на путу интеграција у оно што ће им омогућити да нико више за њих не чује и да се не запита што се то с њима догодило. Било би то, велим, најбоље решење, али од тога неће бити ништа прије неке нове велике српске погибије. Кројачи свјетске судбине, наиме, неће пропустити прилику да на некој будућој политичкој мапи Балкана Срби буду сведени на безначајан чинилац и стварање оволикога броја ситних марионетских државица које су се досад издвојиле из Југославије само је назнака даљег ситњења српскога етничког корпуса.

Овим о чему говоримо црногорска власт такво је ситњење темељито припремила. И треба само почекати да „кресне жишка“ и да у Црној Гори поново почну комитска времена.

Или нека нова „лијева скретања“ – како се коме више допада.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др МАТО ПИЖУРИЦА
Нови Сад

МОЈЕ СРПСТВО, ЗАСАД, НЕ МОЖЕ БЕЗ ЦРНОГОРСТВА

Господо никшићка, господо српска и господо црногорска!

Имам част да вам се обратим и да се пред свима вама поклоним онима који су свој ситасак закључили бројем 26, онима који су показали да имају храбрости за све нас, прилажући немалу жртву – службу, свој браћански мир и сигурност и ослонац егзистенције својих породица. Обраћам вам се искрено поштован и свјестан чињенице да сте пошребнији ви мени него ја вама.

Са жалошћу и горчином исписао сам наслов: *Моје српство, засад, не може без црногорства!* А био сам исписао и поднаслов: *А желио сам да ми с таквим осјећањима расте и постојство.* Прво је чињеница, сама суштина, друго – жеља једног човјека племенске културе који хоће и мора да сачува право на завичај, на онај камен на који је челом пао. Ко има право да нам то одузме? Али, чему лamentsирање нас обичних смртника када су ови и Вука иселили из Црне Горе! Отео им, кажу, језик! Иронично звучи, али ми се понекад чини да се Вук не би имао гдје вратити! Ни да се напије воде са Иванових корита!

Долазим и у име Матице српске, на предлог њеног Одељења за књижевност и језик. Не сам, него нас тројица – Драгољуб Петровић, Јован Делић и ја. Упутивши нас на пут, није нас нико подучавао шта ћемо говорити, јер ко ради за српство и за српски језик – ради и за Матицу српску. Дошао сам с осјећањем које је више и јаче од завичајних емоција и поимања дужности коју може да понесе јединка сама. Нијесмо дошли само да спасемо душу нити само да подржимо оне који су показали да имају и храбрости и знања и рјечитости, већ да покушамо да нађемо, како је један колега у најновијем тематском броју *Свевића* записао, „окосницу практичне мудрости“, да се узајамно охрабримо да бисмо се заједно одупрли злом науку. А колико смо посрнули говори формула најобичнијег отпоздрава. На питање: *Како си?* – добијамо одговор: *Добро. Може бити горе!* А имамо право на боље, али за то се морамо изборити ми сами. Нажалост – против својих!

Ако не учинимо све да успијемо, издаћемо све што се издати може: и струку и науку, и традицију, и етику, и памћење, и разборитост – издаћемо сами себе!

Директно питање је: *Остаје ли Црна Гора са Србијом и Републиком Српском у језичком заједничком под традиционалним именом – српски језик?*

Донедавно смо вјеровали, очигледно наивно, да је Црна Гора питање језика односно његовог имена скинула с дневног реда увођењем у Устав, прије и сувислије него Србија, одредбе да је у Црној Гори у службеној употреби српски језик. Наравно, знали смо да двије-три деценије у Црној Гори дјелује свега неколико појединаца, потврђено некомпетентних за посао у који су се упртили, што једноме од њих није сметало да „лиферује“ књиге у којима је било научно неспорно само оно што је било тачно преписано! А и тога је било мало, јер и предлажак ваља разумјети! У том науковању демонстрирано редефинисање стандарда под именом „црногорски језик“ мислим да се најадекватније може квалификовати *примитивизацијом* језика. Збркани су ту били дијалекти и синхронија и дијахронија, али с једном и једином унапријед задатим циљем: *Како етногенезу односно црногорску самобитност погуријети језичком посебношћу?* Тамо гдје је за формирање књижевног језика била битна етногенеза, она је била неспорна чињеница прије емнаципације и језика и нације у модерном смислу те ријечи. Језик се уписује у устав, али он прије тог, у основи формалног чина, мора бити неспорна *лингвистичка чињеница*. Зато се наука и показао безнадежним, јер се, ипак, покушавало оперисати аргументима струке и науке, а био је у рату с њима, па се „творач“ (у једном интервјуу) вајкао да „црногорски“ више нико писмен (у градовима посебно) нити збори нити жели да га учи! Утјешно је то било, али смо се преварили!

Исти планери, ментори и рецензенти, политички и стручни – у својим државама потврђено стручни и одговорни пред својом нацијом, али без савјести и научне одговорности када другима пружају „добре“ услуге – удружени са „злом домаћијем“, које се учврстило стварањем параинституција – лажне академије, расколничке цркве, издвојених а дуплираних струковних удружења (најчешће спорних вредности), и сада уз отворену подршку власти – прибјегли су новим лукавствима. Најприје су изашли с идејом да језик назову *црногорско-српским* односно *српскоцрногорским*, с позивањем на доскорашњи српскохрватски односно хрваткосрпски. Злоупотребљавају искрену везаност генерација за оно што су им други – а не Срби разградили! А с којим Хрватима смо ми у језичком заједништву данас? Нека те послове заступници тих идеја најприје посвршавају у Загребу и Сарајеву! Једном сам већ и рекао и написао – српски језик не може издржати нове кумове!

Резултати пописа су их обесхрабрили, будући да је инаугурација црногорског био једини циљ, па су дошли до неимена – *мајерњи језик*. „Именовање језика је лингвистичко, друштвено и политичко питање“ – добро је примијећено у једном објављеном допису декана Филозофског факултета из Никшића, мислим Министарству просвјете и нЕуке (и ненамјерне штампарске грешке понекад погоде!), али нажалост Факултет на томе није истрајао. Редосљед је управо такав. Балканска социолингвистика (изгледа да и то постоји!) и тумачи свих права (наше бабице општега смјера) дају свој допринос безумљу: име језика поставља се најприје као референдумско а потом као индивидуално грађанско право, иако се добро зна да је *стандардни језик колективно цивилизацијско достигање*, које „надлежна“ струка, лингвистика прије свега, па и социолингвистика као њена грана, и интелектуални дио народа, онај који називамо културном јавношћу – не би смјели испоручивати разградњи. Нама одговарају подаци из пописа, али се морамо, из наведених разлога, одупријети манији пребројавања. Наша би дужност једнако била да се овоме одупремо и да смо мањина! А улога струке би била да разувјери изманипулисану, мањину или већину свеједно, да нико нема права да им одузме право на традицију, право на име, право на трајање, чак право на здрав разум! И власт да најприје поучимо и ако се не да научити – да је опоменемо да не смије учинити све што јој се чини да може! Зато смо се и окупили.

Нијесам присталица „делегиране храбрости“, јер је то немореално. Одавде се враћам у сигурну службу, али немамо права да двадесет шесторо људи оставимо саме! Зато, драге колеге, најприје ви који предајете српски језик и књижевност (или матерњи на српском језику!) – знајте да вас гледају и опомињу и Радосав Бошковић, и Михаило Стевановић, и Јован Вуковић, и Радомир Алексић, и Митар Пешикан! А неће успјети из Црне Горе да иселе ни Вука Караџића! Или хоће – ако им то ви и ми дозволимо!

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ,
Београд

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК И ЦРНА ГОРА

1. У „Предговору садашњем“, тј. предговору другом издању *Српских народних њословица*, Вук Стефанов КАРАЦИЋ пише да су „заклетве у овој књизи [...] из Црне горе и из њезинијех околина“ [*Српске народне њословице и друје различне као оне у обичај узетје ријечи*. Издао их Вук Стеф. Караџић. У Бечу, 1849, с. LIV]. Црној Гори су гравитирале „њезине окоLINE“ (Приморје, Зета, Брда, Херцеговина), али не у економском и културном, него у политичком смислу — тежиле су да се и оне ослободе туђинске власти. Али те „окоLINE“ себе нијесу сматрале саставним дијелом Црне Горе — поред заједничког српског оне су имале и своја регионална имена. То се види по титулама владара из куће Петровића: Петар I Петровић ЊЕГОШ је митрополит црногорски и приморски, Петар II Петровић ЊЕГОШ — владика црногорски и брдски. Брђани су били једно, Црногорци друго, Приморци (Бокељи) треће, а сви заједно су — Срби.

У писму Милошу Обреновићу од 15/27. јануара 1837. године Петар II Петровић ЊЕГОШ каже да из Милошевог писма од 1/13. октобра претходне године види „Ваше драгоцјено распо-

ложеније к мени и народу црногорскоме“, молећи „свевишњега творца да сохрани Ваше за свакога Србина драгоцјено здравље за похвалу и срећу славеносрпскога народа“. Да израз *славеносрпски народ* значи исто што и ‘српски народ’, тј. ‘Срби’, показује синонимична формула из истог писма, у коме „Владика црногорски и брцки“, како се потписао, жели „пресвијетлом Кнезу“ да проводи Ново љето „у добром здрављу, спокојствију и благоденствију за похвалу и радост српскога народа“ [Цит. по: Петар Петровић Његош. *Писма*. I: 1830–1837. Београд, 1951 (Цјелокупна дјела П. П. Његоша. Књига седма), с. 376–377].

У писму Његош користи синтагму *Срби и Црнојорци* у значењу ‘држављани Србије и Црне Горе’, па се то узима као крунски доказ да је владика признавао постојање двају народа. Занемарује се, међутим, чињеница да ријечи *Србијанац* још није било у живом српском језику. Она је први пут фиксирана, али као презиме, у трећој књизи Вукових Српских народних пјесама бечког издања: међу пренумерантима из Панчева налази се и Ђорђе Србијанац [*Српске народне њјесме*, скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Карацић. Књига трећа, у којој су пјесме јуначке средњијех времена. У Бечу, 1846, с. 584]. А као етноним, ријеч *Србијанац* је први пут посвједочена у штампаном облику у другом издању Вуковог *Српској рјечника* (1852). А прије тога — Вуковом је руком написана у радном примјерку његовог првог издања.

Да су Зета и Црна Гора два различита сусједна подручја, види се по овом цитату из *Историје о Црној Гори* митрополита Василија Петровића (Санкт-Петербург, 1754): „Видећи како се шири турско царство, херцег Иван Црнојевић пренесе свој двор из Зете у Црну Гору, на поље Цетиње, а тамо постави и сагради предивну митрополитову резиденцију“ (цит. наш превод: Титоград–Цетиње, 1985).

Теза заговорника тзв. црногорског језика да им је Вук отео језик, према томе, није тачна јер је Вук Стефанов КАРАЦИЋ утемељио савремени српски књижевни језик управо на говорима тадашње источне Херцеговине а данашње сјеверозападне Црне Горе, којима је и сам припадао. То је говор Пиве, Дробњака, Никшића и сусједних крајева, који себе тада нијесу сматрали Црногорцима, нити су припадали Црној Гори, већ су себе сматрали Херцеговцима у регионалном, а Србима у националном смислу. Поред тога, потпуно је извјесно да у том времену немамо ни један податак да се становништво (старе) Црне Горе у националном смислу називало друкчије осим као Срби.

2. Савремени српски књижевни језик има своје историјске и регионално-конфесионалне варијетете.

Први стадијум у Вуковој кодификацији српског књижевног језика (историјски варијетет) карактерише јекавско јотовање гласовних група *tě, *dě: *ђеца, ћерайи*, одсуство фонеме <x>: *јоворау*, фонетско писање јекавских и ијекавских облика: *вјера, вијенац*, коришћење у поезији апострофа и секвенце [jе| за једносложни рефлекс дугог јата: *в’јенац*.

Други историјски варијетет, који је остао у српском књижевном језику ијекавског изговора до наших дана, карактерише одсуство јекавског јотовања гласовних група *te, *de: *дјеца, ијерайи* и воспостављање фонеме <x>: *јовораху*. Прву измјену Вук је учинио на основу дубровачког, а другу на основу тадашњих црногорских и бокелских говора српског народног језика.

Трећи историјски варијетет конципирао је већ Вук, у писму кнезу Михаилу Обреновићу, и он је условљен постојањем екавске и ијекавске варијанте српског књижевног језика. Овај варијетет карактерише воспостављање графеме јат, са варијантним изговором: [за вјеру] и [за веру]. Воспостављање графеме јат образложено је у мојим књигама *Тирилица на раскрићу векова* (1991) и *Нови Рај за српски језик и њравојис* (2001).

Загребачка регионално-конфесионална варијанта српског књижевног језика (тзв. хрватски књижевни језик, којим се служе Хрвати или чакавци, Новохрвати или кајкавци и Срби или штокавци католичке вјере) у једном правцу је кориговала Вука, али само ортоепски: у рефлексима дугог јата препоручује се једносложни а допушта двосложни изговор, али се у оба случаја пише секвенца [jје|. Ова корекција пуни смисао добија ако се азбука допуни 32. словом, у ћирилицы са јатом, у латиници са ě.

У говорима Босне и Херцеговине гдје масовније живе Срби исламске вјероисповијести рано је изгубљен глас x (уп. *Асан-аја* и *Асан-ајиница* у знаменитој балади и у Ерлангенском рукопису). Арапски као богослужбени језик утицао је на воспостављање гласа у новим фонетским

условима. Сарајевска регионално-конфесионална варијанта (тзв. босански књижевни језик Срба исламске вјере) неоправдано кодификује употребу слова *x* у неким примјерима: вдовица — худо име → удовица — удо име → *худовица — худо име (у ријечи *удовица* на почетку је било *въ*, а не *x*).

Цетињска регионално-конфесионална варијанта српског књижевног језика (тзв. црногорски књижевни језик што га прихватају приврженици Црногорске православне цркве распопа Дедејића), која се додуше налази на стадијуму покушаја формирања (није званично прихваћена од државе), допуњава Вука са три нова слова. Увођење једног слова (**щ** као 31. слово српске азбуке) ја сам образложио (у књизи *Тирилица на раскрићу векова*). Увођење друга два није оправдано: дијалектизми типа *брондзин*, *бидзин* адекватно се обиљежавају помоћу диграма *дз*. Јекавско јотовање гласовне групе **zě* налазимо недосљедно, и то само на граници морфема. Зато се ортоепском нормом може прописати да се ради исказивања локалног колорита секвенца *|zj|* у ријечима типа *изјелица* и *козји* може читати са ефектом јекавског јотовања, без увођења новог слова (у ријечи пак *зеница* е-рефлекс се појавио фонетски, а *зјеница* је књишки лик).

3. Језик којим се говори у Црној Гори зове се *српски језик* зато што је народ који њиме говори свјестан да припада српском етносу. У том смислу то је и једини исправни назив и за народни и за књижевни језик словенског становништва у Црној Гори. Назив *црногорски јовори* користи се да се означе специфичности живог народног језика становништва Црне Горе. Црногорски говори су различити, јер једни припадају групи која има пренесену акцентуацију, и то су источнохерцеговачки новоштокавски говори, на основу којих је Вук Стефанов Караџић формирао српски књижевни језик. Данас су то говори сјеверозападне Црне Горе, али се они простиру преко Дубровника до српске Далмације, обухватају Босну, стару Херцеговину, Лику, Банију и Кордун, као и југозападна подручја данашње Србије. У другу групу спадају староштокавски говори (који имају непренесену акцентуацију). Они припадају дијалекатској зони која није специфична само за Црну Гору, већ и за дио Србије, и зато се називају зетско-сјенички говори. Не може се уопште говорити о црногорском дијалекту као јединственом и аутохтоном идиому.

Одлука црногорског Министарства просвјете о преименовању предмета *српски језик* у предмет „матерњи језик“, а коју је премијер Ђукановић подржао, може се тумачити једино тиме да је марионетској власти Мила Ђукановића наређено споља да уведе тај обезличени назив *матерњи језик*, да би се у некој каснијој фази лакше спровело преименовање српског језика у црногорски. Налог је био да се на мала врата уведе не само црногорски, него и бошњачки и хрватски. Поставља се питање: зашто режим Мила Ђукановића није задржао у школама назив *српски језик*, који је по Уставу званични језик Црне Горе, него је нарушио основно начело, највиши закон државе, на основу којег се нека држава уопште и конституише? То је покушај да се неутралишу резултати пописа становништва, неповољни за ову власт и за њене интернационалне покровитеље. По том попису двије трећине становништва Црне Горе изјаснило се да им је матерњи језик српски. Сви који су се изјаснили да говоре српским језиком су *de facto* Срби. Књижевни језик који има своје име и норму, свој стандард, сада се именује по неким секундарним обиљежјима, као што су (псеудо)национално или вјерско обиљежје. Позивање на поштовање националних права само је савремена варијанта пароле „Завади па владај“.

Побуњени професори, студенти, ученици и њихови родитељи не могу бити изманипулисани, јер знају да читају, а у Уставу пише да је службени *српски језик ијекавског изговора*. Они то могу да прочитају и тако схвате да им је укинут службени језик. А пошто је њихов матерњи језик исти као и службени, укинут им је и стварни матерњи језик (српски). Дјеца не желе да им се тај језик распарчава по неким конфесионалним, (псеудо)националним или територијалним принципима. Манипулацију дјецом врши актуелни режим својим уставним пучем, којим је поништен, и то у најгорем смислу, управо Устав као највиши правни акт Црне Горе. Та дјеца и њихови родитељи и наставници су само устали против поништавања Устава. Формално, Устав је остао на снази, а његова основна одредба је грубо поништена.

4. Свједоци смо да се и у службеној (јавној) употреби неке ријечи насилно ијекавизирају не би ли се доказало да има основа за тзв. црногорски језик. Постоји један број ријечи у којима је некадашња фонема јат дефонологована. То нијесу никакви екавизми. Вокал јат је прешао у *e* и зато у ијекавском имамо на примјер ријечи *їредлої* или *їревоз*. Насилна ијекавизација тих

ријечи заснива се на погрешној лингвистичкој интерпретацији. Лингвисти су уочили да је ту некада био глас јат и да се писало то слово, па мисле да је такав изговор правилан. Да то није тачно, потврђује живи народни говор. Што се тиче ријечи типа *ђевојка* или *ћераџи*, њих је још Вук увео у књижевни језик, али је од тога одустао кад је уочио да се у дубровачком говору српског народног језика користе ликови без одраженог јотовања. Из тога произлази да је у ијекавској верзији књижевно само *дјеца*, *дјевојка*, *дјед*, *џјераџи* за стилски неутралан говор. Само у условима књижевног текста, када се жели приказати локални колорит у говору јунака, а такође за разговорни језик, могу се користити ликови *ђеца* или *ћераџи*. Ово ијекавско јотовање постоји у српском књижевном језику, али у ширем смислу, као стилски обојена варијанта, као дио локалног народног израза. Из тога произлази да је у стилски неутралном говору потпуно неправилно користити такве ликове. Што се тиче ријечи *сјуџра*, *сјесџи* и сл. књижевна норма ту прописује неутралне нејотоване облике, а јотовани облици такође се могу користити на сцени, када се интерпретира локални говор јунака, и у разговорном језику.

5. „Узећемо српски, али ћемо га звати црногорски“ – нова је хипотеза заговорника преименовања језика у Црној Гори. То би био преседан у културној историји човјечанства. У свијету до сада није познат ниједан случај да неко тек-тако тражи да један језик именује како се њему свиди. Ако је то црногорски језик, пропишите му граматику, правопис. Преведите Библију на тај језик. Ниједан језик у Европи не признаје се као књижевни ако на њега није преведена Библија. То би било наравно крађа, исто као што је крађа српски књижевни језик називати хрватским или босанским. То је преименовање језика. У оној загради морали су да напишу и муслимански, јер један број Срба исламске вјероисповијести у Црној Гори одбија да се назива Бошњаци (а што би се тако и звали кад они нијесу досељеници из Босне него аутохтоно становништво Црне Горе). А што се тиче бошњачког, муслимани у Босни не називају језик тако, него га зову босански. Хрватски књижевни језик је наравно загребачка варијанта српског књижевног језика, али он је кодификован: има своју граматику, рјечник, правопис. То јесте крађа, али се мора признати да је тај језик нормиран. Што се тиче босанског, и то је српски књижевни језик, али сарајевска варијанта. У историји, међутим, није забиљежено да неко само на основу територијалног принципа заговара преименовање језика. Тај захтјев је потпуно бесмислен. За тако нешто нема основа, то може бити само голи акт насиља. Потпуно је јасно да уставоручитељи желе преименовати језик, а не само наставни предмет. Преименовањем језика се руши једна уставна категорија, која је иначе научно и културно утемељена, а за њу се изјаснила и већина становништва Црне Горе без обзира на конфесионалну припадност или национално одређење.

Не може се пренебрегнути историјат именована језика, ни са формалноправног, ни са лингвистичког становишта. С формалноправног гледишта: не може се уопште прописивати црногорски језик с обзиром на то да језик под тим именом није кодификован, није стандардизован. С лингвистичког становишта: нема никаквог основа говорити о црногорском језику. Треба подсетити на разлику у вредновању појмова *Црногорац* и *црногорски језик*. Етноним *Црногорац* симболизује чојство, јунаштво и слободарски дух становника Српске Спарте, и он је био престижан не само у српству и словенству, док би назив *црногорски језик* означавао сваковрсну деградацију наше славне традиције.

Језик (тамо они) не зову *црногорачки*, тј. „језик Црногораца“ (не изводе га од етнонима), него *црногорски*, тј. „језик Црне Горе“ (изводе га од топонима). А Црна Гора је име добила по црногоричној шуми које више нема, тако да би назив *црногорски језик* био бесмислен. То би значило да је то језик који се говори по шумама и горама (наше земље поносне). Хоћемо ли ми да говоримо језиком борових шума које су у међувремену попаљене, или ћемо да говоримо језиком чије је име засновано у нашем етносу, и који зато носи своје право име?

У прилогу се објављује саопштење учесника Међународног научног скупа „Први српски устанак у Црној Гори и Херцеговини и хришћанска Европа (1804–1813)“, које су формулисали писац ових редова (први пасус), академик Миомир Дашић (други пасус) и митрополит Амфилохије (трећи пасус).

С А О П Ш Т Е Њ Е

Учесници Међународног научног скупа „Први српски устанак у Црној Гори и Херцеговини и хришћанска Европа (1804–1813)“ указују да је Уставом Републике Црне Горе тачно именован језик већинског становништва Црне Горе („српски језик ијекавског изговора“), да је српски књижевни језик ијекавског изговора засновао Вук Стефановић Карацић на темељу херцеговачких говора који се данас налазе у саставу Црне Горе и у складу са стањем у другим црногорским говорима и да нема никаквог основа, кршећи устав и потирући науку, наметати народу обезличени и бесмислени назив „матерњи језик“ са његовом даљом деградацијом у политичко-идеолошке варијанте.

У нововјековној историји Црне Горе ово је трећи покушај да се преименује српски језик у безимени „матерњи“: први пут је то учинила аустроугарска окупаторска власт (1916–1918), а други пут италијанска окупаторска власт (1941–1943).

Оваква врста злоупотребе језика у дневнополитичке сврхе нечувена је у Европи. Зато као одговорни људи од науке очекујемо да ће Министарство просвјете и науке Црне Горе одмах одустати од овог безумног експеримента, а тиме и од вршења насиља над науком и језиком, над просвјетним радницима и ђацима, као и над самим народом и његовим достојанством.

Острог–Подгорица, 8–9. октобар 2004. године

Проф. др ЈОВАН ДЕЛИЋ
Београд

ЗА ОДБРАНУ ЈЕЗИКА, ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ

Деценијама сам углавном ћутао о свему што се догађало у Црној Гори. Сматрао сам да није најпристојније да се мијешам у ствари тамо гдје сасвим не живим.

Сада више не могу ћутати.

Нас хоће да промијене.

Ко смо то ми ?

Нас све који на било који начин припадамо Црној Гори.

Власт је то саопштила више пута и изложила као свој програм: промијенити човјека. Створити Новог човјека. Промијенити народ. Створити Нови народ – Новоцрногорце. Постављен је чак идеалан рок – 10 година.

То је, колико ми је познато, једина власт која се икад на свијету појавила с намјером да промијени свој народ – његову душу, његов језик, његову културу, његову вјеру и цркву. Нормална власт то чува као највеће вриједности.

Обично је обрнуто: народ би мијењао власт.

У Црној Гори је то мимо свијета.

А шта се то мене тиче кад већ у Црној Гори не живим?

Живе моја браћа, пријатељи, рођаци, другови.

Ако промијене њих, ако они постану неко други, онда су промијенили и мене у односу на њих и на Црну Гору. Онда бисмо ми стварно постали два свијета. А у врло блиској будућности – два супростављена, па чак два непријатељска свијета.

Како је то могућно?

Прилично једноставно, мисли црногорска власт.

Ако од Црногораца направе Дукљане, Монтенегринере, ако их усмјере према другој вјери и цркви, ако их усташизују – а то је смисао промјена – онда ће неминовно унуке супроставити дједовима, а моју браћу мени. Онда смо закрвљени и промијењени.

Па шта се то ради?

Заводи се опасно коло у које ћемо сви бити увучени и неће бити невиних. Наше је да се то на сваки начин избјегне.

Зато се више не смије ћутати. Ко ћути – подржава опасне ствари и промјене свога народа, односно његовог идентитета.

У ком смислу иду те планиране промјене: шта је нападнуто?

Нападнуто је оно што је у самом срцу наше духовности: језик и црква, књижевност и култура.

Нападнуто је оно што представља идентитет народа, што нас је одржало кроз вјекове, кроз ропство кад нијесмо имали ни државу ни слободу. То знају наши непријатељи.

Како је нападнуто?

Кажу нам да се распадом Југославије распао и српскохрватски, па и српски језик. Сада имамо хрватски, бошњачки/босански, српски и матерњи који има тендецију ка црногорском. Црногорски државни функционери се гласно хвале да говоре и пишу црногорским језиком.

Господо, државе и границе се распадају, још чешће разарају, а језици врло ријетко. Пукао је Комонвелт, а остао је енглески језик. Португалска и шпанска империја су се распале, али су португалски и шпански остали језици Јужне Америке.

Ко и зашто хоће да малу Црну Гору претвори у Вавилонску кулу у којој свако говори неким другим језиком умножавајући неспоразуме и изазивајући сукобе.

Онај ко хоће да у Црној Гори направи ужас и да је што је могуће више одвоји од других крајева у којима се говори српски: од Херцеговине, Србије, Босне. Нигдје на свијету не би било мањег простора са више језика.

Шта се тиме добија?

Идентитет, мисле руководећи политичари.

Ужас, мислим ја.

Ако неко сада треба да стекне идентитет, на почетку трећег миленијума, боље је да га нема. Црна Гора је стекла давно свој идентитет преко српског језика и нико се паметан није постидио тог идентитета.

А шта би се изгубило увођењем неког новог језика?

Изгубило би се постојеће језичко јединство. Створио би се хаос у којем се нико живи не би сналазио. Сузила би се, редуковала, осиромашила књижевна и културна традиција на Црногорце, па тиме би се изгубиле заједничке кључне вриједности. Уз Његоша би стали медиокритети, цијела чета писаца која нигдје ништа не значи, па ни у добром дијелу Црне Горе. Изгубио би се естетски критеријум. У читанке и уџбенике би доспјели лоши текстови горих писаца. Дјеца би се учила неукусу и наказном језику. Морало би доћи до неспоразума не само међу језиколовцима четири – пет језика у Црној Гори, већ и међу народима који би тим језицима говорили.

Коме то треба?

Само онима који су нам непријатељи, који хоће да нас дробе и разарају, да нас духовно сиромаше, разбијају и супростављају, да нас одвоје што више од Срба и да нас темељито промијене.

Чији је то програм?

То је увијек био, и остао је, програм наших непријатеља. Покушали су да га реализују окупатори: Аустроугарска у 1. и Италија у 2. светском рату.

То је програм усташки који су у својим радовима изложиле црногорске усташе: Савић Марковић Штедимлија и др Секула Дрљевић. Прихватањем тога програма – а он је на дјелу – Црна Гора би изгубила свој идентитет и постала би Црвена Хрватска, а Црногорци Црвени Хрвати, на трагу оних који су заиста били усташе и ратни злочници, као што су то били Штедимлија и Дрљевић које данас преписују Новоцрногорци. Изгоном ћирилице и сасвим ситним језичким интервенцијама дошло би до самоокупације земље језиком. Отуда толико мржње према Србима.

Шта је са Црквом?

Власт програмски инсистира на црквеној посебности, односно на изгону Светог Саве, за кога се отворено говори да је геноцидан; изгону из Црне Горе, па и из оних кућа који га славе као крсну славу. Власт жели да се створи Црногорска аутокефална црква од расколничке секте рашчињених и анатемисаних бивших свештеника, које нигдје нико у православном свијету не

признаје и који су регистровани као удружење грађана. Те рашчињене и анатемисане црногорска власт хоће да наметне свом народу да га кршћава и сахрањује.

Чији је то програм?

Опет усташки, заиста усташки, Штедимлијин и Дрљевићев. Црну Гору, према том програму, треба прво поунијатити, па покатоличити, па усмјерити против Србије.

Да ли се тиме учвршћује црногорски идентитет?

Не, он се до темеља разграђује и Црногорци се постепено и вјерски преображавају у нешто сасвим супротно.

Куда то води?

У сепаратизам. Отуда бројни црногорски руководиоци све више личе на хрватске и бошњачко – муслиманске у вријеме разарања и комадања Југославије. Отуда толике безочне, разорне и болесне оптужбе против Срба и Србије.

Зашто би сметало стварање самосталне суверене Црне Горе?

Зато што не би била ни самостална ни суверена земља, нити би се наслањала на традицију Петровића.

Петровића Црна Гора била је утемељена на српској православној вјери и цркви и од краја 17. па до друге половине 19. вијека функционисала као Божје гнијездо, као теократска држава са пуном свијешћу о својој српској природи и припадности српству, са Његошем као највећим српским пјесником, са два свеца у два манастира, од којих би Светог Василија Острошког морали сада иселити у Тврдош, пошто није Црногорац. Новостворена Црна Гора била би анти-српска, Црвена Хрватска, изложена ризику међусобних сукоба и распадања на три – четири дијела.

Шта би ваљало чинити?

Сачувати језик, цркву и државу. Ићи од куће до куће, од села до села, од града до града, и објашњавати људима шта би било ако пројекат који заступа црногорска влас побиједи. Људи су најчешће без историјског осјећања и мисле да раде неки важан патриотски посао ако се боре за црногорски језик, Црногорску аутокефалну цркву и самосталну Црну Гору.

Треба им такође објаснити да су актуелна химна и застава Црне Горе извађене из Дрљевићевих рита и да је на дјелу спрдња са Црном Гором и пародија њених симбола.

Морамо формирати покретне и квалитетне екипе, сачињене од историчара, језикословаца и људи који познају културу и традицију своје земље и народа. Те екипе хитно морају да обиђу сваки заселак у Црној Гори.

Треба у градовима покренути трибине на којима би се расправљало и објашњавало о питањима која се тичу државе, вјере и језика.

Треба створити своје медије и освојити дио простора у постојећем, односно разорити медијски тероризам у Црној Гори.

Треба формирати покрет за спас српског језика, Српске православне цркве у Црној Гори, и за очување заједничке државе.

Треба интезивно радити на промјени власти која спроводи програме наших бивших окупатора.

Наше свештенство треба да обиђе сваку кућу и да упозна вјернике с тиме шта нам се спрема.

Треба да наше Владике отпашу мач језика својега и да посегну за моћним оружјем Светога Петра Цетињског – клеветам и проклињањима, јавним анатемисањем.

Треба спријечити да нас претворе у некога другог и да нас одвоје од рођене браће, јер нема овдје никога да му неко нејрођенији не живи у Србији.

Треба да рачунамо са непотрошеним људима од угледа у народу којима није у првом плану политичка каријера, већ опстанак језика, цркве, државе и народа.

Мијењање духовног бића народа исто је оно сада што је некада била исламизација. Па видите пред чим се налазимо.

Проф. др ПРЕДРАГ ПИПЕР
Београд

ИСТОРИЈСКИ ЈЕЗИК И ПОЛИТИЧКИ „ЈЕЗИЦИ“ *

О називу проблема. Проблем статуса српског језика у данашњој Црној Гори не би требало називати проблемом „црногорског језика“ нити тзв. „црногорског језика“ и сл. јер се тиме даје непотребан публицитет том лингвистички бесмисленом изразу (с наводницима или без њих). То је проблем покушаја садашње црногорске власти, и оних који њоме споља управљају, да изврши насилно преименовање званичног назива српског језика као наставног предмета, чиме би се смањио српски језички простор и шире утро пут уситњавању српског националног бића.

Ко уме да гледа, чак и ако нема посебно лингвистичко ни политичко образовање, лако ће видети да је питање актуелног статуса српског језика у Црној Гори део ширег питања – данашњег статуса српског народа у Црној Гори и планова који се у вези с тим све јасније обелодањују. Откривају их и главни учесници, као што је то учинио актуелни министар просвете Црне Горе, у изјави коју је пренео и НИИ, а према којој је „циљ реформи да кроз десет година створи људе свесне свог националног идентитета“. Којег идентитета? Може ли се узимати од једног националног идентитета да би се градио неки други? Они који то покушавају, мисле да може, и да ће у томе успети ако буду поступали, како им је из врха власти изричито наложено, „немилосрдно“.

Сва је прилика да светски стручњаци за национални инжењеринг и језички инжењеринг (као прављење вештачких нација и политичких језика насилним преименовањем дела историјске нације и историјског језика) на Балкану увелико раде свој посао помоћу локалних „кооперативних снага“ на терену, над којима се, да не посустану, повремено надвије бич припремљене оптужнице за међународни криминал или нешто слично. Покушај преименовања српског језика у Црној Гори део је остваривања дугогодишњег пројекта превођења људи српског националног идентитета у друге националне идентитете. Корак по корак. А познато је: ко ту црту једном пређе, назад се од срамоте не враћа. Ко се једном постиди својих предака, одрекне свога народа и језика и отпадне од свога стабла, врло ретко роди довољно јаког потомка који ће ту грешку исправити, као што је то, нпр. учинио велики Меша Селимовић, одбивши могућност да прави лагодну каријеру муслиманског писца у БиХ. Међу Црногорцима је увек било доста људи изузетно чврстог и непоткупљивог духа, али било је, и има, као и код других народа, и оних других, за које је у „Горском вијенцу“ тачно речено „Истурчи се плахи и лакоми“. Нисам, разуме се, ни за какве савремене етничке „истраге“, али се стидим свачијег, а поготову новијег српског „турчења“.

Ако се после јавног изјашњавања, на којем се око 60 одсто грађана Црне Горе изјаснило да говори српским језиком као матерњим језиком, власти одлуче да назив наставног предмета *српски језик* промене у *мајтерњи језик*, а да у ђачке књижице по жељи уписују и „црногорски језик“, јасно је да се ту покушава административно, и демонстративном присилом, истиснути назив *српски језик* из службене употребе. Ко на то пристане, испрва можда и невољно, он се тиме одриче дела свог националног бића, а ко крене том страпутицом, тешко се само на томе зауставља.

Што се поменути „немилосрдности“ тиче, песник је одавно записао вечну истину о ружном трагу оних којима снага лежи у топузу.

* У овај прилог укључени су делови предавања одржаног у Никшићу 15. октобра 2004. и, скраћено, у Пљевљима 15. октобра. 2004. (интегрални текст послат је *Пљеваљским новинама*) и делови прилога за трибину „У одбрану српскога језика“ одржану на Сајму књига у Београду, 23. октобра 2004.

О називу језика. Српски народ одувек је свој језик звао српским, чак и када је он званично називан српскохрватским. Када је дошло до стварања стандардног хрватског и бошњачког језика, путем прво унутрашње па међународне легализације „пиратских“ верзија српскохрватског књижевног језика (насталог на дијалекатској основи која је пре свега – српска), онда је било најприродније да се Срби врате називу српски језик, као називу свог књижевног, односно стандардног језика, што се и десило.

Црногорци су вековима себе с правом сматрали и називали Србима, а свој језик српским. Гледано лингвистички, српски књижевни језик у Црној Гори исти је као српски књижевни језик у Србији, с безначајно ретким регионалним разликама, далеко малобројнијим од регионалних разлика многих европских језика, који због тога не мењају један назив језика у два или три назива. Просечно образовани Италијан из Ломбардије једва да имало разуме некога из Калабрије или са Сицилије, али ипак један је италијански књижевни језик, и у медијима, у другим сферама јавне употребе, а Италијани се труде да тако и остане јер би расап књижевног језика водио растакању нације и државе. Таквих добрих примера је много, али ономе ко жели супротно, они не одговарају.

Потезање људских права нема с тим проблемом никакве везе јер не постоји право на глупост, право на фалсификат, нити право на преотимање. Принцип људских права се врло често користи као политичка батина за одабране жртве – мале народе и државе без заштите јачих. Чак и ако би се тренутно највећи борци за људска права – Американци – побунили да су им угрожена језичка права јер се њихов језик зове енглески, а не амерички, што они наравно не чине, насилно преименовање америчке варијанте енглеског језика не би било научни доказ да је то разумно него би био емпиријски доказ да је неко насилан.

Просветну политику у свакој земљи треба да воде просветне власти. Најбоље је када се просветне власти држе стручних и научних мишљења, али често буде и друкчије, било зато што постоји нека (полу)скривена политичка намера, било зато што се настоји да се пажња јавности држи даље од неких других такође важних проблема. Иначе, идеја о „црногорском“ језику по научној неутемељености више личи на „језик“ који су себи испословали током недавног рата Муслимани/Бошњаци него на хрватску језичку ситуацију, јер су Хрвати у прошлости ипак имали књижевнојезичку традицију, додуше првенствено чакавску и кајкавску.

О лепоти израза *мајтерњи језик* и његовој злоупотреби. *Мајтерњи језик* је сликовит и емотивно богат израз (и социолингвистички термин), који подсећа да је језик на којем је човек одрастао као духовно биће нешто човеку најближе, најрођеније и по његов идентитет најзначајније. Зато се изразу *мајтерњи језик* не би требало изругивати поводом покушаја да се у црногорским школама назив *српски језик* замени изразом *мајтерњи језик*, а овај затим изразом *црногорски језик*, *бошњачки језик* и сл. Том одлуком црногорских власти израз *мајтерњи језик* је једноставно злоупотребљен.

У оним областима друштвеног живота где је назив матерњег језика део националног идентитета, као у васпитању и образовању, умесније је употребљавати назив језика који традиционално има управо ту функцију, а у Црној Гори то је одувек био назив *српски језик*, с повременим прекидима у време владавине Јосипа Броза и овим најновијим.

Српски језик као део црногорског идентитета. Данашња несрпска, делом и антисрпска национална творевина уходана је реалност (267.669 људи тако се осећа и изјашњава), иако она стоји на вештачким темељима. Нова националност је званично створена највећим делом од српског етничког корпуса у Црној Гори у време једнопартијске Југославије, одлуком политичког врха, која је била подржана од компартијски контролисана науке, медија и школства. Иако су се многи људи, рођени од Срба, определили у школи или у зрелом добу да нису Срби (као што су то били или још јесу њихови родитељи), него да су само Црногорци, јер је тако тражила партија којој су припадали или од које су зависили (а они су већином такође прихватили да нису ни православни хришћани него атеисти), данас је то ипак некаква историјска реалност, премда та реалност стоји на меким и трошним основама. Али и многи од тих људи су као део свог новог националног идентитета с правом задржали за назив свог матерњег језика *српски језик*, односно, у званичној употреби – *српскохрватски језик*, како је тада био његов једини службени назив.

Одлуком о преименовању српског језика као наставног предмета и упућивањем на могућност да се неко у школи определи да му је матерњи језик „црногорски“, а не српски, и оним Црногорцима који се не осећају Србима, али с правом сматрају да им је матерњи језик српски, покушава се „кориговати“ идентитет, тј. покушава им се променити и језички идентитет, како би се довршило оно што ни Ј. Броз није отворено покушавао. Стога то није само, како се настоји представити, „техничко питање“. Искључивање српског језика као назива наставног предмета и увођење назива „црногорски језик“, као онога што може бити уписано у документ о школовању, представља покушај да се донекле заобилазним путем (а како би друкчије) озваничи „црногорски језик“, прво у просвети, а затим и даље, без научне аргументације, јер ње једноставно нема.

Техника мењања националног идентитета. Један од начина да се неким овлада, било појединцем било народом, јесте мењање његовог идентитета у жељеном смеру. Идентитет је суштина бића, као засебне личности или засебне заједнице личности. То је доживљавање себе или другог као засебне интегралне целине без обзира на појавне разлике унутар истог у времену и у простору. Осећање идентитета може бити јаче или слабије, све до нестајања.

Мењање нечијег идентитета ради овладавања њиме подразумева да онај који се мења раскине са сопственом прошлосту, раскине са својим најближим и најприроднијим окружењем, промени се, смањи се и ослаби, да изгуби поверење у себе, да се његово самопоуздање преокрене у самооптуживање и аутодеструкцију.

То може ићи или иде све до расцепа идентитета и преобраћања једног идентитета у два или више међусобно сукобљених идентитета, све до одрицања од годинама и вековима негованог система вредности и до преласка на вредносну дезоријентисаност, или сеже до преласка на систем вредности који води самоурушавању, све до одрицања од свога лица, од својих симбола – имена земље, заставе, грба, химне, обичаја, од независности земље и неповредивости њених граница, најзад одрицања и од свога језика и националног имена, а одатле није далеко до одрицања и од личног имена, свога и своје деце...

Српски језик као део српског идентитета. Управо то је, кратко речено, низбрдица низ коју се већ дуго гура српски народ, нарочито током последњих петнаестак година. То је обичним непрофесионалним речником изложен *модел мењања идентитета српског народа*, који се очигледно изводи врло професионално, са стручњацима и инструкторима који не морају бити на терену, али који добро познају законитости социјалне психологије и технике манипулисања не само појединцима него и технике манипулисања јавним мњењем па и читавим народима.

Није страшно када се идентитет мења природно, поступно, свесно, промишљено, својом вољом, изнутра, побољшавањем. Страшно је када вам га неко мења споља, а ви тога једва да сте свесни. То је освајање људских душа. А када се има у шаци нечија душа, лако му је узети и све друго.

Промена нечијег идентитета, појединачног или групног, јесте пракса многих секти. Вођа секте немилосрдно захтева од чланова секте, отргнутих од свог ранијег идентитета, апсолутну послушност, мења им имена, измишља нову цркву, свога жреца и своје симболе, необично тумачи прошлост и обећава светлу будућност. Вођа секте се по правилу обогати, а чланови осиромаше, а неки и не преживе. Да ли тај модел понашања важи само за секте или има и ширу примену, то свако може сам да просуди. И да размисли каква је њему улога намењена у свему томе, ако га у томе има.

Део те трагичне приче о мењању националног идентитета јесте расрбљавање Срба и у Црној Гори и покушај преименовања назива наставног предмета *српски језик у матерњи језик*, уз могућност да то буде и „црногорски“, прво само у школи (што је у Србији покушао један министар просвете, али је под притиском стручњака и јавности морао одустати), а затим. познатим изборним техникама. уз застрашивање једних, поткупљивање других, обмањивање трећих, затварање четвртних, протеривање петих итд. – слично преименовање језика може се спровести и на свим службеним и јавним местима, те силом одржавати све док се људи једног дана не почну стидети да признају да су некад били Срби и говорили српски.

Затирање српског језика уситњавањем и преименовањем. Шта данас видимо на српском националном бићу? Видимо дробљење државе, које још траје, њено преименовање кумовањем оног ко је наредио њено бомбардовање, видимо пљачку и препродају у бесцење националног добра, намицање дужничке омче на врат чак чукунунучади, видимо стотине хиљада младих српских емиграната као потенцијалних нових јањичара, видимо неколико српских академија наука, па трвења и у њима, неколико књижевних друштава, покушај да се измисли нова православна црква на простору СПЦ, видимо неколико националних матица, инфлацију универзитета, изругивање химни, грбу и застави, уништавање војске, жигостање свог патриотизма као највећег зла, уз метанисање свему туђем. Најзад видимо легализацију нових назива пиратских копија српског језика. Видимо смањивање територије на којој се говори српски, смањивање броја људи којима је српски матерњи језик, истискивање српског језика из јавне употребе на српском говорном подручју (у корист окупационих и мањинских језика), истискивање ћирилице, поплаву англицизама у српском језику, масовно уништавање књига на српском језику и на српској ћирилици (током недавног рата), уништавање храмова, споменика, гробаља и гробова на којима је српско име и српско слово, покушаје да се смањи број часова наставе српског језика у српским школама (а и њих је све мање) итд.

Српски језик се затира. Они који то чине, склони су да презриво кажу да у таквим тврдњама виде параноју, теорију завере, ксенофобију и сл. Али када врло много чињеница сведочи о истом, то се не може приписати голој случајности. Сваки иоле политички обавештен човек зна да све државе, поготову највеће и најјаче, али и оне мале, имају многобројне богате и врло обучене службе које далеко од очију јавности раде своје прљаве послове по целом свету, а да ли су оне у завери или делују свака за себе, то је мање важно.

Свако од нас, не само овде, и не само у Црној Гори, стално је пред избором између вере и невере, остајања на своје или препуштања туђем, а одричући се имена и језика и вредности својих предака, он тај терет ставља на плећа и свим својим потомцима. Прво се одрекне вере или цркве, затим српског имена, после и ћирилице, па онда и српског језика, прво само у школи, а онда ће и у уставу и било где другде; наравно, одриче се и заједничке државе, док једног дана не осване као човек без корена, с језиком чији му је назив смислио неки пролазни министар просвете, можда и сам бивши Србин.

Избор. Одувек је било је људи који се лажно представљају. Сада чак део српског народа уче и приморавају да се лажно представља. Да каже да није оно што јесте и да не говори оно што говори. Зар Црној Гори није доста што је имала лажнога цара него се сад тера да прихвати лажни језик? Зато се мора упорно предочавати да је лажни избор *матерњи* или *српски* само једна од степеница плана откидања дела по дела српскога народа од његове матице.

Ко је први смислио израз „црногорски језик“? Први, или један од првих у томе, био је Бенито Мусолини, а наставио је његов заповедник за Црну Гору Пирћо Бироли, па Секула Дрљевић, који је онај рат провео у Загребу, као што је овај рат тамо провео Јеврем Брковић, данашњи идеолог црногорског језика. Тим стрампутицом вукао је и Савић Марковић Штедимија, па је злу причу о црногорском језику, који тобоже није српски, наставио Владимир Бакарић, а у наше дане хрватски ђак Никчевић, најзад министар Бацковић и премијер Ђукановић. Да ли су они оличења мудрости и честитости, људи од угледа којима се може веровати на реч чак и ако не дају аргументе? На то питање свако ће за себе лако наћи одговор.

Насупрот њима стоји цела српска епика из Црне Горе, и у свему надмоћни Његош, и толики други великани духа и пера, а и наука о језику сведочи да се језик не може правити измишљањем још једног назива.

Свако, и тамо и овде, мора изабрати, ако већ није, да ли иде светлим путем Његоша, и држи се српскога језика, или иде злим путем Мусолинија, Биролија, Бакарића, Брковића, Бацковића, Ђукановића... и да ли заиста прихвата прелазак са српског на матерњи, па с матерњег на црногорски језик. То није, како каже садашњи премијер Црне Горе, „техничко питање“ које се има „немилосрдно“ спровести. Ко не напусти српски језик, мора напустити школу, а шта ће ученик без школе, и учитељ без школе, и без ђака, и учитељ без посла и без плате.

Питање назива језика у Црној Гори само је део плана расрбљавања Црне Горе. Од послератне насилне атеизације Срба у Црној Гори, преко њиховог убрзаног превођења у нацију

Црногораца, стигло се до све жешће пропаганде против свега српског и србијанског, до незаконитог протеривања ћирилице из јавне употребе, и незаконите промене језика, данас у школи, а сутра и у уставу и свугде другде.

У току је процес смишљеног мењања идентитета дела српског народа. Одвојити претке од потомака, одвојити брата од брата, па натерати једне на друге. Кома је то на корист, ко је у то уложио и новац и стручњаке за зло чињење, то свако бистрога ума и чистог срца сам схвата.

А што више људи јасно схвати куда то води, лакше је одлучити шта да се ради.

Шта чинити? Расрбљавање Срба није случајна нити новија појава. Локални привремени главари само су важнији оперативци на том злом послу. Судаћи по систематичности с којом се спроводи дезинтеграција српске државе, српског народа и српског језика, то раде експерти, чија нам имена можда и нису позната, а који имају своју оперативу на терену и сву потребну финансијску, политичку и медијску подршку. Насупрот томе не постоји по организованости имало сличан облик заштите од расрбљавања, нити круг стручњака за јавно мњење, политиколога, историчара и других, који би идентификовали делове тог по Србе наопаког плана, предложили, организовали и спровели мере заштите. Акције Одбора за одбрану српског језика и сличних друштава (нпр. „Ћирилица“) имају племените намере, али без много веће и свестраније подршке тешко да могу да преокрену ствари у жељеном смеру, да пробуде јавно мњење до степена када би власти трајно устукнуле од расрбљавања српског народа.

Али увек постоји и онај познати наук – нека свако учини највише и најбоље што може у свом најужем, ширем и најширем окружењу, верујући у добар исход. А дотле остаје једно – држати се чврсто за корен свога бића и истрајати, држати се завета светих људи свога народа – светог Петра Цетињског и светог Василија Острошког и многих других великих људи – о чувању вере и имена, имати пред очима и пример деспота Стефана Лазаревића о *досјојансџиву и у ѿојчињеносџи*. Такође ваља свакако памтити и пословичну мудрост Његошеву, па и ону о тирјанству и његовом крају, као и ону „што је човјек, а мора бит човјек“. Треба се држати и слике васкрслога Српства после албанске голготе, и толиких других светлих примера, које су претходници оставили, верујући да их имају коме оставити, верујући, надам се с правом, да, с Божјом помоћи, нећемо бити гори од њих... И, најзад, а пре свега, ваља се држати за Књигу над књигама, која се не да уништити јер је записана у најчистијим срцима. Али важно је и радити – добро, стрпљиво и мудро, свак на себи и једни с другима.

Ово последње је посебно важно. Није довољно чувати и бранити се од онога што не ваља. Мора се и непрестано радити за добро оног што ваља, а то значи неговати српски језик у свим његовим видовима и облицима, у свим приликама и околностима, и крупним и наизглед ситним, описмењавати народ у дословном и преносном смислу те речи, без суштајања развијати свест о српском језику као националном добру првога реда.

Треба бранити, али треба истовремено и градити. Ко гради, тај верује да ће опстати, а вера је и овде, као и иначе, корен свега и јамство да ће доћи бољи дани и боља времена с бољим људима.

Никшић, 15. октобар 2004. године

Проф. др МИЛОШ ВУКИЋЕВИЋ
Никшић

НЕКОЛИКА ОПАЖАЊА О НАСТАВНОМ ПРЕДМЕТУ „ЦРНОГОРСКИ ЈЕЗИК“

Ма шта у дневнику, и настаном плану и програму, писало, предвиђено је: један број ученика у црногорским школама у свједочанству ће имати оцјену из Црногорског језика.

Узмимо да је тај наставни предмет уведен законски регуларно (као што није) и обратимо пажњу и на „остало“ што је садржано у његовом називу (имену).

Знамо: језик као наставни предмет укључује (било да се то у одређеним школским документима посебно истиче или само подразумејева) и књижевност: Српски језик и књижевност, Црногорски језик и књижевност.

Кад је ријеч о матерњем језику, и како ствари стоје, у школама се (код свих народа) проучава прије свега (или бар добрим дијелом) с в о ј а књижевност (независно од језика коме припада): српски језик и (прије свега српска) књижевност, односно књижевност с р п с к о г ј е з и к а .

И то је оправдано: књижевност је значајан културни чинилац у духовном животу сваког народа. Сазнати шта у књижевности с в о г а народа постоји, и на какав начин постоји – што се постиже њеним проучавањем и у школи – од интереса је за сваки народ и за људско друштво у цјелини.

Али се при томе (како је овдје имплицирано оним „прије свега“ – са значењем, дакле: не искључиво своја књижевност) не губе из вида она класична дјела која су се јављала (и јављају се) код свих народа (и која је Гете обухватио термином „свјетска књижевност“).

Та дјела припадају свима, и школски програми ни једне националне књижевности, ма како она била развијена, нијесу за њих затворени.

Ово укључивање „ремек – дјела“ (тј. „свјетске књижевности“) има (бар) двоструку функцију: проширивање (продубљивање) књижевне културе читалаца – проучавалаца књижевности и (што заправо произилази из тог првог): што потпуније развијање способности „правилног читања“, тј. адекватног доживљавања и разумијевања књижевних творевина, што подразумејева свакако и његовање способности за разликовање вриједности.

Познавање великог броја књижевних дјела, међу којима су и она чија је вриједност (мање-више) утврђена, доприноси изоштравању осјећаја за вриједности, култивисању укуса.

Без шире прегледности нема ни (ваљаног) упоређивања, нема ни праве могућности вредновања.

Ко не познаје и довољан број највећих дјела (њихових значења, облика и конвенција) мање је заштићен од могућности инфериорног укуса.

(Давно је речено: о укусима се не расправља: *de gustibus non est disputandum*. Та максима је погрешна. О укусима ћемо и те како расправљати. То је такорећи и основни посао у настави.)

Српској књижевности, у укупности гледано (тј. и поред народне поезије и Његоша, и још неколико појава које би имале висока мјеста у свакој литератури) не припада атрибут велике (као што су у европском културном кругу – рецимо, грчка, енглеска, шпанска, француска, италијанска, њемачка), и утолико прије се јавља потреба за дјелима о каквима је ријеч.

Ствар се, дакле, н а д о к н а ђ у ј е преводима.

У вези с тим ваља нагласити: књижевност је ј е з и ч к а умјетност (умјетност р и ј е ч и).

Најбоље осјетимо језик у изворним творевинама с в о г језика. Зато, између осталог, има оправданости и оно: с в о ј а књижевност, прије свега.

Превод је сурогат, надомјестак; он изневјерава битно својство преведеног дјела: његово п р а в о постојање – у језику; в. у том смислу италијанско *traduttore = traditore*. (Гете нпр. учи српски језик да би н а п р а в и н а ч и н читао наше народне пјесме.)

Него, ако с преводом и губе у језику, преведена књижевна дјела задржавају друга својства (изграђена језиком): тематику, облике (драмске, епске, лирске), фабулу, композицију, ликове (њихове одлике и градњу), приповједачке технике, идеје итд.

Било како било, на с р п с к и језик (и екавицу) преведена су безмало и сва велика дјела свјетске књижевности: епска (велики епови, књижевна проза), драмска, лирска.

Та дјела су такорећи п о н о в о с т в о р е н а – на српском језику: преводилац књижевног дјела према оригиналу – „грађи“ производи једну нову језичкоумјетничку стварност, ново дјело.

[При чему, кад је, рецимо, ријеч о поезији у ужем смислу (стих), може бити и знатних одступања и од метричке конвенције изворног дјела.]

На неки начин, та књижевност преведена на српски језик („пронађена“ у изражајним могућностима тог језика) представља српску књижевност (књижевност насталу у умјетности ријечи српскога језика.)

Ђурићев превод (препјев) „Илијаде“ на српски језик је и Ђурићево велико пјесничко дјело: сазрело у значењској вриједности српских ријечи, метафоре и музике.

У стиху „Г њ е в ми, богињо, певај Ахилеја, Пелеју сина“ ми подразумевамо грчки, али чујемо Ђурићев (дактилски) хексаметар. (Тачно сам преписао и прочитао: прва ријеч I пјевања Ђурићевог е к а в с к о г препјева „ Илијаде“ „позајмљена“ је из ијекавског. „Гњев“, а не „гнев“: прво је изразитије, јаче. Узгред: у Маретићевом препјеву тај „гњев“ је „срџба“: „Срџбу ми, богињо, пјевај Ахилеја...“; у Његошевом I, десетерачком, пјевању „Илијаде“, урађеном према Гнедичевом препјеву, јавља се „љутост“: „Пој, богињо, љутост Пелевића“.)

Најзад, кад се обрати пажња и на огромну количину преведених дјела из науке о књижевности код нас, видјеће се да су у питању – све српски преводи. Нема црногорских. Итд.

Погледајмо (сад) како у оквиру оваквог разматрања стоји ствар са (претпостављеним) новим наставним предметом Црногорски језик и књижевност.

Наравно, несумњиво је да ће са буђењем (стварањем) н о в о г националног идентитета (како то увијек бива са рађањем националне свијести) оно „црногорска, прије свега“ добити (за“пробуђене“, „освијешћене“) особито појачан акценат.

А како под црногорском књижевношћу (в. у формулацији црногорски језик и црногорска, прије свега, књижевност) ваља, према новом концепту, разумјети књижевност која припада црногорском језику, јасно је да се из те књижевности изузимају (они) црногорски писци који се (осјећају и) исказују као Срби, односно пишу (не црногорским већ) српским језиком.

С обзиром и на једно и на друго (тј. и на акценат и на изузимање о којима је ријеч), сасвим је извјесно да ће се у програмима за проучавање црногорског језика и црногорске (прије свега) књижевности, тј. књижевности писане црногорским језиком (у „националном“, дакле, дијелу) по правилу наћи дјела чија вриједност није провјерена (дјело мора проћи кроз и с т о р и ј с к и п р о ц е с в р е д н о в а њ а, треба о њему да нарасту критички текстови компетентних стручњака.)

Тачније речено, дјела чије проучавање обично н е ћ е б и т и м о г у ћ е. (И кад би то било од неке користи.) [Како сићушну творевину „подвргнути“ озбиљној интерпретацији! Било би то, рецимо, као кад се висок, свечан, патетичан стил – којим се у о д и пјева неки узвишен „предмет“ (херој, врлина) – примијени на прозаичан, баналан, тривијалан (нимало узвишен) предмет, те се добије – пародија оде. В. нпр. Змајеве шаљиве оде.]

Свакако, каогод и у проучавању српског језика и (српске, прије свега) књижевности, односно (и) у проучавању осталих националних књижевности (у школи), ствари неће остати тек на националном „кључу“.

Прво ће се сјетити (прво ће, уз одређене преправке особито „Горског вијенца“, п р и с в о ј и т и) Његоша, не признајући му његову (српску) националну свијест и његов српски језик. То ће, једнако, важити и за друге значајне црногорске писце српске националности и српског језика.

Онда долазе на ред остали велики српски писци. Па српске народне пјесме.

А у програме ће, јасно је, ући и многа од оних славних дјела „свјетске књижевности“ која нијесу превели (тј. како је већ речено: у неку руку с т в о р и л и) Црногорци већ Срби – српским језиком.

[Најзад, ту ће се наћи и она преведена (као и домаћа, српска) књижевнонаучна дјела.]

Премало ће то, дакле, бити црногорска (у црногорском језику стварана) књижевност.

Биће то српска, а не црногорска књижевност. Преузета туђа љепота. (И мука.)

Како је већ и са језиком.

Црногорски! – рекли би људи који воле да се шале.

Питање наставног предмета Црногорски језик и књижевност очигледно је сложеније него што се то чини („црногорски“) острашћеним и неупућеним људима.

[Наравно: у вези са увођењем тог предмета (каогод и бошњачког и хрватског језика и књижевности) отвара се и низ других, веома компликованих, питања – у која се овдје не бих упуштао.]

„У з г р е д н о“

Професори који су одбацили ту славну глупост са „матерњим језиком“ о б а в и л и с у („само“) с в о ј у д у ж н о с т. Тешко су посрнули људи који су преузели њихове дневнике. (У вези са том п о д ј е л о м п о с л о в а одазива ми се онај више пута навођени, патетични, мотив – из једне средњевјековне драме – у којем трагички јунак, витез, одлази да о б а в и д у ж н о с т, ч а с т, а слугама, које му опремају коња, п р е п у ш т а да о б а в е ж и в о т.) Морали су придобити професори пропустити такву „прилику“. А п а д (запслених на тај начин) стручњака за језик и књижевност имала је да спријечи и природа њиховог наставног предмета. Њихов поступак грубо се разилази са „профилом“ наставника какав подразумијева управо тај предмет. „Основу морала“ (да се послужим Шелијевом формулацијом једног од основних својстава, односно једне од основних функција књижевности) „не полагају проповједници већ пјесници“. Књижевно дјело има (право) да тумачи морално сређена личност. Али и сваки професор је, наравно, и професор етике. Имао би то, најзад, бити и министар просвјете и науке.

Часно је бити са нашим одважним професорима. Немојмо се „осипати“. („Само присталице могу издати“, гласи један француски афоризам.)

Никшић, 2. новембар 2004. године

Проф. др ЛИДИЈА ТОМИЋ
Никшић

СРПСКИ ЈЕЗИК – СТУБ И ВЕРТИКАЛА ЦРНЕ ГОРЕ

Не треба доказивати да је српски језик стуб и вертикала Црне Горе и да је он мудрост и памћење хиљадугодишње историје, традиције и културе овог народа. У језик је уткано биће Црне Горе и не смије се у ту истину дирати. А, ево, све се чини да истина постане лаж, да наука буде квазинаука, да социолингвистика буде у функцији државног пројекта и да право буде играчка у рукама моћних.

Именоване, или боље, преименоване предмета српски језик и књижевност у матерњи језик и књижевност је створило проблем какав не познаје савремени свијет. Службени језик се маргинализује и полако обесправљује. А треба поштовати Устав ове земље по којем је српски језик ијекавског изговора службени језик у Црној Гори.

Кршећи тај принцип, уводе се хрватски, бошњачки и црногорски језик у наставни план како би се ученици, односно њихови родитељи, опредјељивали за један од њих. И ту, сада, настају проблеми. Како организовати наставу?

Ви знате да је Уставом предвиђено, да ако у неким општинама постоји већинско становништво друге националности, да они поред свог су обавезни да изучавају и српски као нематерњи, али службени језик у држави у којој живе. Албански народ то има. Ако постоје општине с већинским бошњачким становништвом, ако се установи потреба за тим, може се увести бошњачки као матерњи, али уз српски као службени. Ако има општина у којима је већинско становништво хрватско, а мислим да нема ни једна општина у којој је већинско становништво хрватско, они би могли да траже хрватски језик као матерњи, али би тада, као и у претходном случају, морали написати планове и програме за тај предмет, при чему не би могли преузети планове и програме из других држава. Морали би сачинити планове и програме прилагођене држави у којој живе. Тако је, нпр. у Војводини.

Што се црногорског језика тиче, он нема статус нормативног или службеног језика. То значи да није кодификован и да нема план, програм, нормативне приручнике, нормативну граматику, правопис и рјечник. Не постоји експертиза лингвиста по којој тај језик има своју норму

и не постоји друштвени договор или консензус за име тог језика. Шта то значи – значи да је Савјет за опште образовање у наставни план унио непостојећи језик.

И дошло је до апсурда. Послије дуге језичке традиције, у Црној Гори се, у трећем миленијуму, расправља којим језиком говоримо. А историја језика је одавно установила како је језик настао и како се развијао.

Да не идемо од старословенског, српкословенског, којим је написано Мирослављево јеванђеље, и дуго година каснијег црквенословенског, односно рускословенског, почећемо од славеносербског и Доситеја Обрадовића који у „Писму Харалампију“ каже да „житељи црногорски, далматински, херцеговачки, босански, сервијски, хорватски, славонијски, сремски, бачки и банатски (осим Влаха) једним језиком говоре“.

Вук Караџић ће, педесетак година касније, написати текст „Срби сви и свуда“ (објављен 1849. У „Ковчежићу“), гдје каже да „око пет милиона душа“ српског народа „говори једним језиком“. У историјским приликама и у овој језичкој слици, Вук Стефановић Караџић је знао да се само стандардизацијом народног језика може успоставити систем књижевног језика. То сазнање је определијелило његову реформу језика, писма (ћирилице) и рада на успостављању правила и стабилне структуре српског књижевног језика.

Зна се, али то можда треба поновити, да се говори штокавског дијалекта дијеле на најстарије штокавске, старије новоштокавске и млађе новоштокавске говоре и да су ови последњи, познати под називом херцеговачких говора, били основица књижевног језика ијекавског изговора. Ови говори се, у ширем простору, протежу и у сјеверозападном дијелу Црне Горе. О томе постоји богата и стручно релевантна литература.

И шта сада треба рећи – да је могуће ту језичку слику преобратити или поништити. Да је могуће једну норму, с различитостима дијалеката и говора и књижевно језичких израза одвојити од себе саме. Свако одступање од овог структурно-генетског кода је насиље над језиком.

Зато се и питам како је могуће у земљи која се поноси својим тековинама и прошлосту – светим Петром Цетињским, Његошем, Љубишом, Марком Миљановим... подривати темеље језика на којем се стварала култура и цивилизација у Црној Гори. Каква је то реформа која прави заокрет од језика којим говоримо и пишемо? Те појаве нема нигдје на свијету и бојим се да ћемо бити једини народ којем језик није старији од политике. Име српског језика не угрожава его, културу и духовност Црне Горе. Напротив, он је одражава.

Ако се деси да нестане српски језик у Црној Гори нестане историјска свијест Црне Горе и оних Црногораца који су се и на последњем попису становништва изјаснили да говоре српским језиком.

На крају, желим да кажем да српски језик није покорио, већ отјеловио Црну Гору и да српски језик није заморче, већ огледало њене културне и књижевне традиције. Ако се деси да нестане српски језик у Црној Гори, човјек будућности ће бити монтенегринска творевина. Вјерујем да до тога неће доћи и да Црна Гора има духовни капацитет да ту истину сагледа.

Никшић, 6. септембар 2004. године

**Доц. др ЈЕЛИЦА СТОЈАНОВИЋ
Никшић**

О АКТУЕЛНИМ „ЈЕЗИЧКИМ“ ПРИЛИКАМА И НЕПРИЛИКАМА У ЦРНОЈ ГОРИ

Посљедње пола године свјedoци смо невјероватних одлука и дјеловања у Црној Гори везано за језик и његово именовање, односно „доименовање“ и преименовање. А све са највишим и лажним изговором да се то не тиче језика самог него само назива наставног предмета (и то предмета који означава име језика – српског језика, службеног и стандардног језика у Црној Гори). Како каже проф. Бранислав Остојић: „Савјет и Министарство могу да промијене име предмета географија у земљопис и то само на основу мишљења специјалиста за ту област, али не и име језику, јер се име тог предмета мора подударати са именом језика у службеној употре-

би, што значи да је тај термин уставно укочен. У школама се учи службени језик и он носи име које је у уставу“¹.

Прва исконструисана одлука министра просвете и науке Слободана Бацковића и Савјета за опште образовање „родила“ се прољетос када су ријешили („наравно“ без консултовања стручњака, или било ког другог релевантног фактора) да се језик зове матерњи, а у загради – жељотека, – у складу са образложењем помоћника министра (Радована Дамјановића) да „је дошло вријеме да се назив језика не прописује“ и да „грађани могу да га зову како желе“, „да лично право ученика буде како ће језик звати“, да то „представља слободну вољу грађана како ће језик звати“², дакле – испуњење жеља помоћу чаробног штапића (па чему ту стручњаци!). Али, није прошло много, и исти министар Бацковић и Савјет ријешеше да „ограниче и пропишу“ жеље грађана, умјесто жељотека у загради поставише „одреднице“ – именовање њихово – (српски, црногорски, хрватски, бошњачки), све са образложењем да је то један језик са четири имена. Тиме су Савјет и Министарство приграбили себи ингеренције да одређују, баш као да су највећи стручњаци за језик и еминентни филолози, шта јесте а шта није један језик, да врше његово именовање, да прописују језичку и теорију и праксу. А у тим истим институцијама заступљена је све „струка до струке“, али нема ни једног лингвисте, они, сагласно потреби за наметањем погрешних и промашених рјешења, не трпе присуство и наметљивост струке. Лингвисти наравно нијесу потребни кад је о језику ријеч, није потребан, свакако, ни Одсјек за српски језик и књижевност, кога сво ово вријеме ама баш ништа нико није питао, непожељно је и одржавање научног скупа на којем би лингвисти изнијели своје стручно мишљење.

„Бригу“ о свему преузела је „еминентна“ власт. Зато ни Министарство, ни Савјет не покушавају да остваре комуникацију са оним елементима друштва којих се све ово дубоко тиче, већ само парцијално и неадекватно дају штура „образложења“ у вези са својим одлукама.³ Посебна су прича медији у Црној Гори којима је забрањено да прате бројне реакције које је изазвала одлука Савјета и министра Бацковића, док на другој страни прате квазилингвистичке скупове (квазиинституција које се лажно представљају – тзв. Институт за црногорски језик и језикословље), објављују као готову чињеницу одлуке које доносе Министарство и Савјет, забрањено им је да констатују да проблем – језик постоји, и да ће се продубљивати и да је из темеља пореметио и дезорјентисао Црну Гору.

Ова одлука за лингвистику не значи ништа јер нема утемељење у самом језику, у релевантним критеријима свјетске и наше лингвистике, нема везе са фактима језичке суштине, аргументима језичке политике, донесена је без консултовања и констатовања позваних језичких стручњака, односно тима језичких стручњака, упркос традицији, историји, упркос вољи народа Црне Горе, упркос Уставу и закону Црне Горе, упркос науци о језику. Лингвистику (ако хоће да буде наука) оваква одлука уопште не обавезује, али научна истина обавезује да се опомене и укаже на једно промашено дјеловање гдје влада клима идеологизовања језика из којег проистичу разне административне одредбе и наредбе; намеће се једна потпуно неистинита језичка ситуација. Оваква језичка чињења преседан су и непозната су у свјетској цивилизацијској лингвистичкој пракси, засигурно се „реформатори“ ни на ког нијесу угледали, донијели су „рјешења“ по својој мјери и намјери. Чак су и хрватски, односно „новохрватски“ и босански, мада их је релевантна лингвистика назвала политичким језицима, прошли неку процедуру: имали су неку врсту референдума код народа и имали су лингвисте и тимове стручњака, који су покушали да

¹ Бранислав Остојић: Побједа, 13. новембар.

² Дневни лист *Дан*, 13. март, стр. 11.

³ О много чему свједочи допис који је Завод за школство упутио директору школе Стојан Церовић као одговор на актуелна дешавања, у којему «образлажу» најновију «одлуку» Савјета за опште образовање и Министарства просвете и науке «*Iz svega navedenog nedvosmisleno proizilazi:*

- *Prošireni naziv za program predmeta maternji jezik i književnost nije u koliziji sa Ustavom CG, ... naziv predmeta se nije mijenjao i ostaje isti: maternji jezik i književnost, naziv programa je proširen za odrednice: crnogorski, bošnjački, hrvatski jezik i književnost.*
- *Službeni jezik u Crnoj Gori je srpski jezik, ijekavskog izgovora: jezička norma, pravopis i gramatika srpskog jezika, ijekavskog izgovora primjenjuju se i na ostale jezičke odrednice u programu i na tom jeziku se izvodi nastava u svim školama u Crnoj Gori ...», исто, стр. 5.*

створе нешто као стандардизовани „новојезик“. А ово што се чини са језиком у Црној Гори није засновано ама баш ни на чему реалном и здравом.

Уз то, „спровођење“ једне такве одлуке, што се само практичних разлога тиче, неминуовно уноси забуну и хаос у наставни и школски систем – а тиме и у друштво у цјелини. О струци, науци, језику – да и не говоримо. Једини аргументи (боље – квазиаргументи) које наводе заступници и спроводиоци нове „језичке теорије и праксе“ јесу да је именовање језика „превасходно политичко питање“ и да „свака нација има право да свој језик зове својим именом“, што, наравно, није истина, иако они то прокламују као једину истину и једини параметар. Такво становишта – надомјештање политике науци препознатљиво је у стаљинистичко-лењинистичкој пракси; – како каже српски лингвиста Милорад Пуповац: „*Будући да знансiveness и полијике није долазила из ње саме, а ни из неке посебне знаности, већ из идеологема сцијентизираних философије марксизма, и будући да је полијика хијела да нестане разлике између ње и знаности, разумљиво је што је нож држала рука полијичара*“⁴. (Упореди: – „име језика је примарно правно-политичко и културолошко питање“, – „образложење“ Завода за школство поводом најновијих дешавања у допису упућеном директору школе „Стојан Церовић“ у Никшићу⁵).

Њихово позивање на то да „свака нација има право да зове свој језик својим националним именом“ (и стављање тог аргумента у први план) је, може се слободно и без претјеривања рећи, измишљена, „смишљена“ фоскула, ради подваљивања неинформисанима и неупућенима у вези са тим како се адекватно рјешава језичко питање и како се поступа са језиком. (Оставићемо по страни расправу о томе шта је и како настаје нација, као и начин и вријеме формирања и ширења нација на нашим подручјима, иако и то може бити важно за ово наше питање). Везивање пуке политике и огољеног националног предзнака за језик одлика је, прије свега, марксистичког и комунистичког миљеа. Како каже Милорад Пуповац: „*Ошо Бауер и Карл Ренер*, марксисти из периода Друге интернационале, виде језик само у његовој конститутивно-политичкој функцији; за њих је он један од основних конституената националног бића... Овакво промишљање језика наслиједили су од марксиста Друге интернационале и марксисти у Русији, односно у Совјетском Савезу. Као и за Бауера и Ренеа и за *Лењина* језик је битна компонента националног бића“⁶. Са марксистичко-лењинистичком схватањем језика се, дакле, поклапа, али га по апсурду и понору промашаја надмашује, и дјеловање државотворних „моћника“ у Црној Гори – с обзиром на начин на који „размишљају“ о језику и одлуке које из тога производе. Па зар Владимир Бакарић није, први у историји, и то 70-их година, поменуо назив „црногорски језик“?! Зар све то није ствар исте програмске идеологије?!

Слично виђење везано за овакве језичке тенденције налазимо и у познатој *Кембричкој енциклопедији језика* Дејвида Кристала⁷ гдје се каже: „У XVIII и XIX веку, нарочито, језички национализам био је преовлађујући европски покрет, с језиком као примарним спољашњим знаком групног идентитета. Данас се слична настојања могу уочити у многим крајевима света, и то као део сепаратистичких политичких захтева“. Тиме се заборавља да је право сваког језика да има своје име и да му се оно не би смјело отуђити нити силом наметнути неко друго, – ни на чем засновано, осим на форсирању прокламованог и изманипулисаног националног предзнака. Општепознато је, да језик не мора бити, и најчешће није, – именован по националном приоритету; – таква је ситуација, на примјер, са енглеским, шпанским, њемачким, португалским итд. ... језиком.⁸

Друго, позивају се на измишљену декларацију о људским правима која као таква не постоје нигдје написана, ни прописана, нити се смије, дакле, иком „потурати“. Они Декларацију пројектују по свом нахођењу и жељи па према њиховим тумачењима треба задовољити „потребе“ **управо оног процента грађана** који они нађу за сходно. (Како каже познати њемачки лингвиста Бернارد Грешел: „*Ниједна декларација права УНО-а или УНЕСКО-а, ниједна регионална*

⁴ Милорад Пуповац: *Лингвистика и идеологија*, Нови Сад 1986, стр. 94

⁵ У заглављу стоји: Република Црна Гора. Влада Републике Црне Горе. Завод за школство. Подгорица 9.09.2004; стр. 3.

⁶ Пуповац, *Лингвистика* ... стр.9.

⁷ Дејвид Кристал: *Кембричка енциклопедија језика*, Београд, стр. 34.

конвенција за заштити људских њрава или њрава мањина (КСЗЕ-а или Вијећа Европје, не зна за ѡако њраво на самоодређивање имена језика“⁹ Односно, не може се мијењати устаљено име језика према произвољним, неутемељеним и лажним пројекцијама одређене скупине људи). Милош Ковачевић, цитирајући Грешела, каже: „Одакле онда то право у устима Људевита Јонкеа, Далибора Брозовића, Џевада Јахића, Војислава Никчевића идр. Грешел налази да је то први пут записано у једном балканском документу – у Декларацији о положају хрватског језика коју су направили хрватски књижевници 1967.г., а коју су Срби и остали прихватили као богомдано право не провјеравајући да ли оно уопште постоји. А да постоји, вели Грешел, зар би три покушаја Американаца да преименују енглески у амерички језик пропала на Уставном суду Америке. Зар би 4 покушаја Аустријанаца да њемачки преименују у аустријски пропала такође на Уставном суду, јер нијесу имала упоришта у било каквом праву“¹⁰.

И то су сви „аргументи“ наших „планера и програмера“.

А кад се ради о једном језику (којему се покушавају дати различита имена), а то је у овом случају српски, који је службени и уз то стандардизовани језик, тај један језик најприхватљивије је (и то је у складу са свјетском лингвистичком праксом) да има једно име, а име језика треба да буде у складу са структурногенетским кодом, односно језичком суштином, са традиционално-културном идентификацијом и именовањем, са научно-стручном експертизом, са општедруштвеном прихватљивошћу – и из свега тога треба да произилази језичка политика (али, језичка!).

Прво: Структурно-генетски, типолошки говорно подручје Црне Горе се сасвим лијепо уклапа у шири говорни ареал српског језика, чинећи његов нераскидиви дио. Ништа се на језичком плану не завршава на границама садашње Црне Горе. Црна Гора је састављена од различитих дијалеката (и говора), и ниједан од њих није „само црногорски“, нити је „опште-црногорски“, како се тежи импровизовати у садашњем квазинаучном представљању. Говорни простор Црне Горе сачињавају два дијалекатски различита типа, архаичнији (говори зетско-сјеничког типа) и прогресивнији источнохерцеговачки тип, који захвата више од пола Црне Горе (а уз то и широке ареале југозападне Србије, широке просторе Босне и Херцеговине, Хрватске) и који је у основи нормативног, стандардног језика. Ова два говорна типа међусобно се разликују многим језичким цртама и повезују се са осталим говорним подручјима изван граница Црне Горе на дијалекатском плану. Нема ни једне језичке црте која би била карактеристична само за говоре Црне Горе већ се свака простире много шире (наравно и тако често помињани гласови *ć, s, z'* „усудили су се“ да захвате широке језичке ареале изван граница садашње Црне Горе). Говори Црне Горе су у системском континууму нераскидива цјелина са једним знатно ширим подручјем.

Друго: Што се традиционално-културне идентификације и именовања тиче, језик на простору садашње Црне Горе, откад се и кад се именује, звао се искључиво, и једино, српски (у једном периоду као службени – и српскохрватски). О томе имамо многа свједочанства: од Балшића, Црнојевића, Ободске штампарије и њених посленика (штампара Макарија, Божицара Вуковића Подгоричанина и других); српски се језик звао и за вријеме владарске лозе Петровића итд.

Треће: Општедруштвена прихватљивост подразумијева то да се језик зове онако како се већина неког друштвеног колектива определијели. (О опредјељењу најбоље говори последњи попис у Црној Гори. Критериј општедруштвене прихватљивости такође задовољава само српски језик – да ли се о језику /осим без стручњака/ може одлучивати и без говорника тог истог језика, игнорисањем њиховог мишљења и суда – манипулативно је тврдити /што такође творци нове језичке ситуације чине/ да се мора испунити воља одређеног процента грађана /поставља се питање који је то онда проценат грађана, и којим је то законом регулисано, или се то процјењује одока – да ли, према томе, треба „озваничити“ свако именовање које је међу „лаицима“ омиљено; тада би „језику“ у Црној Гори требало уврстити ко зна колико имена, ако се већ не

⁹ Gröschel, B, *Postjugoslavische Amtssprachenregelungen – Soziolinguistische Argumente gegen die Einheitlichkeit des Serbokroatischen?*, Srpski jezik 1-2; Beograd 2004.

¹⁰ Милош Ковачевић: Свевије бр. 19, 2004, стр. 103.

придржавамо никаквих параметара – будиле би се и стварале, вјероватно, још многе жеље за многим именованима/. Министарство и Савјет /уз прећутно и непрећутно пристајање власти у Црној Гори /доносе одлуке насупрот већинској Црној Гори, насупрот резултатима пописа у Црној Гори/ преко 60% грађана се определијелило за српски језик и, међу њима, између 80 и 90% и оних који су се национално изјаснили као Црногорци писали су да им је језик српски што значи да се именовање намеће насупрот и жељи грађана који су носиоци тог истог националног предзнака које се потенцира и намеће као име за језик/. И, што је најважније, упркос жељи већинске Црне Горе. И упркос језику самом). Наравно, ни опредјељење тзв. народне лингвистике, само собом, у озбиљним друштвима гдје се води озбиљна језичка политика, није довољно: „...у лингвистици је познато да се перципирање (и вредновање) језичке ситуације од стране говорника не мора подударати са стварном ситуацијом: сматрати неки идиом језиком (а овдје није ријеч ни о идиому, односно – нико не зна о чему је ријеч јер није ријеч ни о чему. Прим. Ј.С.) зато што га његови говорници тако перципирају било би као нпр. сматрати неки политички систем демократским зато што га његова популација процјењује таквим. Политиколози, по правилу, не би били јако срећни с таквим рјешењем. У природним наукама је још очигледно да друштвеним да не користи много ако се слиједи мишљење неке популације лаика Ниједан озбиљан биолог не би нпр. јегуљу сматрао змијом јер је људи процјењују тако“¹¹.

Четврто: Најновија одлука Министарства и Савјета је у колизији са Уставом и законом Црне Горе. Како у Уставу Црне Горе стоји да је у Црној Гори у службеној употреби српски језик ијекавског изговора, а у Закону о општем образовању се каже да чак и они којима је матерњи језик неслужбени обавезно изучавају у школи службени језик, то би за сваког, осим за наше „реформаторе“, требало да значи да је службени, односно српски језик, обавезан за све. Даље, у истом закону стоји да се настава обавезно изводи на службеном (=српском) језику, а везано за садашње стање, испада да ће се на српском предавати и хрватски, и бошњачки и тзв. црногорски (савремена филологија и лингвистика у цивилизованом свијету сматрају језиком само оно што је стандардизовано, кодификовано, нормирано, друштвено прихваћено, културно-историјски утемељено, законски на неки начин регулисано, ако има довољно језичких разлика и посебности у односу на друге језике). Поставља се здраворазумско питање, како ли ће неко ко се „опредијели“ за „одредницу“ нпр. „бошњачки“ (одредница Министарством и Савјетом одређена!) и у свједочанству буде имао ту „одредницу“ предавати (наставу изводити) сјутра на службеном (а само то је по закону), тј. српском језику. Дакле, не улазећи у то колико су то посебни језици, и у овом сегменту, оваква језичка пројекција је нелегитимна и нерегуларна посматрано и са формалног и формалноправног становишта.

Именовање језика јесте ствар (поред свега овдје наведеног) и лингвистичке терминологије, сагласно томе и језичке политике (али језичке!) и језичког планирања. Нормалан поредак ствари је: лингвистика, друштвени амбијент и потребе, па тек онда политика и право. Устав име језика прихвата као готову чињеницу, општепознато је да устав име језика не прописује, Устав прописује службену употребу језика, језика који задовољава критерије о којим је било ријечи. А у Црној Гори се, заправо, оглушују и о службену употребу језика – дакле и о Устав.

Зар из оваквог „дјеловања“ треба да проистекне „језичка“ будућност Црне Горе!? Ово нас обавезује да се добро замислимо, а и да покушамо (мада то у Црној Гори није лако) да се чујемо. Очигледно, у Црној Гори се покушава да се проблем пребаци из сфере науке о језику и социолингвистике (која проучава суоднос језика и друштва, друштвену употребу језика, однос друштва према језику, у коју спада и језичка политика и језичко планирање) у сферу „чисте“ политике, при чему пријети опасност од административне интервенције по диктату тренутних политичких околности. Да би се избјегли садашњи парадокси, застрањености и острашћености, потребно је нешто лингвистичког знања о природи и функцијама језика, више социолингвистичког расуђивања (и разумијевања) и освијешћености, највише здравог и зрелог односа према језику и језичкој политици; према човјеку који је носилац и живо ткиво језика.

Никшић, 4. децембар 2004. године

¹¹ Ammon, U; “Towards a Descriptive Framework for the Status/Function (Social Position) of a Language within a Country”, U. Ammon (ur.), *Status and Function of Languages and Language Varieties*, Berlin/New York, 1989, str. 35.

Мр МИХАИЛО ШЋЕПАНОВИЋ
Београд

ЦРНОЗБОРСКИ ЖИГОВИ И ПОБАЦУЉСКА ПАМЕТ

Драги моји,

Са истог овог мјеста сам Вам говорио прошле недјеље па помало зебем да не претјерам, јер нас је, не наше, претјеривање и довело доведе. А пошто сви у овој сали и стварно зебемо јер нас *миловласи* фино грије, но дако Бог и њу, завазда огрије као што је она нас данас.

Да је среће да данас разговарамо о озбиљним лингвистичким темама, о новим пројектима, о дјелима славних предака, њиховим завјетима и порукама, а ми се данас бранимо од прекрштавања, турчења и унијаћења, помало збуњени и неспремни на обрачун са сопственим писмилетом. Турци су били и остали велики народ и велика култура. Зло домаће је било и остало зло домаће. Један пивљанин, историчар Никола Кулић, вели да су ови наши писмилети сопствено име досад мијењали девет пута. Е, сад хоће и језик да преобуку. Само им је пртен преоблак, а српски језик није нерођено јагње којим би они, кад га из утробе ишчупају и заварениче, да се умиле бјелосвјетској пестокупљевини, дако би, безмозгилаши, што дуже скубли чапру народну, а пред свијетом се зорили аријом коју су одавно спаковали у најлонкесе.

Колеге знају да сам о црнозборскоме језику, кога измисли аветна лингвистика *војоникчевићевизма* уз подупорањ *миловласи*, до сад написао, што научних, што стручних, што полемичких – преко стотину страна текста. И све показао: да не знају елементарне постулате лингвистичке, да не разликују фонему од морфеме, синтагму од реченице, одредницу од примјера, и да их чак ни озбиљно риболовачко друштво не би примило у своје чланство, а камоли озбиљна наука. Показао сам им и шта су све попластили са туђих ливада и колико туђег зноја попили. Чак им ни мобеници, и загребачки козбаша (dr. sci. Josip SILIĆ, redovni univerzitetski prof.) не моглоше помоћи да овај граматички откос истјерају. Откова им граматике, показа кудије је мекше, да се поталаушени јадопровуку. И ништа. Рекоше моји Дробњацци: злотук остаје злотук! Својим сам очима видео да је Војова дебелокожна граматичетина, кад се вратила са загребачког клепања у Београд, била толико од мастила црна као да су у њу начињели копице! А и јесу, наговором, па невини папир, кад не умије аутор – поцрвење! И залуд. Недотавно се не да убраздити. А веле да је у своје вријеме Зеко Сићов из Горње Бијеле могао, да за дан, научи првотелјаке-почетнике да поштују бразду!..

Сад незнавени водомозгили хоће да ору ткиво српског језика, а невољници не знају да је српски језик тврд пријелог био, чак, и за окупаторске раонике, Калајеве и Пиролијеве и опор за руке њихових најамника. Сад се ушапили некакви побацкуљски мастиљари да прикуче оно што окупаторима измаче. Не рече народ без преше, а Вук записа: *Зло ѿвече, говијека јуне*.

Пред зору се мрзне, а ми зору и чекамо. Само не знам каква је и колико бистра зора оних који поред пријеклада крмељају, и чекају да прикуче дневник ових људи који им чувају образ, и њихов и њихових потомака. Људи мијењају, изгледа, дјело ко одијело. Остала ми је прича у сјећању, а ви провјерите, да је једна старица из Загарача, рекла неком липсу, који се не придружи браниоцима у рату, *да му кожа ваља за мијеха!* Опет један руски класик негдје записа да су два највећа зла која могу човјека задесити – *трижа савјесити* и *болесити*. Убијеђен сам да *трижа савјесити* нигдје не тиња сада као у Никшићу. Погледајте само лица пролазника с погледом у врх опанака, а тек замислите како је оним *хонорарцима* који пуне такулине, покривајући радно мјесто истјераних никшићких професора, уз то дојучерашњих колега. А, тек, како ће се јадоживињати од такве зараде. Мали корак до црна образа!

А црн образ *ѿобацкуљске ѿамешити* и њихових скутоноша, трабаната, и чучаинтелигенције, те остале булументе, већ кружи свијетом. Већ нас је прихватила херцеговачка Нова Зора, преко чијих се страница сада шири истина о злодјелу подгоричких касапа над српским језиком и његовим бранитељима – широм Земљина шара. Зло брзо и далеко стиже!

Ако је једно дијете из Никшића остало из страха непотписано испод пјесме коју написа као оду српском језику, у њемачком Бохуму његов вршњак, Нијемац, можда неки нови Гете, написа пјесму, оду српском вуковом језику и његовим браниоцима, и своје никшићком вршњаку, за кога написа да му је „страх од власти прогутао потпис, али не и *српски* језик, који побеже у стихове“.

Нисам ни могао замислити да ће ме некакве политичке, самозване академске свашточиње прогласити црногорском емиграцијом, посрбицом и којим све блатним именом, али су заборавили на чињеницу да је пољска интелектуална емиграција чувала и очувала Пољску и у најтежим комунистичким налетима. Другим ријечима, интелигенција, ма како је неко именовао, зна како ће доакати комунистима, ма како се и они звали. Од стаљиниста па до наших домаћих – *млоиста!*

И не бојте се, драги моји. Вјерујем, и док сам ово говорио да су подгорички јадореформатори просветни, затаслачили нову глупост. И нека их. Кад их сопствене глупости загрну, ако Народ прије тога не узме метлу да буњак омете – сами ће низ Нурију. Знајем, јер ми се Никац причињава, па је и на мени устресло тијело. *Биће наша ако Бој да рука.*

Хвала Вам што сте ме саслушали. Драго ми је што сам са Вама, јер се Вама поносим. А како и не бих.

Ви сте *српска аристократија Црне Горе.*

Понос.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др МАРКО ДУРУТОВИЋ
Никшић

АТАК НА ОБЕСМРЋЕНИ ЈЕЗИК

Повод за причу која слиједи код сваког разумног човјека изазива мучнину и запитаност: **Је ли могуће да у Црној Гори на почетку 21. вијека постоје тако мали духови јефтиног умовања који отворено и печобразно траже да се преименује језик којим су Црногорци говорили од искона и називали га српским?** Јесте да је у питању лакрдија и баналност првога реда, али је пријетећа, злокобан наговјештај, јер је постала дио државне политике, самим тим и опасна. Зато не смијемо ћутати јер на то немамо право. Морамо се суочити са оним што уистину јесте. Наша велика невоља је у томе што још увијек не можемо да увидимо довољно распоне те ђаволске работе, њену дубину и последице, већ само неке појавне облике на које многи позвани и непозвани и не обраћају пажњу. Проблем је још већи што живимо у једном културном, духовном и политичком амбијенту, у једној суморној стварности у којој је све могуће, у којој се безумне лажи проглашавају за истине, товари незнања декларишу као знање и гдје се упорно и бескрупулозно велике и свете ствари извргавају спрди.

Захтјев за преименовање српског језика у тзв. матерњи језик, што би касније довело до црногорског службеног језика, само је дио програма чији су циљеви, задаци и правци дјеловања испланирани у неким центрима моћи скривено од јавности и далеко од здраве памети. Али оно што се не може сакрити и што је одавно читљиво јесу средства којима се тај пројекат остварује: фалсификати, лажи, преваре, обмане неупућених и лаковјерних... За остварење овог програма пронађени су и људи за које су оваква средства рада иманентна њиховом бићу. То су углавном они новокомпоновани великоцрногорци који својим цјелокупним дјеловањем, без трунке моралне одговорности, илуструју неприродно понашање људи спремних да се повинују туђој вољи и за пристојну апанажу реализују правила једне наопаке и безумне игре.

Само, та дружина великоцрногорских арлекина изгубила је из вида једну „ситницу“: **да својим дјеловањем поткопава исконске темеље Црне Горе директно учествујући у њеном духовном разарању, незапамћеном помјерању вриједности и енормном гомилању количине бесмисла.**

Ипак, да би ствари биле јасније, ваља признати да је Црна Гора у задњих десетак година постала земља чуда, трагикомично позориште апсурда у којем је многим омогућено да бирају костиме, сценографију и да играју улогу какву тражи једна шокантна, нелогична и по много чему апсурдна стварност. Посматрамо, нажалост, сцену на којој играју разноразни комедијанти, лакрдијаша, клонови које не може укротити ни закон, ни морал, ни религија. Која из њих извире према свему што је српско и бескрајном личном сујетом, бескрупулозно насрћу на српске националне вриједности. То је тај безумни антицивизацијски, антиисторијски и шовинистички пројекат. На нашу општу срамоту.

У свему томе најсрамнију улогу имају они несрећници који се са лакоћом одричу своје вјере, цркве, језика, националног идентитета, међу којима главну ријеч имају донедавна велики Срби, а сада дукљански првоборци, новокомпоновани великоцрногорски вампири који своје морално сурвавање образлажу „заблудама“ и „некадашњим заробљеницима српске митоманије“.

Те категорије за њих не постоје. И док год актуелна власт буде подржавала и производила фалсификаторе историје, традиције, културе и духовности; док год се вашарске дружине буду промовисале у цркве, а политичке организације у научне институције успостављаће се један систем лажних вриједности у којем ће права Црна Гора полако нестати. И већ нестаје. Премрежена је сурогатима. По њој вршљају лажни попови, лажни академици, лажни родољуби, лажни реформатори, лажни узор, лажни лингвисти. Од ње се лагано ствара културни и духовни резерват, изолација, самодовољност и сваковрсна инфериорност. И тако до понора. У том подухвату посебно су активни појединци удворничког духа, моралне нискости и идиотске себичности. У свом политичком сљепилу, а и тјерани нечувеном мржњом. Уствари, они су пристали на те улоге из чистог користољубља, а не из убјеђења. Иначе, познат је феномен тих малих, лабилних људи, преливода, док раде за власт и дјелују у оквиру власти понашају се као моћни, а у ствари су комични, и скоро по правилу буду на крају одбачени од својих заштитника, изоловани и презрени.

Нема сумње, антисрпство у Црној Гори постало је професија, врло уносно занимање. Вјештији и безобзирнији за кратко вријеме осигурали су висок стандард, завидан публицитет и јавни утицај. Идеолози и главни пропагатори антисрпства да би се учврстили као моћан фактор у јавном мњењу у Црној Гори одабрали су једини пут којим покушавају да побиједу истину – кривотворење истине, право на јавну употребу лажи. Уз благослов режима. С тим циљем су и основали лажну цркву (црногорску) и лажну академију (дукљанску). Још им само недостаје језик. И смислише: прво матерњи а потом би дошао црногорски. Да би се лаж о тзв. „црногорском језику“ примила ко истина њени протоголисти, људи са завидном колекцијом маски, сачekali су тренутак да се славodobитно укључе у црногорску лакрдијашку представу названу „повратак Црне Горе себи“ (Читај: Расрбљавање Црне Горе) одмах су направили први корак – ослободили су се стида а у овој и оваквој Црној Гори многи који се најмање стиде постали су врло успјешни. Умијеће бестидника и јесте у томе да свој преварантски агажман прикажу као чин за народно добро.

И смислише: Ваљало би за овај подухват објаснити народу у Црној Гори да његов језик односно језик његових предака не би више требало звати српски већ матерњи. Име без имена. А то што се од памтиввијека звао српски је обична заблуда и незнање. Каква историја и каква лингвистика? Какав Вук и какав Његош? Трице и кучине.

Истину о постојању тзв. „црногорског језика“ требало је и доказати. А како доказати нешто што је бесмислено, што не постоји на лингвистичкој мапи свијета? Ко ће стати иза тако епохалног открића? Јесте да је Црна Гора дала велика лингвистичка имена, али овдје се ради о специјалној лингвистици, непознатој у лингвистичким научним круговима. Али Црна Гора и за овакву науку има кадрове, домаћу памет, самозване академике и самозване лингвисте који смислише да би требало сковати неки нови језик.

Суочивши се са гомилом спрдње коју им (по наруџби) приредише њихови језички стручњаци, људи из врха власти ријешилише да овај проблем пренесу са као бајаги лингвистичке равни на политичку раван гдје су могућности за манипулацију народа велике. За ту врсту посла, нема сумње, имамо врхунске мајсторе. И смислише једноставнији пут – преименовање језика.

Умјесто српски нека за сада буде матерњи. **И дигоше тај аветлук на државни ниво.** Да у сваком тренутку тумаче чињенице како то одговара наручиоцима показујући и овом приликом још један доказ да се ради о професионалним браниоцима режима, сваштарима чије удворништво досеже до степена лакејства. Њих превише не интересује хоће ли неко одмах повјеровати у њихову причу (превару), али је значајно да има доста оних који ће са пажњом слушати њихове „аргументе“.

Црногорска политичка врхушка врло успјешно користи начине оглашавања: испред себе истури маскоте, послушнике који једва чекају прилику да ојачају своју биједну позицију таоца, па ако подвала успије, или се макар наговјести могућност успјеха, огласиће се они који воде главну ријеч. За њима тада крећу послушници, камелеонска свита безрезерних поданика режиму, при чему предњаче они који су најбоље обавјештени о ономе што не знају, спремни Мишљења лингвистичких стручњака, истакнутих универзитетских наставника, публициста, писаца, књижевних историчара и критичара, културних радника и других људи од значаја и угледа су подударна: да се ради о прворазредној превари народа. Упозоравају креаторе црногорске политике да ако управљају Црном Гором не смију да разграђују оно што су вјековима стварали Црногорци. **Све што је написано, освијетљено, измишљено, остварено од стране људи који су обиљежили епохе наше свеукупне историје, вишевјековно наслеђе покољења – све је то урађено на српском језику. Најумнији Црногорци, писци и духовници, мајстори у љепотама језика и далекосежности мисли су јемство да је језик којим су обесмртили своје мисли и сам обесмрћен, да је ризница наше мудрости минулих вјекова и никад се не може звати друкчије сем српски.** Је ли часно име обесмрћеног језика мијењати нечим што не постоји, нечим што су смислиле усијане главе плитке памети и кратког памћења.

Ето шта намјеравају да учине. Окомили су се на Црну Гору, на њену историју, културу, духовност..., на њене најумније главе. То је злочин, деструкција какву није запамтила европска цивилизација. Циљ те деструкције, то агресивно, незнамено и примитивно црногорчење је, ваљда је свима јасно, упорно трагање за неком другом и друкчијом Црном Гором од оне какву памти историја и зато су се беспризорно окомили на њена два темељна стуба: Српску православну цркву, односно Митрополију црногорско-приморску и српски језик. Тешко је гледати, читати и слушати толику количину бесмисла и срамоте коју свакодневно приређују људи неокомунистичког ума и распојасаног понашања.

Отимати једном народу језик, захтијевати његово преименовање значи за тај народ губитак онога што је најдрагоцјеније. То могу тражити само они који су изгубили душу и спасење, који се представљају и у неморалу као градитељи и заштитници морала, у рушењу вишевјековних вриједности као градитељи нових вриједности. Одрећи се имена свог језика за појединце значи учврстити се у вулгарној политичкој подобности, кусати из режимског котла и бити до краја вјеран онима који су и омогућили таква непочинства. Та камелеонска дружина добро зна да њиховим главама и њиховим даљим судбинама други располажу (зато су им и одани до перверзије) и да им служе за сваковрсну употребу, а оно што једни о другима мисле спада у домен психопатологије.

Људи који су спремни да из било којих разлога име свога језика доведу у питање осуђују се на то да пониште своју људску суштину, да се приклоне једној стварности која поприма неприродан и застрашујући тон. Они пристају на живот без истине, правде, родољуба. Јесу ли се икад запитали какав морални терет остављају потомству. Једно је несумњиво: Тај захтјев је израз дневних политичких мјерила, глас из једне обезличене масе, захтјев људи који покушавају, како неко рече „да историји подметну нову“, јер их историјско памћење Црне Горе прогони као мора па су поодавно одлучили да је изиграју, промијене, преобликују, лаковјерне и неупућене преваре.

Треба се супротставити свима који нас наговарају, савјетују, а бојим се и присиљавају да зажмуримо и прихватимо оно што је супротно здравој људској памети, логици, моралу и достојанству, што унижава људску личност.

На крају: Ако успију да остваре своју намјеру знајте да ће то бити тријумф бесмисла и бешчашћа. То би остало у историји (не) морала овога времена и овога покољења. Апсурд ће бити већи што ћемо ми бити кривци јер нијесмо умјели или хтјели да одбранимо оно највредни-

је и најсветије што су нам вјекови оставили у наслеђе. То би била велика срамота, за неке будуће хроничаре захвална тема о једном народу који на крају вишевјековног пута посрну, изгуби име под притиском једног вулгарног политичког пројекта. Ускратимо хроничарима такву прилику. Имамо још времена.

Никшић, септембар. 2004. године (*Објављено на www.njegos.org и у „Свезићу“*).

Мр ДРАГА БОЈОВИЋ

Никшић

У ЧАСТ ИМЕНА СРПскоГА ЈЕЗИКА У ЦРНОЈ ГОРИ

Како је интелектуалац, а то се у последње вријеме често чуло, дужан да изнесе мишљење, сходно својим моћима, да не одћути своју интелектуалност у духу „контролисане демократије“ (Н. Чомски) и затворене „интелектуалне“ позиције која није ништа друго него утапање у свијест контролисане масе, онда је наша Црна Гора у опасности да се кобно издијели, да појединци или групе ходају глуви. У опасност је, чини се, доведена позиција науке, струке, професије чије мишљење, рекоше не обавезује државне институције (а кога обавезује?!), те се услед „оглувјелости“ сасијеца интелектуална моћ, у напору понављања не би ли се чула истина. И то тако траје!

Трају и настају нове одлуке *Савјета за ошћие образовање и Министарства просвеште и науке*, пред којима не престаје чуђење, поготову пред противурјечним образложењима министра и његовог помоћника и неких чланова Савјета. Како схватити трајање тих одлука када их је водећи стручњак из србистике и србокroatистике, једини академик из те области оспорио, узмимо само тај податак, уз низ других радова и иступа лингвиста и осталих интелектуалаца, а да не говоримо о професорима који запалише искру правде, одричући се „коре хљеба“ под таквим условима?!

Најприје је прича о том несрећном „преименовању“ почела поређењем са окружењем, у условима кад је Црна Гора већ увелико забасала у економску, а скопчано с тим у духовну пропаст. Умјесто обнове друштва на свим нивоима, на дјелу је погађање око суштинских и темељних вриједности најшире колективне свијести народа Црне Горе, *језика и цркве*, и то од грчевитих властодржаца „глувих“ за било народног колективитета. Ваљда је то одлика нестабилних државних система и преусмјеравање и превредновање свијести осиромашене масе неоснованим позивањем на окружење, што се језика тиче, под изговором измишљених права и слобода у новој, обећаној „богатој“ земљи. Никома, и у тако осиромашеној земљи Црној Гори, почев од чобанчета до академика, није ни на крај памети било неко друго име за језик, уководан у постојање и појединца и народа. То је и она симболичка функција језика, којом се толико манипулисало у процесима „разградње“ српскога језика, заборављајући на основну симболичку, објединитељску функцију народа различитих вјера у различитим државама. Никома, осим творцима „новог свјетског поретка“ у маленој Црној Гори! Обнављање „наводне“ државности са „новим“ језиком у њој, такође је неосновано, јер Црна Гора је у својој историји имала статус државе, па никома нијесу сметала „различита“ имена државе и језика. Она никада не могу засметати здравој народној свијести, а што подразумева ненатруњено народно памћење, које траје преко језика и кроз језик, нити онима који темељно изучавају, његују и стварају на том језику.

Без иједног ваљаног критерија, тачније без икаквог, јер питања језика, питања његовог именовања, су превасходно питања лингвистике и лингвистичке терминологије, а тек онда друштва, и државе, просветној власти је дунуло у (не)памет да, прво обезличи име српскога језика „путем“ *мајтерњеї језика*, а онда и да резултате пописа становништва, који нема никакве везе са именовањем језика, „овјерава“ у наставно-образовном систему доименовањима српскога језика, који у крајњем, имају сврху сужавања и потискивања његовог имена. Све се то догађа у условима када се питањима језика баве они који, осим као носиоци тог језика, са науком о језику немају никакав додир, чак је и њено мијешање „непрофесионално“ и непожељно, јер „све треба

посматрати одвојено“, одлуке министарства препустити Министарству, мишљење Одсје-ка за српски језик и књижевност поводом тих одлука Одсјеку, и тако редом... Нешто попут затворских карантина, али и тамо постоје неки видови сарадње.

По принципу „глувих доскочица“ Министар објашњава јавности да је све како је у Уставу записано, јер неће да разумије значења термина *службени и стандардни језик*, неће да разумије правни поредак, јер да хоће не би уносио такву анархију у наставно-образовни систем, за почетак у вези с предметом српски језик и књижевност, придавајући *програме за бошачки, хрватски и црногорски језик*. Лингвистички лаик на одговорној државној функцији може то рјешавати неком простом логиком: да један исти језик, тј. српски зове како хоће, али свакако не и да назива језиком нешто што језик није, као што је црногорски. „Бркају“ се нивоа поимања језика и његових функција, само да би се увео, за сада, на папиру, црногорски језик, највише стога што „нема“ државе па, у заблуди, да *језик обавезно има своју државу, и држава има свој језик*, – па макар језик и не функционисао у досљедној службеној употреби. Од Министарства долази и ово објашњење: *дошло је вријеме да се име језика не пројисује, неће бира њо сојственим хијењима људи свих узрасћа и свих профила*. А да је среће, као што није, државно уређење, по природи ствари, требало би припасти здравој државној политици, а лингвистика лингвистици..., па „сити вуци и овце на броју“!

Ето, познато је да неке државе чак не уписују у Устав име стандардног, службеног језика, просто зато што је устаљено и што се подразумијева, али је по мишљењу Министарства просвете и науке и за питања именовања језика дошло сасвим „ново вријеме“. То „ново вријеме“ су нажалост прихватили и неки лингвисти, који су најмалобројнији у Савјету, радећи по „инструкцијама Министарства“, а не по своме знању и науци која их је „изњедрила“.

Овај „случај језик“ у Црној Гори махом држе под контролом медији у служби политике, црногорски државници као представници те политике, те „грађански послушни“ директори школа, „управљачи“ факултета и институција културе. Из кругова власти долази „помирљива“ варијанта *српско-црногорски*, чиме се разоткрива намјера просветне власти о увођењу црногорског, те је низање имена других језика форма за показивање „демократије“. А та конструкција, било као сложеница, или полусложеница, у овом, па скоро и у свим другим контекстима је апсурдна, јер се не може тумачити ни по принципу „начина“, како то познати хрватски лингвиста Далибор Брозовић објашњава за српскохрватски и хрватскосрпски – „хрватски на српски начин“ и „српски на хрватски начин“, па ма како „начине“ схватили, јер „црногорског начина“ за језик нема, а језичка баштина Црне Горе припада српском језику, па и све ријечи оних који негирају сопствени језик на сопственом језику, што ће се по апсурдности упамтити, али не, надајмо се, и „баштинити“.

Никшић, 2. новембар 2004. године

Мр ДРАГАНА КЕРКЕЗ

Никшић

СЛОВО О ЈЕЗИКУ

Дозволите ми да на самом почетку овог свог излагања кажем следеће: пре неколико година, када ми је ваљало донети коначну одлуку за који ћу се град узети – да ли за свој Нови Сад и тамошњи Филозофски факултет на ком сам учила и радила, или пак за Никшић који сам по први пут упознала тек почетком деведесетих – нисам била ни свесна да изабравши Никшић указујем себи незаслужену част, јер велика је част рећи за себе да си из Никшића, посебно данас када овај град, тј. ви представљате оно најлепше и најсуштаственије у Црној Гори, тј. оличавате ону праву, изворну Црну Гору. Ви сте она Црна Гора која се препознаје по светом Петру Цетињском, по Петру II Петровићу Његошу, Марку Миљанову, Стефану Митрову Љубиши, а на коју, ево, зли духови поднебесја, упињујући се и помагајући се свим и свачим, желе да навуку некакву кринку, маску како је нико више, па чак ни она сама себе, не би могао препознати.

Опростите ми што сам себи дозволила овај превише лични и емотивни увод. У последње време смо сви ми, овако слаби, више или мање подложни утицајима различитих емоција, а како и не би били гледајући на ово свашточинство и свашталук око нас. Истину говорећи, понекад се уплашим властите мислене енергије гнева и помислим како неко тамо управо и хоће од мене да направи гневну и озлојеђену особу, да ме потчини том искушењу, но онда се сетим добрих речи доброг нашег старца Тадеја Витновничког који каже: *"Какве су ти мисли иакав ти је и животи"*. И још нас старац Тадеј учи: *"Ето можемо бити велико добро или велико зло. Па кад је иако, боље је бити добар човек, ради своја добра, човече! Јер, разорне мисли разарају нам мир, и онда немамо ни мира ни покоја!"*. Ја целим својим бићем желим да мој избор буде добро, но осећам како ми ово време у ком живимо мисли саплиће. Времена у којим живимо одиста су пуна немира и неспокоја. Чини ми се, то су она иста времена за које је Свети Николај Жички рекао:

"Дунули су ветрови вихорни; сваки изражи склонитије и усточитије.

Стекао је љути мраз; сваки изражи оштитије да се ојреје.

Поушито је саианској сили да бичује род људски; сви се поправљају од греха, да их бич мимоије.

Аветињске сабласи својим канџама распржу човека по човека; сви се уоржени збијају у редове и у јединству израже свој сас.

Поруџани Бој дао је своју благу руку од света и доустито да људи творе своју вољу, и све разумне душе у целом свету враћају се Боју и ваију Боју за спасење".

Управо у оваквим временима на нама лингвистима или у ширем смислу филолозима велика је одговорност. С једне стране, то је одговорност према науци, према научној истини. С друге стране, што је још важније, то је наша одговорност као педагога. То је одговорност према себи и према другоме.

Још одавнина нас уче да се што чинимо, све морамо чинити са пуном свешћу о својој одговорности. Свака изговорена реч тражи од нас да будемо одговорни. Због тога је и велика одговорност рећи за себе да сте лингвиста. Ипак, вечарас бих волела да смем за себе да кажем не да сам лингвиста, већ филолог. Јер ако лингвиста значи знање о језику, филологија је љубав према речи. И то како према речи писаној или усмено изреченој, можда још у вишем смислу према Речи коју пишемо са почетним великим словом.

Филологија је наука дубоко лична и дубоко национална и као таква она је неопходна свакој личности, неопходна је за развој националних култура. А култура једног народа се не развија напред не пуким кретањем кроз простор и време, већ сабирањем правих вредности. Вредности не долазе на смену једна другој, нове не уништавају старе, већ им се придружују и тако чине овај наш дан данашњи богатијим и садржајнијим. Зато није за сваког да на себе узме то бреме културних вредности, јер то је бреме посебне врсте. Оном који га носи бреме то корак не чини тежим но лакшим, чини да полети. А нама данас не само да не дају да летимо, већ желе да нас у земљу сабију, желе да нас убеди како је наше све старо и назадно. Кажу како не смемо бити своји, не смемо бити различити, јер како ћемо се тако различити икоме приближити. И управо је ту поново велика одговорност на нама филолозима, будући да нас филологија, између осталог, обезује да не допустимо да то ураде од нас, она нас обавезује да стално да указујемо на сву опасност једног таквог пута који води апсолутном обезображавању. Ми, како филолози, смо у обавези да стално поновљамо да се различите културе зближавају не путем брисања разлика, но путем спознаје те различитости и разноликости. Не путем уништавања индивидуалности неке културе, већ управо уважавањем њене посебности, неговањем њених аутентичних вредности.

И у том свом послу морамо бити доследни и истрајни, јер видимо како нас и они упорно убеђују како треба да се обезличимо, да се растворимо и све то зарад родољубља.

Мени се пак чини да родољубље не претпоставља једноставно позивање на њега, већ оно тражи пажљиву бригу, развијање љубави према свему своме. Љубав према Отачаству није ништа апстрактно, јер је то љубав према свом народу, свом завичају, својој историји. И откуд икоме право да уништава нашу живу историју, да нас убија, јер управо прошлост чини нашу садашњост, чини нас оним што јесмо.

Мене су учили да се са дубоком захвалношћу морам односи према прецима који су нам оставили толику духовну лепоту, коју једино ми можемо очувати али једино ми је можемо и уништити.

Брига о прошлости значи бригу о будућности. Пренебрегавати својом прошлошћу, значи пренебрегавати својом будушношћу, значи обезображавати своју будућност. Равнодушност према свему ономе што су нам преци оставили, за мене значи равнодушност према својој властитој земљи. Ја не желим да будем равнодушна.

Осврнула бих се овде и на ону познату чињеницу да ми ево већ више од деценије живимо у првој и јединој еколошкој земљи на свету. Колико поштујемо законе очувања природне средине добро нам је познато. Но ваљало би водити рачуна, а посебно би то требало да имају у виду људи од власти, да поред ове постоји и она друга екологија – екологија духовна. Непоштовањем закона оне прве одиста се може угрозити физичко постојање човека, но непоштовањем закона ове друге човеку се може нанети далеко већа и дуготрајнија штета.

Међутим, не верујем да је то њима пуно важно. Као што им није важно што 62% становништва Црне Горе говоре српским, који би они веома радо скрајнули, маргинизовали, све се при томе кунећи како им је једини циљ напредак и добро Црне Горе. Нећу рећи ништа ново ако кажем да је управо у вишенационалним и мултиконфесионалним земљама један свима заједнички (службени) језик представља онај стожер око ког се сви окупљају, тј. језик је битан интенграциони моменат друштва.

Њихово занемаривање ове општепознате чињенице, на коју је, између осталог, лингвистика одавно указала, јесте неодговорност, а ту њихову неодговорност ја доживљавам као одсуство свести да ништа не остаје без последица.

Још једном вас молим да ми опростите што је ово моје излагање у много мањој мери него што је то вероватно било за очекивати (и што би приличило) лингвистичког карактера. Један од разлога је и тај што сте ви већ више пута били у прилици да чујете због чега њихов зли наум о преименовању језика нема нити може имати лингвистичког упоришта. Присетимо се само сјајног излагања проф. др Милоша Ковачевића који нас је подсетимо на то како се десило да смо сами себе довели у потпуно апсурдну ситуацију те да за свој језик који има вишевековну традицију данас морамо одстојавати и само право на и на његово име. Нажалост, велику одговорност за стопедесетогодишње раситњавање и рапрачавање српског језика сносимо и ми сами. За разлику од Хрвата, који су се су деветнаестом веку одмах латили рада на националном филолошком програму, ми смо се више бавили лингвистичким надгорњавањима. Кад већ поменух Хрвате. Овде у овој сали смо чули од колеге Бранислава Брборића да није истина да су нама Хрвати језик украли. И ту је он потпуно у праву. Дали смо га ми сами и то будзашто. Али су нам они украли нешто друго. Не спорећи име хрватског језика, спорим присвајање од стране хрватских лингвиста штокавског дијалекта за изворно хрватски, сматрам да је научно крајње неетично израђивање дијалектолошким мапа у Хрватској које би требало да буду доказ такве једне тезе.

А нама овде који се бавимо језиком ваља да се ујединимо. Овде ћу поново цитирати старца Тадеја који каже: *"...кад бисмо се ујединили, кад бисмо били јединомишљеници, да бранимо кућу, одбранили бисмо се од нејријатшеља и нејријатшељи нам не би моили нишша, јер од једној шаквој, хиљаде и хиљаде беже. Зашио? Зашио шшо је шш ојромна Божанска снаја уједињења, а шшо је снаја и шшо је мисао"*.

Други разлог због ког сам мање говорила о несувислости министарске идеје је и тај што нисам желала да понављам свима нам одувек добро познату чињеницу да је Вук за основицу савременог српског језика узео источнохерцеговачки говор штокавског дијалекта. Јер како то рећи и не сетити се невероватне изјаве Јеврема Брковића који каже да Вук језик није једноставно узео источнохерцеговачки говор (наглашавам ово херцеговачки) за основицу свог језика, већ га је он то украо Црногорцима, а све то, ни више ни мање, да усрећи Србијанце. Чија ово памет може да смисли, тешко ли је његовим ногама!

Кад поменух Јеврема Брковића, не могу а да не поменем и Војислава Никчевића, који је одиста извршио неколико „револуционарних“ лингвистичких открића. Између осталог, Никче-

вић је целокупну светску лингвистику битно „задужио“ устврдивши како реч *лејо* у синтагми *лејо ѿвориши* јесте придев. Јер смо пре њега сви, почевши од Аристотела ком дугујемо прву класификацију врста речи па све до дана данашњега, канда живели у дубокој заблуди да је то прилог.

Но не завршава се списак заслуга промотера матерњег језика на томе. Елем, захваљујући њима сазнали смо да матерњи језик припада групи јужнословенских језика, тј. да је то један од јужнословенских језика. Могу само да замислим каква ли је забуна настала нпр. у Бугарској, јер сви тамо беху убеђени да говоре на свом матерњем, тј. бугарском, а сада испаде да њима бугарски или није матерњи, или није бугарски. Ако им је нека утеха, боље нису прошли ни Словенци, ни Македонци и још понеко.

Остављајући све њихове заслуге њима, јер само они могу да схвате шта све то значи, желимо да кажемо следеће: анализа свих језичких нивоа (почев од фонетско-фонолошког до синтаксичко-семантичког) језика који се говори на подручју Црне Горе показала би следеће: то је српски језик. Све особености говора на овом подручју које се сада желе приказати као дистинктивне нису одлика стандардизованог, нормираног, кодификованог језика, немају системски карактер, ни један од њих не покрива целокупну територију Црне Горе, ни једна од њих није карактеристична само за Црну Гору.

То што се стварање новог човека почело од школа, није изненађујуће. Није чудо што наше школе они желе да претворе, да се послужимо речима владике Николаја, у заводе за дегенерисање омладине, јер мора им се признати и они нешто знају. Знају и они да на млађима свет остаје.

Управо због свега тога задивљује жртва никшићких професора. Они су показали да одбијају да сакате своју и нашу децу, показали су како су дубоко свесни тога да уколико живимо само за себе, окупирани својим властитим бригама, бригама о личном благостању, од онога што се стекло неће остати ни трага.

Својом жртвом они су поврдили да је служење Речи и служење речи за њих неодвојимо и подсетили нас на речи из Старог Завета:

Буди слободан и храбар. Не бој се и не ѿлаши се, јер је са ѿобом Госѿод Боѿ ѿвој куда ѿод идеш. Госѿод је видело моје и сѿасење моје, коѿа да се бојим? Госѿод је креѿосѿ живоѿша мојеѿа, коѿа да се сѿрашим (Ис. Нав. 1,9; Псалм 27,1).

На своју велику срамоту морам да признам да далеко не све од ових 28 часних људи познајем лично, чак не знам ни лица свих њих. Стога бих волела када бисмо их све видели, све чули, како бисмо их могли на улици препознати и по добру им дан назвати.

Никшић, 2. новембар 2004. године

Мр ГОРАН РАДОЊИЋ
Подгорица

ПРОТИВ БАНАЛНОСТИ

Покушај промене назива језика је један вид побуне против језика. А побуна против језика, сама по себи, може бити извор креативности. Толико има писаца, на разним језицима, који су осјетили несавршеност те конвенције, коју ће неки због тога назвати „најгором од свих конвенција“. Такви писци покушавају да створе некакав нови израз, нови стил, који би им омогућио да досегну нека нова и тек слућена значења. Исто тако, проблематизовање идентитета тема је толико добрих књига. Оба та, честа дакле, отклоне могу произвести нешто добро, али само под једним условом: да је у питању индивидуални чин и грађење личне поетике. Међутим, код нас је већ дуго, предуго, питање језика као једно од горућих проблема наметнула једна група која (са премало разлога) сматра себе дијелом научничке и умјетничке феле. (И није им довољно било што, као дворски умјетници, имају сав могући публицитет, привилегије, финансирање

свега што им падне на памет, него је тај њихов величанствени научни и културни напор морао бити овјерен, рекао бих и обиљежен, титулом академика, па макар у ту сврху морали сами формирати ту своју „Академију“). Било је нечега мрачног и гротескног у вишегодишњој кампањи (да искористимо овдје ту ружну ријеч, јер то јесте била кампања, тј. организовани низ акција ради постизање неког циља, а имамо на уму и милитаристичке конотације ове ријечи.), било је нечега мрачног и гротескног у тим интервјуима, изјавама, књижевним и сличним вечерима које су као финале имале изјашњавање о томе да у Црној Гори језику треба промијенити име. Колико је само патетичне озбиљности било у понављању једних те истих општих мјеста, и са колико су се само незграпности спајале тезе о слободарској, хиљадугодишњој традицији са потребом да се, по први пут, остваре народна права у питањима језика. Није тада било важно што тај анахрони проблем и не долази од народа, јер је у питању једна мисионарска активност, они ће повести тај свој вољени, али несвјесни и конзервативни, народ у бољу будућност. Само се уствари чека да се превазиђе тај мање-више технички проблем промјене имена језика и све ће доћи на своје мјесто, постаћемо народ са идентитетом, равноправан са осталим народима. Кампања, међутим, није била успјешна. Једна од, по мом мишљењу најважнијих, порука недавног пописа, а која је остала недовољно примијећена, је да народ, дакле грађани, нису изједначавали свој национални са језичким идентитетом. Огромном броју људи није сметало што припадају једној нацији, а језик им не носи, како се то данас вели, „њихово национално име“. Национализам, и националистички начин размишљања, дакле, упркос овим крвавим годинама, није побједио сасвим.

Сјетићу се овдје Сартрове мисли о антисемитизму, која се сасвим може примијенити на национализам. „Ако антисемита не прихвата ниједно расуђивање, ниједно искуство, то није стога што је његово увјерење чврсто; прије би се рекло да је његово увјерење чврсто стога што је он најприје изабрао тај став тврдоглавог неприхватања.“ Дакле, упркос свему, упркос тој фамозној „народној вољи“, борба за промјену назива језика се наставља.

Намеће се једноставно питање: зашто, чему то? Покушајте да објасните неком странцу, неком, како се то каже, неутралном посматрачу, о чему се ту ради. И сам сам пробао, али, не вриједи, како год тумачили, коју год перспективу узели, не можете се отети осјећају да сте у једној баруштини, живом благу, и што се више батргате, све је само теже и горе. Јер, заправо, немате одговор на то једноставно, логично питање зашто?, него то чуђење са вашег саговорника прелази на вас. Јер колико та борба за промјену назива има везе са суштином језика, зар није супротна ономе чему језик служи – а то је споразумијевање, комуникација?

Како би рекао Киш, тим је ствараоцима важнији придјев, одредба, него именица, него појам. Јер као да није важно бити прије свега писац, сликар, научник, шта већ, него као да је једино важно бити *црнојорски* писац, *црнојорски* сликар, научник итд. И ето их како, као чланови разних надлештава, форума, удружења, као координатори и директори, чланови жирија или лауреати, стално нешто „изјављују за јавност“, а њихове књиге, њихова дјелца поједоше мољци већ за живота. Не помаже ту ни што су успјели да се некако угурају у школске програме, јер, што се више труде да изгледају већи и значајнији, све више личе на ону жабу која покушавајући да буде све већа и већа на крају пукне. Пролазе поред нас све тенденције, сва трагања, све оно због чега се у нормалним околностима и у нормалним срединама људи служе језиком, а да је код све то сведено на баналност, на питање попут овога о имену језика.

Кад ли су, питам се, ти ствараоци, ти прегаоци књижевни и критичарски, ти историчари, научници са епохалним открићима, ти културни посленици који су својим творевинама задужили свјетску умјетност и науку, кад ли су осјетили становито жигање и кад ли су схватили да је узрок тог жигања то што им је ускраћено право да тај језик, не зову како они хоће (јер они то и чине, и нико им не брани), него да га изучавају умјесто званичног, службеног, стандардног? Јер ова кампања, иако предуга, ипак, ако је мјеримо нешто већим мјерама, нпр. људским вијеком, кратка је. Није ваљда да је неко морао да претури више деценија преко леђа а да никад није осјетио то жигање? А није ваљда да је стално осјећао ту nelaгодност, тај физички терет, скоро товар, али да ништа није проговарао о томе зато што је то била тактика, зато што је чекао прави час, праве политичке околности, метеж у коме се нешто може уловити без опасности?

Јасно је, дакле, да смо у једној кафкиној атмосфери, и да у времену у коме нема простора за једну ствар тако обичну, коју људи сумњом називају, остаје само стид. Стид и нада да баналност неће баш све уништити, да ће некад, у некој чистијој и нормалнијој будућности, неко ко ће гледати на нас и наше вријеме строгим погледом видјети и нешто друго осим те баналности која нас стеже и паралише скоро све напоре. И да ће извући неку поуку.

Ако, ипак, има нешто позитивно што се може наћи у овој мучној ситуацији, то је лична храброст и грађанска свијест никшићких студената и професора средњих школа. Они нам показују да је у тешким временима могуће имати личну иницијативу, имати савјест, и слушати своју савјест. Већ је то успјех и заслужује поштовање, и подршку.

Никшић, 23. новембар 2004. године.

Мр ПЕТАР РМУШ
Беране

ОПЕТ РАТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Прва половина 19. вијека код јужнословенских народа у знаку је буђења националне свијести, ослобађања од вјековног ропства и свеколиког културног препорода. Нестајало је старо вријеме, погубно и разорно, препуно рана и уздаха, а рађало се ново, слободарско и животодајно, успостављало је спектар културних преображаја: нови језик, нови стих, ударило темеље нове духовности, означило нову историју, отворило нове видике свеукупног друштвеног живота.

Језичко реформарство Вука Караџића (сакупљање народних умотворина, Писменица, Српски речник, превод Новог завјета), Његошев Горски Вијенац, Песме (Алексе) Радичевића и расправа метафоричног назива Рат за српски језик и правопис лингвисте Ђуре Даничића, чине 1847. годину прекретном и побједоносном. Народни језик постао је књижевни, у његовој основи је штокавски дијалект (доминантно заступљен на територији српског етникума), у сарадњи са идејама илирског покрета код Хрвата, именован је српско-хрватским језиком у Бечу, 1850. године, уз параф познатих и признатих културних посленика оног времена. Тим језиком је остваривана и потврђивана наша духовност, идентитет и култура, ниво цивилизације. Њиме смо стекли научне и културне тековине и углед у свијету. Остварили смо себе у преображају животних изазова.

Након вијека и по лингвистичке фигурације наш језик – српски нашао се над провалијом у Црној Гори, гдје је функционисао у ијекавском наречју. Реметилачки центар моћи није нико други до Министарство просвјете и Савјет за образовање. **Они не воде рат за српски језик већ против српског језика.** Дају му нека друга имена (црногорски, бошњачки и који...) која за њега не пријењају, прекрштавају оно што је крштено и што је доживјело метаморфозу језичке сврсисходности. Уносе пометњу и бунило шокирани језичким плуралитетом дијалектског бућкуриша. Заборавили су, или не знају, да српски језик (као и сваки други лингвистички верификовани језик) проистиче **из душе једног народа, да у себи носи архетипску супстанцу као магнетно језгро и пулсирајући код узајамног савезништва са генетским нуклеусом;** изумили су да српски језик има своју **самобитност, особеност и самосвојство, фонетско – морфолошку и синтаксичку конституентност.** Он има **идентитет, правност лица, култ трајања, онтолошку и гносеолошку афирмацију и потврду.** Он је свој на своме и у свему. Парцелисање или комоћење језика је злочин над злочинима. То је забуна ума, раскол и разлом језичке патине, светости и свијести.

Али и цијела ова сагрјешења „по поретку неком сљедују“. Ископаници српског језика су сопствену прошлост и вјекове потрли, науку су погазили, садашњост им је инфективна, а будућност без освита. Насилним урушавањем српског језика сужавају животни простор и поткопавају духовни интегритет српства уопште, а посебно у Црној Гори, гдје се вјековима зборило и мислило српски. А нестајањем језика нестаје и народ. Рат за српски језик ето опет букти, обаве-

за је његове пастве, нада је опстанка и завјет науке. Устале су сјени Његоша и Вука да бакљом светости угрију свој народ, осоколе, да утуцима оснаже сопствено језикословље и бране српски језик.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др РАДОЈКА ВУКЧЕВИЋ
Подгорица

**ОДБРАНА ИМЕНА СРПСКОГ ЈЕЗИКА:
ПРАВО И ОБАВЕЗА НА ГРАЂАНСКУ НЕПОСЛУШНОСТ**

Српски језик не треба бранити. Он се вјековима самобрани и самоћегује изговореним и написаним. Како? То ћу препустити професорима који се баве српским језиком и књижевношћу. Оно што треба бранити јесу права и обавезе грађана, поготово права и обавезе на грађанску непослушност. И то је оно што ћу довести у везу са одбраном имена српског језика као неко ко се бави америчком књижевношћу.

Прво предавање које држим својим студентима на почетку курса из Америчке књижевности почиње једном једноставном реченицом: „Постоји амерички народ и америчка власт: амерички народ је изнедрио велика дјела америчке књижевности која ћемо изучавати у овом семестру.“ Ово разграничавање просто отвори пут америчком народу и њиховим писцима.

Оно друго предавање обично почне Тороовим учењима и од скоро је обogaћено недавним сјећањима на мој боравак на Харвардовом универзитету у улози гостујућег професора. У то вријеме амерички председник Буш повео је рат против Ирака, или, како је говорио, „против тероризма.“ У исто вријеме Харвардови професори позивали су своје студенте на „Марш на Бостон.“ Циљ њиховог протеста био је да покажу свом председнику да су, како су говорили, „мислићи и слободан“ универзитет, и да га подсјете како он треба да у спорним питањима од њих затражи мишљење, умјесто да у име њихово и у име цијелог народа одлучује. Њихов текст-ослонац у овој прилици, а и многим другим, био је познати текст Хенрија Дејвида Тороа „Обавеза (дужност) на грађанску непослушност.“ У питању је текст који је служио и служи генерацијама слободних мислилаца као ослонац и подсјетник на обавезу и право на грађанску непослушност кад год тиранија владајућих постане неподношљива, од Гандија до Мартина Лутера Кинга.

Тороов текст ће и мени послужити као ослонац у покушају да сагледам своју дужност и права професора америчке књижевности и покажем грађанску и академску непослушност с циљем да дам допринос грађењу демократије у Црној Гори и на Универзитету Црне Горе на прави начин. Поготово универзитету, будући да сањам да га једног дана доживим као слободан и мислећи. Онај други слој значења Тороовог текста-ослонца, који сам прихватила, тиче се Тороовог разумијевања односа појединца и државе: слободна и просвјетљена је само она држава која препознаје појединца као онога који има већу и независнију моћ од власти и ауторитета државе из које потиче и понаша се према том појединцу у складу с тиме. Најбоље га илуструје Тороов закључак да је најбоља она држава која најмање или нимало не влада.

Прихваћено право и обавеза на грађанску непослушност обавезују ме да поставим неколика питања јавно:

Да ли легитимизација деконструкције данас у свијету даје за право политичарима да је злоупотребљавају и буквално примјењују и када је у питању увођење новог језика у Црној Гори?

Смије ли се Деридино разарање Аристотелове логике којим се тврди да је А једнако А само ако је истовремено једнако и Б буквално примијенити на српски језик и тврдити да је српски језик српски само ако је истовремено и црногорски?

Да ли насилна промјена назива језика значи увођење новог језика за који не постоји ни један оправдан разлог?

Да ли је у међувремену дошло до крупних демографских промјена изазваних одређеним историјским околностима које су довеле до иселавања постојећег становништва у Црној Гори, које вјековима говори српским језиком, и до досељавања неког новог?

Да ли је власт једне државе у обавези да поштује вољу свог народа изражену на демократским изборима? У овом случају оних 63% посто који су се изјаснили за српски језик и који захтјевају да се административним присилама не дира у назив језика?

Право и обавеза на грађанску непослушност упорно ме подсећају да морам јавно да дигнем глас протеста кад год је тиранија владајућих неподношљива. Она то јесте оног тренутка када престане да послуша демократску вољу свог народа и као израз немоћи остави без хлеба све оне професоре који су показали да су разумјели своја права у складу с најбољом демократском традицијом.

Грађанска дужност опомиње ме да захтјевам од власти да нешто што је кренуло као њихова грешка буде исправљено и да расправа о матерњем као мултикултурном кишобрану који треба да покрије језике мањинских народа престане; да се отпуштени професори врате на посао управо због тога што су показали грађанску храброст, професионалну етичност, свијет о мјесту које својим ставом заузимају у историји, о грађењу историје, о демократији.

Право и обавеза на грађанску непослушност захтијевају да подсетим власт да не дозволи понављање грешака из прошлости када је било покушаја да се српски језик назове другим именом с јасним политичким циљем разбијања свега заједничког са српским националним бићем. Свако разбијање простора, бића, језика у вријеме интеграција, глобализације, уједињене а не разједињене Европе, стварања транснационалне и глобалне књижевности посматрано из перспективе неког ко припада двијема културама само наводи на закључак да се ради о комплексности владајућих који потичу из једног малобројног народа. Је ли потребно подсећати да народу Америке не пада на памет да „преименује“ језик, већ да се с поносом ствара књижевност на енглеском језику не само у Америци већ и другим земљама; да се енглески прихвата као глобални језик? А то што се катедре на којима се изучавају енглески језик, енглеска и америчка књижевност просто називају само „катедрама за енглески“ заиста у Америци, а и шире, никога не угрожава.

Истовремено, дужност ми је да покажем грађанску непослушност кад год покушам да сагледам начин на који се правно уређује моја земља и да се побуним против свих рампи, ограда, царина, граница, различитих застава, химни, валута, могућности да се уопште размишља о различитим језицима, немогућности права гласа грађана који су се преселили у Србију, да се побуним против свега онога што једну земљу, у којој већински народ говори српским језиком, чини неприродном и недемократском заједницом.

На крају, допринос грађењу демократије у Црној Гори изразићу својим правом и обавезом да дигнем глас против медија који на добро проучен начин обликују мишљење извјесног броја грађана. Моја побуна у овом случају односиће се на објективност информисања, избор битних информација, општу културу и културу говора и нарочито на употребу нестандардног српског језика, извјесне варијанту коју је тешко дефинисати, а којом се ниједан писмен човјек не може похвалити. Мој страх тиче се препознавања Орвеловог Великог брата и Бодријарових предвиђања, једне глобалније слике свијета у којој медији апсолутно нису слободни, што не оставља много простора за наду.

Ипак, не могу а да не препознам један једини зрачак наде и то у сваком побуњеном гласу који је својим избором да учествује на Сабору *Одбрана имена српског језика* показао да препознаје ону неопходну Тоорову свијест о праву и обавези на грађанску непослушност.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др ПАВЛЕ МИЛИЧИЋ
Београд

О ПРЕИМЕНОВАЊУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ЦРНОЈ ГОРИ

Многи ће ми замерити што се као математичар упуштам у дискусију о преименовању српског језика. Формално, могу да одговорим, да је математика универзалнији језик од енглеског или српског језика, а да не говорим о тзв. црногорском или тзв. бошњачком језику.

Наравно, после онога што су до сада јавно рекли или написали, многи еминентни професори универзитета-лингвисти, књижевници и професори српског језика, о поменутом скандалу *преименовања*, немам шта да додам. Могу само свесрдно да их подржим у њиховом настојању да се неупућени и заведени освесте. Али кад ми је допуштено да и ја нешто кажем, рећи ћу следеће.

У математици се свако тврђење мора доказати. Ако не може да се докаже онда оно не важи, није тачно. Они који тврде да тзв. црногорски језик није српски језик, морају то да докажу. Али доказа нема нити га може бити.

Наиме, и деци је јасно да се овде не ради *само* о преименовању српског језика. Ради се о много већем *дукљанском науму*. Ради се, најједноставније речено, о *промени идентитета православној Црној Гори*. Ради се о затирању свега што је српско у Црној Гори. Ради се о преименовању историјске истине о пореклу Црногораца. Ради се о стварању новог човека „*лаштинизираној монџенејрина*“ у „*црвеној Монџенејрини*“.

Не прихватајући тај малоумни наум, у жељи да га заправо, обесмислим, наводим непобитну историјску чињеницу да су Срби и православни Црногорци истог (а не сличног!) етничког порекла (*српској*). За ово тврђење ми нису потребни бољи докази од чињенице да су се, моји узори, (и не само моји, него узори свих православаца на овим просторима), најважнији, најпознатији, највећи Црногорци и духовници, у свеколикој историји Црне Горе: *свешти Пејтар Цетињски, Раде (Томов)–Њејош, Марко Миљанов, Стефан Миширов Љубиша и књаз Никола*, осећали као Срби. О томе постоји много неспорних доказа. Па, ако је тако, ваљда, су они писали и говорили на српском језику. Дукљани тврде да вековима Црногорци нису знали ко су, ни којим језиком говоре, све док се они (Дукљани) нису појавили да им отворе очи!!

Они негирају највећег црногорског умотворца, Његоша, који за ортодоксног црногорског јунака Вука Мићуновића написа:

*„Мићуновић и збори и швори!
Српкиња ја још рађала није
од Косова, а ни јрије њеја.“*

А за мога земљака, Пивљанина Баја и његову дружину, Његош каже:

*„Вишезови Срби вршијељски,
луча ће се вазда јризирајти
на јробницу вашу освештену!“*

....

„Не шће Србин изгајти Србина“

....

За оне који знају ко је Његош и који знају да читају, или који знају да слушају прочитано (ако нису писмени), довољни су ови стихови да закључе које су вере и националности православни Црногорци. Само ови стихови бесмртног Његоша, не наводећи друге његове стихове и све оно што су рекли или записали остали поменути црногорски великани о Црногорцима и Српству, јасно говори да православни Црногорци припадају српском роду. Они који то оспоравају не могу бити ни Црногорци, они су новокомпоновани *дукљански црвени Црнојорци*. Они су погазили славну историју својих предака.

Ове нове Црногорце питам: Шта ћете са историјом Црне Горе? Шта ћете са културним благом Црне Горе које је написано на српском језику? Шта ћете са вишевековном припадношћу

Црногораца Српској православној цркви? Шта ћете са Његошем? Да ли га се одричете? Шта ћете са гробовима ваших предака? Шта ћете...

Тим црногорцима, који сматрају да им поменути црногорски великани не могу бити узори, већ су им узори *Јеврем Брковић*, *Војислав Никчевић*, *Мираш Дедеић*, *Новак Килибарга* и други, упућујем поново Његошево питање:

*„Куда ћеће с клетвом њрађедовском?
Су чим ћеће изаћ њред Милоша
и њред грује српске вићезове,
који живе доклен сунце трије?“*

Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др МОМЧИЛО УШЋУМЛИЋ
Београд

ДОШАО САМ ЗБОГ ВАС И ЗБОГ СЕБЕ

*Ако нисам за себе, ко ће за мене бићи?
Ако сам само за себе, шта сам ја?
Ако не сада – када?
Талмудска изрека*

Дошао сам, на првом месту, због вас, онда због себе и то баш сада када вам је најпотребнија морална подршка и солидарност. То је свакако занемарљива „жртва“ с моје стране у односу на оно што ви све жртвујете да би одбранили лични дигнитет и национални идентитет, од једне осине и бахате власти. Ви сте хероји понос Никшића и целог српског народа. Ми сви пред Вама скидамо капу.

Ваша одлучност да истрајете у неравноправној борби је задивљујућа, али немојте се заносити да ће супротна страна лако одустати од свог наума. Против вас и нас у бојном поретку стоје фаланге титогораца и неки људи који се, стресајући прашину и спирајући мемлу, извлаче из рушевина једног праисторијског локалитета и себе зову дукљани (сада верујем да постоје вампири). Једни и други су стари и заклето непријатељи српског народа и идејни следбеници Коминтерне, Дрљевића и Штедимлије. Они чине, како би то рекао Ерих Фром, деструктивну силу која прети да узме опасне размере. Заиста, ако овако наставе брзо ће се наћи с оне стране добра и зла, како би казао Ниче.

Судећи по потезима које, у последње време, повлачи актуелна црногорска власт ни њени челници не спавају мирно. Они се нешто журе. Њих хвата страх од сопственог чињења, а „страх животу каља образ често“. Свесни су они да фалсификују сопствену историју и порекло, да газе Устав и Повељу. За њих би се могло рећи: „види им се мријети им се неће“, али их само патолошка мржња „напред креће“. Историјска је чињеница да свака власт када изгуби контролу над собом прибегава репресивним мерама, што се и овог пута показало.

На крају, ја бих их подсетио на један историјски чин из не сувише давног времена. У доба Аустроугарске окупације Босне и Херцеговине заседала је такозвана Земалска скупштина која је требала да усвоји пакет закона који су се косили са историјским интересима српског народа. За говорницу је изашао српски трибун, тада припадник *Младе Босне*, Васиљ Грђић, да се супростави доношењу тих закона и свој историјски говор завршио речима: „Пали жари, мостарски диздаре, и твоја ће кула на ред доћи“. То је била порука тада, а актуелна је и сада и без адресирања приспеће на право место, пошто је јасно коме је упућена.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Др ВЛАДИМИР ЈОВИЋЕВИЋ
Подгорица

СРПСКИ ЈЕЗИК – ДУБИНА ТАЈНЕ И СВЈЕТЛОСТ ИСТИНЕ

Политика или српски језик – питање је које данас мучи и исцрпљује Црну Гору. Ово питање се прелама и пролама у суморној стварности. Политика као принцип разарања и српски језик као принцип грађења су у односима супростављања и сукобљавања. На дјелу је судар умности и безумности, љубави и мржње, визије и заслијепљености, светости живота и помрачење ума.

Француз Турније упоређује политику са кутизаном. Волтер је дефинише као „умјетност лагања“ а Шекспир због њене вјероломности пише да „Политика стоји над савјешћу“. Мудри Соломон је написао прије скоро 3.000 г. дубоку и непролазну мисао о језику. „Ко влада својим језиком, више вриједи од оног ко осваја град“.

Много је већи смисао и значај овог питања, којим почиње овај есеј, за оно што је било и што може бити – него што то изгледа.

Прије неки дан, прецизније 30. новембра 2004. г. на новосадској телевизији „Мост“ Свето Ћираковић, професор српског језика казао је милионском гледалишту за себе и своје колеге, отпуштене професоре српског језика из Никшића: „Ми смо поносни што смо остали без посла, јер бранимо српски језик“. Црногорска част и понос исказана у овом ставу разобличила је вријеме ништавила. Црна Гора није умрла! Професори српског језика из Никшића у свеопштој помрчини представљају свитање Црне Горе. Они бране њену част, мудрост и слободу. Професори нијесу издали св. Петра, Његоша, Вука Караџића, Црњанског, Андрића, Радосава Бошковића и друге.

У питању је бесмисао, јер насиље на језику у Црној Гори не чине туђинци и окупатори, већ наша заслијепљена браћа. Од њих то не тражи Европа и тако нешто се нигдје не догађа у свијету.

Језик нас је увео у хришћанство и писменост, а не ми њега. Прије више од 1130. година отворио нам је пут у Европу. У дугој ноћи под Турцима, послѣ Косова 1389. године уз воштаницу су на црквено – словенском, односно српском језику писане, преписиване и штампане богослужбене књиге – спас народа. У језику на којем су писане сачувана је дубина тајне свијета и свјетлост истине. Учвршћени у вјери тада су се наши преци завјетовали Богу да ће сачувати језик, обновити државу и одбранили православну вјеру, која је слобода дата од Бога. У језику је све: нада, спасења и љубав.

Када се хришћански Запад спремао да се отисне преко океана и освоји Нови свијет, на брду Обод у Црној Гори спремао се Ђурђе Црнојевић да са монахом Макаријем и његовим помагачима освоји свијет Христове истине и отисне васељену на бијелим листовима христољубивих књига.

Штампар Макарије у предговору „Октоиха“ пише да су „Цркве лишене светих књига, нажалост пљачком и пустошењем синова Агара“. Ни цркве без књига ни књига без цркве! У напомени на крају „Псалтира“ записано је: „Ко њу чита: био то цар или владика, или кнез, или простак, сиромаш или пали у бескрајне напасти – имаће сваку утјеху. Јер је књига ова Богу приближење, животу учитељ, сваком добру покретач“. Данас се у гробовима премећу кости Ђурђа Црнојевића, Макарија и осталих монаха, због овог што се ради са српским језиком и ћирилицом, која је у изгону.

Српски језик је у темељу и коријену народа, цркве и државе. Губљењем језика све се губи. „Нада нема право ниукога до у Бога и у своје руке“.

Све до пописа 2003. г. ником није падало напамет да сумња у језик којим говоре и пишу преко 60 % становништва. То је био знак да се крене у обрачун са измишљеном опасношћу од Срба, који ником не пријете, јер су Црногорци. То што данас раде неокомунисти и дукљани са ћирилицом и српским језиком представља издају Црне Горе, свете земље створене из жртве за

вјеру и државу. Јуриш и потирање језика ником добра донијети неће. У научној и другој истини о језику налази се рјешење овог вјештачки створеног жаришта.

Све је на страни српског језика, зато треба наставити досадашње активности, прије свега радити на формирању српских институција у Црној Гори које ће допринијети очувању српског идентитета, Цркве и учвршћивања заједничке државе, која је животни интерес већине грађана. Ваља организовано радити на отварању:

1. Института за српски језик, који би носио име Радосава Бошковића;
2. Одјељења САН-у у Црној Гори;
3. Друштва за заштиту ћирилице.

О свим дешавањима која произилазе из борбе за одбрану српског језика неопходно је имати проходност и упознати: ОЕБС, Суд у Стразбуру, Савјет Европе, Унеско итд.

Нема мјеста страху, јер, не рушимо мајку Црну Гору, напротив снажимо је, туђе не отимамо, своје бранимо. Црногорци нијесу рођени да умиру сваки дан. Оно што су вјекови и светородна династија Петровића оставили у наслеђе треба очувати. Језик „Мирослављевог јеванђеља“, „Октоиха“ и „Горског вијенца“ одолеће агресиви политике. Српски језик је божији дар, који неће нестати.

Бранећи српски језик, очуваћемо српски народ, цркву и зједничку државу.
Никшић, 4. децембар 2004. године

Проф. др ВУКО ДОМАЗЕТОВИЋ
Подгорица

ПОРЕМЕЋАЈ ОПШТЕПРИХВАЋЕНИХ ЦИВИЛИЗАЦИЈСКИХ ВРИЈЕДНОСТИ

Поштоване колегинице и колеге, даме и господо, драги пријатељи, све Вас поздрављам у жељи да све ово што радимо донесе ваљане и берићетне плодове које би користили наши нараштаји, као што и ми и поред свега што нам се дешава ипак успијевамо да користимо извјесна достигнућа претходних генерација.

Знање као производ образовања и науке има већи потенцијал за развој неке земље него природна богатства, која су до скоро имала примарну позицију.

Према подацима UNESCO-а се у напредним земљама које настоје да се и даље успјешно развијају, од бруто националног дохода издваја за науку око 3 %, док се у нашој земљи тај проценат кретао испод 0,15%.

Издавање из буџета за просвјету и науку током последњих година је у Црној Гори је драстично опадало, тако да је од 1995 године са 32,5 % опао у 2001 на око 18%, док је у Србији остало на претходном нивоу око 33%.

У Буџету 2000-е је за науку Црне Горе одређено 900,000 Е, док је реализовано свега 250,000, што износи око 28%

Такав тренд драстичног смањења улагања у просвјету и науку доводи до њиховог гашења и директно условљава гушење привредног и друштвеног развоја, тако да су млади надарени кадрови принуђени да напуштају земљу и потраже мјесто у развијеном свијету.

Упечатљив је примјер Закона о високом школству, који је прије свега тако постављен да се млади што прије упуте на европска одредишта. А шта је са домаћим потребама и његовим развојем, који се без тих надарених, вредних и образованих младих људи не може ни замислити, јер су они у свим условима, структурама и могућим варијантама носиоци и ствараоци напретка и просперитета. За њих на овим просторима нијесу предвиђена мјеста за рад, развој и стварање напретка.

Садашње стање науке као основе за развој и стицање нових знања се може сагледати из непостојања основних услова за научно истраживачки рад и развој. Лабораторијска опрема је тако застарјела да више одговора музејским експонатима. Нема иностраних часописа и иностране литературе. Замиру издавачке дјелатности. Поред ниских личних примања, велики број про-

фесора и њихових сарадника нема ријешено стамбено питање. Расподјела станова се не врши преко легалних институција, већ се појединим кадровима они додељују по неким посебним критеријумима.

Већина младих, способних и надарених кадрова губи интерес да се бави науком, па се опредељују за уносније дјелатности, а они који имају изражен научни изазов напуштају Црну Гору. У развијеним срединама овим проблемима придају посебну пажњу тако да су издвајања из бруто националног дохотка за науку око 3%.

Ово недвосмислено указује на опредељење власти да се са ових простора протјера наука, развој и високо образовање односно изврши контрола њиховог рада и тотално потапање мозгова.

Образовни систем треба прије свега да задовољи потребе друштва у свим дјелатностима посебно у оним које највише утичу на његов рад, унапређење и развој;

Код нас ни школе ни факултети нијесу опремљени неопходним савременим училима, наставним средствима и лабораторијском опремом за наставу, а камо ли за научно истраживачки рад.

Неопходно је анализирати и установити даљи правац развоја, односно сагледати будућност и определијелити се за оне дјелатности које треба развијати и чиме се треба бавити у наредном периоду;

Наши системи, посебно образовни, требају бити компатибилни са системима Европске Уније; Основни принципи Европских система образовања су: Демократичност, Аутономност, Једнаке могућности, Децентрализација, Дерегулација, Флексибилност, Деполитизација, Транспарентност, и Квалитет образовања. Њиховом доследном примјеном се постижу друштвени и образовни циљеви. За то је потребан висок квалитет учења и наставе и високи стандард услова рада и учења.

Болоњска декларација указује на процес који се постепено одвија и ствара Европски простор високог образовања, односно успоставља комплетнија и далекосежнија Европа изградњом и јачањем њене интелектуалне, културне, друштвене и научно технолошке димензије.

Европа знања се сада далеко препознаје као незаменљиви фактор друштвеног и хуманог раста као и да је способан да својим грађанима пружи неопходну компетенцију да се суоче са изазовима новог миленијума, заједно са свијешћу о јединственим вриједностима и припадности једном заједничком друштвеном и културном простору.

Сорбонска декларација истиче централну улогу Универзитета у развоју Европских културних димензија и наглашава стварање Европског простора високог образовања као кључног правца у промовисању покретљивости и запошљавања грађана и свеукупни развој континента.

Универзитетска независност и аутономија обезбеђују да се високо образовање и истраживачки системи континуирано адаптирају на неопходне промјене, друштвене захтјеве и достигнућа из науке.

Вриједност и ефикасност било које цивилизације може се мјерити преко изазова које њена култура има на друге земље. А шта се овдје ради ? Не креће се у осмишљено достизање Европских норми и стандарда у образовању и Науци као што су:

- Повећање броја студената за 1.000 становника,
- Смањење времена студирања,
- Повећање броја студената који су дипломирали на додипломским, последиједиломским и докторским студијама,
- Подизање стандарда наставе,
- Подизање стандарда студирања,
- Подизање научно-истраживачког рада,
- Дефинисање процентуалног издвајања из буџета за потребе образовања и науке.

Не третирају се незаобилазни принципи високог образовања као што су:

- Слобода научног и умјетничког рада,
- Слобода јавног презентирања научних и умјетничких достигнућа,
- Слобода повезивања теорије и праксе у науци и струци,
- Поштовање потреба професије,
- Слобода стицања знања,

- Мобилност студената,
- Мобилност Универзитетског кадра и сл.,

Процес акредитације у развијеним демократским срединама изводи оспособљено и компетентно, независно експертско акредитационо тијело, које због непристрасности и објективности, као и сукоба интереса не смије бити ни под чијим утицајем.

Код нас се тим пословима бави Савјет за високо образовање који је у ствари Владин татор Образовања и посебно Универзитета.

Нама сад није лако. Живимо у тешком времену и под тешким бременом свакодневице у којој су поремећене општеприхваћене цивилизацијске вриједности. На сваком кораку се промовишу – неистина као истина, неморал као морал, непоштење као поштење, забрана као слобода, наредба као договор, крађа као зарада, незнање као знање... и шта се све још не може набројати. Као да таквим поступцима нема краја.

У многим временским периодима свог постојања је било тешко бити Србин, говорити српски и бити српског рода и порода. И ово данашње вријеме је тренутак постојања и опстојања овог народа, који се знао борити и изборити са свим недаћама, злом памети и сулудим намјерама па ма од кога долазиле. Зло вријеме је притисло овај народ и на жалост још увијек траје, а моћници се оркестрирано утркују ко ће му више јада и невоље задати и отворити ране без пребола. Настоје да му одузимају историјско, цивилизацијско и духовно памћење, како не би био оно што јесте.

За народно добро, боље сјутра, просперитет, приближавање развијеним европским друштвима моћници не виде рјешења. Јасно се види да је то што силници раде супротно од развоја и напретка, односно супротно од онога што раде развијена европска друштва, као и она друштва која су мање развијена, али су се определијелила за напредак и учешће у европској заједници народа.

Драги пријатељи, као што видите, ове који су на владајућим положајима, власт је толико отуђила од народа да они раде да се додворе некоме који не ради за добро овог нашег, већ за добро њиховог народа. Да ли су им заслијепљене очи од величине и важности мјеста која покривају тако да не виде шта раде, али то што се од њих тражи да се овај народ поништи чине веома брутално и упорно. У њима није било снаге да се окријепе и спазе шта је то потреба овог народа. Поплава независности, похлепе и туђинства их је ухватила у свој ђавољи ковитлац да су могли само слушати и извршавати, а никако сазнати и разумијевати. Њихова стања су очајна, а дјела-недјела катастрофална. Запостављају и уништавају све оно што чини основу и бит нашег постојања. Они попримају туђе манире који припадају другим народима. Они не могу да схвате да ти народи и не би били такви какви јесу да нијесу његовали своју културу, вјеру и језик.

Они су се у свом сулудом науму определијелили да будућим нараштајима који би настајали на овим просторима погасе и посљедње свијетло које би бацало и најмање зраке и осветљавало тешку и снажну, дугу и исцрпљујућу, поносну и јаку, изненађујуће животну и вишеструко славну историју њихових предака.

Угледници и господари свега што се ради већ мисле да је овај народ толико пао, да је безвриједан, без поријекла, без вјере, без снаге да се бори, без могућности да се одупре насиљу, што ће рећи да је робље. Ни у мислима, а камоли у понашању и чињењу му не виде или дозвољавају да има бар неку позитивну особину која краси друге средине и народе. Много пута се овај народ увјерио да је глас правде и истине за њега умро и да га неће бити док се за правду, истину, вјеру и љубав не избори властитим прегнућем. Али, за то мора испред себе имати своје истинске представнике.

Кад разум и књига није помогла наш народ се прихватао и других прикладних начина у одбрани свог бића, идентитета и језика. Бранио га је развијао и одбранио што ће свакако бити и у овом времену и на овом простору.

Живјели и хвала на пажњи.

Никшић, 4. децембар 2004. године

Доц. др ВЛАДИМИР ПЕШИЋ
Подгорица

НЕ ПОСТОЈИ НИКАКАВ ГЕН ЗА ЦРНОГОРСКИ ЈЕЗИК

Добро вече поштовани грађани,

Част ми, је као човјеку и као наставнику на Универзитету Црне Горе, што сам вечерас са вама, и што сам у прилици да са овога мјеста дам подршку свим колегама, студентима, ђацима и њиховим родитељима који неустрашиво стадоше прије и испред свих грађана Црне Горе у одбрану Српског језика, језика који нас је кроз све ове дуге вјекове чувао и сачувао од нестајања. И он нас ево, по ко зна који пут, поново сабира, учи и опомиње да се ни по коју цијену не одричемо својих коријена и своје историје.

Овдје сам и у име великог броја наставника и студената црногорског Универзитета који су срцем и душом са нама. А многим од њих, који нијесу овдје са нама, не треба замјерити, јер су они превасходно због егзистенцијалног страха између хлеба и језика изабрали ово прво. Али управо људи који раде на Универзитету, као научници који знају што значи принцип научне истине, добро знају на чијој страни се налази истина.

Овдје нећу причати о лингвистици, јер Црна Гора има довољно добрих научника из те области и који су већ небројено пута до сада рекли свој суд о томе. Тужно је ко све данас даје себи за право да прича о језику, чудећи се посебно онима који се и у областима својих најужих специјализација још увијек налазе сјенци дубоке анонимности.

Замислимо сву ту машинерију дукљанске идеологије, која се подигла да направи нешто, што они зову црногорски језик. И не само то, већ су се дрзнули и да прекрајају историју, да ударају по нашим светињама, покушавајући да томе дају некакву научну заснованост типа „а Ла Дукља“.

Као биолог и као научник, из угла области којом се бавим могу да кажем да не постоји никаква биолошка, али ни генетичка заснованост за такве њихове планове. Свака особа и свако живо биће одређено је својом генетичком конституцијом. Не постоји никакав ген за црногорски језик. То постоји, само у главама таквих умова као што су дукљански академчићи.

Поштовани грађани, поштовани професори.

Није српски језик био само језик Рада Томова, језик Горског Вијенца и Вука, на том језику писали су и наши највећи научници. Сјетимо се само Николе Тесле, Панчића, Цвијића и других, по којима нас свијет препознаје и по којима нас свјетска наука памти. То се не може избрисати, а посебно не у науци, јер принципи који важе у науци не могу се купити, не могу се прегласати никаквом већином, нити се могу пребрисати никаквим телевизијским емисијама. И то је оно чега су и они свјесни и отуда толико жучи и надмености у њиховим јавним наступима и на њиховим „округлим столовима“.

Незнање се може опростити, али како да им опростимо то што су на улицу избацили најбоље професоре, оставивши их без основних услова за живот. Шта рећи о њима и каквим именом назвати те људе, што би рекао Његош, „што је човјек а мора бит човјек“!?

На такве људе вечерас нећу трошити ријечи... Умјесто тога, искористићу ову прилику да поздравим добар дио својих студената које видим вечерас овдје као и колеге са којима сам студирао.

Поштовани грађани, нијесмо сами, никада то нијесмо ни били, а нећемо ни бити. И због тога треба остати истрајан јер на нашој страни нијесу само наука, историја, право... већ и будућност.

То је оно што не треба само чекати... То се мора и разумјети... а могуће је само под условом да сачувамо свој језик!

Српски језик!

Никшић, децембар 2004. године

Др ЗОРАН ЈОВОВИЋ
Никшић

ЈЕЗИК НАС ЈЕ САБИРАО И ЧУВАО ОД НЕСТАЈАЊА

Ево нас и вечерас, по ко зна који пут, заједно, да овдје, на овом светом олтару под отвореним небом, дамо подршку професорима, студентима, ђацима и њиховим родитељима који без трунке оклијевања и без имало страха стадоше испред свих нас на чело фронта за спас и одбрану језика српског. Ту смо због истине, али и ових тамних облака што се надвијају над Црном Гором. Опет се тамнички слободна мисао црногорска, опет се протјерују највиђенији. А вјеровали смо да је све то остало у злим временима протеклих вјекова. Ту смо и зато што добро знамо ко смо, што смо и од којих смо и што смо се на Часном крсту заклели да нас никакве личне користи неће натјерати да се одрекнемо вјере прадједовске, језика Вукова, Горског вијенца Рада Томова...

Нијесам вечерас ту да бих вам причао о српском језику. Језик није моја струка, а наука је ту већ одавно рекла што се имало казати. Ту сам да бих се са вама борио за тај језик, језик који нас је сабирао и чувао од нестајања и који је био заједнички именитељ свих протеклих вјекова. Ту сам, јер као интелектуалац немам право да ћутим. Ту сам и да бих дигао глас против овог кошмара који нам се заједно дешава.

Тужна је и несхватљива истина да је Црна Гора постала тамница дукљанске идеологије. Тренутна расподјела политичке моћи омогућила је шачици малих и овом времену недораслих људи, самозваних реформатора, експерата и свезналица да мјере и дијеле, по личном аршину и нахођењу, рачунајући да им је судбина одредила ту привилегију да у времену својих орочених мандата обезбиједе себи бесмртност и мјесто у некој новој црногорској историји. Да би легализовали себе покушавају да промијене све нас. Дрзнули су се да дирну у светиње, да прекрајају историју, као да се вјекови нашег битисања и опстајања могу маказама откинути. Наше свеукупно вишевјековно наслеђе одољело је свим вихорима и историјским бурама, одољеће зато, сигуран сам, и овом новом налету дукљанских јуришника. Јер ми не пристајемо да нам језик, културу и историју претворе у нешто безлично, апстрактно. И нећемо дозволити да нам укидањем српског језика име укину. Јер, ко смо ако нам име узму и куда ћемо онда тако безимени?

Спадам у ону групу људи који су између Србин и Црногорац, српства и црногорства увијек стављали знак једнакости и који сматрају да је Црна Гора подједнако држава свих оних који је воле. Зато не могу и нећу да се мирим са овим и оволиким подјелама. Ми не споримо ником да прича језиком којим жели. Не споримо им ни да га зову како год хоће. Ми им не одређујемо цркве у којима ће се Богу молити. Па зашто онда они раде све ово? Откуд толико отрови и жучи са телевизијских екрана и са страница већине новина? Откуд толико силе и надмености у њиховим јавним наступима? Ако се зна да преко 60% Црногораца говори српским језиком, чему онда ово насиље над убједљивом већином!? Ако је демократија владавина већине, како се зове овај терор што мањина спроводи ових дана по Црној Гори? Да ли је у питању само недостатак демократске традиције или се овдје ради о нечем сасвим другом? Надам се да ће вријеме које је пред нама то брзо и показати. Или је можда и ово њихово поимање демократије. Питам се шта би било, да је проценат оних који говоре српским језиком на последњем попису којим случајем био рецимо 20% или мање? Сигуран сам, да тада српског језика не би било ни у овим надалеко чувеним заградама. Зашто код нас све мора да иде у правцу апсурда? Зашто коначно не схвате да они нијесу разлог људског постојања и да нас не могу натјерати да им вјерујемо. Подјеле и дневна политика су мода коју нико више не воли. Доста је било и ограда и заграда.

Престанимо већ једном да се дијелимо: на Србе и Црногорце, патриоте и издајнике, напредне и ретроградне, лојалне и неподобне и окренимо се европској будућности која нам је сада и из ове перспективе много далеко. Оставимо језик нека о њему расправљају лингвисти, а ми удружимо снаге и окренимо се борби против корупције, увођењу европских стандарда, развоју

информационог друштва, очувању природних ресурса и животног простора, развоју културне стратегије... Јер, у Европу се не иде, Европа се мора довести овдје.

Поштовани професори, упркос томе што сте знали шта вас све чека, са много професионалне и људске храбрости, непоколебљиво стадо сте уз име српско што нам у аманет Раде Томов остави. По узору на ваше славне претходнике стависте се на страну својих ученика, на страну будућности која је заслужила да се иза ње стане, упркос врло високој цијени која вам од стране школског руководства унапријед би испостављена. Није то бреме за свачија рамена. Због тога је ваша жртва још већа и достојна је сваког дивљења.

Не замјерајмо вашим колегама професорима, као ни великом броју интелектуалаца који што због више силе, а што због егзистенцијалног страха, између хлеба и језика изабраше ово прво. Знају и они добро шта је и гдје је истина, јер она чучи скривена и у њиховим душама. Не замјерајмо ни свим осталима који мисле другачије од нас. Ми њима нећемо судити.

Овдје међу прогнанима су и моји професори. Част ми је да сам био ваш ђак и срећан сам што смо и данас, послје толиких година, поново на истој страни.

А директори школа.... Да су знали, као што нијесу могли су бити цареви јунака па макар им министар и лично замјерио. Како ли се осјећају сада када су њихови најбољи професори, и то њиховом вољом, избачени на улицу, без елементарних услова за живот. А знамо да и они имају дјецу...

Но, нећу се више бавити директорима. Срећан сам што те људе не познајем, јер у противном морао бих их жалити. Њима нека суде њихови најближи, јер историја се никада није бавила таквима.

Било како било, прије или касније, сви ми ћемо се морати сусрести са Богом. Али када се прође Божанска капија можда ће тада бити касно за кајање.

И на крају.... Ми нећемо бити као они. Ово је наш једини пут и сугуран сам да се на крају њега налази Божија истина. Ма колико он био дуг и трновит морамо бити истрајни и непоколебљиви. Позивам вас на мудрост, разборитост и достојанство које сте и до сада испољавали. Молимо се господу Богу да и њима просвијетли.

Никшићу, 25. октобар 2004. године

АНА ЈАЊУШЕВИЋ – сарадник на Факултету драмских умјетности

Никшић

‘ЧЕТВОРОЈЕЗИЧНИЦИ’ ИЗ САВЈЕТА НЕМАЈУ ЈЕЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ

Даме и господо, уважени професори,

Част ми је што вечерас могу да вам се обратим и тако посвједочим да сам овдје, са вама. Тим прије што сам и ја професор српског језика, што сам била ученик Никшићке гимназије и што сам једно вријеме предавала предмет српски језик у Филолошкој гимназији. Иако данас један обољели дио Црне Горе доживљава као провокацију и помен српског имена, па нас свршене студенте српског језика и књижевности зову само ‘професорима књижевности’, ја с поносом изговарам пуни назив квалификације с дипломе. Жао ми је и стидим се што неки од мојих колега, који пристадоше да дођу на мјеста отпуштених професора, бацише под ноге и диплому и образ.

Шта се то десило са данашњим Црногорцима? Није ваљда да се стиде својих коријена? Свога имена и свога језика. Није ли владика Раде још 1838. године наложио да се у ‘књигопечатњи Правитеља Црногорскога’ печата Милаковићева књига са насловом: ‘Српска граматика састављена за црногорску младеж’! Као духовни поглавар и владар, Његош је желио да просвијетли, то јест описмени повјерено му стадо. А шта творе и зборе данашњи црногорски властодршци? Имали смо прилике да чујемо како је име језика политичко, односно ‘демократско’ питање, а да они говоре ‘матерњим’, ‘народним’ или ‘јасним’ језиком. Али никако да тај језик

јасно именују. Даље, неки од њих прихватају да је оно што између заграда одређују као српски, црногорски, хрватски и бошњачки – лингвистички један језик, а да они не желе ништа друго до да присвоје исти тај језик, промијенивши му само име. Тако ‘језичке незналице’ под маском демократије прерастају у *језикокрадице*.

Показало се да ни ‘четворојезичници’ из Савјета за опште образовање који кроје планове и прописују уџбенике за предмет који се бави крађом језика, немају елементарно језичко образовање. Стога би добро било да се министар просвјете, ако већ жели да просвјећује Црну Гору, озбиљно позабави питањем неписмених, или још тежим – случајем полуписмених и недоучених. И имаће пуне руке посла. Али прво нека провјери писменост и културу говора својих блиских сарадника и партијских другова. Затим, нека прочешља језик државне телевизије и медија уопште, а не би згорега било ни да уведе курс из правописа за посланике у Скупштини Републике Црне Горе, да им лекције из српског језика не држе више господи Барди и Диноша.

Испоставља се да полуписмени Црногорци хоће ‘црногорски језик’. Пошто нису успјели савладати основе српског, морали су наћи изговор за своје грешке. Тако све што је погрешно спада у црногорски језик. Умјесто бриге о писмености, Министарство просвјете разрађује стратегију како да подметне црногорски језик у школама – ‘побацкуљама’. Први на удару министрове реформе нашли су се, не случајно, Никшић и Херцег-Нови. Од шест градских школа у Никшићу, реформисане су четири, а у Херцег-Новом три од укупно четири, док су реформом у цијелој Подгорици обухваћене само 2 школе. Министар добро зна да ако покори Никшић и Херцег-Нови, са Подгорицом и осталим општинама неће бити муке.

Али дукљански просвјетитељи у Никшићу су наишли на тврд орах, па да не би поломили зубе, праве се да не примјећују како се већ два и по мјесеца овдје скупљамо. Они ћуте. Зато што их боли. Зато што се боје. Али добро они знају шта се овдје говори јер њихови жбири уредно хватају биљешке, а њихови ‘специјалисти за аветну лингвистику’ (како је дукљанске језикословце назвао проф. Драгољуб Петровић), ‘пријеводне’ наша слова на њихов немушти језик. Ми који се овдје скупљамо знамо ко смо. Срби, *со раби*, слуге Божије. Словесни, односно Словени, јер словимо, тј. правилно говоримо. А оне који не говоре нашим језиком и које не разумијемо још у давнини смо назвали Нијемцима. Умјесто да буду поносни што им је матерњи језик српски, који је по мелодичности други језик у свијету (иза италијанског), наши домаћи ‘нијемци’, који најчешће располажу са 2 акцента и 4 падежа, крпе мрежу језичке карикатуре коју смисли опасни цар Тројан, а они – његови поданици, никако да смогну снаге и проговоре, па макар и на том немуштом језику, да у цара Тројана није све како треба.

Али ми не смијемо да ћутимо и да скривамо ријечи. Да их закопавамо у јаме. Не смијемо заборавити да само кроз Слово постојимо, да словом о себи јављамо, да свједочимо да смо живи. Да нас има, да смо варнице у пламену побуне језика српског који ће се, надам се, и овог пута ‘отрести од срама’.

Никшић, 3. децембар 2004. године

*Шейње њочињу исјред Оишићине
а завршавају код нашеј краља – њјесника и цар јунака*

ФИЛОСОФСКО-ПСИХОЛОШКИ ПРИКАЗ

Проф. др БОГОЉУБ ШИЈАКОВИЋ
Никшић

СЛОВО У ОДБРАНУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштована Господо бранитељи својих основних права, бранитељи свог језика, српског језика, језика нашег и наших предака, језика који чува наше памћење и наш лик међу народима! Ово „Господо“ кажем и због тога што овим протестима потврђујете да господарите својом вољом, својом одлуком, својим мишљењем. Они који су слуге злих господара не могу да схвате да постоје људи који за господара не признају ниједног смртника, већ савјест, правду и истину. Отуда се онима иза којих заиста стоје зли господари привиђа да и иза нас који бранимо Устав, право и достојанство мора да стоји неко. Иза сваког од нас је савјест, а свако од нас је иза свог образа, који се зато и налази с предње стране. Тачно је, осим тога, да има ко да стане иза нас: иза нас је Св. Петар Цетињски, који је своје посланице Црногорцима и Брђанима творио и зборио српским језиком; иза нас је Његош, сочинитељ *Оледала српској*; писао и говорио и српским језиком бранио свој народ у Скупштини аустро-угарске Царевине. И свако у нашем народу ко је чувен по томе што је за најјаче оружје изабрао ријеч – стоји сада иза нас и испред нас и брани српски језик, у ком се и ми данас огледамо ко је вјера а ко је невјера. Његош који је читавим својим творенијем рекао: сваком громко говорим, српски пишем и зборим; иза нас је војвода Марко Миљанов, који се нешће унизити Господару, који је српски језик обесмртио примјерима чојства и јунаштва; иза нас је Шћепан Митров Љубиша који је српским језиком мислио. Дозволите ми да изразим наше заједничко поштовање професорима и ђацима Гимназије и других никшићких средњих школа. Похвалићу се да и ја имам диплому никшићке гимназије, и она ми је у овом тренутку посебно важна јер ме некако привилегује чашћу која припада вама, професорима и ђацима Гимназије „Стојан Церовић“, који сте устали у одбрану српског језика, Устава и закона, струке и професије, права и достојанства. С вама уз раме су и професори других средњих школа. Знамо да је име Стојана Церовића везано за слободоумни часопис *Слободна мисао*: сваки овакав протест је нови број *Слободне мисли*, њено усмено и живо издање, издање које хоће да забране као онда *Слободну мисао*. Ви браните не само српски језик него и част црногорског школства, и то насупрот већини директора намјештеника, који се понашају као лоши управници поправних домова. Недавно су се неки од њих хвалили како се ниједан *њихов* професор није придружио ђацима кад су протествовали због мартовског погрома над нашим народом на Косову и Метохији. Зар након професора и ђака у Крагујевцу, који су се једни пред другима подметали мецима стрељачког вода, уопште може бити таквог професора који није уз своје ученике?! И још да за то добије награду министарства просвјете?! Ови намјештеници не директорују зато што више од других знају, јер шта знају ако не знају којим језиком говоре они и њихова дјеца. Да би неко данас у Црној Гори био директор школе мора да испуни најважнији услов – да не зна, и не смије да зна, којим језиком говори. Ево ни градоначелник на Дурмитору Вука Карацића, Јована Цвијића и Живојина Мишића не смије да зна којим језиком говори, да би лакше владали и манипулисали.

Студентима и професорима Филозофског факултета у Никшићу не треба изражавати посебну захвалност: њихова је дужност, на коју их обавезује научно и стручно знање, да устану у одбрану српског језика. Управо тиме потврђују *аутономију* Дозволите ми да изразим нашу јединствену подршку родитељима који штите своје неотуђиво право да одлучују о васпитању и образовању своје дјеце у јавним школама, родитељима који не допуштају да њихова дјеца слу-

же као заморчад за експерименте неодговорних моћника, нових стаљинистичких инжењера душа, који нам намећу лажну вјеру, непостојећи језик и клонирани идентитет. Нашим парама црногорска власт плаћа специјализовану агенцију Preston Gates Ellis ради обликовања идентитета народа у Црној Гори тако да буде што различитији од идентитета народа у Србији. Родитељи треба да користе своје природно право, зајемчено многим правним актима, да њихова дјеца буду васпитавана у духу њихове културе. Сада се у јавним школама шестогодишњи прваци принуђују да се сврстају у измишљене језичке таборе и тако мимо своје воље гурају у конфликте. То није једини разлог због ког изјаву да је основно образовање обавезно треба данас доживјети као пријетњу. Исте просвјетне власти нас увјеравају како средња школа и факултет нијесу обавезни; ваљда нам сугеришу како не треба да се образујемо, да би над нам својствену универзитету и академским грађанима, аутономију неопходну да би се у неслободним временима могао јавно изрећи став науке и струке, став независног, неусловљеног интелектуалног мишљења. У протеклим годинама често смо били медијски бомбардовани порученом подршком коју су квазиинтелектуалци услужно давали властима. Такви поступци су несвојствени правим интелектуалцима, чији посао је нешто сасвим друго: да се супротстављају апсолутизму, тиранији, да се боре против однорођене власти. То је заправо дужност и обавеза сваког слободног грађанина: отпор властима и брига за опште добро. У гњевном и планираном сукобу са српским језиком власт у Црној Гори је прекршила Устав и закон; члан 9, став 1 *важеће* (!?) Устава РЦГ гласи: „У Црној Гори у службеној употреби је српски језик ијекавског изговора.“ Власт је игнорисала компетентно научно и стручно мишљење: на темељу стручних ставова Одсјека за српски језик и књижевност Научно-наставно вијеће Филозофског факултета је 30. марта 2004. стало на становиште да сагласно Уставу и закону језик мора бити именован као српски и да термин матерњи језик уопште не треба употребљавати јер је вишеструко проблематичан. Власт је притом погазила дипломе стечене на државном универзитету, на Одсјеку за српски језик и књижевност, обесмишљавајући право власника ових диплома да предају управо српски језик као једини језик за чију наставу су оспособљени и овлашћени. Власт је погазила и народну вољу, изражену и на попису, мијењајући назив језика без друштвеног консензуса а позивајући се на непостојеће право. Прогањајући српски језик ова власт је презрела здрав разум. О чињеницама се не може гласати, па тако ни о језичким чињеницама. Нико нема право да један постојећи језик именује по свом нахођењу јер је језик чињеница лингвистичке стварности прије сваког закона и прописа. Закони и прописи су могући тек ако већ постоји језик на ком су исказани. **Наводно право да свако именује језик по свом националном имену и осјећању уопште не постоји.** Ако би било другачије, онда би јединствени арапски језик имао двоцифрен број имена постојећих народа, а исто тако би неколико језика могло добити једно једино, и то непостојеће име – швајцарски. Наиме, апсурд је рећи да је то исти тај језик, наиме српски, само ћемо га ми звати другачије јер нам се то више допада. Касно су почели, човјек је проговорио прије више хиљада година.

Ни устав нема ту надлежност да прописује име језика, наиме ни устав не нормира службени назив језика. **Устав прописује службену употребу језика означавајући га називом који је уобичајен**, наиме прихватајући назив језика као готову објективну лингвистичку чињеницу. Ова власт, међутим, предузима насиље над чињеницама. Она се бави конструкцијом националног идентитета, и због тога хоће да насилно промијени име језика. Ко год мало боље памти зна да је та конструкција лаж. Нека се стиди власт која је свјетски дан наставника прославила данком у изгону професора српског језика и оних који су се са њима солидарисали. Умјесто да их слушају њихови ђаци, ове професоре саслушава полиција. Полицијска станица је постала институт за примијењену лингвистику. На ком језику су их саслушавали? Ко су били преводиоци и тумачи? Тако је постало јасно да је тзв. „матерњи језик“ заправо језик насиља, притисака и батине, универзални језик сваке отуђене и однорођене власти. Нека се стиде они који на нечестан начин прихватају радна мјеста изгнаних професора. Они не разумију језик колегијалне солидарности, језик морала.

Част и чест професорима, ђацима и студентима, част вама бранитељима српског језика, Устава и закона, правде, истине и достојанства.

Никшић, 5. октобар. 2004. године (*Објављено на www.njegos.org и у „Свевићу“*).

Проф. др САВО ЛАУШЕВИЋ
Никшић

ПИТАЊЕ О ЈЕЗИКУ НАС ЈЕ ОТРИЈЕЗНИЛО

Пред нама се открило питање о језику и суочило нас, лицем у лице, са нашом укупном, политичком, економском и духовном стварношћу. Језик нам је открио лаж која нас притиска, та лаж иде заједно са насилним пројектима власти. Лаж и сила иду заједно, они се условљавају. Што су лажнији политички пројекти то је бројнији репресивни апарат. Што је лаж већа и при-сила мора бити већа. Ето нам дефиниције зла која гласи: **Зло је насиље лажи.**

Лаж – подупрта полицијом, диригованим судством, контролираним медијима, доушницима и шпијунима, сервилном интелигенцијом – јесте наша стварност. Лаж не може да опстане без свих ових мотки што је подупиру: без насиља, без контроле и потказивања, без полицијске (назови) државе која од друштва прави затвор а умјесто слободних грађана немушто и послушно робље.

Питање о језику нас је отријезнило. Оно је указало на истину управо када смо доведени, највећом лажи, пред најдубљи понор. Снага истине је опет пробила окове лажи што присиљава батином власти. **Снага истине и сила лажи** су суочене кроз отпор професора Гимназије и других никшићких школа, кроз отпор студената и ђака, родитеља и грађана. Они су у овом часу снага истине.

Они су отказали послушност лажи, лажним ауторитетима, министрима лажи, лажним програмима и реформама. Они су рекли НЕ лажном језику на истинитом језику српском. Рекли су и учинили оно што су Црногорци у Црној Гори увијек говорили и чинили кроз своје најумније и вјеродостојне ауторитете кроз: Св. Саву, Св. Петра Цетињског, Владику Рада. Краља Николу, Марка Миљанова и друге што воде до нас. Ми овдашњи њима вјерујемо, они су за нас вјеродостојни. А, како бити вјеран лажним ауторитетима који то постају на основу фотеље или батине власти.

Та назови власт је сва добра народа упрегла у један опскурни пројект тзв. суверености. Сувереност је постала магијска ријеч пред којом се клањају и којом се поштапају а да честито ни не знају њено значење. Атрибут суверености се лијепи посвуда тако добијамо суверене производе: **од суверене економије** (о славна глупости), **суверене монете, суверених царина, сувереног образовања, суверене цркве до, ево сад, и сувереног језика.** Одиста, сувереност до краја – до суверене глупости.

Цијену ових суверености плаћају порески обавезници Црне Горе. Ми плаћамо да нам зло чине: плаћамо да нам праве школе за стварање „новог човјека“ како говораше покојни Адолф и Стаљин, док своју дјецу школују изван наше државе. Ми плаћамо њихове пројекте независности кроз које власт престаје да зависи од свог народа, већ сви грађани и све цивилне институције зависе од власти.

Створено је и ствара се непристојно друштво понижења и диктатурте, не више диктатуре пролетеријата већ једне нове олигархије.

Та диктатура тражи да **се избришемо из књиге историје** коју су написали наши славни преци, умом и мачем, срцем и разумом.

Траже да се **испишемо из књиге вјере** наше и да раскинемо Стари и Нови Завјет на који смо се завјетовали прије 12 вјекова и постанемо нови пагани (погани).

Наређују да се **искњижимо из морала** који нас везује за човјечност, обавезује на самопоштовање и жртву за другог човјека и заједницу својих ближњих.

Командују да **се изопшtimo из језика**, да напуштимо кућу у којој обитавамо од искони, толико дуго да и незнамо крај нашем почетку.

*****Напуштите кућу језика! Није то ваша кућа! Урлају. Нијесте ви људи који јесте! Ви сте они који ми кажемо да сте! Неки нови, не своји већ „моји“ и „наши“. Умјесто у кући својој, живјећете на новој уређеној фарми!. Јешћете и пити ал говорити, по својој вољи нећете. Као и остало живо служићете се језиком матерњим ал говорити нећете. (Јер говор подразумијева слободу и личност која изговара: прво и друго лице глагола, мислити, хтјети, бити. Ја јесам. Ја мислим, ја хоћу.**

Говор говори имена људи и ствари, а имена дају постојање и идентитет људима и стварима. Нијесу имена пуке етикете које се лијепе и додају стварима и бићима.)

(Опет, говори мали инквизитор пред сликом великог инквизитора. Јер мали инквизитор је надлежан за надзирање и кажњавање) *****Нећете говорити, нећете имати слободе, одговорности, нити какве друге бригае. Чему све то? Шта фали мравима, мишевима или пак мувама?**

Неко се буни!

*****Кажњавај! Отпуштај! Затварај! Осуђуј! Прогањај! Гони! Терај!**

Шта они хоће?! Шта они мисле!?

Траже оно што имају, оно њихово, траже? А неће оно што ми тражимо да им у уста ставимо.

Даћу ја њима оно што им не треба, да забораве шта су имали и шта траже.

Утјераћу им у главе језик који ће их научити памети да се покоравају, језик матерњи који су створили моји најпокорнији језико-злотвори у језико-злотворном заводу голоточке академије.

Ја, мали инквизитор, у присуству слике великог инквизитора и ликова и недјела свих наших претходника једном за свагда објављујем:

Закон то сам Ја!

Држава то сам Ја!

Министарство то сам ја! Остало изведите сами

Опет се неко тамо буни у просвети!

Неће матерњи! Даћу ја њима језик! Ја који их уводим у Европу, европске стандарде у демократско друштво. Ја који сам држава, школа, језик. Ја који сам закон нећу дозволити неред, нерад и јавашлук!

Да ли вам је драги грађани познат овај претећи тон који се од недавно упражњава у једној демократској, мултикултуралној, мултиконфесионалној, мултисувереној, проевропској, евроатланској итд. назови држави?

Када се то тако говорило, владало и пријетило?

Шта каже Хамлет на све ово?

„Вријеме се изглобило, о судбино зла, што се родих да га у зглобове враћам ја“. И ми модерни стојимо пред Хамлетовим задатком да **узглубимо изглобљено**. За узглобљавање су потребни образовани ортопеди, али и снага отпора изглобљавању.

Наш отпор показује да смо бољи материјал него што су очекивали. За такав материјал је потребан оштар алат. А са чим су пошли наши мештери? Туп алат на нама испробавају, алат тупавих мајстора који тупости силу додавају. Али, тешко иде са силом. Силом се не обрађују дијаманти бар би то морали знати физичари приј него што се лате лингвистичких послова у својој радионици за промјену идентитета и стварање новог човјека.

Хвала овим мајсторима што ударише на наш језик и на наш образ, на наше светиње. Хвала им што нас пробудише. Не би знали да смо оволико отпорни и да имамо оволике снаге. Само ви ударајте тупавим ударцима насиља и застрашивањима. Али знајте да после сваког ударца расте наша снага и васкрсење.

Васкрсли су професори, ђаци, студенти васкрснуо је народ језикословни, васкрсла је Света Гора у Црној Гори, над гором црном. А шта је било са страхом? Он се враћа на адресу поштиљаоца. *******

За крај, захвалност на позиву, присуству и пажњи и једно питање за размишљање:

Може ли се написати историја лажи? Ако би то било могуће да ли би је писали философи, историчари, језикословци и духовници? Очигледно да не би. Они нијесу компетентни. Ко ће је онда написати ову историју? Прадлажем да се посао повјери једној нашој „чувеној“ компетентној АКАДЕМИЈИ, а да се резултати објаве у једном реномираном књижевном листу што излази вишејезично на црногорском, хрватском, босанском и др. језицима. Ваше предлоге очекујем на следећој трибини нашег отпора.

Никшић, октобар 2004. године

Доц. др БОРИС БРАЈОВИЋ
Никшић

ПОСЛОВИ И ДАНИ

„Неваљалства многа по вољи скупит’ је лако
Гладак до њег’ је пут, дом му далеко није;
Испред врлине зној бесмртни ставише бози;
Дуга и врлетна стаза, спочетка тегобна
Јако, води нас до ње, а кад на врх се стигне
Даље је лако, мада тешка је и тако“.
Хесиод, Послови и дани

Часни оци, уважени професори, драга браћо и сестре, овдје сам не да бих представио часопис који је пред Вама, то ће боље учинити они који су се највише око њега трудили, него да бих у име његовог Преосвештенства Е. Будимљанско – никшићког г. Јоаникија посвједочио и благословио о очинској бризи наше Цркве за сваког страдалника, патника, болесника и да поновим оне ријечи укрепења, на самом почетку, које нам старозавјетни псалмопојац упућује: Прођосмо кроз огањ и воду и Господ нас одмори. Црква не може и не смије да се удвара ниједној историји, ниједној идеологији ни партији, она је позвана да живот узнесе у свој пуности, да читав пали свијет преобрази. Наравно то подразумјева да сви ми морамо прихватити свој крст, и свој сопствени бол, тешкоћу постојања. Сваки људски бол рађа безбројна питања, али и са сваким трпљењем неправде и патње, исправљамо своју палу и страдалу природу. Невоља је велика, рекао бих. И ова се, криза или болест, о којој у овом часопису покушавају да кажу многи, мора у читавом свом обиму показати да бисмо знали о чему се ради. Али то није криза социјалних и политичких, културних, образовних институција. Више налачи сцени оне чувене слике Мунка Крик, на којој се види ужас и безгласни бол али се не разумије коме виче онај несрећни човјек и да ли има коме више и викати. Овдје је више него јасно да се ради о кризи човјека, да овдје више живот не обитава у цјелини и да он сада, цитирам „произилази из инстиката оних који су лоше прошли, који желе да се освете животу и који своје недостатке претварају у идеале, послуживши се при том лажима“. И зато је данас, једнако као и у првим временима потребна храброст и духовна увјереност да је Господ присутан у човјековим невољама и борбама. Живот треба имати и живјети га као живи живот, а не никако разумјевати га, тумачити, рашчлањивати. Свако тумачење већ је странпутица. Када говоримо данас о демократији и праву ми смо силом на срамоту осуђени на тумачење (најчешће које је инструисано, већ је неко мудар рекао да „највећи дио људског рода нема разлога за своја убјеђења изузев што су она у моди“). Полифоновост тумачења је често збуњујућа и заваравујућа, његова дивергентност понекад и опасна. На нивоу актуалитета ми данас живимо једну холивудску драму, или што би сценаристи рекли имамо један онтички cliffhanger, сваки наш дан, који је епизода, се завршава призором крајње неизвјесности (наравно проблем је то што сада више нијесмо заваљени у удобним фотелијама испред малих екрана већ изгубљени под отворним небом). На то нас је на вријеме упозорио и Тукидид говорећи да је историја један паралогосни догађај ужаса. Основ и тражено дана-

шњег политичког живота људских, индивидуалних права. Политика није више упућена на полис, на динамично остварење односа, релација, већ на једно бункерисање и аутономност индивидуалних права, на једно у основи претполитичко достигнуће, западно европски подвиг у односу на средњи вијек, које је у бити потврда утилитаристичког одржања основних биолошких импулса (То ће у извадном тексту у овом броју часописа показати бриљантни Душан Крцуновић на трансферу оног приватног оличеног у оикосу у оно јавно полисно, што је мислим спецификум управо ове кризе). У односу на јелинско остварење живота у полису оно је пак једна трагична слика, један корак уназад. Колико је стварно људи који данс у демократским друштвима гласају из једног слободног просуђивања, из фронтисиса. Колико људи има озбиљне критеријуме при гледању неких тв програма или при одабиру новина, или пак језика, дакле оних који немају предрасуде усађене, неискуствене. Лако је закључити да су убјеђења људи данас производи једне несигурности која је наметнута, једне рационализације с више како би то формулисао Хаберманс. Убјеђења нијесу плодови личне потраге и труда. На основу тих предрасуда људи се опредјељују за ову или ону партију, за или против религије, за овај или онај језик, за патриотизам или трансатланске интеграције (као да се све ово може изабирати једнаком слободом). Питање је овдје дакле колико благодати демократског живљења доводе до развијања критичке свијести. И шта заправо доводи до „ортхос дианоистхе“. Како се развија та потреба, не доколице већ суштине сваког исправног живљења“. Грађанин је за Јелине, за њихову ноотропију (дакле за њихов по разуму начин живљења) онај који добровољно и слободно учествује у заједничком подвигу полиса или државе. Истина се само за њих откривала у кинонији, у заједничком живљењу. Потреба да се истинује живот, да он има смисла само као остварење „истинског постојања“. Тај хераклитовски кинос логос јесте заправо логос заједнице којим постајемо смислени и ми и заједница, у једном хармоничном остварењу космоса, као украса односа. Политика која служи животу а не економији, која његује своју дјецу јер то је педија то је смисао постојања демократског уређења.. Политичка техни и политичка врлина се састоје у том хармоничном остварењу заједнице личности гдје се истинско бивствовање сусреће у степену слободе тј. живљења на истински начин. Учешће у држави у њеном животу, остварењу у њеном институционалним виду није неки етички романтизам ни достигнуће такве врсте, већ је то смисао политичког живота, политичке праксе. Она је толико реална као узимање хране, јер сам живот се остварује у њој. Она је прије свега одговорност постојања. То значи да политика има онтолошки садржај, јер се сријеће са највећим добром **остварењем живота у заједници**. Аристотел ће нам овдје најбоље помоћи својом визијом пријатељства: „Тамо гдје влада пријатељство није потребна интервенција правде, док је људима који су међусобно праведни потребно осим тога и пријатељство“ (Ет. 1155а). Сва индивидуална људска права у оном виду у каквом их ми данас упознајемо тичу се физичке индивидуе, њених психосоматских потреба, једне природне логике или природне правде (пхусикон дикаион) која је аутистична, једног ендокосмичког погледа. Дакле циљ, телос сваког живљења треба да буде остварење стварног живота, животу треба дати смисао, не ставити га у политичку ступидност између стварних могућности и потреба, већ му вратити основно право да човјек осјећа себе као личност која је у заједници слободна од свих ограничења и природних и неприродних. Политичка евдемонија је заправо једна социјална евхаристија, у којој се у заједници остварује на радост свих као истински живот. Демократија у том смислу није идеолошка творевина, већ колијевка самог живота у ком насиље једнако погађа све. И да Вам на самом крају овог мог излагања пренесем једну јеванђеоску истину, човјек који „душом не окуси страдања Христова са знањем, не може имати заједницу са Њим“. Вјеран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете, него ће учинити са искушењима и крај, да можете поднјети (!.Кор.10,13), *нека Вас Он пошто мало пострадаше, усаврши, утврди, укрјепи, утјемељи. Њему слава и сила у вјекове вјекова (1. Птв. 5, 10-11).*

Никшић, 2. новембар 2004. године

Доц. др МИЛОРАД СИМУНОВИЋ, Никшић

ЈЕЗИК КАО НАШ ЗАВИЧАЈ И ЧУВАР ИДЕНТИТЕТА

Поштовани ђаци, студенти, родитељи, наставници и остали,

Откад је овај језик који се данас, с једне стране, систематски злоставља, изводи на државни испит и полицијски пропитује, а с друге стране, брани у име достојанства и лингвистичке науке и националне самосвијести – откад је, дакле, овај језик почео да варнички и пјева, постао је завичај следећих наших саплеменика који су нам у исти мах и преци и савременици: Владике Данила, Игумана Стефана и Мандушића Вука, снахе Милоњића Бана, Јелене жене које нема, Зоне Замфирове, Хасанагинице, Софке и Коштане, Бакоње фра Брна, Ера с онога свијета, Нас-традина Хоце и Крста Машанова, Вука и Павла Исаковича, Бориса Давидовича, Филипа Латини-новића, Лада Тајовића и Паја Грујовића, као што је завичај и свих нас који њиме говоримо па било да га поштујемо или га, из властољубивих порива, злоупотребљавамо те њиме и помоћу њега, манипулишемо.

Јер и није сасвим тачно да је овај језик наш, ми смо његови као што ни Црна Гора није наша него ми њени, како рече велики пјесник. И није тачно да је језик политичко, нити је техничко питање – већ би се, будући да је он старији и од технике и од политике, прије могло рећи да су и једна и друга у доброј мјери језичко питање: када би то знали, наши би политичари знали шта да говоре, па би онда ваљда знали шта и да мисле, те шта да чине. Али они то, очигледно је, не знају – у сваком случају, не знају шта, ни под којим условима и ни по коју цијену, не би смјели да учине.

Били бисмо у озбиљној, наивној и опасној заблуди када бисмо мислили да се, одлукама Министарства просвете, са њихових радних мјеста једино уклања неколико самосвјесних професора. А не бисмо били још ни близу потпуне истине када бисмо мислили да се овим одлукама још само успоставља чудовишни критеријум језичко-политичке подобности на основу којег ће убудуће имати да се обавља селекција, не само наставника, академика, државних чиновника и намјесника, него и селекција ђака и студената, односно дистрибуција њихових стипендија и специјализација. У сврхе употпуњавања вјероватне истине, ваља нам казати да ће се одлукама Министарства просвете на пријемни испит, од Мандушића, што плаче над цефердаром, па до оног унука неког Алексе Маринкова што плаче над Црном Гором, морати привести сви они наши преци и савременици што смо их малочас поменули, а, разумије се, и њихови књижевни родитељи, што су, морамо, прије свега, додати све досад били стални чланови свих наставничких вијећа у свим нашим школама. Указом о матерњем језику имаће, дакле, да се стави на тендер једно велико вијеће што је своје именовање добило када се, при крају једне трауматичне и несрећне историје, појавио велики указ формулисан у стиховима, „нека буде што бити не може“, а са којим је једна једва преживјела заједница почела да се уцртава (па се, без сумње, и уцртала) у културну мапу планете, градећи управо на њој свој модерни идентитет.

Можемо, дакле, очекивати да ће на свеопшти испит језичко-политичке подобности, поред свих ђака, родитеља и наставника, корак по корак, држава ускоро извести Његоша, Црњанског и Андрића; Матавуља, Нушића и Бећковића; Пекића, Киша, Булатовића, Селимовића и Лалића, те ћемо тако коначно бити начисто и са тим колико тачно износе коефицијенти њихове ретроградности – а вјерујем да ће они бити знатно већи од коефицијента плаћања у просвети. И свакако да ће при томе бити без икакве важности што од времена извјесне тзв. културне револуције на далеком истоку, уз два новија балканска изузетка, сличних испита напросто нема у цивилизацији у којој је, зато што би то било ван сваке памети, више и немогуће замислити да се таквим провјерама подвргну рецимо Шекспир, Магбет и Хамлет, Рабле, Балзак и Госпођа Бовари; Гете, Мефисто и Фауст; Толстој, Чехов и Тургенев – јер, много је, насупрот томе, изгледа, постало важније да ми у непосредном сусједству имамо такве чудовишне узорне због којих би управо било комично, када то не би било управо трагично, што се у Црној Гори врше притисци и води кампања да, ево баш она, буде трећи, након два врло рђава, наопака и јединствена примјера.

Према томе, како су ствари већ кренуле, све би то, велим, могло да буде без било какве важности, те стога о томе и не би морали бринути утолико прије што на паракњижевним биронима за непризнате величине и геније, већ чека довољан број минорних и самозваних пјесника, спремних да попуне упражњена мјеста која ће, уколико се обави овакво попуњавање, бити много и много празнија. Дакле, велим, чека нас довољан број аутора и величина стриктно провинцијског домета, те, у том смислу и високо оспособљених да нас, на путу у Европу, добаце таман на европску и свјетску периферију. А на овој ће, наиме, на европској и свјетској периферији – захваљујући новом идентитету скоројевића без културне прошлости што би слободно могли прећи и на клинасто писмо (да не кажемо и захваљујући новом идентитету ментално запуштених никоговића) што бисмо га након овако драстичне операције мозга, свакако, могли добити – дакле, на овој ће (значи, на крајњој свјетској периферији), све ово о чему ових дана на овом мјесту говоримо, као што ће и многа друга питања, постати питање без и најмање, елем, питање без и нај-најбез-и-најмање важности.

Хвала на пажњи, а Одбору родитеља захваљујем на позиву да говорим.

Никшић, октобар 2004. године

Мр ДРАГО ПЕРОВИЋ, Никшић

ИМЕ ЦРНОЈ ГОРИ ДАО ЈЕ СРПСКИ ЈЕЗИК

Црна Гора коју књиге и људи памте, више пута је речено, није ништа друго него збјег у чије висове избјегоше да образ свој и живот својих спасе наши опјевани преци са свих страна а највише са Косова равна, једнако прије шест вјекова као и задњих године несрећног српског двадесетог вијека. И не би јој другог имена до Гора Црна, Гора у чије каменито гнијездо ускочише као у топло мајчинско крило пред подигнутом злочиначком руком и јасним злочиначким наумом. И би тако од памтиввијека, од кад је зову Гора, до ове јесени. Од ове јесени, баш у ово доба кад гора опада, отпаде и други дио њеног имена и оста само да се зове Црна.

Милоше, Владимире, Симеоне, Николина – опростите нам што дозволисмо да Вас, три нове српске војводе и ..., Црна натјера да избјегнете из ње да би учили свој језик, и да Вас тамо у господственом Требињу и далеком Београду зову избјеглицама из Црне, да црња не може бити. Имаде ли у Црној ико да вас смије и може погледати у очи?

Господо отпуштени професори никшићких школа, Ви који дадoste отказ Црној, носећи свој потпис за одбрану српског језика усликан на свом образу, односно, Ви који се потписасте образом а не тинтом, коју свака гума и гумица може да избрише, част и чест Вама господо професори, Вама који се не одрекосте свог потписа на српском језику за српски језик.

Ви једини у Црној оправдасте право на писмо и заслужисте право на потпис, оправдасте њено пуно име Црна Гора. Храбријег и образнијег потписа није било у Црној Гори да ја памтим. За тако нешто, рекао би Данило Киш, „треба имати муда“. (Нека ми не буде опроштено на изразу.)

Господо ученици и професори, посљедњи учитељи и носиоци чојства и јунаштва, хвала Вам што ми указујете незаслужено поштовање да могу поред вас да шетам и да Вам се ноћас обратим као да сам раван Вама, а знамо и Ви и ја да нијесам.

Свих ових ноћи слушали смо све о српском језику и његовом процесу у Црној. Само ћу подсјетити: Име Црној Гори из дубине свога бића дао је српски језик, а данас Црна хоће да преименује баш српски језик! Одлука о преименовању српског језика донесена је баш на српском језику. Јер чак ни они немају другог језика, само хоће да се зове по њима, а знају добро да се никад и ништа по њима неће звати, да никаквог трага за њима неће остати. Српским језиком се одувијек зборило и творило у Црној Гори. Да јој није било српског језика ни имена јој се не би знало.

Српски језик, добри моји, нит о којој виси наш голи живот и опстанак у Црној, је једина храна које се никад не можемо заситити, жеђ и глад коју никад не можемо угасити и утолити. У Црној Гори се није само писало, него се и дисало српским језиком. Вас-дух који нас надахњује и који удишемо, који нам даје живот и јесте живот, и њега су успјели да затрују и зацрне и хоће да нам га укину, и све тако док и нас саме не преименују у неке водоземце и одлуче да у њиховој Црној можемо дисати и говорити само на шкрге.

А српски језик је једино што је Црна Гора икад имала и по чему се прославила. То је једино што смо имали и богато живјели. Све што смо икад носили са собом, гдје год да смо бježали, куд год да смо се селили, док смо остајали на овом камену, био је српски језик на сасушеним и препуслим уснама, једини мелем који је заустављао крв која је лила – умјесто мајчиног млијека, меда или понекад шербета. Црна Гора је опстала само онда кад је умјесто шербетом своје ране видала српским језиком. А данас, са свих страна бубња: „Пиј шербета из чаше Свечеве“ па се, од великог броја уши и њихове волуминозности и не чује „Ал сјекиру чекај међу уши.“

Сваке од ових наших вечери чули смо: „У почетку бјеше Ријеч.“ Тако је било на почетку који и дан данас траје. Али они не чују Ријеч и не знају шта значи Почетак, него сваког љета хоће да створе нешто ново и увијек нам украду из ока, битно им је само да су почетници, који су најалост заборавили, или никад нијесу знали, да је почетак само један и да нема ништа ново под капом небеском. За разлику од њих Ријеч и Језик, Логос – сам почетак, не заборавља ништа осим почетника. Српски језик, кога су они осудили у свом глибном процесу, и са којим покушавају да се играју, избрисаће их из себе и из људи, изиграће их као малу дјецу јер он памти само за вјеки вјеков. Српски језик којим зборимо природнији је од лика који носимо и вас-духа који удишемо. Српски језик, име самог нашег стварања, наш благослов, свједочанство нашег бивствовања, је „најневиније од свих занимања“ (Хелдерлин) и први испит наше човје-чности.

Господо професори, Ви који знате да језик није само оруђе и средство комуникације него сушта суштина једнога народа, Ви сте ових дана својим ученицима исписали највјеродостојније свједочанство чојства и јунаштва, на најдивнијем српском језику.

Насупрот Вама данашње званично лице Црне је њено наличје и њена ругоба. То је земљи у којој је први и једини политички мото: Држава то сам ја!, мото пред којим данас клечи и не смије да писне већина дичних Црногораца.

Какав је то народ који хоће да се ствара послуже два миленијума ако није приватни народ једног робовласника? Какав је то језик који се прво уписује у дневнике а да претходно ништа на њему није написано, чиме он заслужује да се зове језиком? Какви су то људи који су тек под старе дане сазнали ко су и којим језиком говоре? Гдје су се те птице кукавице и под којим именима криле посљедњих педесет година, осим у скутима српског језика? Може ли се земља која има више полицајаца него учитеља звати друкчије него Црна?

А бојим се, кад све ово прође, кад буде опет по Божијим и људским законима, опет ће они бити највећи Срби, и опет ће нам они капу кројити.

Никшић, 14. октобар 2004. године

Мр ДУШАН КРЦУНОВИЋ, Никшић

ЈЕЗИК СЕ БРАНИ ИМЕНОМ

Поштовани грађани Никшића, племенита господо професорска, ђачка, студентска и родитељска, ево већ данима водимо борбу за одбрану српског језика и књижевности, исказујући људску осјећајност, слободарски дух и храброст достојну славних нам предака који су људско и национално достојанство такође претпостављали властитој егзистенцији. У друштву које функционише испод сваког моралног минимума ова борба коју водимо је и наша обавеза као грађана Никшића који је некада био град културе, град издаваштва и штампарства, град с неколико био-

скопа, град с велелепним позориштем, град с гласовитом гимназијом... Сва ова културна инфраструктура збрисана је чак и архитектонски с никшићке и црногорске културне мапе од стране оних који су у град Никшић једино унјели блато и простачки делиријум којим је обузета готово цијела Црна Гора. Отуда је природно што се Никшић први буни, што Никшић хоће да буде оно што је био – културно средиште Црне Горе, а не више „дукљански Кумровац“ као родно мјесто рушитеља који су раскрстили с крстом, са словесношћу, с црногорским етосом чојства и јунаштва, и који су наумили да нас духовно и крвно разбрате и физички одвоје од српског рода коме припадамо свим својим националним и културним бићем.

„Вуковци“ и „вукисти“, ви родитељи као *први* учитељи и ви учитељи као *групи* родитељи који се одазивате позиву српског језика да га његујете и развијате, том језику учите и подучава-те, одазвасте сте се и позиву српског језика да га браните и одбраните. А, српски језик и српска књижевност бране се својим правим именом, као што су Вука Караџића, тог родитеља савременог српског језика његови родитељи одбранили од вјештица давши му име Вук, јер „вјештице не смију на вука“.

Није ово народно празновјерје, господо никшићка, јер су трагови вјештичарења и ђаволисања Црне Горе видљиви свуда око нас. Својевремено је велики руски писац Гогољ у приповјетци „Нос“ прозрео намјеру ђавола и паклених духова да ће једном ући у министарство просвјете. И ето их, видимо те од прије по злу знане „носеви“ без лица и личности у црногорском министарству просвјете и црногорском политичком руководству, како су се острвили на наше професоре, на нашу дјецу ђаке и студенте, како прогоне српски језик, како скрнавe иконе српске књижевности, како нам јуришају на цркве.

Али, ми србисти смо вуковци и вукисти, и самим именом свог српског језика бранимо се од вјештаца, вјештица, ђавола и вампира које, на интервенцију професора Дурутовића, морамо уврстити у овај пандемонијум из нискобуџетног дукљанског хорора који се емитује на језику кодификованом на банкоматима. Вјешти су ови вјешци и вјештице само у знању како да нас окрену једне против других, како да нас заваде и разбрате, подјеле и понизе. Вјештаци ових демонских знања знају и то како да „не погазе“ људска права, а да згазе човјека. Шта нам је чинити, то већ чинимо, а то нам поручују и звона са овог светог саборног храма, сваке вечери. Постојао је некада обичај да се на свим звонима исписују знаковите ријечи: „живе дозивам, мртве оплакујем, муње ломим“.

Српски језик носи ову поруку с црквених звона: српски језик живе дозива, српски језик поштује своје претке и чува, његује и преноси своју традицију у чијој народној поезији готово да нема пјесме у којој неки „јунак“ или нека „љуба“ не чита или не пише „ситну књигу“ учећи нас, не само усмености и писмености, него и јеванђелским врлинама: вјери, нади и љубави. Али, српски језик ломи муње зла паклених умова које не штеде ни нас живе, ни наше претке у Господу уснуле, нити наше свјетски познато и признато духовно наслеђе.

Стога, истрајмо! – звонко говоримо српски и звонким именом српског језика растјерајмо вјештице за спас Црне Горе и за спас наше дјеце, јер вјештице и паклени духови неслоге не смију на Вуков језик и вуковце у којих је вјера тврда као остршке греде.

Никшић, 19. октобар 2004. године

ДРАГАН БОЈОВИЋ – докторант Атинског универзитета
потпредсједник Академске алтернативе, **Подгорица**

ДЕКАДЕНЦИЈА МОРАЛА, КУЛТУРЕ, ЕГЗИСТЕНЦИЈЕ И ИДЕНТИТЕТА

„Тешко народу који не подиже свој глас осим на погребу, који показује поштовање само на гробу, који чека да се побуни тек кад му мач дође под грло.

Тешко народу чија је политика препредена, чија је философија опсенарство, чија је индустрија крпеж.

Тешко народу који победника поздравља са свирком и добошем, па му онда звижди да би поздравио другог победника са песмом и трубом.

Тешко народу чији мудрац нема гласа, чији је првак слеп, чији је бранилац пропагатор.

Тешко народу у коме свако племе тражи да буде народ“.¹²

Поздравио сам Вас ријечима мислиоца Гибрана које врло пластично описују сав јад и биједу положаја у коме се данас налазимо. Морам да признам да ми је част што сам родом из овог града у коме је увијек било људи (у пуном смислу те ријечи), итекако их има и сада, а биће их, ако Бог да, и убудуће. Поздрављам Вас у име Академске алтернативе, невладине организације која окупља стручњаке из различитих области науке и умјетности, дакле, људе који су на директан или индиректан начин везани за Универзитет Црне Горе, али представљају онај пробуђени дио Универзитета. Наиме, ријеч је о људима који су свих ових година имали и професионалне и моралне одговорности. Неки од наших чланова су Вам се на овим протестима већ обратили. Академска алтернатива окупља и десетак стручњака који се професионално усавршавају на престижним свјетским универзитетима, почев од Русије, Грчке, Аустрије, Француске, Америке...Ради се о оним „заборављеним“ од којих је Универзитет Црне Горе одавно „дигао руке“, не пружајући им ни помоћ, ни подршку. Али ми нијесмо „дигли руке“ нити од Универзитета, нити од Црне Горе, на велику жалост наших приучених властодржаца.

Тешко да Вам могу рећи нешто ново вечерас, поготову не нешто добро и охрабрујуће. Послије петнаест година ове псеудо – владавине, ове пошасте, послије петнаест година украдених од наших живота, послије петнаест година које су, како би Пекић рекао, „појели скакавци“ или су нас појеле, човјек само може да осјећа духовну резигнацију, немоћ и понижење. Јер код нас одавно није на дјелу само политичка криза – криза уређења једне друштвене заједнице; напротив, ријеч је о једној дубљој аксиолошкој кризи која је захватила сваку пору нашег бића. Ова духовна ерозија и декаденција разара нас из темеља : на моралном, културном, чак егзистенцијалном плану, да би, ево, у својој завршној фази, довела до покушаја уништења нашег властитог идентитета. И не ради се овдје о оном ничеовском „превредновању свих вриједности“, него о једном перфидном пермутовању оног што је невриједно и лоше за вриједност.

Тако у умјетности, кич и шунд су постали мјерило квалитета и „слобода умјетничког израза“. Ријечју „перформанс“ у највећем броју случајева се покрива безидејност и неталенат нових аутора.

У науци, мјерило квалитета и вриједности није знање и стручне референце, већ послушност, медиокритетство и фалсификовање стварности и чињеница.

У етичкој, моралној сфери, вриједност се тражи у моћи и богатству оних који су је стекли на сумњив начин, што се правда већ чувеном крилатицом: „снашао се“, чиме се сви други који се нијесу на тај начин „снашли“ проглашавају будалама заробљеним, по њима, превазиђеним традираним етичким нормама. Као да морал није један и трајан. Као да постоји хиљаду морала који се могу мијењати по нахођењу и потреби.

И све се то дешава у једној Црној Гори у којој су се одувијек претпостављали част и поштење, и у којој су нам одувијек била пуна уста чојства и „љуцковине“.

Отуда ни најновији апсурдни пројекат преименовања језика није изненађујући. Напротив! Ријеч је о деструктивној конзистентности наших властодржаца. Послије културног и економског пустошења овог народа, потребно је створити неки нови народ, промијенити му вјеру и језик, и у бољшевичком маниру сасвим раскинути ону духовну копчу са историјом и традицијом које су га изњедриле и сврстале на позорницу просвећених народа. И све то зарад лакше манипулације и одржавања на власти. Још ако су људи сами изгубили обресе своје личности, препустили се модификовању и дириговању, изгубили достојанство и пред другима и пред самима собом, учинили компромисе најприје у малом, па потом и у оном већем, онда не треба да нас чуди што добар дио Црне Горе још увијек ћути и пред овим новим политичким и противправним насиљем које врши актуална власт.

Да се разумијемо: није неопходно да се читав народ бави политиком. То није ни добро. Компромиси су на личном плану често оправдани, посебно ако смо одговорни не само за соп-

¹² К. Гибран, "Духовне изреке", стр. 19.

твену егзистенцију, већ и за егзистенцију своје породице и својих најближих. Али постоје, како то волимо да кажемо ми који се бавимо философијом, тзв. „граничне ситуације“ у којима више компромиси нијесу допуштени, у којима компромис више не значи рационално прећуткивање или прикривање става, већ губитак става, губитак идентитета и престајање да будемо оно што јесмо. Зато свака част и чест вама господо професори који не само да штитите своју струку и професију, већ штитите и свој лични интегритет, али и достојанство и интегритет читавог овог народа.

Сувишно је и непотребно полемисати са аргументима које пројектанти овог бесмисла папагајски понављају како би заштитили своје велико дјело: матерњи језик. Под тамо њиховом борбом за људска права, у којој нешто што није ни научно ни стручно кодификовано желе поставити као норму којој се сви морамо потчињавати, крије се само политички терор и тиранија појединца. Нема ни једне декларације о људским правима, правима мањина, Савјета Европе, Уједињених нација, ОЕБС-а, која говори о праву на самоодређивање имена језика. То није, нити може бити арбитрарно питање, а поготову није политика. Ту се пита наука и струка и, ако хоће, историјски и културни развој једног народа.

Али да не улазим, кажем, у детаљну полемику са њиховим аргументима, јер бих им тиме само дао на озбиљности. Ми из Академске алтернативе имамо два конструктивна предлога по овом питању:

– да се предмет Физика преименује у Ликовно васпитање и образовање, а у заградама да се додају одреднице: атомско, нуклеарно, статичко, динамичко. Тако ће дјеца, у зависности од талента, моћи да изаберу једну од сликарских техника која ће им осигурати да постану врсни физичари. Сам господин министар се, како сам информисан, бави обојеним честицама, па је отуда највјероватније и постао овакав стручњак за језик, пардон – сликар.;

– да се поред одредница: српски, црногорски, хрватски, бошњачки и албански језик, уведе и одредница: банту језик. Пошто у Академској алтернативи имамо неколико ентузијаста који желе да се посвете изучавању овог древног и, за Црну Гору, суштаственог језика, то свакако и они оправдано захтијевају задовољење својих људских права. Ово тим прије што је њихов захтјев дубоко утемељен у црногорској књижевној традицији кроз већ познату Ђоновихеву пјесму: „Црнци и Црногорци“.

Наравно, покренућемо и Тужбу због кршења Устава од стране актуалне власти, најприје пред нашим судовима, а пошто овдје имамо мало наде на успјех, и пред судом у Стразбуру.

И да кажем нешто на крају: овог пута морамо издржати! Нема повлачења, јер пројектанти наше будућности засигурно неће доћи памети и повући се. Дакле, морамо издржати, морамо стати и опстати, јер нас у противном неће ни бити. Живјели ми и уз Божију помоћ!

Никшић, 29.октобар 2004. године

Сјубови прошлости – темељи будућности

ОПАСНОСТ за `новог` човјека

КЊИЖЕВНИЦИ

ЖАРКО КОМАНИН, Београд

НЕПОТКУПЉИВИ ГОСПОДИН ГРАД НИКШИЋ

Удар нечистих сила на Црногорце и српство није од јуче. Прво је, прије шездесет година, смишљена Титова „црногорска“ нација. Па је прије тридесет година комунистички гром разорио Његошеву капелу на врху Ловћена и ни до данас нема крста на Његошевом гробу (али чувамо Кућу цвећа као зеницу ока). Извршен је, ево, и удар на српски језик, баш у Црној Гори, колијевци српског језика.

На цијелом земљином шару, нема државе у којој власт изгони и баца под ноге свој језик, цркву и нацију, као што то чини власт у Црној Гори. Црногорски режим тако, данас, игра улогу целата свог језика, цркве и нације. Црногорским властодржцима додијељена је страшна улога убице своје суштине. Комунистички и дукљански злодух и полудух, булумента самозванаца, фалсификатора и полуматураната – хтјели би да мијењају наше претке и да клонирају наше потомке. Они по цио дан причају о нечему што не постоји. Срамни режимски медији, новоскојевци у „Побједи“ и државној телевизији, неуморно сију фалсификате. Режим Мила Ђукановића заратио је с Богом, с истином, с Његошем и с народом. Али тај рат не може да добије. Ако Црногорци неће Његоша – онда хоће Јеврема и Мила!?

Професори и ђаци Никшићке гимназије, којима се придружује истинољубиви свијет, не бране само научну истину о језику, него држе час из храбрости, морала, не само пред Црном Гором, него пред читавим човјечанством. Никшићки професори, ђаци и студенти су велики борци и подвижници, који бране свој језик, вјеру и нацију од насиља комунистичке власти, од дукљанских, црвених и лажних Црногораца; они, дакле, бране од идеолошког лудила Светога Саву, Светога Василија Острошког, Светог Петра Цетињског, Његоша, Вука Караџића, Марка Миљанова, Јована Дучића, Бору Станковића, Ива Андрића, Милоша Црњанског, Михаила Лалића, Миодрага Булатовића, они данас бране све живе и мртве који су творили и зборили на српском језику.

Непоткупљиви господин град Никшић поноси се данас овим борцима и подвижницима за одбрану српског језика. Они знају да је језик темељ и праг народа, они знају да је језик нешто што не трули и да језик не може умријети, док је народа и док је земље.

Шта је Међуријечје?

Одговор:

Поље између два рукавца ријеке Зете, код Обошћичког ока. На њему расте шевар, метвица и ракитово пруће.

Дуго сам времена мислио да је Међуријечје ливада између ријечи.

Све трули, и пролази, само ријеч не трули. Ријеч може да лежи, закопана, у земљи, много година, и кад је неко откопа, последије хиљаду година, она није сатрунула.

Покушај новокомпонованих Црногораца да српски језик преименују у „црногорски“ језик јесте махинација стара преко шездесет година. То је опасна и политикантска игра коју су започели Јосип Броз и његови комунисти. А настављају је клонирани комунистички ђаци кумровачке и дукљанске школе. Измишљање „црногорског“ језика нема никакве везе са науком и

истином о језику. Нема никакве везе ни са разумом људским. Разарање Црногораца и њиховог српског језика, на коме говоре и пишу, вјековима, почело је стварањем Брозове „црногорске“ нације прије шест деценија. И на ту су се лаж Црногорци ухватили и навикли. А из те лажи легу се и друге лажи и тако многи Црногорци живе у обманама. И ја то право на обману никоме не одузимам, али је вријеме да Црногорци рашчисте у себи и са собом: ко су и које су националности – то јест да кажу гласно и јасно прихватају ли, или не прихватају, Брозову „црногорску“ нацију, и тиме не прихватају, или прихватају, своје претке и свој језик. Овако се брукају и ломе око фалсификата и наметнутих обмана.

Зашто страхујем?

У цијелом Српству, никоме као Црногорцима, идеја и пракса комунизма није разорила, толико, и тако, душу, коријен, суштину. Захваљујући Јосипу Брозу, а посебно захваљујући његовим послушницима из Црне Горе и Србије, разарање је видљиво и невидљиво, трајало последњих шездесет година. Језиво комунистички клонирање Црногораца, видљиво и невидљиво траје и данас. Шест деценија упорно се закопава у земљу национални идентитет, вјера и језик Црногораца. Измишљањем „црногорске“ нације, коју је, на Црногорце, накалемио Јосип Броз и његови трабанти из цијелог српства, настаје, и траје, помрачење Црне Горе и њена страшна драма. *Нико никад Црногорца није сјавио у њеј до ли данашњице*, чујем, давно, и сада, једног старца из мог завичаја. (Ријеч *данашњица* значила је Брозову комунистичку власт, и сваку власт; уосталом). Данашњи клонирани комунистички, Брозова дјеца звани „дукљани“, и други кумровачки ђаци, отишли су још даље: улетјели су у мржњу на све српско, па улијећу и у преименовање српског језика у „црногорски“ језик. Плод свега тога јесте данашња драма Црногораца. Дугодишње заблуде и наметнути фалсификати историје, закопавање Бога и истине, подсјећају на страшне дане из такозване прве фазе револуције из 1941. године, када је, под Брозовом диригентском палицом, почео грађански братоубилачки рат.

Док Броз није измислио „црногорску“ нацију, спадали смо међу најстарије нације у Европи. Данас су новокомпоновани Црногорци – клонирана и најмлађа нација у Европи. А што је најчудније: Срби из свих српских земаља, шездесет година ћуте и не изјашњавају се о Брозовој „црногорској“ нацији; преко те подвале сви Срби ћутке прелазе.

Данас Црном Гором харају лажи и клонирани полудухови, који дјелују гротескно и вампирски, али и језиво реално. И можда је још преостала једина нада: буђење народа, које изненадно дође, као што изненада проври понор, који је, годинама, пресушио. Јер, знали то, или не знали: Црногорци не носе Његоша, него Његош носи и држи Црногорце и њихов језик и цијело српство. Његошев живи, вјечни дух, и пламен, ради и кад Срби, сви и свуда, спавају.

Никшић, 4. децембар 2004. године

БЛАГОЈЕ БАКОВИЋ, Врбас

ХРИСТАНИШТЕ ЦРНЕ ГОРЕ

Имао сам својевремено и ту част да напишем један више него скромни поговор једној изузетној Хамвашевој књизи која се зове „Ода двадесетом вијеку“. На самом почетку књиге овај мудрац набраја сабласти двадесетог вијека, које се ево, нажалост протежу и у овај двадесет први век. Говорећи о страху од тих сабласти, Хамваш нам даје до знања како се сви плаше валова мрака тих сабласти који прете да потопе човечанство. Међутим нико и не слути, не види, не радује се светлости која ће се родити у судару са тим мраком, чији ће судар активирати и расапалити светлост духа. Ја радосно чекам каже Бела Хамваш, да се сви њени таласи уједине у моћни вал, као што скијаш кога глисер вуче на води чека велики талас, тако и ја чекам моћни вал уједно уједињених свих ових сабласти, од кога ћу се одбити и винути високо. Високо, високо. Високо, чак до Христовог осмеха. Не могу да се отмам утиску да је светлост тог судара обасјала Никшић и Црну Гору и васколико Српство. Па чак и овај величанствени скуп. Без тог

судар искра те светлости би очајала у камену наших срца која би отврдла у равнодушности према сабластима. Христоклике су жртве ученика и професора у Никшићу. Мали сам ја да о томе говорим. Велики је Господ који све то види. Који гледа мученике који, прса ватренијех, бране Божје принципе које је Утешитељ и Створитељ васпоставио у првим данима света. Јер, на почетку беше реч. А шта је реч него пројекат идеје. Онај који стоји на обали, загладан у другу обалу, а изговара реч мост, није изговорио но створио мост. Та реч ће и из те речи ће се извити смели лукови над понорима, кровови над нашим главама, колевке крај наших огњишта и љубав у нашим срцима. Онај ко крене да напада језик, напада оно што језик рађа. А то је нешто важније и дубље од отаџбине, нешто што је сама Промисао у Тајни нашег постојања и сврхе. Ми смо сада нападнути. Али смо у стању да васколиком светлошћу ума сагледамо безумље тог напада. Да ли је онај који нас је напао у стању да пред собом и пред Богом схвати количину греха који наноси на своју душу, тим чином. Можда је све ово само искушење. Као што су НАТО – бомбе падале по српству да нас отрезне од мамурлука комунизма, тако је и ово бомбардовање језика српског дошло да нас дозове да се вратимо са странпутице Богохулног самозаборава. Свети Владика Николај, молећи се за своје непријатеље каже отприлике овако. – благослови Господе непријатеље моје, и ја их благосиљам и не кунем. Благослови их и умножи, умножи их и још их више ражести на мене, е како би се вера моја у тршно и пропадљиво покидала као паучина. Заиста вам не могу рећи ко ми је више зла нанео, пријатељи или непријатељи моји, пријатељи су поспешивали моје надање у тршно и пропадљиво, непријатељи су одигли руке моје од земље, и продужили их до твог скута. Као што гоњена звер нађе скровитије и удобније место него ли негоњена, тако су и мене, непријатељи моји, утерали под шатор. Твој, где више ни пријатељи ни непријатељи моји не могу погубити душе моје. Отац куне непријатеља јер не зна сироти отац да човек нема непријатеља у овом свету, изван себе самога, а син га благосиља, јер зна син да непријатељи нису непријатељи, већ сурови пријатељи. Дакле, нама су послати сурови пријатељи да нас уразуме и дозову да схватимо да ми немамо непријатеља изван нас самих. Без жеље да жалостим ваша срца са извесном дозом осећања срамоте и понижења, да не набрајам многе ствари чудновате које се дешавају на србијанском тлу Српства, а пре неки дан сам изабран за редовног члана Матице Српске, могу да вам кажем да је ова најугледнија институција Српског народа пред гашењем своје издавачке делатности и то пред очима Владе Србије и очима васколика народа. Од свих мањина које су решиле матице, Срби и Матице Српске су остали нерешени. За то нам више не могу бити криви Словенци. Јован Дучић у песми Вечној Србији каже један стих: Бог нека те спаси твојих спасилаца, Презри мудрост глупих и глупост мудраца, А један Дучићев врсни потомак, песник Ђорђе Нешић своју песму „Копачки рит“ завршава дистигом:“ Испружи ноге кичму не криви, Пробудиће нас, ако смо живи.“

Хоћу да кажем да и данас траје женидба Душанова, да се и сада жени српски цар Стјепане, и да је надалеко запресио дјевојку, и да су му свати наручени из Леђена и...Али морам рећи и да имам у Бога наде и вјере да се испод бугар кабанице, у оном млађаном бугарчету, притајио, у дну себе, Милош Војиновић, врлетни сестрић, да ће помрсити рачуне свима онима који у кавзи нису љуте кавгађије нити у пићу тешке пијанице. Да ће спасити језик и српство, спасити својих спасилаца, наручених и постављених на врховима пирамида власти и срама. Таква власт није народна власт и њу нити бира нити јој служи народ. Она купује све оне одроде и нероде који су склони једној врсти духовног сунећења, зарад благоухљебења у данима земаљског постојања.

И на крају, уважени скупе, никшићки духовни витезови, ви који се хлеба одрекосте зарад језика, нека мојој маленкости, упркос постојања великих подвижништва и подвига буде опроштено и дозвољено да вас предложим да вас уваже они из Жирија за подвиг године, а чију титулу додјељују „Вечерње новости“, јер сте се у мојој свести попели височије од тог трона.

Предлажем да се у Црној Гори, Србији, Републици Српској, Србима у дијаспори, оснује фондација или фондације, које би све професоре данас у Никшићу а сутра ако затреба, и у читавој Црној Гори, и њихов језик и језик њихових породица, саставили са хљебом. Да се, за све оне који говоре српским језиком у Црној Гори обезбеди, преко међународних институција, да могу да користе уџбеник са правописом српског језика. Да, ако се ова врста Уставом загарантованог

права буде силецијски одузимала и проширила на целокупно школство у Црној Гори, да се заведе грађанска непослушност и родитељи и ученици одбију такву врсту насиља недоласком у такве школе. Да се све културне манифестације и награде у Црној Гори, организују у окриљу српске културне баштине. У том смислу треба направити удружење добровољаца свих уметника, који ће са свих страна, долазити на све манифестације, које су такозваном дукљанизацијом узурпиране.

И што је најважније, Црна Гора мора ову своју битку за своју душу и своје тело водити на Хришћански и на Христологики начин, како би и сама доспела у своје Христаниште. Не смемо да се боримо против наших противника него за њих, као што се човек бори да му прездрави сваки део тела који је болестан. Морамо се молити за сву нашу браћу која не желе да буду то што јесу, и да тим молитвама чистимо и наша срца, како мржња, као жива губа, са њих, не би прешла и на нас. Нека нам је свима Бог на помоћи.

Никшић, 4. децембар 2004. године

ЗОРАН КОСТИЋ, Бања Лука

председник Удружења књижевника Републике Српске

Ваше високо преосвештенство, ваша преосвештенства, браћо и сестре – драги моји Никшићани – моји први животни и моји доживотни духовни суграђани! Прочитаћу вам своје кратко слово које сам назвао

ЛОВЦИ НА ЈЕЗИК

Цијелу историју српски језик нас је бранио.

Дошло је вријеме да ми, који сматрамо како смо благодарећи њему преживјели искушења вјекова, устанемо у његову одбрану.

Са осјећањем гордости што смо заједно, што припадам граду чија је памет прва у људској историји подигла устанак зарад одбране свог језика – вама, браниоцима српске словесности на њеном огњишту, преносим и поздраве подршке свих чланова Удружења књижевника Републике Српске. Увјерени будите да, као писци, мисли и осјећа васколики народ са тих простора – и сам већ дуго у борби за очување националног идентитета и достојанства.

Заиста, тако као посљедњих деценија, фундаментална обиљежја нашег рода никада није су била нападнута и угрожена. У многовјековном пожару који непрекидно лиже око нас, ипак, адски језичци никада (као што су сада) нијесу долазили до националне сржи – до језика!

Језик је постање постојање и постојаност духовности једног народа. Онај који му на то крене, хоће да тај народ умре, али нијем и бесловесан, како не би остало ни трага његовог постојања.

Овдје, у Црној Гори, на језик су се острвили управо они који су се од њега одметнули. Огроман је допринос тих језичких конвертита историје људске глупости и издаје. Подсјетимо се, код Словена, издаја језика исто је што и издаја нације, јер на старословенском, потврду ове истине налазимо у ријечи *јазичесѿво* која у корјену има двојако значење: и језика и народа.

У потпуности свјесни поступка, како би његову суштину прикрили, црногорски језички калемари у свом еколошком врту „доклеануму“, (пелцером кроато – бошњачке језичке подкултуре) калеме „С“ и „Ј“ у „Щ“, па ако се „Щеменка“ прими – њиховог, научно потврђеног језика, суштински различитог од српског! Онолико колико су дукљански монтењегрини различити од Срба. А, ментално, они то јесу – макар од дана када су ријешили да више не буду оно што су били од вајкада.

Међутим, „што је човјек, а мора бит човјек“, (мада ово „човјек“ уз њих баш и не пристаје), све док не изузме свој новогвор ни они сами – а поготово онај дио свијета који их на то пожурује – не могу повјеровати да су и „de facto“ постали нешто друго. А паклено им се жури да се, овако изрођени и однарођени, негдје ународују! За сад, само су цивилизацијске ларве –

бескрупулозни властодршци у односу на донедавне сународнике, а истовремено, сервилни послушници оних истих свјетских центара од којих нас је стољећима српски језик чувао. Већину и сачувао, али видимо, не и оне који га, недавно преименоваше, у „матерњи“ – сходно, ваљда, везаности цивилизацијског новорођенчета за оно исконско материнско мјесто из кога се тек испилило, са евидентним раним знацима ретардираности.

Али и такво, неодукљанско недоношче ефикасно служи циљевима центара многовјековног рада на потирању свега српског у Црној Гори. Плодови тог континуираног дјеловања, сада су видљивији него икад: очигледно је превага распамећености над памећу, и очигледна је доминација глупости, неетичности и безочности у политичком животу данашње Црне Горе.

„Познао сам на оне тавнице
да су божју давно преступили,
и да ће им царство погинути“ –

Заједно са оним – „не требује царство нељудима“ – стихови су који ми најчешће падају на памет посљедњих година, а нарочито након ступидних, неуставних и самопотпурићких одлука црногорске мафијашке власт: ни на трен не сумњајући у далековидост Његошевог генија, надам се – мислио је на времена која тек долазе јер у овом нашем, царству имају управо они којима су га недостојни – нељудскост, тупост и безбожништво.

Али, шта је са памећу, врлином и витештвом – историјским одликама Црне Горе? Зар је могуће да сва њено умно, божанско, истинољубиво, одважно и честито није устало да се одбрани од нестанка у високој пећи „глобалистичке“ топионице народа?! Нећу да вјерујем како је разума, памети и чојства у Црној Гори остало толико колико је мафијашка олигархија подијелила отказа? Није могуће да се образ Црне Горе свео на тридесетак професора српског језика и књижевности и на нас који смо, заједно са тим подвижницима, данас испунили ову салу?

Хоћу да вјерујем да се ово овдје само језгро такве Црне Горе коју ће у блиској будућности красити све оне особине које су од ње вјековима чиниле понос свеколиког српства и словенско православлја.

Никшић, 4. децембар 2004. године

МИЛУТИН МИЋОВИЋ, Никшић

СРБИ (СРПСКИ ЈЕЗИК) У ЦРНОЈ ГОРИ

Држава Црна Гора осумњичила је Србе (и Црногорце), који говоре српским језиком, да стварно не постоје.

И, пошто, кад крене сумња, иде до краја – стављено је под сумњу цјелокупно културно, етичко и духовно наслеђе у Црној Гори, исписано српским језиком.

Ова је вишеструка сумња, вишеструко алармантна, и требало би је примити с највишом озбиљношћу.

Прво, довођење у сумњу реалног постојања Срба (и Црногораца), који говоре српским језиком, најмање је двоструко. Посумњано је да они ништа не доприносе новој Црној Гори, односно, повјеровало се да они поткопавају основе и разлоге пројектоване Црне Горе.

А ако они то раде сада, то су засигурно радили и они прије, који су је стварали на српском језику.

(Срби и Црногорци у Црној Гори су фактички исто, само што, *самоцрногорци* користе нижу стопу можданог капацитета. Довољно им је толико мозга да могу „рационално“ да живе, и да слушају своју власт. Срби у Црној Гори, раде с већим капацитетом мозга, они знају да њихова власт све не зна, и знају да је Црна Гора много сложенија, и много скупља, од онога зашата је њена власт продаје).

Они који су раније стварали Црну Гору на српском језику, радили су то спонтано, у стваралачком надахнућу, може се рећи и несвјесно, зато им се понешто може и опростити.

Можда су то морали тако да раде, јер су живјели и мислили на сложеном и парадоксима склоном српском језику. Језик сам, и његово памћење, учио их је да раде и мисле тако како су радили и мислили. Иначе да нијесу мислили тим језиком не би створили такву Црну Гору, и уткали у њу толике парадоксе, загонетке, завјете, симболе, легенде, непрактични култ чојства и јунаштва, ријечју – тешко носиво и тешко подносиво памћење.

Али онима који то данас раде, кад је већ, с трећином црногорског мозга јасно утврђено, да српски језик Црногорцима прави штету, не може се опростити. Ко мисли данас да може на српском мислити цијелом главом, мораће у црногорској држави бити скраћен, ако не за главу, а оно за радно мјесто, и јавно присуство.

Добра је прилика да ови последњи плате и за оне прве, који су Црну Гору одраније такву створили. Данашња Црна Гора не може другачије да казни оне прве, него преко ових других. И да бар тако не умакну казни од својих разљућених потомака, кад су већ умакли данашњим црногорском судовима.

Рационали Црногорци, пошто су се одрекли вишезначности, коју носи сам српски језик, и сложености које носи његово наслеђе, апсолутно не показују сумњу да су без основа оптужили Србе и Црногорце који у Црној Гори бране живот свог језика.

Самоцрногорцима није јасно, како Србима није јасно, оно што им врло јасно кажу. Посебно како не могу да схвате врло јасне поруке, врло јасне практичне потезе, који су без милости.

Тим Црногорцима, који су ријешили само „рационално“, и без оптерећења прошлости да живе, није јасно, да се неко и данас оптерећује косовским завјетом, да некоме смета што је Његошу разорен гроб и црква на Ловћену, да се неко сјекира што у Црној Гори нема мјеста за српску културу, српски језик.

Новим Црногорцима је нејасно, ако ова питања изазивају код некога нејсноће, дилеме, или отпоре.

Како је *новоцрногорац* срзао вишезначност самог језика, види се најбоље по том, до какве је безначајности, и незначања довео своје име. Име Црногорац, подразумијевало је наслеђе српског духовног племства и српског епа. Оно је у себи садржавало значење да је одабрали Србин.

Данас је име Црногорац значењски редуковано, на *самоцрногорац*, а то је онај који није нипошто Србин. И не зна се шта јесте. И лакше му је што му се не зна шта је, ни ко је – него да се мучи тим питањима..

Ако би се преводио *Горски вијенац* на црногорски, владика Данило, који је замишљен над Српством и над човјековом судбином, више не би могао бити главни лик. Морао би се задовољити неким нижим мјестом, ако не и најнижим Умом висока мјеста, морала би се у препјеву снизити на јасне рационалне поруке. Његошове парадоксе морали би означити као *шамна мјеста*, и објаснити прозно на јасном црногорском.

Србима је данас тешко, јер морају да повјерују да су стварно осумњичени од своје браће у својој Црној Гори. И морају до краја да прихвате на себе ту сумњу, сумњајући стварно да ли толико бреме могу да носе. И, прокопавајући себе до дна, и, преорављујући себе сумњом до сржи, немају другога излаза, него да вјерују, да немају другога пута и увјерења него ово које су изабрали.

Језик који промијени име, заборавља свој претходни живот.

А Срби, и као хришћани, и као људи културе и памћења, знају да су у језику сви живи који су га живјели, који су проширили његово значење и увећавали његов значај. Зато не могу да га се одрекну.

Они знају, да они који су се борили за српски језик и име, боре се и дан данас, и на небу и на земљи.

На Сабору – *Одбрана имена српског језика*
Никшић, 4. децембар 2004. године

МОМИР ВОЈВОДИЋ, Подгорица

ЈЕВАНЂЕЉСКО ОДРЕЂЕЊЕ РИЈЕЧИ

Јеванђељско одређење Ријечи: „СВЕ ЈЕ КРОЗ ЊУ ПОСТАЛО, И БЕЗ ЊЕ НИШТА НИЈЕ ПОСТАЛО“ (Јов. 1,3), света је порука која нас кроз зло и таму враћа Божјем извору живота и свјетлости, која нас и кријепи и тјеши. Парафразирам пјесника Милосава Тешића. Он ми својим умовањем о Ријечи грије ум на овим муњобитинама. Изван Ријечи божанске су гњилост и тмуша. Без свјетлости не трепери јасика душе. Она Ракићева „Јасика“ је у пјеснику и жилама и треперавом круном. А Ријеч је онај пламен Духа Светога што је сишао на апостоле на Тавор Гори, високој само шест стотина метара.

Пјесништво је племенити нагон који пламеном Ријечи и поезијом искаже покоју истину, зраком језика докучи у камену златну жицу духа. Не могу пјесници избјећи да не служе том библијском начелу, које је општејезичко и пјесничко, морају да му служе животом и дјелом. А ко милом Богу да служи греде, чистим срцем да му служи треба. Усвајањем рјечника, освајањем пјевне грађе, како зидари неимари каменолома, чије ријечи – камење чекају обраду, клесање, када сплашњавају охолости, самодовољства и прелести демијуршког лудила, уображење пјесника да су ствараоци, малаксањем таштине, а само труд из немаштине и пјесника доводи до духовне баштине – одвајања злата пшенице од сламе.

Каткад Ријеч, умножену у безброј појмовних ознака и измјештену из свог првобитног станишта, из тачке поистовјешености са Богом (У ПОЧЕТКУ БЈЕШЕ РИЈЕЧ, И РИЈЕЧ БЈЕШЕ У БОГА, И БОГ БЈЕШЕ РИЈЕЧ) Јов. 1. 1., како је издвојити из хаоса *Сверијечја* и укућити је у пјесму, којој је једино саобразна сила огњила која изгони варницу из кремена? „Удар нађе искру у камену/Без њега би у кам очајала“. Ријечи су искре које само духовно дејствије и стјеснијеније – пјеснички напрег – удар – избављају из вјечитог станишта и саништа и пуштају их у полет, у „весело царство поезије“, да не очајава у сну мртвежноме.

Пјесник се ријечима мора умиљавати, чувати их од зуба и своје тромости, од пјесничких насиља, кињења, сакаћења, буђења самогласника из здравих ткива ријечи, ради стиха и слика губљења природног ритма, али им мора да буде и господар, опробати свакој укус и приморати их без насиља да буду слуге пјесникове као и пјесник што је њин слуга, пошто добре слуге кад подивљају постају зли господари, као што и немоћни пјесници бјесне над ријечима, нагоне их да јече и да стењу у оковима силобатних стихова и строфа. „Све док је Ријеч у теби, ти се питаш, а чим ти Ријеч оде из уста, Ријеч се пита“, говорио ми је давно стари бард народске поезије хаџи Радован Бећировић Требјешки. Дакле, ваља са ријечима да се мудро довија и да их неимарски кроти, попут зидара који бира камење згодно за обраду и узиђивање у зиданицу. Срећа је кад ријечи и пјесник постигну згласје, када пропоју птице самогласне. Пјесниковање тражи самопрегор и поштовалачки однос према именицама и глаголима, према везницима и ријечима, али у срцу и из срца, умиљавати се ријечима, избјегавати насиље над њима, пошто су ријечи познате бунилице, молити их да пјесниковом напору одшкрину врата своје тајне, да подаре знак повлашћености, да саучеснички подаре тренутак откровења и узнесења, пјесниковог винућа у полет и лебдећу поетичност, из које је могуће оживјети мртве жетеоце и увести их у поља зреле пшенице, али само под условом да је ризница пуна блага Божјега, јаке вјере, добре наде, свијетле љубави и добрих дјела, по владици Николају Велимировићу. „Тешко ли се у полет пуштати! У лађици грдна страданија“, вели владика Раде.

И тек кад се то задобије и овлада тиме, језик ће се одобровољити и пјеснику ће узвратити својим даровима, али искључиво у вриједности пјесниковог улога – ни за сламку више или мање, вјерује дивни пјесник Милосав Тешић. На то додајем да је преображење језика плодотворно само уз преображење пјесника.

Језик и пјесник кад постану згласје онда се рађа пјесма и забруји хармонија. Иначе, језик се опире насилном кроћењу, не трпи насиље, тражи стрпљење и љубав, попут пчела, тражи

упорност, енергичност и вјештину пјесникову. Ријечи одмах опазе лијењог пјесмотрорца, силобатника, који жели пријечицом кући, и одмах се побуне и дигну устанак против њега. Тада дође до кокафоничних ритмова и до озледа ријечи, које не трпе насилно сабијање у окове и рогове. Прави пјесници знају да је ритам важнији елеменат стих од слика. Ритам је важнији стиху од слика. Ради риме често мисли диме. И претјеране „пјесничке слободе“ често језик на муке доводе. Само лијени пјесници ријечи крате и сакате ради силобатног стиха и слика. Код малих пјесника ријечи док уђу у строфе отрпе ломове и катастрофе. Ријечима које уђу у стихове као инвалиди неће ријеч слободна да завиди. Језиком чистим и сјајним као капи росе пишу моћни пјесници, без рањавања ријечи ради дужине стихова и због насилних сликова. „Лепоти се стихови не пењу/Ако речи притешњене стењу“. „Ником неће строфа да се свиди/Кад су у њој речи инвалиди“. „Пате речи у строфи рањене/Трпе као живе сахрањене“. „Често речи цвокоћу од зиме/И од рана због насилне риме“. Језик није светиња него материјал од ког пјесник неимар зида своју језичку зиданицу, од ријечи красну Раваницу и раскошну царску Грачаницу. Иво Андрић је у роману „На дрини ћуприја“ описао упорног неимара како језиком куша укус камења које из каменолома бира за заумљену љепотицу ћуприју на Дрини. Он је укусом помирио камење у луковима вјечне љепотице моштанице на Дрини. То је апотеоза односа пјесника и писца који бирају ријечи за поему, причу или роман. Дакле, при зидању зиданица од ријечи пјесник неимар не смије да буде уклето лијенштина па да брза и да журно ломи ријечи, да их шкрби и сакати ради стиха и слика брзинскога, да им откида суфиксе и префиксе, уди, слидира самогласнике, да прави полом ријечи, тако да му свака строфа јечи од осакаћених ријечи инвалида.

Опробани поета брзо види лице и наличје Ријечи, осјете се Ријеч и Поет, пошто Поет на брду стоји, како вели Владика Раде, једини Владика у поезији, као што се осјете дивљи коњ и прави јахач, па се одмах срасту и појезде, пуште се у полет, тако пјесник и Ријеч нађу срећни узлет жељеноме складу. Пјесници не треба себе да оглашавају за богомданике и треба да се отресају демијуршког чудила, уображења да су „ствараоци“, пошто је стваралац само Бог.

Никшић, 4. децембар 2004. године

ДРАГИША МАЦГАЉ, Мојковац

ИСТИНСКА СЛУЖБА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Ваше Преосвештенство,
Часни оци,

Драги Никшићани, и међу вама храбрим, поздрав оним најхрабријим, професорима никшићке гимназије „Стојан Церовић“, једином мастилу које свијетли, данас, у Црној Гори. Захваљујући вама, Никшић је најпостојанија академија Српског језика и књижевности, у којој се већ више од два мјесеца пише истинска Служба српском језику, попут службе која се пише светитељу, јер наш језик, Српски, вјековима началствује нашем свеукупном духовном, историјском и културном бићу нашег рода,

јер,

Српски је језик у житијима наших светитеља, у посланицама, у акатистима, у Слову, у плачу непознатог смедеревског бесједника, као надгробно слово над мртвим деспотом Ђурђем Бранковићем, у плачу књегине Милице о светом кнезу Лазару; он је у похвали монахиње Јефимије, истом оном светом Кнезу. Српски је језик у крајпуташима, у епитафима, у предању, у баштини, у легенди, у здрављу народном, у трупкању прастаре колијевке... А тек у народној поезији, највећем благу које има мало који народ, не само у Европи. Свака европски писменија глава одавно зна да су многе народне пјесме из косовског и преткосовског циклуса, у самој равни са највећим, не само грчким, већ и европским еповима.

Зар треба доказивати наше сродство с Његошем, Светим Петром Цетињским, Кочићем, Љубишом, Станковићем и толиким другим именима српске књижевности? То би исто било као кад би плод јабуке покушали да прикажемо неком другом, а не њеном стаблу.

И колико год пута сам говорио на оваквим скуповима, посвећеним одбрани српског језика, увијек сам се присјећао Кочића, док у Сабору БиХ, поручује окупаторским главешинама: „Све сте нам узели, али вам не дамо нашег српског језика...“ И ми, ево данас, на почетку 21. вијека, као да смо поново зачетени оном његовом мећавом из које се ипак, непрекидно чује: „Идеш ли роде“?

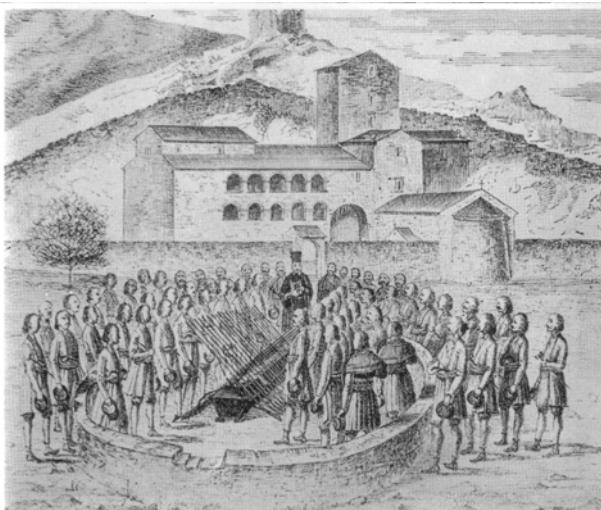
За јањичаре се каже да су крвници свог рода, али ја за многе од њих, попут Десанке Максимовић, имам разумијевање и тражим помиловање, нарочито за оне који су градили ћуприје и чесме и кришом од силних османлијских царева, помагали градњу школа и српску сиротињу.

Али, како наћи разумијевање за ове данашње, савремене монтенегро-дукљанске јањичаре, добровољне крвнике свога рода – кад се зна да језик сваког народа представља националну вриједност првога реда и да се (вјековима) чува као највиша светиња!

Најумнији духовници, философи и писци, кажу да људско биће, упркос свом терору и тортури који се спроводи над њим, у било ком раздобљу људске историје, успијева да сачува оно архетипско, божанско језгро и да свему, на крају одоли и односе побједу, па ће бити тако и овај пут:

„Црногорски“ је већ исплазио језик!

Никшић, 4. децембар 2004. године (*Уредник „Свевића“*)

У сабору и традицији је снага народа

ПОДРШКЕ

Никшићке улице и њрџови – њрџесџи.

Ињџернеј – сајџ. Ињџернеј – џошџа.

Tema: Подршке

Pismo profesora je objavljeno na naslovnoj strani srpskog dela sajta i veoma je upadljivo oznaceno crvenom bojom odmah ispod zaglavlja sajta.
<http://www.njegos.org/>

Srdacan pozdrav iz Beograda i saljite sta god zelite da se objavi na sajtu.
 Aleksandar Rakovic

Evo podrške iz Vojvodine
<http://www.snp-miletic.org.yu/>

Ovu sam nepismenu poruku danas dobio na forumu svog sajta povodom toga sto se profesori oglašavaju kod mene. Poslao je covjek koji se potpisao kao "vasojewic". Sledi citat koji sam naravno odmah izbrisao sa foruma a posteru zabranio pristup:

 Rakowicu rakowicu!
 Nijesi i nitces ista doprijeti dobro crnoj gori, niti profesorima, a ponajmanje ucenicima.
 jabi taj tvoj potez nazvo BUNTOVNICKIM, ati vidji dokle ces dogurat.
 Puno uspjeha.

Protesti u Niskicu - Microsoft Internet Explorer - [Rad van mreže]

Datoteka Uređivanje Prikaz Omiljene lokacije Alatke Pomoć

Nazad Pretraži Omiljene lokacije Mediji

Adresa <http://www.njegos.org/work/nkprof.htm>

СРПСКА ЗЕМЉА ЦРНА ГОРА

ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ КАКВА ЈЕСТЕ

Историје
Законици
Светородна лоза Петровић Његош
Књижевност
Просвјета
Факсимили старих књига
Бока Которска
Историјска читанка
Родољубље
Студије и чланци
Видео и аудио
Верзија сајта на енглеском језику
Чланци на француском
Ново на сајту
Препоручене везе
Ко препоручује или цитира Njegos.org
Српска ћирилица на Интернету
Српски форум Црне Горе
Хуманитарни кутак

Отпуштени никшићки професори се оглашавају путем нашег сајта! Топик је пренешен са форума директно на сајт јер је покушано заковање нашег сајта. Стога се извињавамо ако су italic и bold сада regular фонт. У току наредних неколико дана ћемо средити ову страницу и додати фотографије.

Декларација о заштити имена српског језика

Позив на сабор Одбрана имена српског језика

Српском народу у земљи и дијаспори, 5. октобар 2004.
To the Serbs in the fatherlands and diaspora, 10th October 2004.

Саопштење за јавност, 6. децембар 2004.
Весна Тодоровић, Причи нема краја
Научницима, књижевницима, умјетницима, професорима, свима који стварају на српском језику у Црној Гори и изван ње, 31. октобар 2004.
проф. др Јован Делић, 23. октобар 2004.
проф. др Предраг Пипер, Смисљено мењање идентитета народа, 23. октобар 2004.

Жарко Команин, 23. октобар 2004.
Саопштење Друштва за одбрану српског језика, 23. октобар 2004.
доц др Јелица Стојановић, Муке по језику
мр Драга Бојовић, О вишеименом језичком бесмислу
Саопштење за јавност, 20. октобар 2004.
Душан Крцуновић, 19. октобар 2004.
Борис Јовановић, 8. и 15. октобар 2004. (писмо патријарху)

-----NOVI TELEGRAM-----BROJ: 126239

61007 PDG7_96

63010 NKS_10

<

69/8599

BEOGRAD/11250 30/32 02 1229

>

80

PROF. VESELIN MATOVIC
6 CRNOGORSKE T-10
NIKSIC

SA ZALJENJEM JAVLJAM DA NEMOGU PRISUSTVOVATI SABORU ZBOG BOLESTI
SVESRDNO POZDRAVLJAM VASE PLEMENTITE AKCIJE U ODBRANI IMENA
SRPSKOG JEZIKA
LJUBOMIR TADIC AKADEMIK BEOGRAD

COL 6 T-10

Poštovani kolega Matoviću,

Zahvaljujem se na Vašem pozivu za učešće na Saboru u Nikšiću, 4. i 5. decembra, 2004. Već nekoliko dana sedim kući, uz šolju čaja i kutiju aspirina. Nadam se da ćete razumeti moj trenutni osećaj da bi mi put do Nikšića i nazad mogao biti prenaporan i da ćete prihvatiti ovo moje izvinjenje.

Eto, nekad nas prilike nateraju da neku običnu misao koja nam je svima zajednička, počinjemo da raščlanjujemo i podrobnije iskazujemo. Eto, to što smo građani jedne zemlje, što nasledjujemo njenu istoriju i nacionalnu kulturu, što govorimo jednim jezikom, zbližava nas i svrstava u pripadnike istog naroda i vezuje za sve generacije naših predaka. I to tako ide, od generacije do generacije, izgledajući kao nešto večito. I tako mi se naučimo da to duboko poštujemo.

Kad nam, pak, zemlju razbijaju, istoriju prekravaju, kulturu omalovažavaju, jezik prekravaju, moramo osećati kako, u delovima, nestaje naše društveno biće. Zato je tada i naš revolt neizbežan.

Kolega Matoviću, ne znam kako bih se ja sa mojom strukom mogao angažovati. Ali kao svaki drugi građanin – znam.

Na kraju, slobodno ću prevesti misao jednog sjajnog uma sa jednog sjajnog mesta – iz Instituta Maks Plank. On kaže da nam naše znanje mnogo češće služi da se uzdržimo od neke akcije, nego li da je prouzrokuje. Nadajmo se da i znanje nekih naših političara ima tu istu svrhu.

Stojim iza Vas!

Vaš,

prof. dr **Milo Marjanović**

Postovani,

obavjestavamo Vas da cemo uzeti ucesca u sjutrasnjem saboru posvecenom odbrani srpskog jezika

Sa postovanjem

PMF-Univerzitet Crne Gore

Doc dr Vladimir Pesic

Doc dr Emilija Nenezic

Upravni odbor udruženja Grahovljana „Stara Hercegovina“ daje bezrezervnu podršku profesorima, studentima, učenicima i drugim građanima koji hrabro brane srpski jezik, dušu ovog naroda od nenarodnog dukljanskog režima. Neka nam Bog dadne snage i moći da se svi složno odupremo silama maraka koje žele da nas unište na našim vjekovnim ognjištima.

Milovan Kovačević

Поштовани,

Дуго сам се двоумио шта да напишем, да ли да дајем своје виђење онога што се збива и средстава којима се служе да би нас покорили. Од тога сам одустао, јер су то, барем у главним цртама, познате ствари. Скренућу пажњу само на то да се гради аутопут дуж Јадрана, који треба да споји западну и средњу Европу са Солуном и Турском. Он мора проћи кроз Црну Гору. Његова изградња битно ће утицати на привредне токове Европе, Медитерана и Блиског Истока. Као и у доба Римског царства. Подсетимо се и нафтовода и томе сличног, римских и немачких ратова током прошлости, усмерених ка Блиском Истоку. Ово је један од два главна разлога због којих нас чекају тешка искушења.

Зато одмах прелазим на оно што мислим да се може делотворно учинити.

Треба, по мом мишљењу, повести самоспознајну (ксиентистичку) борбу, и прогласити за елитно, ексклузивно, оно што могу само најбољи – бити Србин и Српкиња. Тако би можда могли да надиграмо стерилну западну културу. То значи:

- говорити српски и писати ћирилицом (као видом слободе културе и духа, дакле супериорности над оним који то нису стању);
- чувати наш мелодијски и ликовни израз (као вид моћи нашег народног Духа);
- држати обреде, пре свега Божић и Славу (као доказ одбрањеног предања које су други изгубили);
- држати чојство и јунаштво (као вид стечене власти над телом и љубави према ближњим, витештво).

Они који ово држе су Срби, чак иако то и нису по крви. Ту је небитна претходна припадност Православној цркви, јер припадност Њој неминовно произилази из избора слободе. Бити Србин и Српкиња подразумева дакле слободу, трпељиво подношење последица таквог избора и немирење са поразом.

Да би се то остварило треба основати Матицу српску (или нешто слично) за Црну Гору. Њене задатке би требало утврдити на оснивачкој скупштини, добро припремљеној. Задаци би могли бити:

- бављење научним радом (археологија, филологија, етнологија, историја ...);
- бављење културом – музеолошки (образовање на традицији кроз независне музеје и ризнице) и уметнички (чувањем традиционалног уметничког израза кроз групе појаца, школе веза, дрвореза и слично);
- сарадња са Светигором (радио и часопис) са циљем да се оснује телевизија;
- сарадња са делатницима из области културе у Херцеговини (Требиње – Србиње);
- издавачка делатност, пре свега за децу (популарне књижице о родољубљу, чојству, јунаштву, различитом подвизништву, великанима, са нотама народних песама), затим за омладину (Це Де – и и музичке касете, књижице са предањима и светињама нашег народа) и за одрасле (грађа и расправе).

4. 12. 2004.

др Ђорђе Јанковић

Postovani g. Matovicu,

potvrđujemo da prihvatamo Vasu inicijativu. Stojimo na raspolozenju za sve Vase akcije.

S postovanjem i bratskom ljubavlju.

Predsjednik srpskog kulturnog i prosvjetnog drustva Crne Gore – Cetinje, Jovan Markus

Glavni urednik zbornika Srpsko ogledalo – Cetinje, Predrag Vukic

Ucesnicima Sabora imena srpskog jezika,
Postovani ucesnici skupa,

U obavezi sam da, povodom Vavedenja, slave manastira Hilandara, odrzim dva predavanja u Osnab-riku i Dortmundu – Eparhija srednjeevropska. To je jedini razlog sto nisam u mogucnosti da uzmim ucesce na ovom eminentnom i izuzetno vaznom skupu.

Zelim da ispunite amanet svojih predaka i sacuvate dostojanstvo svoga imena i jezika.

S osobitim postovanjem,

dr Slobodan Mileusnic, sekretar
Svetog arhijerejskog sinoda i upravnik
Muzeja Srpske pravoslavne crkve

ћирилица се пише срцем

Поштовани г. Матовићу, цењени професори и наставници српског језика,

Удружење „Српска ћирилица“ из Београда упућује вам пуну подршку за све што радите на одбрани и очувању имена и бића српског језика у Црној Гори. Изражавамо своје дубоко пошто-вање према начину на који то радите и жртви коју подносите.

Подржавамо и Вашу иницијативу за одржавање Сабора у Никшићу али, на жалост, не бисмо били у могућности да лично дођемо, иако бисмо то веома желели, искључиво из финансијских разлога.

Као наш допринос сабирању докумената у вези са српским језиком у времену у којему живи-мо, у прилогу Вам шаљемо један текст о питању писма српског језика, изговорен на научном скупу о ћирилици у Требињу априла ове године. Он се, уверени смо, уз мала прилагођавања, може односити и на Црну Гору.

Желимо Вам успеха у великом и значајном послу који сте започели. Истрајте, уз вас је и 450 чланова нашег удружења.

Ако можемо да Вам на било који начин помогнемо, молимо Вас да нам се без оклевања јавите, путем интернета или на дати телефон.

председник Скупштине удружења **Љубиша В. Јовановић**, проф.
(кућни тел. 011 239 9277)

Удружење „Српска ћирилица“,
Иван бегова улица 7, 11000 Београд,
Ел. адреса: cirilica_srb@yubc.net

**Десет векова ћирилице.
Није свеједно, зар не ?**

Питање писма српског језика на почетку двадесет и првог века

Питање писма српског језика на почетку новог века сигурно представља питање број један српског језика и српске културе. Оно није, међутим, само језичко и културно питање, као што није ни само национално питање, већ је и важно државно, правно, демократско, цивилизацијско, политичко, економско, психолошко, породично и друго питање – оно је веома сложено и прожима се кроз практично све видове нашег друштвеног, професионалног и појединачног живота.

...

Питање писма српског језика се, дакле, своди на питање избора између ћирилице и двоазбучја у српском језику. Оно мора да се што пре реши на квалитетан и цивилизацијски примерен начин, јер садашње стање с два писма у једном језику проузрокује само тешкоће и проблеме, штетно је, а потенцијално је и опасно као разлог за још једну поделу међу грађанима Србије. Његово игнорисање и нерешавање сврставају нас у нације које се још нису разабрале у основним питањима демократије и државног уређења, нашу науку о језику оставља у густом идеолошком мраку из којег су други брзо и ефикасно изашли, а језик нам непотребно чини тежим, компликованим и непривлачним.

Љубиша В. Јовановић, проф. енглеског језика, председник

Удружење „Српска ћирилица“ Средачка улица 2, 11000 Београд,

април 2004.

Т р е б и њ е

**АКТИВ ПРОФЕСОРА И НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
СРЕДЊИХ И ОСНОВНИХ ШКОЛА – Н И К Ш И Ћ**

Господин ВЕСЕЛИН МАТОВИЋ, професор

са жаљењем Вас обавештавам да нисам у могућности да у суботу, 4. децембра ове године будем у Никшићу. Са најбољим жељама Вас поздрављам.

29. новембра 2004. Б е о г р а д

др Љиљана Булатовић

**УДРУЖЕЊЕ ЗА ОБНОВУ БУДИМЉАНСКО-НИКШИЋКЕ ЕПАРХИЈЕ
„КНЕЗ МИРОСЛАВ“**

из Београда, на својој годишњој Скупштини од 23. 11. 2004. г. издало је

САОПШТЕЊЕ И УПОЗОРЕЊЕ

Упозоравамо све православце у нашој епархији да су нам угрожени језик, вјера и црква, а ако нам то пропадне, све нам је пропало.

Апелујемо на нашу браћу иновјерце да се присјете како су им говорили и писали њихови дједови и како су звали језик којим су говорили.

Морамо устати у одбрану вјере и језика и у тој одбрани истрајати, јер је то наша последња линија одбране.

Истовремено морамо сачувати мир.

Удружење за обнову Будимљанско-никшићке епархије „Кнез Мирослав“ из Београда придружује се ученицима Гимназије „Стојан Церковић“ у Никшићу и њиховим професорима и родитељима у борби за српски језик и његово име.

Поштоване и драге колеге професори

Са дивљењем и стрепњом пратим вашу борбу за српски језик. Прикључујем се и подржавам вас свим својим бићем и својим дјелима.

Ја сам писац „Завјештања Стефана Немање“. Међу тим завјештањима налази се и „Завјештање језика“, које је свима познато у Црној Гори.

Написао сам и роман о Немањићима „Многаја лета“.

Моје књиге су „Најезда страних ријечи на српски језик“ (Нолит, 2000. и друго изд. 2002), као и „Обмане и заблуде бранитеља страних ријечи“ (Српска књига, 2004).

Ове године објавио сам роман „Камен са Динаре“.

Радо бих дошао на Сабор српског језика, али ми здравље не допушта. Молим вас да ме уврстите међу учеснике сабора и присталице ваше борбе за српски језик.

Са поштовањем, ваш колега Миле Медић.

ПИСМО АКАДЕМСКЕ АЛТЕРНАТИВЕ

О појавама и дешавањима везаним за језик сада у Црној Гори, веома је тешко говорити, јер се најновијим бирократско-диктаторским одлукама Савјета за опште образовање и Министарства науке и просвете, на челу са министром Бацковићем, језик и језичке појаве покушавају окренути наглавачке, створити и представити као проблем – који никад до сада то није био, а са овим се чини готово апсурдно полемисати и дискутовати. У овај свијет апсурда језик гурају управо они који нијесу компетентни да се баве језиком (због лингвистичке нестручности), али који су се (у свијету језичког апсурда) осјетили позвани и призвани (али не од језика, и не од науке и струке, и не од друштва) да нуде непромишљене предлоге и рјешења у вези са језиком и језичком политиком, а затим иста, на збуњујући, хаотичан и сумњив начин, спроводе у пракси.

Црна Гора је засигурно јединствено и једино подручје гдје за „креирање“ језичке ситуације и вођење језичке политике није потребан нити се узима у обзир ниједан сегмент науке, струке, друштвених реалија и потреба, традиције, историје; није им потребан језик у својој природи, бити и појавности; никакви релевантни критерији познати у свјетској лингвистичкој и културолошкој пракси. Савјет и ресорно Министарство се оваквим дјеловањем „надомјестио“ и друштву, и закону, и Уставу, и лингвистици, и васпитно-образовним потребама, постао је и експерт за језичка питања, за језичку праксу, за науку о језику. Језичка политика треба да проистиче из језичке суштине (на научној основи), треба да буде у складу са традиционално-друштвеним и културно-историјским стањем, дешавањима и процесима, да их прати и да из њих произилази.

Ако се било који од релевантних критерија узме у обзир јасно се показује да у Црној Гори није било основа за нове експерименте везане за име и садржај српског језика. Ако узмемо у обзир научни критериј, јасно је да се у Србији и Црној Гори говори један исти језик који се у Црној Гори увијек и једино звао српски, о чему постоје бројна документа (осим периода када је као стандардизован језик егзистирао под именом српскохрватски, мада се популистички и тада у народу звао српски). У Уставу Црне Горе такође се каже да је у Црној Гори у службеној употреби српски језик ијекавског изговора. У недостатку било каквих аргумената, покушава се створити представа да је језик (његово планирање и именовање) првенствено политичка категорија, ствар политике и тиме се покушава проблем пребацити из сфере науке о језику (којом се бави првенствено лингвистика) и социолингвистике (која проучава суоднос језика и друштва, друштвену употребу језика, али је у правом и правном амбијенту акценат на језику), у коју спада и језичка политика, у сферу готово „чист“ политике, при чему пријети опасност од административне интервенције по диктату тренутних политичких околности.

Једини аргументи (боље – квазиаргументи) које наводе заступници и спроводиоци нове „језичке теорије и праксе“ јесу да је именовање језика „превасходно политичко питање“ и да „свака нација има право да свој језик зове својим именом“. Таква становишта: надомјештање политике науци и везивање пуке политике за огољени национални предзнак у вези са именовањем језика (и стављање језика у окове политике произашле из центара моћи) одлика је, прије свега, марксистичког и комунистичког миљеа, нашла се у програмској идеологији Прве интернационале – препознатљива је у стаљинистичко-лењинистичкој и марксистичкој пракси. Па зар Владимир Бакарић није, први у историји, и то 70-их година, поменуо назив „црногорски језик“?! Језик не мора, и најчешће није (поготово гдје не постоји општедруштвена воља, као што је случај у Црној Гори), – бити именован по националном приоритету, и то је такође општепознато. (Таква је ситуација, на примјер, са енглеским, шпанским, њемачким ... језиком).

Даље, да ли се о језику (осим без стручњака) може одлучивати и без говорника тог истог језика, игнорисањем њиховог мишљења и суда – манипулативно је тврдити (што такође творци нове језичке ситуације чине) да се мора испунити воља одређеног процента грађана (поставља се питање који је то онда проценат грађана, и којим је то законом регулисано). Министарство и Савјет (уз прећутно и непрећутно пристајање власти у Црној Гори) доносе одлуке насупрот већинској Црној Гори, насупрот резултатима пописа у Црној Гори (преко 60% грађана се определило за српски језик). Када је у питању именовање језика о његовом имену (макар било и другачијих мишљења, изражених неким одређеним процентима) одлучује глас већине. Зато им и није преостало ништа друго него позивања на измишљена права на именовања, тачније доименовања језика, на шта је лингвистика стрпљиво и савјесно одговорила: нпр. лингвиста, Њемац Грешел своје истаживање у том правцу закључује: нема ни једне декларације

о људским правима, правима мањина Савјета Европе, Уједињених нација, ОЕБС-а, која говори о праву на самодређивање имена језика.

Оно што је још јако важно јесте да се одлука Министарства и Савјета, поготово њено спровођење у пракси, на разне начине конфротира са Уставом и законом. У Уставу (члан 11) стоји да је у Црној Гори у службеној употреби српски језик ијекавског изговора, а у Закону о општем образовању (члан 9) стоји да се настава изводи на службеном (тј. српском) језику, а, с обзиром на „планерску и програмску политику“ службени (= српски језик) неће бити обавезан предмет у школи, што је својеврстан апсурд – како ће неко предавати на службеном (=српским) језику ако тај језик није учио. Даље, како професори могу да преносе знање које немају (да предају предмет за који нијесу стекли диплому – зна се да је хрватски већ другачије стандардизован у односу на бившу стандардизацију српскохрватског, односно сада српског; да нешто као црногорски језик не постоји; у свијету се језиком сматра само оно што је кодификовано, нормирано, израђени речници, граматике, што је друштвено и научно верификовано и прихваћено...), итд.

А, како је, отприлике, текао овај процес. Крајем 2003. године (двије године прије истека мандата) расформиран је Савјет за обнову наставних планова и програма двије године прије истека мандата (чији је предсједник био Перко Вукотић) и формиран је Савјет за опште образовање (предсједник Благоје Церовић), а на челу Министарства просвете и науке је министар Слободан Бацковић. У тадашњим наставним плановима и програмима писало је, за основне школе: српски језик и књижевност, албански језик и књижевност; за гимназије: матерњи језик и књижевност (српски, албански). Убрзо потом, почетком марта 2004. године Министарство (на челу са Слободаном Бацковићем) и Савјет доносе одлуку да се избришу имена језика, да остане само: матерњи језик и књижевност, на шта помоћник министра, Дамјановић, даје „образложење“ да је дошло вријеме да се име језика директно не прописује и да га свако може звати како жели (мислимо да „образложење“ аналогно овоме није познато у европској пракси, а и шире). Студенти Одсјека за српски језик и књижевност протестују, у почетку безуспјешно, против овакве одлуке. На њихов захтјев одржава се 29. 3. 2004. године сједница Одсјека за српски језик и књижевност на којој је, између осталог, закључено следеће: „Вијеће сматра да у програму за основну школу не може да стоји термин матерњи језик јер је непрецизан, лингвистички неутемељен и може изазвати бројне практичне и теоријске проблеме. Неопходно је прецизно именовати сваки предмет чији се програм усваја...“. Студенти почињу штрајк глађу на Филозофском факултету. Наставно-научно вијеће Филозофског факултета подржало је на сједници закључке Одсјека и затражило од министра Бацковића да скине са дневног реда питање именовања наставног предмета, који подразумијева име језика, све док евентуална процедура не наложи другачије. После потписаног споразума између студената и Наставно-научног вијећа Филозофског факултета, са једне стране, и Савјета, са друге, студенти прекидају штрајк глађу.

Услиједио је љетњи одмор, када је онемогућено академско-институционално дјеловање, и управо тада је Савјет донио алогичну и неутемељену одлуку да се уз матерњи упишу „одреднице“ (српски, хрватски, бошњачки, црногорски) што је изазвало бројне суштинске и практичне проблеме. Последице су већ ту: голим животима бране истине о језику средњошколски професори никшићке гимназије, протестне шетње у Никшићу трају већ мјесец дана, ђаци у Жабљаку готово да не улазе у школе, организују се свеопшти протести у Пљевљима, студентски захтјеви и протести су неуслишени, и сав бол и патња осталих људи због нечувеног насиља над сопственим народом, на сопственом језику – а државно руководство и не хаје за сва та дешавања. Вијеће Одсјека за српски језик и књижевност (предавачи и представници студената) поново засиједа по истом питању и доноси стручно мишљење, у коме се, између осталог, каже: „Одсјек за српски језик и књижевност (сагласно свом имену) школује кадар за српски језик и књижевност... Поставља се питање, да ли наши студенти могу предавати нпр. хрватски и сл. када се зна да је овај језик стандардизован на другачији начин од српског. Савјет за опште образовање дао је себи ингеренције да каже да се ради о једном језику са четири имена. Сматрамо да Савјет не може одређивати шта јесте, а шта није један језик, нити вршити његово именовање“. Међутим, свједоци смо, да министра Бацковића, нити Савјет, уопште не интересују мишљења компетентних институција, не интересује их ни друштвена стварност, ни језички факти, ни стручно-научно мишљење – с обзиром да у Савјету нема ни једног компетентног лингвисте, као и с обзиром на то што се не одржава научни скуп по том питању, што би била адекватна свјетска цивилизацијска пракса.

Можда и овдје сване, ако се сви врате себи: политичари политици, лингвисти лингвистици, професори својим дипломама, књижевници књижи; ителектуалци интелекту, академици академијама, декани Факултетима, директори школа школама...

Драган Бојовић, *иошћипредсједник
Академска алијенаишва*

АКТИВУ ПРОФЕСОРА И НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И
КЊИЖЕВНОСТИ СРЕДЊИХ И ОСНОВНИХ ШКОЛА-НИКШИЋ

Поштоване колеге, пријатељи и суграђани, Роде мој, желим вам срећне Божићне празнике, Нову годину уз поздрав Христос се роди!

Поносим се што сам била ђак Никшићке гимназије у којој се увијек његовала истина и слобода ријечи. Ријечи су изговаране на српском језику на коме су се наши преци, а и ми, договарали, стварали и молили. Зато смо дужни да овај дивни језик сачувамо за потомке, јер: „Цареви се смењују, државе пропадају, а језик и народ су ти који остају, па ће се тако освојен део земље и народа кад тад вратити својој матици језика и своме матичном народу“.

Надала сам се неко време, да ће министар просвете, Слободан Бацковић којега је Никшићка гимназија стипендирала, и који је добио диплому Универзитета у Београду, на српском језику, да се суочи са својом савешћу, научном истином, педагошким принципима и достојанством професије и да ће да суспендује одлуку Савета за Опште образовање о преименовању наставног предмета, Српски језик и књижевност у Матерњи језик. Тако би се ви драги професори и ваши ђаци поново нашли у вашим школама у уверењу да је правда докучива, а насиље саломиво.

Драги професори, свима је познато да је по Уставу у Црној Гори у службеној употреби Српски језик ијекаваског изговора. Ово име одговара његовој суштини и прати га од искони писане ријечи. Стали сте у одбрану закона јер је чињеница да не постоји ни један познати правни акт Европске Уније нити друге светске организације који омогућава било коме народу да преименује постојећи службени језик.

Драги професори, чињеница да сте у борби за очување вере и језика добили безрезервну подршку СПЦ, САНУ, Матице српске, Одбора за стандардизацију српског језика, Одсека за српски језик и књижевност, Филозофског факултета у Никшићу, Филолошког факултета у Београду и великог броја научних и културних радника као и да се 60% грађана Црне Горе, који су се на попису становништва 2003. године изјаснили да говоре српским језиком, обавезује Министарство науке и просвете Црне Горе да се овај проблем суштински схвати и хитно ријешити, сходно вашим и нашим захтевима, који су свакако истородни.

Драги професори, јасно је свима да идеолошко манипулисање језиком и народом, његовим памћењем и идентитетом може да доведе до велике дезинтеграције језика и народа. Тако би и господин Мило Ђукановић требало да зна и да суштински схвати да је проблем промене назива језика морално, сазнајно, духовно и лингвистичко питање а не, „техничко питање које подразумева промену назива предмета у наставном плану“, што је изјавио поводом вишемесечног протеста професора и ученика, октобра месеца 2004. године.

Драги професори, полазећи од традиционалних схватања, закона лингвистике, семиотичких поставки, да све што се дешава појединцу и народу, сабира се у језику, дужност је свих, а понајвише нас који се бавимо педагошким и научним радом да са љубављу бринемо о очувању српског језика и књижевности јер, „У језику се открива Божанска тајна свијета, а језик све памти и записује.“

У Београду, Лета Господњег 2005. године.

Проф. др Анђелка Милосављевић

НВУ АКТИВ ПРОФЕСОРА И НАСТАВНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Н И К Ш И Ћ

О Р Г А Н И З У Ј Е
С А Б О Р
ОДБРАНА ИМЕНА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Учесници:

- професори универзитета из: Београда, Новог Сада, Косовске Митровице, Бања Луке, Подгорице и Никшића;
- књижевници, умјетници, новинари, љекари, инжењери, професори...

Сабор се одржава 4. и 5. децембра 2004. године у Никшићу.

Почетак Сабора је у суботу у 11 часова. Сала „18. септембар“.

ДО БРО ДО ШЛИ!

Напомена: Овај ојлас одбила је да прими ТРВ ЦГ у форми илаћеној ојласа уз образложење да је „їровокаїивної садржаја“.

На сабору **Одбрана имена српског језика** који је сазван и одржан 4. и 5. децембра 2004. године, у Никшићу, на иницијативу и у организацији *НВУ Актив професора и наставника српског језика и књижевности*, поводом актуелне језичке и друштвене ситуације у Црној Гори, усвојена је сљедећа

Д Е К Л А Р А Ц И Ј А

Званична власт, уз пуну подршку псеудокултурних и псеудодуховних институција, државно-идеолошким пројектом „нове Црне Горе“ разара њене аутентичне духовне и културне темеље. Овим планом Црна Гора је подијељена до дна; његови креатори и присталице, приграбили су сву економску и друштвену моћ, а народ изопштили из јавног друштеног живота и ставили под сумњу да омета „демократски развој Црне Горе“.

Оптужницом адресираном на државотворни народ окривљен је и **српски језик**, као његово збирно име, а онда и велики појединци који су изградили лик Црне Горе. Према том „схватању“ српски језик од почетка врши „асимилацију, духовну и културну окупацију Црногораца“, иако сви Црногорци знају да су рођени на српском језику, на српском језику ушли у културу, на том језику доживјели државну и националну афирмацију.

Све ово није спријечило пресуду: погашене су културне институције у којима је било мјеста за српске културне садржаје, погашена су радна мјеста интелектуалаца који су истакли припадност тој култури, отпуштени су са посла професори српског језика и њихове колеге који су устали у одбрану српског језика и своје струке.

Да би се све то остварило, просвјетна власт на мала врата уводи **црногорски језик**, чиме се народу покушава одузети памћење и смисао постојања, темељи и кључеви диховног и културног наслеђа.

Сва апсурдност овог пројекта најдрастичније се испољава у недавној одлуци *Министарства просвјете и Савјета за ошће образовање* о преименовању наставног предмета **српски језик** и књижевност, у **матерњи** (српски, црногорски, бошњачки и хрватски) **језик** и књижевност.

Овим чином погажени су грубо принципи науке и струке, нарушен уставно-правни поредак Црне Горе и плански уграђен механизам за разарање школског система и друштва у цјелини.

Наиме, показаће се спорном замисао, укључујући ту и компетенцију, да се на службеном језику остварују и наставни садржаји хрватског, бошњачког и црногорског језика, па ће једина жртва, изгледити су, наопаког идеолошког концепта бити српски језик, и у крајњем – нараштаји наше недужне дјеце. Да је наша бојазан оправдана показују нејасна и противурјечна рјешења која дају просвјетне власти.

Захтјев да се ученици (или њихови родитељи) изјашњавају о томе којим ће се националним именом звати наставни предмет у њиховим свједочанствима, такође је кршење Устава РЦГ и грађанских и дјечијих права. То је истовремено и својеврсна **национална конфронтација** са веома опасним посљедицама, стресним ситуацијама и конфликтима међу дјецом.

С обзиром на све изложене чињенице, ми, учесници сабора **Одбрана имена српског језика**, одговорни пред својом савјешћу, пред науком, језиком, културним и духовним наслеђем свога народа, предлажемо и захтијевамо:

1. Да Министарство просвјете одмах **повуче одлуку о преименовању наставног предмета српски језик и књижевност** и поништи све посљедице из ње произашле, а прије свега, да се **отпуштеним професорима омогући повратак на њихова радна мјеста**.

2. Да се свим оним ствараоцима у Црној Гори којима су због њиховог супротстављања идеологији црногорског режима и импровизаторима локалне псеудокултуре, недавно погашена радна мјеста, **омогући излазак на јавну сцену** ради сучељавања мишљења око „спорних“ питања идентитета Црне Горе, тј. право на рад у јавним установама.
3. Пошто су угрожени темељи националне културе, што се у драстичној форми показује у питањима српског језика, крајњи је тренутак да се **организују интелектуалци из Црне Горе и са свих српских простора**, као и сви они интелектуалци и ствараоци добре воље, како би се зауставио процес разарања и обесмишљавања духовних и културних вриједности ствараних на српском језику. Због свега тога, потребно је **обновити научне и културне институције**, будући да су многе угашене, а неке, чак и највеће, не мијешају се у свој посао; и у том правцу **организовати научне и стручне скупове, покренути часописе** чији ће садржаји поштовати и његовати праве и утемељене вриједности.
4. Просвјетни радници у Црној Гори који прихватају ставове изложене у овој Декларацији, **морају се међусобно повезати у својим срединама** (општинама) а онда **и на нивоу Републике, у јединствену организацију** која би тако постала објективна снага за плодотворно супротстављање нецивизацијским, ненаучним и антиевропским идејама Министарства науке и просвјете.
5. Да надлежни државни органи зауставе организоване и рушилачке нападе на канонску Српску православну цркву у Црној Гори, као вјековног чувара аутентичног народног бића, језика, писма и духовности Црне Горе.

Сви потписници ове Декларације се обавезују да ће учинити максималан напор **како би њен дух и њене поруке доспјели до сваког грађанина Црне Горе**.

У Никшићу, 5. децембра 2004. године

Напомена

Декларацију је усвојила комисија у саставу: *проф. др Драгољуб Пејровић, проф. др Мајо Пижурица, проф. др Јован Делић, проф. др Павле Миличић, проф. др Бољуб Штјакковић, доц. др Јелица Стојановић, мр Михаило Шћејановић, мр Драга Бојовић, Милушин Мишовић – књижевник, Зоран Косић – књижевник и Веселин Мајковић – професор.*

Радно предсједништво

ДОДАТАК

Сала „18. септембар“ гдје се одржавају шрибине и промоције

РЕАЛИЗАЦИЈА ДЕКЛАРАЦИЈЕ

ВЕСЕЛИН МАТОВИЋ – професор, предсједник
НВУ Актив професора и наставника српског језика и књижевности, Никшић

РИЈЕЧИ ОХРАБРЕЊА УПЛАШЕНОЈ ЦРНОЈ ГОРИ

Сабор **Одбрана имена српског језика**, који је одржан 4. и 5. децембра 2004. године у Никшићу, имао је за циљ дефинисање одговора на изазов програмираног затирања аутентичног духовног и културног бића Црне Горе, које се годинама спроводи од стране црногорског режима, а најдрастичније се испољило недавним преименовањем наставног предмета **српски језик и књижевност** у овдашњим школама.

Тај одговор, нажалост, није пронађен током протекле деценије (није га нашла ни званична политичка опозиција, није га нашла ни интелектуална елита, напokon, нијесмо ни ми, професори никшићких средњих школа, који смо жртвовали своја радна мјеста у потрази за њим), што је имало за посљедицу потпуно подређивање свих институција културе, Универзитета и укупног образовног система, циљевима и интересима креатора тзв. „нове“, а у ствари лажне и непостојеће Црне Горе, њеног „преознаковљења“ и преумљења.

Ипак, увјерени да он постоји, али и свјесни да га ваљано може дефинисати и изнијети само стваралачка интелигенција, ми смо се, почетком октобра, обратили научницима, књижевницима, умјетницима, професорима, свима који стварају на српском језику, тражећи од њих конкретне и оствариве предлоге личног ангажовања у областима науке, образовања, културе, информисања, и свих других дјелатности с циљем активирања укупног стваралачког потенцијала емотивно везаног за Црну Гору, који би се истински и одговорно суочио са све дубљом кризом њеног културног, историјског, вјерског и језичког идентитета.

И, ето – преко стотину еминентних научника, књижевника и других стваралаца из Београда, Новог Сада, Бања Луке и свих градова Црне Горе стигло је у Никшић, о свом трошку и уз огромне напоре, јер је тих дана дошло до прекида редовног саобраћаја на прузи Београд–Бар. Пожртвованост тих људи и њихова искрена љубав према свом језику и свом роду, јесте оно што је цијелом Сабору дало посебну љепоту и посебно обиљежје. Да истакнемо само примјере осамдесетогодишњег чувеног математичара професора **Момчила Ушћумлића**, али и нешто млађе, такође математичара професора **Павла Миличића**, лингвиста професора **Драгољуба Петровића** и професора **Мата Пижурице** и књижевника, начетог здравља, **Жарка Команина**,

који су путовали преко петнаест сати, аутобусом по беспућу, преко Матешева, да би, попут новог игумана Стефана, казали своју мудру и охрабрујућу ријеч њиховој збуњеној, и, можда први пут, уплашеној Црној Гори. Тешко ће се још једном нешто тако лијепо и велико догодити на овим просторима.

Декларација усвојена на **Сабору**, доноси не само прецизну дијагнозу црногорске духовне патологије, него и онај толико тражени одговор садржан у њеној основној идеји о стварању организоване опозиције у простору културе, тј. организовања „интелектуалаца из Црне Горе и са свих српских простора, као и свих стваралаца добре воље, како би се зауставио процес разарања и обесмишљавања духовних и културних вриједности ствараних на српском језику“.

А будући да су се сви њени потписници обавезали „да ће учинити максималан напор како би њен дух и њене поруке доспјели до свих грађана Црне Горе“, наш Актив је покренуо акцију њеног потписивања широм Републике, при чему настојимо да је у виду штампаног летка, у цјелини, доставимо свим новим потписницима, пошто то није било могуће учинити преко средстава јавног информисања. Такође, с циљем реализације њених ставова, покренули смо организовање бројних трибина у свим општинама у Црној Гори, преко којих настојимо активирати што већи број просвјетних радника, како би се повезали у јединствену организацију, која би се, као респектабилна снага, „плодотворно супроставила нецивилизацијским, ненаучним и антиевропским идејама“ Министарства просвјете. Такве трибине, веома успјешне и охрабрујуће – управо због присуства великог броја просвјетних радника – одржане су у Беранама и Бијелом Пољу, а почетком другог школског полугодишта трибине ће се одржати и у Бару, Котору, Подгорици, Жабљаку, Херцег Новом, Пљевљима, Будви итд. Декларација је достављена бројним научним и културним институцијама у земљи и иностранству као и неким значајним међународним организацијама.

У духу **Декларације** и њених ставова је и обнављање подружница **Српске књижевне задруге** у Црној Гори, с намјером њеног активног учешћа у културним збивањима на овим просторима. Подружнице су обновљене на Цетињу и у Бару, а ускоро ће, управо у организацији нашег Актива, у Никшићу и Подгорици.

Штампање овог зборника радова учесника Сабора и његов пласман широм Црне Горе, а посебно по школама и међу просвјетним радницима, такође је дио активности на реализацији ставова и предлога изложених у **Декларацији**.

Ваља истаћи, да је **Сабор**, и поред медијске блокаде (РТВ ЦГ није хтјела да нам објави ни плаћени оглас о његовом одржавању), имао изузетан одјек у јавности. Извјештаје су донијели „Дан“, „Вијести“, „Побједа“, Вечерње новости“, „Политика“, РТВ Србије, РТВ Црне Горе, ТВ Ин, ТВ Републике Српске, радио „Светигора“, „Свевиће“ итд.

Користимо и ову прилику да још једном позовемо све грађане Црне Горе, без обзира на вјерску, националну и политичку припадност, а у првом реду наше колеге – професоре, наставике и учитеље да нам се придруже! Јер, оним што раде Министарство просвјете и Савјет за ошћне образовање, преварени су не само они грађани који се изјашњавају да говоре српским језиком, него и сви остали, а посебно они, заведени од шачице лажних научника, писаца и националних вођа, окупљених у тзв. Дукљанској академији, који се залажу за непостојећи црногорски језик. Да је то тако, најбоље нас увјеравају нови наставни програми, тзв. *кашалози знања*, који се од почетка ове школске године већ примјењују у нашим школама. Њихова научна неутемељеност, дидактичко-методичка хаотичност и елементарна нестручност (видјети о томе прилог проф. др Драгољуба Петровића у овом часопису), а посебно тенденција обесмишљавања највиших духовних, естетских и моралних вриједности, увођењем у наставу безначајних књижевних дјела локалног карактера, афирмацијом исфрустрираних књижевних импровизатора и политичких подобника, наметањем псеудокултуре и псеудодуховности, незапаћени је атак на науку, на школу и образовни систем, који пријети њиховој потпуној деградацији и урушавању. На то не смије пристати ниједан просвјетни радник, јер би тиме постао саучесником у духовном злочину према сопственом народу!

Не оклијевајте, јер до септембра ће се у све ваше дневнике улећи *мајтерњи сийац!*

Никшић, 9. јануар 2005. године

Проф. др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, Нови Сад

ДУКЉАНСКА ПАМЕТ У „КАТАЛОЗИМА ЗНАЊА“ ЗА ПРЕДМЕТ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК У СРЕДЊИМ СТРУЧНИМ ШКОЛАМА

Наставни планови и програми (или „каталог знања“) за предмет *Матерњи језик и књижевности*, које је донијело Министарство просвјете и науке Црне Горе, изазвало је жестоке отпоре у јавности, прије свега међу наставницима и ученицима (али и међу ученичким родитељима и грађанима уопште).

Основни разлог за незадовољство био је **преименовање** предмета *Српски језик у „Матерњи језик“*, али и многи садржаји који су се у „каталозима знања“ за тај нови „предмет“ нашли. Таквим „прекрштавањем“ добио је српски језик у Црној Гори конкурентне етикете „црногорски“, „хрватски“ и „бошњачки“ језик, и то мимо важеће уставне одредбе по којој је у Црној Гори у употреби „српски језик ијекавског изговора“.

Тиме је извршено неразумљиво насиље над српским језиком, али и над онима другим који су се нашли у кругу тако дефинисаних „матерњих језика“. И то је насиље макар двоструко:

То је, *прво*, насиље над елементарном памећу, пре свега, по томе што су наставници српскога језика декретом проглашени „квалификованим“ за извођење наставе и оних других „језика“ иако за то они макар формалних квалификација немају. Чињеница јесте да су сви ти „језици“ настали из српскога, тј. изникли као његови заперци, али је њихов „стандарднојезички“ статус прилично различит:

а) Хрватски је изградио некакве своје стандардизационе механизме и наставници српскога језика о њима нити јесу нити морају бити обавијештени;

б) О механизмима стандардизације „бошњачкога језика“ засад сасвим мало знају и квалификованији бошњачки лингвисти, али наставници српскога језика о томе, опет, не могу знати ништа (сем да се са њим изругују међући, рецимо, глас *x* и гдје му јесте и гдје му није мјесто, на примјер: *хлойишаи се са худовицама хкоје ће се хионово худавиши* и за *худовце* и за *хмомке* или биљежећи „новобошњачку“ лексику типа *хаир севај* ‘хуманитарна помоћ’, или *йендрек ефендија* ‘полицајац’, или *машала йендрек ефендија* ‘специјалац’);

в) У поређењу са хрватским и „бошњачким језиком“, „црногорски“ припада категорији оних „језика“ о којима ни његови „утемељитељи“ ни његови заговорници не знају ништа осим да бунцају о томе да им га је Вук Караџић „отео“ па сад мора да им га „врће“, што предводнику „дукљанских бесмртника“ пружа прилику да „разјасни“ да се ту „не ради, то треба схватити, о новом језику, већ о имену језика“. Ту је „важну нијансу“, међутим, најтеже разумјети јер није баш уобичајено да се „покрштава“ ни оно што је много мање значајно од језика на коме је вјековима изграђиван идентитет једне људске заједнице и забиљежено њено свеукупно историјско памћење. Тако ће се, рецимо, у Црној Гори сматрати „тршеним“ свако коме на памет падне идеја да промијени име и свом говечету, а црногорски главари специјализују се, ето, да прекрштавају не само своје шароње и баљуше него и своје (пра)ђедове и (пра)бабе и да их све заједно „уписују у Дукљан(к)е“ (и крштавају „по западном обреду“).

То је, *друго*, насиље над лингвистичким чињеницама, пре свега, по томе што замјена једнога вишевијековног **термина** нечим што **није термин** показује да је актуелној црногорској власти више стало до безумне силе него до нормалних политичких и људских резона. У нормалном свијету, наиме, не биљежи се „преименовање“ језика и нико се не позива на „неотуђиво право“ на то да свој језик назива својим националним именом – осим фрустрираних предводника оних неколико фрустрираних нација које су своје „језике“ издвојиле из српскога (Американцима је довољан **енглески**, дакле – туђи, **језик** да би поробили свијет, Мексиканцима не пада на памет да „прекрштавају“ **шпански**, нити Бразилцима да то чине с **португалским**, као што Аустријанцима не смета **њемачки**, а Швајцарци не знају што је то **швајцарски** језик). Тако испада да само они неутемељени народи који знају једино српски језик не могу да поднесу чињеницу да говоре „туђим језиком“ и биће срећнији кад им се буде „признало право“ да буду

старији и од свога језика, као што су старији и од своје нације. (У том је смислу врхунац обес-памећености „информативни циљ“ да се у првом разреду двогодишње стручне школе (стр. 21) нађе нешто као „наставна јединица“ под насловом *Више имена једној језика*. Таква се „наука“ не може наћи ни у једној школи нигдје у свијету сем, ето, у онима које су се нашле у надлежности Бацковићевог министарства за дукљанску памет и његових лингвистичких злотуца. Уз све то, незамисливо је да нормалан наставник у једном разреду годину дана својим ученицима говори о српском језику и српској књижевности, а онда се на крају покаже да је, рецимо, за 19 ученика то био српски, за 5 – бошњачки, за 3 – хрватски, а за 4 – црногорски. Таквом терору може изложити и наставнике и ученике, и школу у цјелини, само сужена и незнавена политичка свијест којој је много више стало до шиканирања својих грађана и њиховога ниподаштавања него до нормалне комуникације са њима и њиховим представницима.)

Покушаћу даље да процијеним и неке конкретније елементе изложене у „каталогу знања“ за **стручно образовање** (они остали „каталози“ до мене још нијесу допрли испод дукљанског министарског чекића). И опет ћу у томе разматрању поћи од општијих појединости, и то од оних најмаркантнијих.

Дукљанско „стручно образовање“ може бити двогодишње (са 3+2 часа – укупно 5), трогодишње (са 3+2+2 – укупно 7) и четворогодишње (са 3+3+3+3 – укупно 12; или: 4+2+2+2 – укупно 10; или: 4+3+3+3 – укупно 13), али је занимљиво да је „оквирни списак литературе“ за све те образовне степене идентичан (дакле и за онај двогодишњи са 5 часова и онај четворогодишњи са 13; уп. стр. 27-29, 55-57, 83-85, 111- 113, 138-140) и треба претпоставити да онај који је такав списак правио никад није ништа из њега прочитао. (Да јесте, вјероватно би се запитао како ће ученик који „матерњи језик“ слуша двије године разумјети, рецимо, књиге Виктора Шкловског *Енерџија заблуде* или Нортропа Фраја *Анаџомија кришике?* Биће, уосталом, највјероватније да је тај списак преписан из програма четврте године студија српскога језика или опште књижевности будући да у њему, поред 58 таквих и сличних књига, нема ниједнога *средњошколској* уџбеника.)

Да идентичност литературе коју помињемо није случајна, показује и чињеница да су идентични и наставни садржаји у првим разредима на свим нивоима образовања о којима говоримо и они обухватају: *Увод у књижевност: дјело и књижевност-теоријски појмови – књижевност, белетристика, лијература, поезија; деноцијално и коноцијално значење; Андрић: Аска и Вук (на неким нивоима и Моси на Жети); слојевитост књижевност дјела: слој значења, слој звучача, слој приказаних предметности, слој идеја*. Занимљиво је, уз све то, да су идентични и „информативни циљеви“, и „формативни циљеви“, и „социјализацијски циљеви“, и „специфични облици извођења“; у њима се инсистира на „језичкој толеранцији“, „космополитском духу“, „равноправности полова“, „критичности према стереотипима“ итд. Ваља, дакле, очекивати да ће у Црној Гори ускоро и педери почети да „равноправно“ рађају дјецу, али се они елементи који су некад указивали на националне вредности и обиљежја националне традиције сада тамо темељито забашурују (уп. о томе стр. 10-12, 41-43, 69-71, 97-99, 125-127). Та уједначеност показује да су „каталог“ припремали људи који никад нијесу имали никаквих сусрета ни са науком о српском језику ни са литературом на томе језику, нити са дидактичко-методичким принципима по којима се та струка (и/ли наука) на коректан начин може предавати мање или више (не)заинтересованим ученицима. (За такве специјалисте обично се каже да су у школу ишли до првих киша, а несрећа је друштва у томе што је њима припао задатак да према мјери сопствене памети уређују и памет неколико националних заједница. Иако им макар за хрватску и бошњачку нико неће признати „надлежност“, а за насиље над Србима они су се одавно специјализовали.) Ваљало би у вези са тим очекивати да ће се грађа за двогодишњи ниво школовања знатно редуцирати у односу на онај четворогодишњи или да ће у овоме другом бити битније проширена (ако не и удвостручена), али се то овде не догађа, па се стилске фигуре и карактеристике версификације, рецимо, на исти начин „изучавају“ и у трогодишњој школи као и у свим типовима четворогодишњих (стр. 43-44, 71, 99-100, 127). Колико су то бесмислени захтјеви, показује и чињеница да се проблемима версификације међу Србима бави тек покоји специјалиста (у Црној Гори таквих нема ни за заклетву), а да ће ученици неке средње школе ишта од тога разумјети – могу очекивати само они мајстори који никад нијесу чули ни за просодију ни за версификацију,

али су чули да тога негдје има и да су то „стари дукљани“ некад морали знати па зашто то не би њихови потомци (нарочито тесари и аутомеханичари), после хиљаду година, поново научили?!

Књижевно-теоријски појмови у овим „каталозима“ сведени су на *књижевности, белејри-стику, лијераитуру, ѿезију*, па се не може рећи јесу ли то најважнији такви појмови и који су односи међу њима, јесу ли то све синоними, има ли тамо мјеста за *ѿрозу* и јесу ли за све то што помињемо заиста најбољи представници црногорске књижевности Авдо Међедовић, Хусеин Башић, Есад Мекули, Исмаил Кадаре и њихови ученици Бранко Бањевић, Јеврем Брковић и Сретен Перовић? (Да су ови „каталози“ припремани *нојама* – а не *лавама* – показује и таква појединост да се за одређивање „значаја цјелокупног рада“ Вука Караџића у двогодишњој школи предвиђају „текстови из свих области његовог рада“, а заборавља се чињеница да се у таквом опсегу Вуково дјело најчешће не изучава ни на факултетским студијама језика.)

Приређивачи „каталога знања“ о језику показали су да о томе програмском сегменту знају мање него о књижевности. Полазећи од *ојшћих ѿјмова о језику*, рецимо, они најприје укључују појам *мејажезика* (стр. 19 и 134) не схватајући да је то уско специјализовани „термин у смислу језика вишег степена који служи за описивање предмета изучавања“, па нека „каталог-мајстор“ објасни шта је тиме хтио да каже, а његови ученици признају да су све то што им се прича разумјели – као да су га сами писали.

Наставни блок *сћандардизација и норма*, према мјери дукљанске памети, обухвата *истѿријски развој језика; књижевне језике на срѿскохрвајском језичком ѿдгручју до 19. вијека; сћарословенски, срѿкословенски, славеносрѿски, рускословенски сѿоменици* (уп. стр. 20 и 135), при чему се не зна да ли је ту ријеч о језицима или о споменицима, као што је вјероватно само дукљанској памети јасно како се „историјски развој језика“ може довести у везу са „стандардизацијом и нормом“.

Ништа јаснији нијесу „захтјеви“ ни у блоку означеном као *нарјечја, дијалекѿи*, који обухватају *сћандардне и несћандардне изразе: жарѿон, арѿо, сленѿ*, али и *језичко раслојавање: индивидуално, ѿериѿоријално, социјално, функционално и ѿермине идиолекѿи, социоекѿи, дијалекѿи* (стр. 20 и 135). У неколико назнака сложено је овдје мноштво неспојивих појединости: не зна се ни шта су „нарјечја“ ни шта су „дијалекѿи“ (некад је *нарјечје* означавало *ѿрују дијалекаѿа*) ни како они могу послужити као основа „стандардним“ а како „нестандардним“ изразима; не зна се чиме се међусобно разликују *жарѿон, арѿо* и *сленѿ* (некад су то били синоними, али изгледа да је по дукљанској памети и ту нешто различито); хијерархија у језичком раслојавању некад је била друкчија и кретала је од територијалне и завршавала се са индивидуалном, али код „дукљана“ и ту важе правила „мимо свијета“.

У тако постављеним „теоријским оквирима“ представљен је и „језички систем и науке које се њиме баве“, а међу њима нашле су се на почетку „фонетика и фонологија“ (са гласовним системом), „акценатски систем“ и „морфологија“ (стр. 21) док ће се касније уз „фонетику и фонологију“ наћи „творба ријечи“, „синтакса“ и „лексикологија“ (стр. 51, 80, 109, 136), па остаје нејасно зашто се, и по којим критеријима, из тих прегледа касније редовно искључује „морфологија“. Такав „каталог знања“ може се објаснити једино „дукљанском памећу“ по којој истом рангу припадају и „акценатски систем“ и „морфологија“ мада у свакој нормалној лингвистичкој науци *акценатски сисѿем* представља један домен *гласовној сисѿема* (њиме се, дакле, употпуњује супрасегментални репертоар *гласовних јединица* свакога језика), а *морфологија* – један ниво *језичкој сисѿема* (тј. *сисѿем облика*). Неједнак регистар „наука које се баве језиком“ повлачи за собом и њихову неједнаку хијерархију (*Фонетика и фонологија – Творба ријечи – Синтакса – Лексикологија*), па није јасно гдје се у томе регистру налази *Морфологија*. Занимљиво је да се, даље, у склопу *Фонетике* (не: и *Фонологије!*) планирају *Гласовни сисѿем, Фонолошки сисѿем, Морфофонологија* и (опет!) *Акценатски сисѿем*, при чему се може само нагађати који је однос између *гласовноја* и *фонолошкоја* система и која је у свему томе позиција *морфофонологије*. Нигдје се, наиме, у „каталозима знања“ не помињу ни вокалски ни консонантски системи па није јасно када се они посматрају као фонетске чињенице а када као елементи фонолошких система. У кругу назначене проблематике, међутим, о позицији морфофонологије нема чак ни најповршнијих назнака (ако се у томе као „формативни циљ“ не прихвати „учавање дистинкције, [!] глас-фонема, ријеч-морфема, познаје и препознаје гласовне промјене и правил-

но их употребљава у говору и писању“ [!]). Ако се, наиме, помињу дистинкције *лас* – *фонема* и *ријеч* – *морфема*, може се поставити питање зашто је испуштена и могућност разликовања *фонеме* и *ријечи*. Када је, с друге стране, ријеч о „познавању и препознавању“ гласовних промјена и њиховој правилној употреби „у говору и писању“, може се поставити и питање неопходности таквога њиховог разликовања будући да за те двије реалности почесто важе различити критерији (тако ће, рецимо, у говору редовно бити *и чим*, *иш чаше*, али ће у писању бити обавезно *с чим*, *из чаше*).

И тако даље – до апсурда.

Министарство просвјете и науке Црне Горе улетјело је у реформу школства по обрасцу који му је понудио *Црногорски књижевни лист* не схватајући да између „високога државног разлога“ за реформу школскога система и једнога приватног новинског гласила може постојати непремостива разлика: власник и главни уредник некога часописа, наиме, има право на то да своје новине претвори у канту за ђубре, али ниједном министру, па ни оном за дукљанску памет, то не би смио бити узор да од школскога система направи морално и интелектуално ђубриште;

А Слободану Бацковићу једино је то успјело без остатка. И да тако осрамоти и црногорско школство и Црну Гору.

Нови Сад, 3. јануар 2005. године

Проф. др БРАНИСЛАВ БРБОРИЋ, Београд

ТИТОИЗАМ И ЈЕЗИКОСЛОВНА ДУКЉАНИСТИКА

Не знам да ли сам у својим, сада већ бројним текстовима о црногорским темама, објављеним у двјема књигама са заједничким поднасловом *Социолингвистички олеги* I–II, нарочито у другој (Брборић 2000 и Брборић 2001), употребио ријеч *титоизам*. Многозначности тог - *изма*, као и његовог утицаја на *етнографију* и *лингвистику* бивше СФРЈ, одавно сам свјестан. Па ипак, црногорска неотитоистичка и најновија (социо)лингвистичка гигања – пријетеће усмјерена на довршетак посљедње фазе растакања бивше ФНРЈ/СФРЈ – бацају још јаркију свјетлост на дуго дјеловање титоизма. То дјеловање старије је 16 година од Титовог доласка у Бели двор (конгрес КПЈ, Дрезден 1928; улазак у Бели двор, јесен 1944), а његова идеологија, будући у знаку сукобљавања људи и народа, призивала је непрекидни грађански рат.

Када сам својевремено учествовао на социолингвистичком скупу *Језик и национални односи*, у Сарајеву (26–27. април 1984), запамћеном у двама зборницима (Свеске 5–6/1984 и Свеске 9/1985), био сам на вечери коју је за „пробраније“ учеснике тог скупа приредио Хрвоје Иштук, један од утицајнијих чланова Председништва ЦК СКБиХ у то вријеме. Иштук је био посредни приређивач скупа, чији је номинални организатор био Институт за проучавање националних односа Марксистичког студијског центра ЦК СКБиХ „Вељко Влаховић“. У то вријеме једино је Сарајево имало новца и могућности да одржава такве скупове. Савез комуниста БиХ суверено је и чврсто држао дизгине власти у СРБиХ, „Самосталној Радњи Бранка и Хамдије“, како су тој републици тепали њени „љубитељи“. Бранко Микулић и Хамдија Поздерац, двојица челника и у партији и у држави, држали су контролу и над језичком политиком, мада је Поздерац, незванично, гурао ствар к босанским социо-лингвистичким и језиконазивним хоризонтима за сва три народа – и у погледу назива језика и у погледу његове норме. То Микулићу, као Хрвату, није могло бити мило или се он није уклапао у Бакарићеву језичку идеологију, којој је све било потаман ако оштећује српске интересе и српску цјеловитост.

Владимир Бакарић, коју годину прије овог скупа, активирао је своје (антисрпске) социолингвистичке потенцијале, заложивши се (1977) за „босански“ и за „црногорски“ језик као „достигнућа“ на магистралној траси изградње *брајстива* и *јединстива* и *самоуправне социјалистичке демократије*, означаване специфичним обликом *диктиатуре пролетеријата* (Бакарић

1978 [1977]: 337–338). На Бакарићева социолингвистичка залагања није било, не барем јавних, реаговања – ни у Србији, ни у Хрватској, ни у БиХ, ни у Црној Гори – осим што је у потоњој Војислав Никчевић, загребачки студент и докторант, односно доктор филологије, разигравао голем „опус“ посвећен утемељењу *језикословне дукљанистике*. Никчевића није било на скупу у Сарајеву, али сам га ја споменуо у свом реферату, ставивши га у контекст „надрилингвистике“, којем припадају присталице теорије „крви и тла“ и њој примјерене „етногенезе“, на коју је тада налегао, с много мање језикословних амбиција, београдски књижевни критичар Драгољуб Стојадиновић (исп. Свеске 5–6/1984: 258, 282–285; Брборић 2000: 244, 269–272).

Тада нисам ни сањао да ћу се 20 година касније појавити на *Међународном научном скупу* „Норма и кодификација црногорског језика“, који је у Подгорици (28–29. 10. 2004) сазвао управо Војислав Никчевић у својству директора (цетињског) Института за црногорски језик и редовног члана Дукљанске академије наука и умјетности (ДАНУ), намјеран да своме опусу „прибави“ међународну научну провјеру, тј. поткрепу. Никчевић је на споменутом скупу слављен као „научник свјетског гласа“ (новооткривени, први послје онога, Боже ме опрости, у женском облику, који је у Букурешту у децембру 1989. окончао и „научну“ и животну каријеру). На овоме скупу поднио сам опсежан реферат под насловом *Поријекло, домџи и одмеџи лингвистичке монџенејрисџике* као један од двојице лингвиста из Београда, осјећајући се помало мучно због свега што сам видио и чуо на томе скупу. (На скуп је наводно позвано и десетак других лингвиста из Србије, али није дошао нико осим мене и Радмила Маројевића, професора Филолошког факултета у Београду, који је, по моме мишљењу, заступао неодрживу идеју о актуелности тродржавног српског књижевног језика са три конфесионалне варијанте, београдском, загребачком и сарајевском.)

Када су се петнаестак мјесеци након закључивања Дејтонско-париског споразума, у прољеће 1997. године, сукобиле двије струје црногорске компартије (назване послје првих плуралистичких избора у Црној Гори, 1991, Демократском партијом социјалиста, ДПС), јача струја (коју је предводио Мило Ђукановић) привидно је одабрала плурализам и демократију, а то значи некомунистички и антитоистички курс. Слабија струја – на чијем се челу испрва нашао Момир Булатовић – била је у нераскидивом савезу са србијанским вођством, па је одмах, без обзира на Булатовићеву углађеност и мекоћу – толико различиту од Ђукановићевог и Милошевићевог осорног „чврсторукаштва“ – доживљена као поуздан ослонац конзервативно-бољшевичке традиције „ових простора“.

Нико тада, 1997, још није ни сањао двије академије наука и умјетности, озваничење и друге православне цркве, а понајмање два српска језика у Црној Гори. Па ипак, Ђукановић их није само допустио и подстакао него је убрзо постао челник сецесионизма и бајате бољшевичко-аустро-марксистичке граје о великосрпском национализму Београда – у свему, па, разумије се, и у језику. Изишавши из Трећег балканског рата заједно с Београдом – без чије косовско(ометохијско)е мотивације не би с власти биле макнуте окоштале титоистичке структуре у Црној Гори (1987–1988) нити би оне биле замијењене „младошћу, мудрошћу и љепотом“ – Ђукановићева Подгорица, са својом суженом ДПС, долази, већ 1997, у жесток сукоб са Слободаном Милошевићем и његовом Социјалистичком партијом Србије, СПС, постајући миљеник не само знатног дијела србијанске опозиције него и оних сила које оличавају међународну заједницу. Колико год био сличан београдском „тигру“ (што би рекао Александар Тијанић), нови подгорички „рис“ нашао се у оној врсти туче с „тигром“ у којој се не бира батина ни с једне ни с друге стране, премда је београдску страну у тучи оваплоћавала „тигрица“, са својим ЈУЛ-ом.

С обзиром на то како су се ствари даље развијале – до промјене режима у Београду (октобар 2000) и послје тога, с Ђукановићевим напредовањем у разноликој дружби и служби, домаћој и међународној, све до скидања „имунитета“ због сумње у вишегодишњу сарадњу с италијанском мафијом, којим га је почастии италијански Касациони суд уочи православног Божића 2005. године – Црна Гора се нашла у врло тешкој ситуацији. Пошто оздрављење привреде није на видiku, нити га је било протеклих година ХХI стољећа, Ђукановићева неотитоистичка власт сјетила се свега онога што је велики вођа ФНРЈ/СФРЈ примјењивао од 1945. до 1980. године. Подијелила је и посвађала дијелове свог народа у свему, па чак и у језику и око

њега, све у складу с титовско-бакарићевским тоталитаристичким погледом на развој „ових простора“, укључујући и језичку политику на њима.

Када би се којим чудом Бакарић поново нашао међу Србима, вјероватно би и сам био изненађен „прогресом“ оне језичке политике у Црној Гори коју је он препоручио 1977. године (Бакарић 1978 [1977]: 337–338), не наишавши тада на одзив међу окоштаним титоистима у Црној Гори, какви су били Видоје Жарковић, Веселин Ђурановић и Вељко Милатовић. Аутентични титоизам и бакарићевштина у језичкој политици практикују у посљедње двије године Мило Ђукановић и његова – смијем ли рећи – дворска камарила. Ту камарилу предводе Миодраг Вуковић у „чистој“ политици, Мираш Дедејић у „богоштовљу“ и Јеврем Брковић, „стожер црногорске књижевности“ (како сам себи тепа) – у култури, да вјеру и науку занемаримо, јер их нема ни код Вуковића ни код Брковића, а још мање код Дедејића и Ђукановића.

Само се та камарила могла сјетити врхунских „достигнућа“ титоистичко-дукљанистичке „лингвистике“, оличених у *мајерњем језику (српском, црнојорском, бошњачком и хрвајском)*, новом предмету у црногорским школама. Да је тај нови предмет противустанан, то знају и „вељи политичар“ Миодраг Вуковић и „научник свјетског гласа“ Војислав Никчевић. Потоњем је дукљанистичколингвистички опус импозантан, а савез с бакарићевском кроатистиком импресиван. Додуше, кроатистика, дајући му повољну рецензију, не иде толико далеко да би оне три Никчевићеве фонеме (с латиничким ознакама: *ś, ź* и *ž*) приписавала само „црногорском језику“. Тај би језик, ако се озваничи, по правди Бога требало назвати *дукљанским*, јер с њиме честити Црногорци немају никакве везе. Никчевића није брига што су те три фонеме „присутне“ и у „херцеговачком“, „босанском“, „крајишком“, „личком“, „кордунском“, „банијском“, „далматинском“, „старорашком“, „златиборском“, „семберијском“ и другим сличним „језицима“, ијекавским, српским.

Истини за вољу, Никчевић те „језике“ не види нити види Србе ијекавце, јер не скрива своју истовремено „малоцрногорску“ (хоће да буде нови Вук Караџић, али привлачан може бити само мањем дијелу Црногораца, и то само у РЦГ) и „вељецрногорску“ идеју (хоће да шири Црногорство гдје га никад није било). За њега прекодрински Срби заправо и не постоје. Они су, по његовом „научном“ налазу, „разбалтчени“ Црногорци, са slabим дукљанским памћењем, које иначе сеже од Дукље до Балтика и натраг. Вук Караџић је, тврде дукљанисти, „покрао“ све те „црногорске језике“, а поодавно и неки међу најекстремнијим Хрватима сјетили су се да их је српски језички реформатор „оробио“ још 1818. године. То је учинио у *Српском рјечнику*, изишлом тада први пут, и, нарочито 1852. године, у *Српском рјечнику*, кад се тај рјечник појавио други пут, преузевши наводно хрватске ријечи из рјечника објављених у хрватској Троједници и прије ње, у чему му је помоћ пружао нико други до Словенац Јернеј Копитар.

Занимљива је тренутна „тројезичност“ трију црногорских политичких челника: Светозар Маровић говори *српски*, Мило Ђукановић *црнојорски*, док је Филип Вујановић помирљив па предлаже *црнојорско-српски*, без обзира на лингвистичке резултате пописа становништва 2003. године. Премда га тај попис ни на шта не упућује, а понајмање на потезање сложеног назива језика, двојног или тројног, Вујановић намјерава за нови устав Црне Горе да предложи управо тај „црногорско-српски“, с тим што се још не зна да ли ће цртица у томе називу изостати. Ђукановић у посљедње вријеме ревно даје (социо)лингвистичке изјаве. Недавно је (у емисије *Суочавање* на ТВ БК, 24. 12. 2004), сучељен с Бојаном Лекић, дјеловао сигурно, рјечито и спокојно, али и необавијештено. Да је обавијештен, не би понављао изјаву, већ раније дату, како је још у Новом Саду (1954), било ријечи и о „црногорском језику“, али се одустало од тројне сложенице, с цртицама или без њих, *српско-хрвајско-црнојорске*, која би била предугачка и за Ђукановића, а камоли, прије пола вијека, за тада актуелног челника Блажа Јовановића. Ђукановићу је природно што је, послуже номиналног распада српскохрватског језика, Србија пригрлила *српски*, Хрватска *хрвајски*, а Босна и Херцеговина *бошњачки* (БиХ је, по Дејтону, унија конфедералног типа, са два ентитета и три језика, од којих се трећи, намијењен Муслиманима/Бошњацима, самоназвао „босанским језиком“, а не *бошњачким*, како каже Ђукановић, мада нпр. у енглеској верзији Устава Федерације БиХ из 1998, члан 6, стоји *Bosniac language* [Шипка 2001: 268]).

Садашњем Ђукановићу природно је да се и Црна Гора – без обзира на то што се 1992. године изјаснила за српски (*српски језик ијекавској изјави*), и то на референдуму – засебно

ојезичи, као и друге републике бивше СФРЈ. Пошто се Црна Гора сада, нарочито преко имена и дјела Миодрага Вуковића, интензивно ослобађа од „великосрпске хегемоније“, природно је да се то ослобађање протегне и на језик. То јест, и Ђукановићу и Вуковићу природно је да пређу на „црногорски језик“, осим ако не преовлада Вујановићева помирљивост у облику (полу)сложенице „црногорско-српски“. Када је Ђукановића Бојана Лекић подсетила на Америку и њену незаинтересованост за „амерички језик“ – а могла га је подсетити и на двадесетак држава Средње и Јужне Америке, на Швајцарску, Аустрију, Белгију, Шпанију и Кипар (који је структурално сличан Црној Гори, јер има двије вјере, хришћанство и ислам), без засебних језичко-називних претензија – Ђукановић је славодобитно и „државотворно“ одмахнуо својом дукљанистичко-титоистичком руком, додајући да ће у устав ући оно за шта буде већина. Кад би се то поштовало, поново би ушао *српски*, јер се 60% становника Црне Горе на попису 2003. године већ изјаснило за тај језик, тј. за тај назив језика.

Мада се предсједник Сената ДАНУ (Килибарда 2005: 6) определијелио против Његоша („Његошево дјело је геноцидно“, каже он недавно), није јасно за шта ће се на крају определијелити дукљански академијски врховник Јеврем Брковић, који се више пута окомио на познатог „крадљивца“ Вука Караџића. Нека ми се допусти да цитирам: „Јеврем Брковић (в)ерује да би Србија била другачија да се опред(и)јелила за Доситеја Обрадовића [ум(ј)есто за] самоуког Вука Караџића са дрвеном штулом и турским фесом. – Не би је сматрали земљом ратова, етничког чишћења, шовинизма, земљом идеологије каме и заставе с мртвачком главом, земљом четништва и великосрпства као константом националног програма од Гарашанина до Коштунице, мада су обојица сумњивог пор(и)јекла“ (Брковић 2004: 4). Тако је говорио „велеучени“ Брковић, који не зна да је фес био знамење позне фазе отоманског „грађанског друштва“, а не најистакнутији симбол мрске му турске народне ношње. Брковић не зна ни то ко је кога у Србији почистио, Срби Арбанасе или Арбанаси Србе. Он је, очигледно, трибалиста с расистичким примјесима, мрзитељ народа којем су припадали његови преци, што их је он, као Туђманов узглавник, тражио по Загребу у вријеме Трећег балканског рата (1991–1995).

Чује се да Брковић призива на телевизијски двобој Матију Бећковића, који је 1990. године пјевао – *Српски језик се оштреса од срама, враћа се кући из дугог изнансиња, сити довијања, љмизања, љодансиња, ледену љрбу са себе одлама* ... (Бећковић 1999 [1990]: 77) не слутећи докле ће у своје гмизању стићи Јеврем Брковић. Бећковић не би био Бећковић када не би, одговарајући, међу другима, на Ниново питање „Шта Вас је насмејало 2004. године?“ овако одгонетнуо „тајну“ своје насмијаности због дукљанског „новојезика“: „*Црногорски језик. Језик је љајна. И ни за један језик се никада не зна ни кад је настјао ни зашљо је настјао, али црногорски је у љом љољегу изузетљак. Зна се да је настјао ове љодине и ко и зашљо ља је основао*“ (Бећковић 2004: 19).

Ипак, у дукљанистику и титоизам, на дипломатски начин, најбоље се разумије актуелни црногорски министар спољни, који је 11. 11. 2004. године изјавио, а „Нин“ мјесец и по дана касније пренио: „Чак и када би Србијом владао Махатма Ганди, ми бисмо хт(ј)ели независност“ (Влаховић 2004: 11). Типичан је тај начин мишљења и говорења, канонизован у симбиози титоистичко-дукљанистичке идеологије. Миодраг Влаховић пропустио је да каже ко спада у то „ми“, једна скупина властодржаца или њој лојална народна већина. Исто то „ми“ употребљавао је и Владимир Бакарић: „Сви ми смо знали – подвукао Б. Б. – „да Црногорци говоре српски, међутим, **показује се** да говоре црногорски“ (Бакарић 1978 [1977]: 337–338).

Питам се само ко ће надокнадити душевни бол и друге недаће неколико десетина професора у Црној Гори који су избачени с посла у јесен 2004. године зато што су одбили да предају „матерњи језик“ са четири назива у загради. Одбили су да изврше наредбу министра просвјете Слободана Бацковића, јер је она противуставна, а нису ни учили у школи ту врсту „четворојезичности“, нити имају свједочанстава или диплома који би овјерили тај „полиглотлук“.

Кад све ово скупа не би било трагикомично и по народ Црне Горе погибелно, било би само смијешно. Трагично је и комично очекивати од ученика и/или њихових родитеља да сами бирају који ће назив језика ући у ђачку књижицу. Осим тога, није ријешено ни питање да ли ђаци и родитељи имају право да се предомисле у наредном разреду, тј. да једном упишу *српски*

а други пут *црнојорски* или обратно. То би, иначе, било креативно и стимулативно за „учвршћивање“ њиховог карактера и „усавршавања“ здравог разума у атмосфери свеопштег бољитка и напретка.

У Београду, 10. јануар 2005. године

П.С. Проф. др Бранислав Брборић и проф. др Предраг Пићер су одржали трибине у Никшићу и Пљевљима, 18. октобра 2004. године поводом преименовања наставној предмета српски језик и књижевности у мајерњи језик и књижевности.

МИОДРАГ ШУЈО ТОДОРОВИЋ – професор, Никшић

ЖИВ ЈЕ НАРОД ПЕЈА СТАНОЈЕВА И МАРКА МИЉАНОВА

Манастир Успење Пресвете Богородице, чије је оснивање везано за Вукана Немањића, био је саграђен на Госпојинпољу, на ушћу Мале ријеке у Морачу. Ту су га често нападали и палили Турци, па су се племена: Кучи, Братоножићи, Васојевићи и Пипери договорили да га пренесу на скровито мјесто – Дуга, да би га спасили од уништења. Поставише ред људи, у дужини од шест километара, и с руке на руку пренијеше га за једну ноћ. Историја каже да је то било 1752. године.

Потомци тих племена, која су чувала своје духовно благо и очински бринула о манастиру, су се сабрали и ове године у суботу 26. новембра, на дан Св. Спиридона, да послуже Службе Божије још једном, по ко зна који пут у даљој и ближој историји, потврде своју припадност српском роду, цркви и језику. Између осталих, њихови гости на овом скупу били смо и ми, отпуштени професори из Никшића.

Послије завршетка Литургије, мјесни парох је благословио ово сабрање, а господин Момчило Вуксановић је рекао да смо се сабрали да потврдимо да смо оно што су били наши преци, те да смо достојни потомци Пеја Станојева и Марка Миљанова. То потврдише и др проф. Јован Чађеновић који се Сабору обрати у име Братоножића, као и др проф. Драгољуб Петровић у име Куча.

Декларација о одбрани идентитета усвојена је акламацијом и уз громогласно одобравање. У њој су, наши домаћини, истакли да као што су се њихови преци борили и животе приносили за крст часни и слободу златну, тако ће и они, њихови потомци, наставити трајање у духу својих предака. У Декларацији се подвлачи да су удар на српски језик, Митрополију Црногорско-приморску и на заједничку државу са Србијом, удари на наше темељне вриједности, на наш идентитет, те да ће их Кучи и Братоножићи бранити, с Божјом помоћи, свим демократским средствима.

Након овог братског сабрања упутили смо се према Медуну гдје су нас у госте позвали господа Брано и Драган Лаковић. Посјетили смо родну кућу – музеј Марка Миљанова. Опомињуће на нас дјелују ријечи на улазним вратима: „Ко чини мало добро, он ће и веће кад узмогне!“ Љубазан и надахнут кустос, братски и домаћински, нас проведе кроз музеј, који нас обгрли топлином и духом Онога чије име носи.

Испред цркве гроб војводе Марка, одакле се види обесвећени Ловћен. Одмах нам би јасно да је тај Видик наш најјаснији Пут и најтврђа Стаза. Који то народ још има Војводу који своје непријатеље снадбијева храном и џебаном и Владара који хоћаше „поживјети још двије године“ да би Земљу и Народ узвисио.

Кренусмо дому Лаковића. Стара мајка Олга (тога дана је напунила 82. године), подари нам истински благослов зарађен честитим животом. „Нијесу куће зидови, куће су људи“, рекла је. Опустили смо се и раскомили као код својих најрођенијих. Браћа Кучи: Милисав и Славко Поповић, Рајко, Бранко и Драган Лаковић, Рајкова супруга Наташа и мајка Олга, уз трпезу

љубави, частише нас јаким и топлим ријечи која загрија наше душе. Ево неких мрвица са те богате Гозбе:

На педесетогодишњицу упокојења војводе Марка (1951), дођоше на Медун новинари и свратише у кућу старе Јане Поповић (родом од Божовића из Пипера). Упиташе је: „Стрина, ко је овдје најближа својта Марка Миљанова?“ Она одговори: „Он ође својте нема.“ „А, гдје су? У Титограду?“ „Нијесу, не. Но има једно брдо те се зове Ловћен. Е, на врх тога брда је његова најближа својта.“

Много боље је баба Јана од многих разумјела шта је род и шта је својта.

Подсјетише нас и на запис војводе Марка о војводи Пеју Станојеву. Улазећи на коњу у Стамбол, војвода Пејо се опро у бакрачлије и ударио руком више врата од Стамбола-града. „Цар је наредио те се у ками више врата изрезала рука Пеја Станојева, онамо ће је руком с коња дофатио, ће се и сад тај потпис руке Пејове находи.“ Кад су цару казали да је Пејо дохватио руком више врата, он је устао да га види. Није устао да би показао своје царско достојанство, већ да би видио и уважио достојанство другога.

Као што се гледају Његош и војвода Марко, као што је турски цар устао да види војводу Пеја, устанимо и ми из блата пролазности из скоројевићке саможивости, из духовне учмалости, па ћемо се срести и са владиком Радом и са војводама Марком и Пејом, и са свим нашим часним прецима. Ако склањамо поглед од њих ко смо онда ми?

Сабор у манастиру Дуга и боравак на Медуну су нас опоменули наших часних и великих предака, са којима, да бисмо били жив и зрео народ, никада не смијемо прекинути везу.

Медун, 26. новембар 2004. године

ЈОВОВИЋ ЉУБИЦА – дипл. економиста, Економско-угоститељска школа, Никшић

УПРКОС СВЕМУ, СА ВАМА

ЧАСНИ НИКШИЋАНИ

Моја колегиница рече да сам отпуштени професор, а нама је најмудрији Србин из Црне Горе рекао „Отпуштени од Бацковића, а запослени код српског језика“.

Тек смо почели, биће за нас посла много више него у учионици. Све више је учионица и слушаоница српског језика у Србији и Црној Гори.

Јавила сам се да пред овим здањем, последњег из династије Петровића, кажем онима горе што мисле да све знају, да су за вријеме његове владавине сви становници Црне Горе били Срби и да су сви говорили српским језиком. Једино су се дијелили на: Србе – римокатоличке вјероисповијести, Србе – мухамеданске вјероисповијести и Србе – православне вјероисповијести. Сада кажу да нијесу више Срби. То је њихова ствар. Мени лично смета што ми не дају да будем оно што јесам, што су били сви моји преци.

Они мисле, да су толико мудри и моћни, да могу да промијене наше претке, наше коријене и нашу историју. Усудили су се да нам скрнавe и преименују СРПСКИ ЈЕЗИК.

Њихов сан је стварање „новог Црногорца“: хибридног, клонираног, силиконске памети, климоглавца.

Ми смо њихова ноћна мора. Често ме неко од њихових истомишљљеника пита: Примате ли што? Примамо благослов од Нашег митрополита и Нашег владике. Примили смо благослов и од Његове светости патријарха Павла. А од кога они налоге примају?

Зашто Албанци свој језик не назваше матерњи и не стрпаше у „ограде“? Зато што Албанци, за разлику од наше власти, далеко виде, дубоко мисле и држе до својих коријена. Од њих стрепе и узмичу, њима се „клањају“, а нас прогањају. Чим Албанци „оком они скоком“. Сваки атрибут СРПСКИ код њих изазива параноју. Обољеше без невоље.

Распродаше све, па и оно што нико нормалан у свијету не продаје – природна богатства и природне ресурсе. На „распродаји“ је и српски језик – наше највеће духовно богатство.

Убјеђују нас да је повећан животни стандард, да је повећана производња. Само једно им морамо признати – да су повећали производњу језика за 400%. Зато предлажем да овај рекорд уђе у Гинисову књигу рекорда.

Кад нам онако перфидно и подмукло, подметнуше матерњи језик, сјетила сам се оне јеврејске изреке: „Ако ми неко сервира јаје за доручак не морам појести цијело да бих схватио да је мућак“. Ми смо први препознали и презрели „непријатан задах“ министарског матерњег мућка. Нијесу нам опростили. Бијесни до бола ускратише нам и ручак и вечеру.

А ми? Ми смо остали усправнији и духовно богатији. А како и не би, кад су на нашој страни стале најмудрије српске главе, сав српски народ из земље и дијаспоре и сви Црногорци који су одбили да пред њима пузе.

На нашој страни је Устав, наука, здрав разум и ви драги суграђани који се мјесецима уписујете у историју српског језика. Бранећи српски језик, ви браните своју највећу духовну светињу од устава ломаца и гробара српског језика. Овога пута ће бити отпуштени гробари српског језика, а српски језик ће остати да живи довијека.

Хвала Вам.

Никшић, 15. децембар 2004. године

ЛИДИЈА МИЈУШКОВИЋ – дипл. економиста, Економско-угоститељска школа, Никшић

НАШЕ НАЈВЕЋЕ БОГАТСТВО ЈЕ ПРОФЕСОРСКА ЧАСТ, ПРИНЦИПИ И НАРАВНО „ПЕТЉА“

Ја сам један од 27 отпуштених професора, који је свој посао обављао марљиво и савјесно и што је врло важно, који је свој посао волио.

Радила сам 29 година у учионици. Ђаци за мене кажу да сам строг професор, али не могу рећи да од мене нијесу могли да науче много, како из струке, тако и да се лијепо изражавају, правилно говоре, да увијек поштују старије и да једног дана када и они постану родитељи то пренесу на своју дјецу, при чему сам се увијек трудила да будем праведна према сваком ученику.

Мислим, да се помало разликујем од својих колега јер сам добила отказ, који је потписао мој некадашњи ђак, а по налогу министра који је био мој школски друг. Признаћете, тако нешто се често не дешава у животу.

Једини разлог због којег сам добила отказ је тај што нијесам хтјела да се одрекнем свог лијепог српског језика. Могу да им поручим са овога светог мјеста, а пред вама, који ми свакога дана дајете подршку, да се никада нећу вратити у школу у којој Дукљани коло воде.

Данас су тешка времена, свуда око нас су несоји, шпијуни, свашточине, незналице, лажни интелектуалци, лажни академици и њима слични. Они су све што је свето бацили под ноге, па за онога ко је поштен кажу да је луд, ко држи до реда и морала да је блесав, ко неће да узме оно што му не припада, да нешто са њим није у реду, ко цијени своју прошлост и неће да се одрекне од ње, да је назадан или како они то воле да кажу – ретроградан, и тако редом.

Никад мање него данас, породица, вјера у Бога, морал, љубав према људима није имала нижу цијену. Данас је у људима убијен тај „его“ који је и те како потребан човјеку, увијек, а нарочито у овим тешким и судбоносним временима. Није узалуд речено: „Мислим, дакле, постојим.“ Дакле, они хоће да постигну то да не употребљавамо мозак, него да мислимо само како они мисле. Ови моји осврти су ме подсјетили на ријечи познатог књижевника Душка Радовића, који је написао једну врсту пјесме у прози, поводом рушења Његошеве капеле на Ловћену, па ћу вам је прочитати:

ВЕЋИ ГРОБ ЗА НОВУ СМРТ

Његоша подмићују

нуде му нову смрт и већи гроб

маме га у своју раку, у казамат,

да га ставе под свој камен и своје страже

да једино они буду надлежни за његов случај

да нам једино они могу препричавати његове праве мисли

да није мислио оно што је мислио

и да није написао оно што је написао

и да је одувјек мислио оно што они мисле.

Драги грађани, ово је чика Душко, како смо га од милоште звали, написао прије тридесетак година. То и данас раде, нудећи народу разноврзне небулозе у корист свога дукљанства.

За нас отпуштене професоре, боље речено „јунаци нашег доба“, причају како смо оставили посао, јер смо богати, пуни пара и томе слично. Ти, за мене „**несрећници**“, не знају да је наше највеће богатство професорска част, принципи, и наравно „**петља**“ коју изгледа ми, овдје присутни, једино имамо данас у Црној Гори.

Нажалост, у оваквом поквареном и пропалом друштву, то нема никакву вриједност, јер част и власт никада нијесу могли заједно. Увијек је било од када постоји свијета и вијека да „пара врти ђе бургија неће“. Данас све почива на принципу – ако нијеси њихов, онда си против њих.

Ми који из ноћи у ноћ шетамо, главном улицом нашега града до овога светога здања, постали смо једна велика фамилија која се налази на светом задатку, па вас са овога мјеста молим Богом и светим Василијем Острошким, слава му и милост, да истрајемо све док не побиједимо, јер се ипак надам да ће се успавани грађани Никшића: професори, љекари, радници, службеници, омладина, пробудити и видјети који је прави пут. Зато се сви потрудимо да за ову свету ствар чинимо што најбоље можемо, јер ако урадимо мање него што можемо, нијесмо ништа урадили.

На крају, мислим, да је главни задатак историје, да се врлине не прећуте, а зле ријечи и зла дјела да стрепе од срамоте пред потомцима.

Никшић, 16. децембар 2004. године

РАДА РАДОВИЋ – професор руског језика и књижевности,
Економско-угоститељска школа, Никшић

МОЈИМ УЧЕНИЦИМА И СВОЈ ШКОЛСКОЈ ОМЛАДИНИ

Драги моји ученици, желим да вам кажем да сам отишла из ваших учионица, али нијесам отишла из ваших глава и ваших срца и не може ме нико отуда избрисати, чак ни ви, све и да хоћете. Ако тога нијесте сада свјесни, бићете. У времену које је пред вама, казаће вам се само.

Немојте се осјећати напуштеним и остављеним и замјерити ми због тога, јер ја чином одбијања да изводим наставу, због једне архаичне одлуке актуелне власти, показујем да сам уз вас и да бринем о вама. Отуда, кад ме сретнете на улици, слободно се зауставите, ако то желите, питајте ме нешто, чујте и другу страну. Не плашите се своје слободе. У име те слободе, ваше је право избора.

Ви врло добро знате да никада нијесам жељела да нарушим ваше право да формирате своју личност, па тако нијесам никад ни покушала да вам наметнем своје мишљење, већ да га са вама подијелим. Не желим то ни овим писмом, јер и даље цијеним вашу слободу. Има хиљаду и један начин да то постигнете. Потребно је, прије свега, да будете радознали, да изађете из своје љуштуре, да испливате из плутајуће, безличне масе, из свакодневице. Заинтересујте се шта се око вас дешава, не дозвољавајући да вам други препричавају, чујте својим ушима, видите својим очима, увјерите се, провјерите, процијените сами. Тако ћете бити најближи правди и најближи истини. Не будите они, који никад ништа не виде, и никад ништа не чују. Не слијежите раменима, не говорите да вам је свеједно, не затварајте очи пред стварношћу. Креирајте је сами на принципима демократске, цивилизоване свијести.

Ако су вам у школи или ван ње рекли да су ваши отпуштени професори политички инструисани људи и да их се клоните – преварили су вас. Ви добро знате да се ми на часовима никад нијесмо политиком бавили и да смо највише Ми поштовали правила свете институције школе, трудећи се да ничим не нарушимо своју професорску етику и ваше ученичко достојанство. Напротив, политика је ушла у школе са врха, од министарских ресора, ширећи се даље силазном путањом зна се преко, чијих и каквих кадрова.

Ако су вам рекли да су ваши отпуштени професори антиреформисти и назадни, декадетни људи – преварили су вас. Нијесмо ми никад били против неког позитивног и напредног искуства, које би и нама донијело добро. Али, шта, када је то плашт под којим се мучки спроводи политички програм владајућих структура? Зар се не може рећи да су они против реформе, јер су је отровали, јер су је политички обојили, јер су и оно што што је ваљало у њој потпуно обесмислили. Да је то тачно, увјерићете се кад се на крају године будите изјашњавали за који сте од четири матерња јези-

ка. Како се то може другачије назвати до манипулисањем младима, манипулисањем народа, а уз то и цијелом, интелектуалном јавношћу.

Да ли је вам је јасно, да ми, отпуштени професори, нијесмо пристали да од вас, својих ученика, правимо неке нове људе? Одбили смо да у томе учествујемо и због тога смо изгубили посао. Сматрали смо да није било поштено младог човјека претварати у глину, у немислеће, поданичко биће, које ће повлађивати свакој власти. Владин пројекат тренутно иде ка том циљу. Ми смо његове прве жртве, а ви сте следеће.

Драги ученици, актуелни режим у новореформисаној школи од вас прави своје будуће поданике. Високо и елитно образовање биће доступно само онима, који ће моћи да плате. Они ће вам бити будући државни владари, министри, шефови и директори.

Новореформска школа неће од вас тражити да много учите и строгих професора нећете имати. Учићете само онолико, колико буде требало за неку вашу уску специјалност, довољно да у животу видите два педља испред себе, ниште лијево и ништа десно. То је растерећивање програма, сужавања градива, прекрајања националне историје, фалсификовање и лажно тумачења историјских догађања, непризнавања величина из прошлости, да не би имали других идеала до њих самих, на челу са својим демонским вођом.

Они вам бришу памћење и сију србомржњу да би лакше дошли до свог приватног посједа.

Увели су у школе неке забавне пројекте да вас привукли и окупе око њих. То су врло добро организоване ДПС-журке, ђачки и студентски парламенти, дебатни клубови, школе демократије и разни видови ваннаставних активности. Журке укључују бесплатан превоз аутобусима до неког, њима знаног, локалитета.

Остале ваннаставне активности су у знаку врло лијепих прича о слободи мишљења, изражавању свога ЈА и своје личности, о демократији и толеранцији, баратању чињеницама, аргументима и контра-аргументима, логиком.

Не знам да ли увиђате да су то приче без последица, коју можете испричати и у пустој планини са истим ефектом. То је обично пражњење енергије, како се она не би негдје друго каналисала и измакла њиховој контроли. Они су контролори ваше свијести.

Ако не вјерујете, запитајте себе и друге има ли међу вама иједан критички ум који је остао слободан, независан и несврстан? Има ли међу вама непристрасних бораца за истину и критичара неправде.

Ако вас има, питам вас, гдје сте, што ћутите и шта чекате? Зар вас ваши добро пробрани школски инструктори нијесу научили да се у западним демократијама на самовљу властодржца реагује, да грађани без обзира на политичку припадност и старосно доба излазе на протесте и изражавају грађанску непослушност.

Драги наша омладино, јесу ли вас прогутали кафићи и барови, кладионице и дискотеке, аутомати и игрице, те вас нигдје нема, те вас ништа не интересује, те пуштате да живот пролази мимо вас, да неко други одлучује умјесто вас и профитира на ваш рачун.

Питам се, је ли наша омладина толико утучена и застрашена да се сакрила у мишје рупе из којих излази тек у поодмаклим ноћним сатима.

Ипак, полажем наде у наше младе будуће парламентарце и демократе и мислим да ће на челу са својим менторима показати на дјелу оно о чему су сво ово вријеме учили.

Драги ученици, дајте на знање господи из власти да сте свјесни да су прекршили УСТАВ. Тражите да повуку кобну ОДЛУКУ и да вам врате ПРОФЕСОРЕ, уколико сузе, које сте за њима пролили, нијесу биле лажне.

Ако вам кажу да желимо да вас злоупотријебимо за своје циљеве, варају вас. Ми вас не позивамо ни на бунт, ни на обуставу наставе, већ на легалне мирне протесте. Ми вас позивамо да нам се придружите, кад вам то ваше обавезе дозволе. Ми само желимо да уставни пуч и политичке манипулације једне власти не прођу некажњено.

Никад није касно да се ГЛАС чује, да кажете своју РИЈЕЧ, да напишете своје СЛОВО.

А свим ученицима и колегама, који нам говоре да нас жале, поручујемо, да ми жалимо њих што својом пасивношћу омогућују, да им наставничке зборнице, и школске учioniце убрзано тону у царство једноумља.

А вама ЦИЈЕЊЕНИ ГРАЂАНИ, хвала, што сте својом одлучношћу и свијешћу помогли да се Никшићу деси нешто најљепше у његовој историји.

Никшић, 17. децембар 2004.

МАРИЈА ЛАЛАТОВИЋ – професор физике, Гимназија „Стојан Церовић“, Никшић

ГЛАС ХРАБРИХ

Помаже Бог моји поносни Никшићани. Хвала што се нијесте уморили. Хвала што сте будни. Хвала што не дате своја срца Ђавољем окоту.

Част ми је да се борим заједно са Вама, да бранимо оно што се не напада нигдје у цивилизованом свијету, да не дамо, да нам чупају суштину, да исисавају из нас једном заувјек забиљежени генетски код.

Та борба, не би била тако мучна, не би била раздируће болна, да бранимо себе од зла туђега. Ми бранимо себе од браће, која нас не желе за браћу, која су се одметнула од свог рода, која су објавила рат Богу и свему Божијем, свему што се у Црној Гори баштини од искона.

Гдје то иду наша браћа, онијемјела без српског језика. Гдје то иду, кукале им мајке, које су им пјевале на српском језику'.

Гдје то иду, несретни им очеви, који су их у војнике слали и храбрили на српском језику.

Гдје ће стићи те хорде, обневидјеле од блештавила новца, оглувјеле од његовог звекета. Кажу, кренули у Европу, брже би стигли, веле да се нијесмо ми испријечили, ми традиционални непријатељи Европе. Не знају да је Евопа овдје, да смо ми у њој одавно велики и своји.

Обраћам Вам се не само као професор, већ као човјек који је одбио да учествује у демонском пројекту отимања дјецe од родитеља, у најпрљавијем послу, који је икад уговорила црногорска власт, с тенденцијом да што више људи окупи и ухлеби. Одбила сам да лажем своје Ђаке, отишла сам увјерена да им тако помажем.

Понекад се питам, јесу ли ме разумјели или ме је неко предухитрио, јесам ли дуго спавала, је ли неко до њихових срца стигао прије мене. Вјера да нијесам погријешила разгони сумње, осјећам да смо се препознали оног првог септембра, кад су дошли мали, смушени, радознали. Посматрала сам њихово одрастање, учествовала у њему, чувала њихове тајне, радовала се нашим заједначким успјесима.

Не знам, колико су физике научили од мене, ваљда онолико колико су хтјели. Учила сам их истини, учила сам их, да им је сваки честит човјек брат. Они су мене даривали много више, пожењех да им то кажем. Али гдје, на улици, а не у учионици у којој сам давала своју најздравију енергију.

Септембара 2004. године, отишли су на Матурску екскурзију без мене, доћи ће и Матурско вече, опет без мене. Уз моје шампионе физике и математике стајаће неко други.

Просвјетне власти су им казале, да их не волим, јер да је другачије, била бих с њима.

Они који не знају ништа о љубави, који не знају како се воли Бог, како се воли отаџбина, како се воли човјек, изопштили су мене, моје колеге и све слободоумне људе и намијенили прогон. Црногорска власт је кренула у обрачун са родним градом, без милости. Неки Никшићани су се усудили да мисле, неки Никшићани су одлучили да проговоре, одбијају да пузе пред пуним коритом.

Шта даље?

Ми овдје присутни смо спремни, ми нијесмо морали да бирамо, за нас је пут један, Божији. Колико нас је, можемо ли сами?

Чујеш ли Црна Горо?

Ово није глас очајних, ово је глас храбрих.

Никшић, децембар 2004. године

РАДМИЛА МИТРИЋ-МАТОВИЋ – дипл. инж. електротехнике

Електро-металуршка школа, Никшић

ПРОЋИ ЋЕ И ОВО

У вучјем времену, када човјек за човјека не мари, када нико нема потребе за искреним разговором, у ери компјутера и мобилних телефона, када више нико никоме не пише писма, ми, отпуштени професори ваше школе, ево, сјетисмо се својих бивших колега. А, кога бисмо се прије и радије сјетили, ако не оних са којима смо дијелили добро и зло, неки од нас пет, а неки чак двадест седам година?

Нажалост, скоро је два мјесеца, од када смо добили отказе, али за све то вријеме, нико од вас, почев од директора па надаље, нити нам се јави, нити сврати у наше домове. Ваљда је људски што смо то очекивали.

Прихватили сте наше отказе, без ријечи протеста, потврдили их и аминовали, и у реду, нећемо о томе – наш проблем, како неко између вас просуди (или пресуди), али зар се тиме све и заувјек међу нама завршава? Послије толико година рада и дружења – као да смо лопови, криминалци, губавци, па ни њих прави пријатељи напречац не остављају! Као да сте једва дочекали да одемо, нарочито колеге из актива електротехнике, који су солидарно издијелили наше часове, и то они са којима смо у њиховим и нашим домовима прославили сваки радостан догађај. Забога, ако смо скривили Министру просвјете и извршиоцима његове воље, шта смо скривили вама? Није ваљда да сте се сви, одједном, у толикој мјери идентификовали са претпостављенима да све оне који њима искажу непослушност (били у праву или не) доживљавате као личне непријатеље, макар се радило и о вашим дојучерашњим пријатељима? Не, ми нећемо у то да повјерујемо, јер не бисмо вам ни писали ово писмо.

Знате ли, драге колеге, зашто им је било потребно да нам се освете и да нас казне? Да би, кажњавајући нас, уплашили вас, што су и постигли, и сада ликују. Да ли сте размишљали о томе колико је прошлога септембра црногорска просвјета показала сву слабост и да сте и ви дио те просвјете? Пока зало се да црногорска просвјета нема ни кичме ни облика, да се савија и прије додира, да је као текући на која се прилагођава суду у који се сипа! Ми не желимо то да прихватимо, зато вам ово и пишемо, наравно, наивно, донкихотовски, али са вјером у човјека и у добро у њему.

Драге колеге, да ли сте свјесни своје одговорности пред садашњим и будућим генерацијама? Ниједно зло не може постати добро без обзира што га подржава већина, а онај ко изналази разлоге изван себе, да би се ослободио одговорности, подстиче на заједничку неодговорност. Посебно је лицемјерно одговорност, и за зло и за добро, пребацивати на Божију вољу, јер Бог нам увијек оставља могућност избора. Такође, не заборавите, власт увијек има своје извршиоце, вјерне слуге, без савјести, као што је и сама, и њена моћ није у њој самој, него у онима који је се плаше, па чак и када је презиру, како рече Меша Селимовић: „Власт подстичу кукавице, бодре ласкавци, подржавају лупежи, и њихова је пре дстава о себи увијек љепша него истина.“

Вријеме није само нијемо протицање и битисање, већ и присуство сваког од нас. Размишљајте, проћиће ће и ово. Међутим, пролази радост, пролази и љубав. Пролази и живот. Зар је нада да све прође?

На крају, драге колеге, проћи ће и ово, али не заборавите, језик све памти и свакоме даје заслужно мјесто у својим неизбрисивим каталозима. Све људско ипак не умире!

Никшић, новембар 2004. године

П.С. Директор школе Драган Перовић, одбио је, и поред законске и моралне обавезе, да прочити ово писмо на Наставничком вијећу уз образложење да је „увједљивој садржаја“. Нека чииаоци просуде, а ја свом бившем директору и колеги поручујем – за усјавану савјест, увредљиво је све оно што би макар и на тренућак могло да је пробуди. Човјек себе не може сакрити. Ако нико други, а оно језик ће га одаћи и проказати. На крају – и уловити.

Једна од свакодневних шетњи – Никшић

„Ћушање“ испред Векторе – Подгорица

СЈЕЋАЊА

ВЕСНА РАОНИЋ – СИМУНОВИЋ (1961-2003.)

професор и књижевник

С јесени сврате гости
у сан блиједе дјевојчице
Живот је несаница
и одвлачи у своју таму
кап јутарње росе у неким одајама
чују се гласови ишчезлих људи
у фиокама су покупљене ситнице
заборављене и покрадене
нечија рука их купи и слаже
ноћ је за пребројавање
Са друге обале узалуд машу
као што драги и изгубљени
залуд шапћу
и остављају неразумљиве поруке
корачају успавани у гомили
носећи у себи језу живота.

Господе не говорим језик људи
скоро ништа не знам
нигдје нијесам био
пазим свог магарца и водим га у поље
препознаје најбоље травке
касније не бира
Господе колиба ми је покривена сламом
магарац је кришом једе
врата су прислоњена и вјетар их намјешта
Ако га надживим
може ли човјек од друга направити кабаницу
или бубањ.

Чеках је међу зрикавцима и бубама
вјетар је доносио с планине лавез јесени
још су ми прса обла и мирисала дјевојачки
још се пјенио дан у ведеру са млијеком
у жудњи свих тих дана што се описује рукама и капљицама соли
Овдје нико не долази
на овим странама нема пута и одјека
овдје нико не долази
не залута не заноћи
не тражи бјегунца
тек понекад јави се глас зове па се утиша
још је мало мекоће и милости у овим рукама
одсутне пољане дјетињства полако се растачу
у нови свијет без иког
слике са зидова се разилазе и нестају пред очима
широким друмом за далеки свијет
све су јасније твоје утваре што их својатам
минуле су бербе и пустош је као у свакој пјесми

Из збирке „Звјерке и духови“.

РАЗГОВОР СА ВЕСНОМ

„Дођи, молим те, сјутра код мене, имам нешто важно да ти кажем, прије него што паднем у кому!“, рекла си. Климнула сам главом. Нијесам имала снаге да кажем: „Реци, сад!“, иако сам посумњала у могућност сјутрашњег дана. Нијесам могла да пожурим твоју мисао према смрти, мада си често, понекад, и са заносом говорила о њој. Мучила сам се цијеле ноћи, хтјела сам да те испоштујем до краја, и када сам дошла, у вријеме које си ми одредила, већ си била далеко, обухваћена нечим непознатим, обливена неизрецивим, зрела за оно што је једина коначност човјековог живота. Само Бог зна да ли сам погријешила и колико... Међу нама је остало нешто недоречено, а ријечи су имале велику озбиљност за обе.

Твој последњи долазак у Школу, огромна патња, љепота и надмоћ духа, над трошним и обољелим тијелом, су слике које ме прате. И прича о Ђурђевића Тари и мосту који може бити мјесто и за узлет и за пад. И твој позив да се искорачи у нетакнути пејзаж, у бескрај, у слободу... Жеља да ћацима говориш о Рембоовом „Пијаном броду“, о екстази... Једва си се држала на ногама. Нијеси имала снаге да носиш дневник и торбу. Помогла сам ти. Задржавала сам те причом, бојећи се да ћеш, ако ућеш у учионицу, оптеретити ћаке својим бунилом, или не дај Боже... „Све ме боли!“, рекла си... Испричала сам ти Џубранову причу о двије шкољке, од којих је једна здрава, чила, покретна и празна, а друга је болесна и једва се вуче, али у својој утроби носи бисер. „Ти, стварно, знаш да утјешити човјека.“, рекла си. Памтим израз повјерења и љубави на твом лицу и нешто налик на осмијех.

Истог дана сам те оставила у болници. Из болесничке постеље, полусвјесна, покушавала си да исправиш последње писмене задатке својих ћака, а оловка је, правећи чудне фигуре у празном простору, из твојих руку стално бјежала. Остала си професор до краја...

И откада си присутна само својом лијепом даљином, ништа више није исто. Дуго сам се у Школи навикавала на ново лице умјесто тебе. Није ми ишло... Ни прича о Русији „далекој и завејаној“, ни о господину Мерсоу на оптуженичкој клупи, ни о пороти над Аном Карењином, ни о егзистенцијалном сну Дона Дона, ни о томе како настаје пјесма... Од професора свих струка, професори српског језика се највише међусобно разликују. Једни се, матерински нагнути над језиком, не боје ни за себе, ни за друге и не живе дужношћу, него надахнућем. Кад они оду глаголи остају сирочад... Они други рачунају, не воле да губе, улажу само на сигурну комбинацију, подјарме и глаголе.

Када је у нашој лијепој Школи, на њен 90. рођендан повучена граница, настало размимилажење, несклад, по старом добром правилу између надахнућа и рачуна, побиједио је рачун. Али то је, ипак, тренутак. Чини се да смо и ми, а са нама засигурно и ти, на овој страни, добро схватили тежину, озбиљност и зло тренутка у коме важи само тренутак, а занемарује хиљадугодишња старост језика коме припадамо и који носимо у својим костима и својој крви.

И то мјесто понижења, та Школа, далека и друкчија, није више наша. Ти бескрупулозни, „мали и бедни људи“, ти би рекла, који су, као грабљивице, заузели наша мјеста, као да се није десило ништа, и као да смо само на тренутак, и својом вољом, изашли из учионица, зар могу, без стида, говорити о надахнућу и поезији. Цинично је и жалосно што међу њима има и наших некадашњих ћака.

И ево, већ стоти дан, у твојој непосредној близини, осјећајући у духу твоје присуство, ове јесени и ове зиме, чинимо све што можемо, да помогнемо да се у вјештачки покренуту причу о језику уведе ред, облик и смисао. Исказујући своју мисао стрпљиво и скромно, можда ћемо у некој причи која ће остати, онда кад све прође, бити помињани као ријетки професори, који су имали снаге, да у једном лудом, шизофреном времену, не пристану на све што се од њих тражи.

Знам да то одобраваш!

Весна Тодоровић – професор

Н Ё Б О Ј С Е!
ТО НИЈЕ НИШТА.
ТО ЈЕ САМО МАТЕРЊИ...

ПИСМО СУРОВОМ ПРИЈАТЕЉУ

Господине министре,

За нас, отпуштене професоре никшићких средњих школа, било је право задовољство гледати Вас јуче, преко TV-а, у Скупштини Црне Горе, како невјешто говорите и вјешто ћутите на „матерњем“ језику. Зато и ријешисмо да Вас подсјетимо да смо живи, упркос Вашој жељи да нестанемо са лица земље и ми, и наше породице, које сте по наредби свога вође „немилосрдно“ оставили без хљеба.

Желећи да нас омаловажите и дискредитујете, и као људе, и као професоре, Ви сте допринијели да само нас, у Црној Гори, народ једноставно назива професорима, док су сви остали професори овог или оног предмета. Пошто сте допринијели нашој слави, Ви нијесте наш непријатељ бр. 1, већ наш сурови пријатељ! Ми то пријатељство, које сте нам наметнули, радо и са захвалношћу прихватamo, јер да Вас није било, могли смо умријети као потпуно анонимни професори за које нико није чуо, а овако нас, захваљујући Вама, често у црногорској јавности, а и шире цитирају, питају за мишљење, позивају да држимо часове по улицама и трговима, фотографишу... Наша ријеч се, стварно, далеко чује. Наравно, уз нас иде и прича о Вама, али као професор физике, вјероватно, наслућујете да је супротног смјера. Нажалост, и поред свега што сте учинили за нас, пред јавним мњењем и судом времена Вам не можемо ништа помоћи.

Ви ћете, господине министре, најсигурније, бити прва особа уписана у историју бешчашћа црногорске просвете, а ми ћемо Вас, као Ваша савјест, или као ноћна мора, стално подсјећати на то. И наша дјеца ће знати ко су наши сурови пријатељи са којима треба да се обрачунају, ако им околности пруже прилику.

Одавно смо схватили, а јуче и потврдили своје увјерење, слушајући Вас, како смушено у говору који је трајао 30 секунди, најмање пет пута казасте овај, да са Вама и господином Благојем Церовићем, математичарем, који се у питања око језика разумије колико и Ви, је сулудо причати икакву лингвистичку причу, по оној латинској: „Глувоме причу причати!“

На крају, господине министре, имамо и савјет за Вас, као добри познаваоци Вашег лика и дјела, да бисте спасили црногорску просвјету од расула и пропадања, пустите да неко други, мање политички острашћен и са више слуха за другачије мишљење, ради Ваш посао, а Ви дајте оставку или се повуците у мировину. То би једино још од Вас могло бити коректно и донекле би сачувало мрвицу Ваше савјести, ако она још увијек, уопште, и постоји.

У Никшићу, 23. децембра 2004. године.

Општински професори из Никшића

П.С. Писмо су општински професори покушали да уруче министру Слободану Бацковићу чекајући два сата испред главне улазе Скупштинске Републике Црне Горе. Министар је изабрао споредни улаз да уђе у „народну“ Скупштинску и на тај начин показао да свакоме (не)може слободно погледати у очи – али све ће то „вођа“ погледати...

1. А АЗБУКУ,	16. Н НАРОД
2. Б БОЖЕ,	17. Њ ЊИВЕ,
3. В ВОЛИМ:	18. О ОТАЏИНУ
4. Г ГРАЧАНИЦУ	19. П ПРАВДУ,
5. Д ДЕЦУ,	20. Р РАЂАЊЕ
6. Ђ ЂАКЕ	21. С СЛОБОДУ,
7. Є ЄВАНЂЕЉЕ,	22. Т ТРОЈИЦУ
8. Ж ЖИВОТ	23. Ђ ЂИРИЛИЦУ,
9. З ЗДРАВЉЕ,	24. У УЧЕЊЕ
10. И ИСТИНУ	25. Ф ФРУЛУ,
11. Ј ЈЕЗИК,	26. Х ХРИСТА
12. К КОСОВО	27. Ц ЦРКВУ,
13. Л ЛЕПОТУ,	и Црну Гору
14. Љ ЉУБАВ	28. Ч ЧОЈСТВО
15. М МИСАО,	и
	29. Џ ЏИНОВСКО СРЦЕ
	30. Ш ШУМАДИЈУ
	и ШКОЛЕ

